

τούτου Οικόπεδον πωληθὲν Βαναύσῳ τινὶ Χ. Γιαννάκῳ, οὗ ἡ θυγάτηρ κατοικεῖ ἤδη τὸν οἶκον αὐτὸν, ὅπου καὶ τὸ ρηθὲν ἐπίσημον Γκερκῦρι, ὃν ὁ πατὴρ αὐτῆς ὠκοδόμησεν.

§. 41. Ὁ δὲ μακαρίτης πρὸς πατρὸς ἡμῶν Θεῖος (περὶ οὗ ἐρωτᾶ), ὁ κατὰ τὸ 1159 ἔτος προαχθεὶς εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν τοῦ Σιναίου, τὰ μὲν Ἐγκύκλια μετῆλθεν ἐν Πάτμῳ, τὰ δ' ἄλλα τῶν θεωριῶν ἀνώτερα πεπαίδευται παρὰ τινὶ Διδασκάλῳ Ἡσαΐα, ἐκ τῆς ἀπέναντι τοῦ Βυζαντίου Χρυσουπόλεως ὁρμωμένῳ, ἀκροατῇ Ἰακώβου Μάνου τοῦ Ἀργείου· ὅστις καταλιπὼν πατρίδα, οἰκίαν, καὶ συγγένειαν, ἀπῆλθε τῷ 1728 ἔτει ἐν Σιναίῳ, ἀσπασάμενος ἐκεῖσε τὸν μονήρη βίον· πρὸς δὲ τὸν αἰοδίμου Πατρῶν ἡμῶν ἐκ Κρήτης Θεῖον καὶ πρὸς ἄλλους τῶν Σιναϊτῶν, σὺν οἷς καὶ πρὸς τὸν Μητρῶν ἡμῶν Θεῖον Ἀρχιμανδρίτην τέως Σιναϊτὴν Παρθένιον τὸν Βυζάντιον, τὰ τοῦ Ἀρχιδιακόνου τελοῦντα παρὰ τῷ ρηθέντι Ἀρχιεπισκόπῳ Κυρίλλῳ, τὰ πάσης παιδεύσεως θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης, ὁ μακαρία τῇ λήξει ρηθεὶς Διδάσκαλος, καὶ ἀκροατῆς τῆς Πατριαρχικῆς περιπύστου ταύτης Σχολῆς, διελθεῖν αὐτοὺς πεποίηκεν.

§. 42. Ἴδου τὸ περὶ τῆς Βυζαντινῆς, αἰῶσιν ἤδη τέσσαρσι καὶ πλέον ὑφισταμένης Πατριαρχικῆς εὐκλεοῦς Σχολῆς, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ διαπρεφάντων Καθηγητῶν, ὁ κατ' εὐχὴν αὐτῇ ὑπῆρχε καὶ πρόθεσιν, ἐς πέρας κατ' ἀκριβῆ, ὡς οἶόν τε, ἐπίγνωσιν ἦκεν. Ἐπευχόμεθα, ἵνα ποτὲ ἰχνηυτὴς τις ἡμῶν ἀκριβέστερος καὶ ἐπιτυχέστερος γένηται. Γινῶναι δὲ βουλόμεθα, εἰ τὸ περὶ Σχολῆς τουτὶ φιλοπόνημα ἐν τῇ τοῦ αἰοδίου Μελετίου Ἑλληνιστὶ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ, τῇ ἀρχομένου τοῦ III. αἰῶνος, ἅμα τῇ ζωῇ ἐκείνου, λῆξιν λαβούσῃ, τυποῖς προκύψει, ἢ ἐν τῇ μετὰ Μελέτιον τῶν ἐφεξῆς χρόνων ἀκολουθίᾳ, ὁ καὶ προσῆκον, τῇ παρὰ Βεντώτου.

αὐνέ κατὰ Ἰαννουάριον.

Ὁ θερμὸς εὐχέτης
Π. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ Α'.

Περὶ Ματθαίας τῆς Καντακουζηνῆς, Περὶ
τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Μητροπόλεως
Μεσημβρίας Ἱερῶν Εἰκόνων, Περὶ
Δημητρίου τοῦ Καντακουζηνοῦ,
καὶ περὶ τινῶν ἐν τῇ Πόλει
Μεσημβρίᾳ ἀρχαίων
Μνημείων.

Ματθαία, ἢ Ματθαία Καντακουζηνή ἢ Πηλαιολογίνα, ἥς ὁ τάφος ὁράται ἐν τῇ ἐρεπιρωθείσῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Μητροπόλεως Με-

σημβρίας, υπῆρξε θυγάτηρ τοῦ Αυτοκράτορος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ νεωτέρου, καλουμένη Μαρία συζευχθεῖσα τῷ δεκαπενταετεί τὴν ἡλικίαν Ἀσάνη Μιχαήλ, υἱῷ τοῦ Βασιλέως Μυσίας καὶ Βουλγαρίας Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου ἐν Ἀδριανουπόλει, ἔτει μὲν τὴν ἡλικίαν αὐτῆς ἐννάτῳ, ἀπὸ δὲ Θεογονίας τῷ 1345. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ὑποδῦσα τὸ μοναδικὸν σχῆμα, μετωνομάσθη Ματθαία, καὶ ἀπεβίω τῷ 1390 ἔτει, Ἰνδικτιῶνος Ε'. ἐν τῇ Μονῇ τῆς Μεσημβριανῆς Πόλεως, καὶ ὑπ' ἐξουσίαν οὔσης πρὸ χρόνων τοῦ βηθέντος Βασιλέως Μυσῶν καὶ Βουλγάρων Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν αὐτοῦ διαδόχων. Ὄνομάζετο δὲ καὶ Καντακουζηνή, διότι οἱ δύο αὐτοὶ οἴκοι τῶν Παλαιολόγων καὶ Καντακουζηνῶν πρὸ πολλοῦ ταῖς ἐπιγαμβρίαις ἦσαν συντηνωμένοι. Ἐσχάτως δὲ καὶ ὁ Αυτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς κατεγγύησε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἑλένην τῷ Ἰωάννῃ, υἱῷ τοῦ ἀνω βηθέντος Ἀνδρονίκου τοῦ Αυτοκράτορος, ὑποπαραιτήσας αὐτῷ καὶ τὴν Βασιλείαν, καὶ αὐταδέλφῳ τῆς διαληφθείσης Μαρίας, καὶ μετὰ ταῦτα Ματθαίας.

Αἱ δὲ ἱεραὶ εἰκόνες ἀνεκαινίσθησαν καὶ ἐκοσμήθησαν πρὸ τοῦ Ἐπαρχοῦ στρατηγοῦ τῆς Πόλεως Μεσημβρίας, καὶ γνησίου θεῖου τοῦ Βασιλέως τῶν Μυσῶν Ἀλεξάνδρου ἐκ μητρὸς, Θεοδώρου Πρωτοστράτορος τοῦ Συναδινοῦ τῷ 1342 ἔτει, οὗ τινὸς εἰσὶν ἀφιέρωμα καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη.

Ὁ δὲ ἐπιγράψας, δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Δημητρίου Καντακουζηνοῦ, ἀπὸ κτίσεως 7001 ἔτους, καὶ ἀπὸ Θεογονίας τῷ 1493, τουτέστι τεσσαράκοντα χρόνους μετὰ τὴν τῆς Πόλεως ἄλωσιν, ἐστὶν εἰς ἐκείνων τῶν καταγομένων ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν Ἀρχόντων Καντακουζηνῶν τῶν ἀπομακρυνθέντων, κατοικησάντων ἐν Μεσημβρίᾳ καὶ Ἀγχιάλῳ, καὶ ἐμπορευομένων, ὡς πλουσίων, τὰ γουναικὰ τῆς Ῥωσσίας. Μετὰ δὲ τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον, τῷ 1575 ἔτει, ἐπὶ Σουλτάν Σελῆμ τοῦ Α', τοῦ ἐν Ἀγχιάλῳ κατοικοῦντος περιδύξου καὶ πλουσιωτάτου καὶ ἐν ὑποστατικοῖς τοῖς ἐκτεινημένοις μέχρι Δουναβέως, Μιχαήλ τοῦ Καντακουζηνοῦ, τοῦ ὑπὸ Τούρκων καλουμένου Σεϊτάν Ὀγλοῦ, φοβηθέντες οἱ λοιποὶ τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀνεχώρησαν ἐκ Μεσημβρίας καὶ Ἀγχιάλου εἰς Βλαχίαν καὶ Μολδαβίαν, ὅπου ἡ γενεὰ αὕτη τῶν Καντακουζηνῶν ἐν Μολδαβίᾳ μάλιστα, μετὰ τῶν προκρίτων Ἀρχόντων διασώζεται εἰσέτι.

Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ψήφισμα τῶν Ἀγορανόμων (Νιζάμ-Ἀγασίδων) τῆς λαμπροτάτης, τῷ ὄντι, ποτὲ Μεσημβρινῆς Πόλεως, ἐστὶν ἀρχαιοτάτον, καὶ πρὸ Χριστοῦ περὶ τὰ διακόσια ἔτη ἐκδεδομένον, ὅτε ἡ Πόλις αὕτη, ὡς ἀποικία τῶν Μεγαρέων, διφκεῖτο, κατ' ἔθος τῶν Ἑλλήνων δημοκρατικῶς. Τοῦτο τὸ ψήφισμα ἀνέγνωμεν τῷ

1809 ἔτει καὶ ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ ἐν Βιέννῃ ἐκδεδομένῳ. Γὰρ δὲ κάτωθεν γεγλυμμένα εἰσὶ τὰ μέτρα τῶν Διοικητῶν τῆς Πόλεως Ἀγορανόμων, δι' ὧν ἐμετροῦντο τὰ πωλούμενα καὶ ἀγοραζόμενα, σῖτος, κριθή, καὶ τὰ ἄλλα ἐν ἴσῃ τῇ στάθμῃ, ἧς ἡ εἰρημένη ζυγοτρυτάνη σύμβολον.

Ὁ δὲ Ἀπόλλων ἐνομιζέτο ἐπὶ Ἑλλήνων, ὡς ἔρρος καὶ τῶν Μεσημβριανῶν, διότι καὶ οἱ Μεγαρεῖς οὕτως ἐτίμων αὐτὸν, ὡς συνεργάτην εἰς τὴν κτίσιν τῆς Πόλεως τῶν Μεγάρων. Τοῦτο δὲ τῷ λόγῳ καὶ ὁ Αὐλούκης Αὐλουκένεος ἐγλύψε τὸ ὁμοίωμα τοῦ Ἀπόλλωνος ὑπὲρ σωτηρίας ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἰδίων ἀμπέλων.

Τὴν δὲ διάλυσιν ταύτην τῶν ἐν Μεσημβρίᾳ ἀξιοπεριέργων Μνημείων τῆς ἀρχαιότητος, περὶ τε τοῦ τάφου μάλιστα τῆς Καντακουζηνῆς Παλαιολογινῆς, ὁποῖα τις ἦν, περὶ τῶν ἱερῶν Εἰκόνων, τίς ὁ κοσμήσας ταύτας, καὶ περὶ τοῦ Δημητρίου Καντακουζηνοῦ, τῶν τιμὴν προξενούντων τῇ Πολιτείᾳ παρὰ πᾶσι τοῖς ἀρχαιολόγοις Περιηγηταῖς, ἡ φίλη μοι Αὐτῆς Πανιερώτης θέλει σπεύσει φιλοτίμως καὶ φιλοκάλως νὰ καταγράψῃ διὰ μεγάλων εὐαναγνώστων γραμμάτων ἐν Μεμβράνῃ, εἰ δυνατόν, καὶ νὰ προσαναρτήσῃ ἐν τῇ τῆς Μητροπόλεως Ἐκκλησίᾳ ἐν τύπῳ ἐπιφανεῖ, ὑποσημειώσασα ταῦτα. « Ἡ τούτων πάντων ἀνάπτυξις καὶ διασάφησις ἐγένετο τῷ 1827 ἔτει, τῇ ἀξιώσει τοῦ Ἀρχιερατεύοντος Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Μεσημβρίας κυρίου Καλλινίκου τοῦ Κρητὸς παρὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σιναίου Κ. Κωνσταντίου, ἀνδρὸς φιλολόγου τε καὶ ἀρχαιολόγου.

ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΛΕΜ-ΔΑΓΙ.

Διήλθομεν τὴν καταχωρηθεῖσαν dans le Journal de Constantinople περὶ τοῦ Ἀλέμ-Δαγί περιγραφὴν. Ὁμολογοῦμεν ὅτι σπουδαῖα, πρὸς ἔπαινον τοῦ ἀνωνύμου Συγγραφέως, τὰ πλατυτάτω καλὰ μὲν φιλολογικῶς, δὲ εἰπεῖν, καὶ ποιητικῶς ἱστορούμενα. Ἀλλὰ περὶ τοῦ Βουνοῦ τούτου, ἡ ὑψηλοῦ Γεωλόγου, παρ' ἡμῖν κριτῇ, ὅτι αὐτὸς ἐστὶ βεβαίως ὁ Βουνὸς Λιβούρνα, οὗ μέμνηται ὁ

Λατῖνος Ἀρμινιανὸς Μαρκελλῖνος καὶ ὁ Θεοφάνης (1), ἐν ἀμφιγνοίᾳ ταλαντευόμεθα. Διὸ καὶ ὡς χρηζούσης τῆς περὶ τούτου ἀληθείας τοῦ πράγματος ἀκριβεστέρας ἐρεύνης, τὸ ἐπέχειν τοῦ συγκατατίθεσθαι φιλοσοφώτερον κρίνομεν.

Ἐγκύβαντες παρατηρήσει πολλῇ, φιλοπόνως, περὶ τοῦ ὁμόρου τῷ Βοσπόρῳ Βουνῷ τούτου, καὶ περὶ τῆς φυσικῆς θέσεως αὐτοῦ, διὰ τὸ εἶναι τὸν Βουνὸν συνηρεφῇ ποτε, δεινδροκόμον καὶ κατάρρυτον, καὶ ὡς ἔχοντα περίξ αὐτοῦ ἄλσος τῷ τότε βαθύτατον, λέγομεν, ὅτι διὰ ταῦτα καὶ τὰ ἐφεξῆς καταφανῆ διδόμενα, οἱ ἡμέτεροι Αὐτοκράτορες, καθὼς περ καὶ ἐν ἄλλοις κατὰ Θράκην καὶ Ἀσίαν τερπνοῖς Προαστείοις τῆς Πόλεως, ὠκοδόμησαν περιφανῇ Ἀνάκτορα ἐπὶ μεταβάσει καὶ ἀλλαγῇ ἀέρος, οὕτω καὶ περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ ὑψηλοῦ δικορύφου τούτου Γεωλόφου, διὰ τε τὸ τοῦ ἀέρος εὐκρατον, καὶ μᾶλλον διὰ τὰ κατὰ τὸν αὐτόσε δρυμῶνα κυνηγέσια, ἔσπευσαν ἀνεγεῖραι Παλάτιον, καλούμενον παρὰ τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν Δαματρίῳ, Δαματρὺς, Δαματρύος καὶ Δαματρίων.

Τοῦτο μὲν ἐθεμελίωσε, κατὰ τὸν Κωδινόν, Τιβέριος ὁ Αὐτοκράτωρ· ὁ δὲ τούτου διάδοχος Μαυρίκιος τὰ τῆς οἰκοδομῆς ἀνεπλήρωσεν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ὡς καὶ τὰ ἄλλα περὶ τὴν Χαλκηδόνα Βασίλεια, ἐπὶ Ἡρακλείου τοῦ Αὐτοκράτορος τῷ 626 ἔτει, ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Περσῶν Σαρβαραζᾶ ἢ Σααρβάζ, τοῦ κατὰ κέλουςιν τοῦ Βασιλέως τῆς Περσίας Χοζρόου, πρὸς ἀντιπερισπασμὸν τοῦ νικῶντος, προχωροῦντος εἰς τὴν Περσίαν, καὶ ἐκπορθοῦντος ταύτην Ἡρακλείου, ἐκστρατεύσαντος μέχρι Βοσπόρου, καὶ τὴν Χαλκηδόνα πολιορκήσαντος, τεφρωθέντα ἀνωκοδομήθησαν πάλιν ὑπὸ τε τοῦ ἐπιστρέφαντος νικητοῦ τῶν Περσῶν Ἡρακλείου, καὶ τῶν ἐφεξῆς Αὐτοκρατόρων.

Α'. Ὁ τοῦ Πωγωνάτου Κωνσταντίνου υἱὸς Ἰουστινιανὸς ὁ Β' καὶ ὕστατος ἀπόγονος μετὰ πέντε Βασιλεῖς τῆς τοῦ Ἡρακλείου οἰκογενείας, ἐπὶ τῆς ἀναρρήσεως, ἀνθ' αὐτοῦ εἰς Βασιλέα, τοῦ Φιλιππικοῦ, τοῦ καὶ προλαβόντος καὶ τῆς πόλεως κρατήσαντος τῷ 711 ἔτει, ἐν τῇ Ἀσίᾳ εὐρισκόμενος καὶ μαθὼν τοῦτο, ταχυδρομεῖ καὶ κατατάττει τὸν στρατὸν αὐτοῦ περὶ τὸ τοῦ Δαματρύος αὐτὸ Παλάτιον, ὡς εἰς θέσιν ὀχυρὰν διὰ τὸν ὑψηλὸν δικορύφον, περὶ οὗ ὁ λόγος, Γεώλοφον, κατὰ τὸν Κεδρινόν, Γλυκᾶν καὶ τὸν Μανασσῆν, τὸν καὶ περιγράφοντα τὴν θέσιν τοῦ τόπου οὕτως.

Ἀντιστρατοπεδεύεται (ὁ Ἰουστινιανὸς) πρὸς ὄρεσι Γηλόφοις,

Ἀπερ κατὰ συνήθειαν φαμέν τοῦ Δαματρύος.

Β'. Μέννηται τοῦ κατὰ τὸν Βουνὸν τοῦτον κειμένου Παλατίου

ὁ Σχυλίτης ἐν τῷ περὶ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, λέγων «Ὁ Αὐτοκράτωρ αὐτὸς εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ τὸν εἰσβάλλοντα εἰς Γεωργίαν πρὸς ἀντίκρουσιν τοῦ Περσάρχου τοῦ ἐκπορθοῦντος ταύτην, βουλευθεὶς πέμψαι ἐπικουρίαν ἐφόπλισε δεκαπέντε χιλιάδας Πατσινάκων, γένους Σκυθικοῦ κατοικοῦντος τότε ἐν Δακίᾳ, ἣν καὶ ἐξουσίαζον. Περαιωθέντες δὲ αὐτοὶ τὸν Βόσπορον, καὶ ἐλθόντες μέχρι τοῦ Βουνῷ τούτου καὶ τοῦ αὐτόσε Παλατίου Δαματρύος, συνεβουλευθήσαν ἐπιστρέψαι μᾶλλον εἰς τὰ ἴδια, ἢ ἀνελεῖν εἰς Γεωργίαν, χώραν μακράν καὶ αὐτοῖς ἄγνωστον. Διὸ καὶ τὸν ὄν δέδωκεν αὐτοῖς ὁ Αὐτοκράτωρ ὁδηγὸν τῆς δι' Ἀσίας αὐτῶν ὁδοπορίας Κωνσταντῖνον Πατρίκιον τὸν Ἀδροβάλανον ὠρμησαν ἀποκτεῖναι, ὅστις φυγὼν διεσώθη κρυβείς εἰς ἐν τῶν ὑπερώων τῶν τριωρόφων τοῦ αὐτόσε τῶν Δαματρίων Παλατίου. Οἱ δὲ Πατσινάκαι ἄνευ ἀναβολῆς καταβάντες εἰς τὸ ἐγγὺς στενὸν τοῦ Βοσπόρου, καὶ εὐθὺς διανηξάμενοι τὸν Πορθμὸν ἀπὸ τοῦ Κοραχίου Ἀκρωτηρίου (Φίλ Πουρνου), περαιοῦνται εἰς τὸ ἀντικρὺ τῆς Θράκης καλούμενον Λυκινίων Λιμένα (Κορπτζε) κατὰ τὴν παράλιον αὐτόσε Μοῆν τοῦ ἁγίου Ταρασίου».

Διὰ δὲ τὸ ὑψηλὸν καὶ κατάδενδρον τοῦ Βουνῷ τούτου, τοῦ εἰς δύο Γεωλόφους διασχιζομένου, καὶ τὸ ἐκτεταμένον κάτωθεν τοῦ τοῦ δάσος (οὗ μέρος τι παρελείφθη ἐκεῖσε τὴν σήμερον), ἔτι δὲ καὶ διὰ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οἱ ἡμέτεροι Αὐτοκράτορες, καθὼς περ ἐπ' ἀλλαγῇ ἀέρος, καὶ ἐπὶ διαχύσει ἐκ τῶν φροντίδων, ἐποιοῦν προσελεύσεις πομπικὰς (procession pompeuse) καὶ εἰς τὰ ἀντίπερα τῆς Ἀσίας τερπνὰ Προαστεῖα Ἀνάκτορα (α), οἷον εἰς τὰ κατὰ Δάμαλιν καὶ Σκουτάριον, ὅπου ἤδη τὸ ἀνωκοδομηθὲν (ἀντὶ τοῦ πλαιοῦ ἐκεῖσε) ὑπὸ τοῦ Σουλτάν Μαχμουτ τοῦ Β' τῷ 1816 ἔτει παράλιον Παλάτιον· εἰς τὸ κατὰ τὸν χῶρον λεγόμενον ποτε Δρυὸν καὶ Ρουφίνου (τὸ νῦν Χαρσιμέ Ἰσκελεσί) κείμενον ἐπὶ τῆς αὐτῆς παραθαλασσίου ὑψηλῆς θέσεως, ὅπου τανῦν τὸ μικρὸν ἐκεῖσε Σουλτανικὸν Σεράγι (6): εἰς τὰ Ἡραῖα Παλάτια (Φενέρ

(α) Ἰδὲ μετάφρασιν Γαλλιστὶ Κωνσταντινίδ. σελ. 187. 190. 193. 214.

(6) Τοῦτο δὲ τὸ κατὰ Δρυὸν ἐκαλεῖτο καὶ Χαλκηδόνας, ὡς τὸ Προαστεῖον ταύτης κείμενον, Παλάτιον, οὗ τινος τὴν καλλονὴν καὶ τερπνότητα ὁ σύστρατεύων τῷ 1204 ἔτει μετὰ τῶν Γαλλογενετῶν ἐπὶ πορθήσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἱστορικὸς Vill harduinus, κατὰ τὴν τότε καθομιλουμένην Γαλλικὴν περιγράφει οὕτω· (Ἀλέξανδρος ὁ Ἀγγελοῦς αὐτοκράτορ τότε), «et pristrent port devant un Palais l'Empereur Alexis dont li leuses loit appellez calchidoines, et pu endroit Constantinople d'autre part del bras devers la Turchie. Cil Palais fuun des plas biune et de plus delitables que onquns oel peuss ent esgarder de tozles deliz que il lonvient acors d'homequien un ijon de Prince avoir.»

Παξεσί): εἰς τὸ τοῦ Βρύαντος (Μάλ-Γεπέ) οὕτω καὶ εἰς αὐτὸ τὸ οὐ μακρὰν κείμενον τῶν παραλίων τοῦ Βοσπόρου Δαμάτρου Παλάτιον, ὅπου διὰ τὸ κατάκομον τῶν τοῦ Βουνού αὐτοῦ Γεωλόρων, καὶ τὸν περὶ τὸν Βουνὸν βαθύτατον Δρυμῶνα, καὶ τὰ κυνηγέσια, συνεχῶς οἱ Βασιλεῖς ἐθάμιζον, κυνηγοῦντες καὶ θηροκτονοῦντες ὡς διάφορα. Καὶ τοῦτο ἐπιβεβαίωσι ὁ Κίναμος Βιβλ. ΣΤ'. περὶ τοῦ Μανουήλ τοῦ Κομνηνοῦ λέγων: «Βασιλεὺς δὲ Μανουήλ θηρευσόμενος ἐπὶ τι τῶν Ἑώων (ἐν ὧρ χειμῶνος) ἐξήει χώρων, Δάματρος ἢ κλησίς». Ἐνθα, κατ' αὐτὸν τὸν ἱστορικόν, κυνηγῶν ὁ Αὐτοκράτωρ θῆρά τινα τεράστιον τὸ εἶδος, τῶν ἄλλων φευγόντων, αὐτὸς ὡς φύσει τολμηρὸς καὶ εὐσθενής, τὸ ξίφος ἐλκύσας τὸν θῆρα ἐπάταξεν.

Ὁ τὸν Βουνὸν τοῦτον Λιθούρνα καλῶν ἀνώνυμος, διηγούμενος περὶ τῆς ἐν μέσῳ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ τοῦ ἀπ' ἀδελφῆς αὐτοῦ Φλαβίας Κωνσταντίνης γαμβροῦ Λικινίου, κροτηθείσης ἀξιωματικῶς μάχης ἐκείνης, τῆς ἐπαγαγούσης τὴν κρίσιν τῆς Εἰδωλολατρείας, καὶ τὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ κατ' αὐτῆς θρίαμβον, λέγει, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ αὐτὸς μετὰ τὴν ἐν Ἀδριανοῦ νίκην αὐτοῦ κατὰ Λικινίου, καταδιώκων αὐτὸν τὸν ἀπὸ Βυζαντίου εἰς Χαλκηδὸνα διαπλεύσαντα, καὶ εἰς πόλεμον δεύτερον παρουσιαζόμενον, διεπέρασε τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς τὰ κατ' ἀντίπεραν τῆς Βιθυνίας ἀνεληλὼν μέχρι τοῦ στομίου τοῦ Πόντου, καὶ ἀναπλεύσας τὸν ἔξω τοῦ στομίου ποταμὸν Ῥίβαν (γ). Ἀλλὰ παρὰ τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν μανθάνομεν, ὅτι τὸν στρατὸν αὐτοῦ ὁ Μ. Κωνσταντῖνος διεπέρασεν ἀπὸ τοῦ κατὰ Θράκην ἱεροῦ Ἀκρωτηρίου καλουμένου παρὰ τοῦ Στράβωνος τῶν Βυζαντινῶν, εἰς τὸ τῆς Ἀσίας ἀπέναντι Χαλκηδονίων ἱερὸν λεγόμενον, ὃ ὁ Πτολεμαῖος Βιθύνιον καλεῖ Ἀκρωτήριον (δ). Ἀναμφιδόλως ὁ Μ. Κωνσταντῖνος σπεύδων καθο-

(γ) Τούτου τοῦ μικροῦ μὲν ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑαυτοῦ ἐγγύτητα εἰς τὸ τοῦ Πόντου πολυθύλλητον στόμιον, μυσίαν ποιοῦνται οἱ ἐφεξῆς ἐπίσημοι Συγγραφεῖς. Ὁ μὲν Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ περιηγητὴς καλεῖ αὐτὸν Ῥήβαν· ὁ δὲ ἀπὸ Κροτώνης Ὁρφεύς, ὁ συγγραφεὺς Ἀργοναυτικῆς, Ῥήβαν· ὁ δὲ Ῥόδιος Ἀπολλώνιος ποτὲ μὲν ὀνομαζει Ῥήβαν, ποτὲ δὲ Ῥήβον· ἐφ' οἷς καὶ ὁ Ἀρρίανδης ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Οὐρίου Διὸς λέγει ὅτι ἀπέχει ὁ Ῥήβας στάδια ἑνενήκοντα. Αἱ τούτου πηγαὶ ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ ἀντικειμένου τῷ Βουνῷ, ἔστω, Λιθούρνη (Ἀλέμδαγι) ἐφ' ἱκανὸν διάστημα, Βουνού Ὁξεία (αἰδος), τοῦ πρὸ τῶν Ὁρέων πρὸς τὴν Νικομήδειαν Σκοποῦ καὶ Πυρκαμίδος κειμένου, οὐ πολλῶν μιλίων ἀπέχουσι τῶν ἐκβολῶν τούτου εἰς τὸν Πόντον. Ὁ δὲ ῤηθεὶς Διονύσιος περὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου ὕφανε τάδε:

Ῥήβας, ἐνθ' ἐρατινὸν ἐπιπροΐησι ῤέθρον,

Ῥήβας, δὲ Πόντοιο παρὰ στομάτεσσιν ὁδαίει,

Ῥήβας, οὗ κάλλιστον ἐπὶ γρονὶ σύρεται ὕδωρ.

(δ.) Ἐνταῦθα, καὶ κατὰ τὰ δύο ἀπέναντι ἀλλήλων Ἀκρωτήρια. (ὅτι ὡν καὶ οἱ Πικτινῶναι ἐπεραιώθησαν, ὡς ἐρρήθη) τὰ καὶ ἱερὰ καὶ Πολύχνια ἐπὶ

λικῇ ὑστάτῃ μάχῃ κρίναι τὰ πράγματα, τὴν συντομωτέραν πρὸς διάβασιν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἐβάδισεν, ἢ τὴν ἀπωτέραν καὶ ἔξω τοῦ στομίου τοῦ Πόντου. Ὅστις διαβάς διὰ τὰχους τὸν Βόσπορον, παρεμβάλων εἰς τὴν ἀπέναντι Βοσπορικὴν Βιθυνίαν, καὶ παροδεύσας τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος Βουνόν, ἐχώρει ἐπὶ τὸν ἐχθρὸν ἐπιρρώννυμενος τῇ θείᾳ ἀντιλήψει καὶ γεγηθώς, καὶ καταλαβὼν αὐτὸν ἀντιτάττεται, καὶ συγκροτεῖ τὴν μάχην ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου πεδίου τῆς Χρυσουπόλεως, ὅπου τὴν σήμερον τὸ παρατεταμένον πεδίου τῆς τῶν Ὀθωμανῶν Νεκροπόλεως καὶ τὸ πρᾶγμα, τῆς ἀληθείας ὡς ἐγγιστα.

Ὁ τὴν Συγκριτικὴν Γεωγραφίαν περὶ τοῦ Βουνού τούτου ἀριστα πονήσας λέγει, ὅτι τὰ κάτωθεν περὶ τούτου ἐναπαιτοῦσιν ἐξετάσεις, διὰ τὰ φαινόμενα αὐτόθι Μοναστηρίων ἐρείπια. Καὶ τῷ ὅτι, οὐ μόνον δεικνύουσι ταῦτα ἔχνη Μοναστηρίων ἐρείπειων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ Παλατίου ῤηθέντος Δαμάτρου.

Περὶ δὲ τῶν τοιούτων ἐρείπειων μεθ' ὅλης λυπηρᾶς συναισθήσεως λέγομεν, ὡ πόσα τούτων ὑπὸ γῆν καὶ ζόρον καλύπτονται! ὡ πόσα καὶ κατὰ τὰ τῶν δύο ἀντιπροσώπων Βοσπορείων Ἰλιόνων Προσσειά ποτε τῆς Πόλεως, τῇδε κακείσε ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς παραλειφθέντα, προσβάλλουσι τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν φιλαρχαίων! ὡ πόσα καὶ ἀνὰ τὴν Πόλιν αὐτὴν, τὰ μὲν κείνται ἀφανῆ καὶ ἄγνωστα, τὰ δὲ ἀπροσπέλαστα καὶ ἄποπτα, τὰ δὲ ἐκ τῶν ὑρισταμένων Κτιρίων ἀρχαίων, ὅσα ὁ πανθαμάτωρ χρόνος καὶ ὁ Ἡραϊστος

σις καλούμενα, κατὰ τὸν Βυζάντιον Διονύσιον, ἦσαν ἰδρυμένα δι' ἑμὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἱερὰ. Καὶ ἐν μὲν τῷ Θρακικῷ ἀνέκειτο ἱερὸν τῷ Ἐρατι καὶ ἄλλοις Συννάοις Θεοῖς· ἐν δὲ τῷ κατὰ Βιθυνίαν ἀπέναντι, ἔκειτο τὸ περικροτεν ἱερὸν τοῦ Οὐρίου Διὸς, ὃ οἱ Ἀργοναῦται ἐδαμήσαντο, καὶ ὃν ἐξελίσκοντο δι' ἀναθημάτων καὶ σπονδῶν οἱ τὸν Πόντον μέλλοντες πλεῦσαι· καὶ ἕτερον ἐπὶ ἱερὸν ἀνέκειτο αὐτόθι τῷ τε Ποσειδῶνι, Διήμητρι, Ἑρμῇ, Ἡφαίστῳ, Ἀπόλλωνι, Ἀρτέμιδι, Ἥρᾳ, Ἀφροδίτῃ καὶ τῇ Ἀθηνᾷ. Τούτῳ δὲ τῷ Συννάῳ τοῖς ἄλλοις Ποσειδῶνι, ὃ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἐγείρας νίκην κατὰ Περσῶν ἐν Πλαταιαῖς, στρατηγούντος τοῦ Μαρδονίου, Πausανίας, ἐλθὼν εἰς Βυζάντιον ἀνέθηκε (κατὰ τὸν Νύμφην Ἡρακλεώτην Βιβλ. ΣΤ'. ἀκμάσαντα ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου) Χαλκὸν Κρατῆρα μετ' ἐπιγραφῆς τοιαύτης:

Μνημ' ἀρετῆς ἀνέθηκε Ποσειδάωνι ἄνακτι

Πausανίας ἀρχὸν Ἑλλάδος εὐρυχώρου,

Πόντου ἐπ' Εὐξείνου, Λακεδαιμόνος γένους, υἱὸς

Κλεομδρότου, ἀρχαίας Ἡρακλείους γενεᾶς.

Ἐντεῦθεν ἀπὸ τοῦ κατ' Ἀσίαν ἱεροῦ διατείνεται ποτε, ἐπὶ τε τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Αὐτοκρατόρων εἴτα, εἰς τὸ κατὰ τὴν Ἀντίπεραν τῆς Εὐρώπης ἕτερον, σιδηρᾶ ἄλυσος, ἐπὶ τῷ τελείν τὰ τε ἀναπλέοντα τὸν Βόσπορον καὶ καταπλέοντα πλοῖα ἐμποδιζόμενα, τὰ τοῦ Τελωνίου. Βλέπε μετὰφρασ. Γαλλικ. Κωνσταντινιδ. σελ. 74.

τούτων ἐφείσατο, ἢ τῆς προλήψεως ἀρχή, ὡς θρησκευτικὰ κραταιῶς ἀπείργουσα, οὐδὲ ἐπιτρέπει ἐλευθέρῳ ὄμματι κατιδεῖν τὰ ἐνδον καὶ πολυπραγμονῆσαι, καὶ αὐτὴν ἐτι τὴν ἔξωθεν κατασκευὴν ἐκ τοῦ πλησίον! ὦ πόσα ἐπίσης τὸ Βυζάντιον ὑποκρύπτει, καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ Ἱπποδρομίου διὰ τεσσάρων ἡδὴ αἰώνων ὑψωθὲν ἔδαφος (ε)! ὦ πόσα τέως ἐγκαταλείμματα θαυμασίων μνημείων τῶν καλλωπιζόντων ποτὲ τὸ ἵππικόν τοῦτο σπηλῶν καὶ ἀνδριάντων, βαρὺς χθόνιος νίκησε καὶ ἔνερθεν ἐκάλυψε!

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατ' Ἀσίαν Ἀνάκτορα, ὡς καὶ κατ' Εὐρώ-
() ἔπαθον ἀλλεπαλλήλως ὑπὸ τε Περσῶν προηγουμένως, ὡς προσέ-
ρέθη, ἐπομένως ὑπὸ τῶν πολιορκησάντων διὰ θαλάσσης τὴν Κων-
σταντινούπολιν Ἀράβων ἐν διαστήματι ἑπτὰ χρόνων ἀπὸ τοῦ
672 μέχρι τοῦ 679 ἔτους, καὶ εἴτα πάλιν ὑπ' αὐτῶν τῷ 717 ἔτει,

(ε) Δεῖξις δὲ τῆς ὑψώσεως τοῦ ἔδαφους πρόκεινται καὶ αἱ ἐπὶ τὸ κατώτερον μέρος τοῦ στυλοπάτου τοῦ Αἰγυπτίου τούτου Ὀβελίσκου ἐπιγεγραμμένα: δύο Ἑπιγραφαί, Ἑλληνική τε καὶ Λατινική, ὧν οἱ πρῶτοι στίχοι μόνος ἀναγινώσκονται, οἱ δ' ἄλλοι, κατὰ βραχὺ ὑψωθέντος τοῦ ἔδαφους, εἰς γῆν ὑπεκρίβησαν.

(ζ) Τὰ δὲ κατὰ Θράκην Προάστεια Παλάτια τῆς Ἰόλως ἦσαν τὰ ἐφεξῆς: Α', τὸ τῶν Πηγῶν τοῦ Φιλοπατίου. Β', τὸ τοῦ Ῥηγίου πρότερον καὶ Ἀφαιμείας ὕστερον κληθὲν (Ζ' τοῦ Πουονεῦ), οὗ τὰ ἐρείπια τανῶν ἀνακαλυφθέντα μαρτυροῦσιν ἐκπεφασμένως τὴν ἐκείνου τοῦ Παλατίου, καὶ τοῦ συνημμένου τούτῳ Ναοῦ Θεοδώρου τοῦ Τύρωνος, πάλαι ποτὲ μεγαλοπρέπειαν. Γ', τὸ τῶν Ἀρετῶν καλούμενον Παλάτιον ἐφ' ὑψηλῆς ἐπιτεροπὸς καὶ εὐκράτου, κατὰ τὴν Κομνηνὴν Ἄνναν, κείμενον θέσεως (Δαοὺτ πασά τανῶν). Δ', τοῦ Ἀγίου Μάμαντος, ἀπὸ τοῦ συνημμένου Ναοῦ τοῦ Ἀγίου τούτου μετὰ τοῦ παλατίου, κειμένου κατὰ τὴν Εὐλόκιον, ἢ Ἱππικὸν τοῦ Ἀγίου Μάμαντος, ἐν ᾧ, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς, οἱ Βασιλεῖς ἡνίοχουν, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ Ἐῖδαν Σεράγι Καπουσί, ἢ κακῶς, Αἰθασάρ Καπουσί καὶ τοῦ Ἐγιοῦπ, ὃ μέρος τοῦτο καὶ Κοσμιδίον ποτὲ ἐλέγετο (Βλ. Γάλλ. μεταφρ. Κωνσταντίν. σελ. 147. 153. καὶ 155.). Οἱ ἡμέτεροι Αὐτοκράτορες ἐποίουν Πομπικὰς Προελεύσεις οὐ μόνον καὶ εἰς ταῦτα τὰ κατὰ Θράκην προσεχῆ τῇ πόλει παλάτια, ἀλλὰ καὶ μέχρι Ῥηγίου (Κουτσουκ Τσεκμετζέ), καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀθύρα ποταμοῦ (Πουγιουκ Τσεκμετζέ) ἐπὶ διαχύσει, ὅπου κατὰ τὸν Ἀθύραν αὐτὸν ἔκειτο πολίχνιον Μελανδησία καλούμενον, ἐξ οὗ καὶ ἡ τετάρτη τῶν Χερσαίων Τυχῶν Πύλη (Μεβλεχανέ νῦν Καπουσί) Μελανδησία ἐκαλεῖτο: διότι δι' αὐτῆς οἱ τῆς πόλεως ἀπέρχοντο εἰς τὸ κατὰ τὸν Ἀθύραν ῥηθὲν Πολίχνιον, καθὼς περ καὶ διὰ τῆς ἑκτῆς Πύλης τῶν Χερσαίων Τειχῶν τῆς τοῦ Ῥηγίου καλουμένης (Γεδι-κουλέ-καπουσί) ἀπέρχοντο εἰς τὸ Ῥήγιον τὸ καὶ μικρὸν Ζεύγμα καλούμενον. Τὴν δὲ αὐτόσε Γέφυραν ξυλίνην ποτὲ οὗσαν, ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς, κατὰ τὸν Προκόπιον περὶ Κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ Β. βλ. Δ'. κεφ. Α'. ἐκ λίθων κατασκεύασε. Τὰς δὲ δύο ταύτας Γεφύρας τὴν τε τοῦ Ῥηγίου καὶ μικροῦ Ζεύγματος, καὶ τὴν ἐπὶ τὸν Ἀθύραν τοῦ μεγάλου Ζεύγματος, διὰ τὴν σιωπὴν τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν, ἀδελφὸν τίς τούτων μετὰ

ὅτε ὑπὸ τοῦ κατατρύχοντος αὐτὴν λιμοῦ ἐλαυνόμενοι, ἐπέδραμον λεηλατοῦντες, ἀρπάζοντες, φθείροντες τὰ ἐν ποσὶ, ἀπὸ Χαλκηδόνος Ἡραίου Ἀκρωτηρίου μέχρι τῶν παραλίων τοῦ Βρύα, καὶ ἐκεῖθεν ἄχρι Κάρτα-Λιμένος (Καρταλιμῆς) καὶ περαιτέρω τοῦ Παντειχίου ἐπίσης καὶ τὰ ἀπὸ τῶν Παραλίων τῆς Βιθυνίας ἐνδότερα, ἕως οὗ τότε συγχρόνως τὸ ἐφευρεθὲν ὑπὸ Καλλινίκου τοῦ Μαθηματικοῦ ἐμπρηστικὸν καὶ καταστρεπτικὸν ὕγρον Πῦρ Ἑλληνικόν (τὸ ἑρὶ οὐ κατέφλεξε τὰ πλοῖα καὶ αὐτοὺς ἠράνισεν.

Οἱ Ἀράβες κατὰ τὸν Ζ'. καὶ Η'. αἰῶνα, ἐπὶ τοῦ πρώτου ἐνθουσιασμοῦ αὐτῶν, κυριεύσαντες Παλαιστίνης, Συρίας, ὅλης Αἰγύπτου καὶ Κύπρου, ἀπεῖδον ἐπὶ τὸ κυριεῦσαι καὶ τοῦ λοιποῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους. Καὶ δὴ τῇ τοιαύτῃ ἐλπίδι εὐωχούμενοι, ἀλλεπαλλήλως ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ μὴ εὐδοκμήσαντες, διευδοκίμησαν τοῖς ὅπλοις ἀλλαχοῦ, πᾶσαν σχεδὸν τὴν Λιβύην καὶ τὴν Ἰσπανίαν ὑφ' ἑαυτοὺς ποιησάμενοι. Οὗτοι δὲ, καίτοι ταῖς κατακτίσεσιν ἐνασχολούμενοι, ἀνεβάλλοντο ὁμῶς καὶ φιλοσοφεῖν. Καὶ δὴ περὶ τὴν ὁγδόην Ἑκατονταετηρίδα λήγουσαν, ὁ ἀπὸ τοῦ τῶν Χουλεράϊ Ἀβδασιέδων γένους Χαρουνί Ρεσίτ, χαλιφεύων Αἰγύπτου καὶ Συρίας, φιλόσοφος ὢν καὶ φιλαστρονόμος πανταχόθεν μετεπέμψατο ἀδραῖς ταῖς συντάξει

Ἰουστινιανὸν τῶν Αὐτοκρατόρων ἐπεσκεύασατο. Δῆλον δὲ, ὅτι τῷ 1563 ἔτει ἐπὶ τῆς συμβάσεως ὑπο βραχάδας βροχῆς φρικτῆς πλουμμυρίδος τῆς κατακλυσάσης καὶ καταστρεψάσης, διὰ τὴν ἐκχείλησιν τῶν περὶ τὴν Πόλιν ποταμῶν, τὰ πέριξ πάντα αὐτῆς, ποταμοφόροι καὶ αὐταὶ αἱ δύο ῥηθεῖσαι Γέφυραι ἐγένοντο, ὧν ὁ Σουλτάν Σουλεϊμάν ὁ μεγαλοπρεπὴς ἤρξατο μὲν τὴν ἐκ λίθων δι' ἀψίδων ἐπισκευὴν διὰ τοῦ ἐπιστήμου τότε Ἀρχιτέκτονος Ὁθωμανοῦ Σινάν, τοῦ ἀρχιτεκτονήσαντος τὸ τε περιφανὲς Τέμενος τοῦ ῥηθέντος Σουλτάνου Σουλεϊμανιέ, καὶ τὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σουλτάν Σελίμ τοῦ Β'. καλυτελὲς ἐν Ἀδριανουπόλει, ἀλλ' ἐν δὲ τούτῳ τοῦ μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ διαδόχου τοῦ Ὁσμάν τούτου, ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας αὐτοῦ τῆς τελευταίας, καὶ πολιορκίας τοῦ ἐν Οὐγγαρίᾳ Σιγέθ Szigeth, τελευτήσαντος, ὁ τούτου ῥηθεῖς υἱὸς καὶ διάδοχος ἀπηρτίσατο καὶ δύο νέας Γεφύρας καὶ εἰς πέρας ἤγαγε, ἐφ' ὧν ἐχαράχθη ἡ ὑπὸ τοῦ τότε Ποιητοῦ Οὐιδάτ ἐπιγραφὴ αὕτη.

Πατλαδὶ πού τζίρσι ὀλμαδάν τεμάμ

Κελδὶ ἄζμι σέβι τζενάτ ἐννατμ

Γκελδὶ ζιλχάκ Στάχ Σουλτάν Σελίμ

Ἰλετδὶ τεκμὶλ ὀλδὶ πού τζίρσι ἄζιμ

Διδὶ ταρικὴν Οὐιδάτ ὀλ ζεμάν

Γιαπδὶ ἄπ οὐζρέ πού τζίρσι Στάχ Σελίμ.

Ὁ ῥηθεῖς Ποιητής, κατὰ τὴν ἐννοίαν τοῦ ἀνωθεν πέμπτου στίχου, πακοίτη^ς τὸν ὑπολογισμόν, ὃν οἱ Ἰθωμανοὶ καλοῦν Ἰπτιζέδ, περιγράφοντα ἐν τῷ ὑστάτῳ στίχῳ τὸ 971 ἔτος τῆς Ἐγίρας.

Σοφούς τῶν Ἑλλήνων, Ἐπιστήμης ἀπάσης ἀνέωξε φροντιστήρια, πολλὰ τῶν Ἑλληνικῶν Βιβλίων Ἀραβιστὶ διηρμήνευσε, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων τὸν Ἀριστοτέλην. Διέπρεψε δὲ μᾶλλον τῶν Ἀριστοτελιζόντων ἄλλων Ἀράβων, ὁ ἀπὸ τῆς Βοχάρας κατὰ τὴν ΙΑ' αἰῶνα ἀκμάσας Ἀβικέννας, ὁ καὶ ἀπὸ Κουρδούβης τῆς Ἰσπανίας κατὰ τὸν ΙΒ'. Ἀβερρόης, φιλόσοφοι ἀμφότεροι καὶ τῆς τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἱερᾶς τέχνης ἀμφιλαφῶς ἐχόμενοι. Ἐκ δὲ τούτων, τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους καθ' Ἰσπανίαν σπέρματα ἐπιμελῶς γεωργούμενα, ἐντεῦθεν εἰς τὴν γείτονα μετεφυτεύθησαν Γαλλίαν, καὶ κατέλαβον καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης μέρη. Ὅπου τῶν Σχολαστικῶν λογομαχιῶν καὶ φατριῶν εἰς ὑπολήψεις καὶ δοξασίας ἐκφύλους καὶ ἀλλοτρίας τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν ἐκδιαίτησαμενων, οἱ ἐξ Ἑλλάδος περὶ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄλωσιν μεταστάντες εἰς Γαλλίαν, Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν σοφοὶ ἐν παιδείᾳ καὶ λόγοις Ἕλληνες, χεῖρα δράξαντες, τὴν φιλοσοφίαν εἰς ἥθος τὸ πρῶτον μετήγαγον μεταρρυθμίσαντες. Οὕτως ἄρα ἡ τῶν Βυζαντινῶν πραγμάτων καταστροφή ἐγένετο τῆς παρὰ τοῖς Δυτικοῖς τῶν μαθημάτων διαστροφῆς θεραπεία σωτήριος.

Μετὰ δὲ τὴν τῶν Ἀράβων διὰ τοῦ ὑγροῦ πυρὸς κατατρόπωσιν, ὡς ἐρρέθη, τὰ κατ' Ἀσίαν Προάστεια διαμείναντα τὰ μὲν ἡμίπτωτα, τὰ δὲ ἡμίφλεκτα, ἐπεσκευάσθησαν παρὰ τῶν Αὐτοκρατόρων ἐπομένως, καὶ μᾶλλον τὸ τοῦ Δαμάτρου διὰ τε τὸ σύνδενδρον, κατάρρυτον καὶ ἀλσῶδες τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος Βουνοῦ, καὶ τὸ τῶν κυνηγεσιῶν πλούσιον. Ταῦτα δὲ προνοία Βασιλικῇ συντηρούμενα ὑρίσταντο μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, ἀλλὰ τῷ 1204 ἔτει, ὑποπεσούσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς ἔρμαιον ἀκράτου λείας, τοῖς Σταυροφόροις, ὡς πλήρης ἡ Ἱστορία, τὰ καὶ κατὰ τὰ ἀμφοτέρα Προάστεια κατὰ Θράκην καὶ Ἀσίαν κείμενα Ἀνάκτορα ταῦτα ἀφένθησαν, παρημελήθησαν καὶ ἐρειπώθησαν. Ἐπιμελήθη δὲ καὶ τούτων ὁ τῆς Πόλεως ἐγκρατὴς γενόμενος τῷ 1261 ἔτει, Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ ἄνωθεν τοῦ Βρυᾶ (Μᾶλ-τεπέ) καὶ ἀπέναντι τῆς Νήσου Πρώτης ἐρωμένου ὑστάτου Βουνοῦ τῆς Βιθυνίας, κατὰ κορυφὴν τούτου κείμενον Μοναστήριον τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, καὶ κατασκαρὲν ἐπὶ τῆς ἐξουσίας τῶν Σταυροφόρων, ἀνωκοδόμησε λαμπρῶς ἐπ' ὀνόματι τοῦ αὐτοῦ Ποντιούχου Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, καὶ πλουσίως αὐτὸ ἐπροικοδόμησε (1).

Περὶ δὲ τῶν Μοναστηρίων οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν, κατὰ τὸν τότε ἔχλον τὸν εἰς ἔριν ἀμίλλης ὑπὸ εὐλαβητικῆς φιλοτιμίας μεταβλη-

θέντα, ὅτι καὶ περίξ τοῦ Βουνοῦ τούτου ὑπῆρχον ἀνεγληγμένα Μοναστήρια Φροντιστήρια· ἀλλὰ διὰ τὴν μὴ πρόνοιαν περὶ μελόντων, καὶ σιγὴν τῶν Βυζαντινῶν Ἱστορικῶν περὶ καθαρᾶς καὶ σαφοῦς Τοπογραφίας, οὐ μόνον τῶν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Πόλει καὶ μᾶλλον τῶν ἐν καθόλῳ τῷ Βοσπόρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς κατὰ Θράκην καὶ Ἀσίαν Προαστείοις ἰδρυμένων Μοναστηρίων, καὶ τῆς δειξέως κατὰ τὰς ὀνομασίας καὶ τῶν θέσεων αὐτῶν, σκοτεινὴ καὶ οὐ ῥαδίᾳ τοῖς φιλαρχαίοις ἢ περὶ τούτων διάγνωσις. Τῇ δὲ συνδρομῇ μόνῃ διαφαινομένων τινῶν τεκμηρίων, συμφώνων ταῖς θέσεσι, λογιζόμεθα οὐκ ἀσκόπως περὶ ἰδρυμένων αὐτόθι παρὰ τὸν Βουνὸν δύο τῶν ἐφεξῆς Μοναστηρίων.

Πρῶτον, τὸ μικρὸν ἀπέχον τῶν Ἀνατολικῶν Παραλίων τοῦ Βοσπόρου κείμενον ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, καλούμενον Προμότου καὶ Προμόντου, λέξις σύνθετος ἀπὸ τε τῆς Πρὸ Ἑλληνικῆς, καὶ τῆς Λατινικῆς Μόντις (Montis), ὁ καὶ δεικνύει, ὅτι ἡ Μονὴ αὕτη ἔκειτο πρὸ τοῦ Βουνοῦ πιθανῶς τούτου. Ταύτης τῆς Μονῆς μέμνηται τὸ Ἀλεξανδρινὸν Χρονικὸν ἐν τῷ δεκάτῳ τρίτῳ ἔτει τῆς τοῦ Ἡρακλείου Αὐτοκρατορίας, καλοῦν αὐτὴν Προμόντου ἐσσαλμένως.

Δεύτερον, περὶ τὴν ὑπώρειαν τοῦ Βουνοῦ τούτου ἔκειτό ποτε χωρίον (ἴσως ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως οὗ συνόκησαν οἱ Ἀρμένιον ἤδη χωρίου), ὁ Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος (Βιβλ. Α' τῆς αὐτοῦ Ἱστορίας) Πολίχινον Ὀνοράτου καλεῖ, ἐν ᾧ ἦν ἰδρυμένος Ναὸς τῆς Θεοτόκου παρὰ τῆς ἐκλάμπρου καὶ εὐλαβεστάτης Ἰουλιανῆς Ἀνικίας, θυγατρὸς Ἀνικίου, ἐνδόξου κατὰ γένος καὶ ἐφημέρως ἐν Ῥώμῃ Αὐγούστου ἀναρρήθέντος καὶ Πλακιδίας, θυγατρὸς Οὐαλεντιανῶ Γ'. Αὐγούστου τῆς Ῥώμης. Καὶ ἐπειδὴ τὸ περὶ τὸν Βουνὸν τούτον ἐκτεταμένον πολὺ κατὰ βάθος ἦν ποτε δάσος, τὸ πρὸς θήραν ἰδιαιτέρως ἀνῆκον τοῖς Αὐτοκράτορσι, διὰ τὰ πολλὰ αὐτόθι κυνηγέσια ὁ ῥηθεὶς Βρυέννιος ἐν τῷ αὐτῷ Βιβλίῳ περὶ Νικηφόρου Αὐτοκράτορος τοῦ Βοτανειάτου λέγει ταῦτα. « Τὸν τῆς Προποντίδος διαπεράνας Πορθμὸν (τὸν οὕτω καλούμενον ἀπὸ τῆς Πόλεως μέχρι Χρυσουπόλεως καὶ Χαλκηδόνος διὰ τὸ ἀναπεπταμένον ἐντεῦθεν τῆς Προποντίδος θαλάσσης), ὁ Αὐτοκράτωρ ἐν τοῖς περὶ τὸ Ὀνοράτου Πολίχινον Προαστείοις κυλίζετο, ἐπὶ θήραν δὲ συνεχῶς ἐξιών, τὸ σῶμα ἐγύμναζεν.

Ἡ ῥηθεῖσα κατὰ γένος ἐνδοξὸς Ἰουλιανὴ Ἀνικία καὶ κτίτωρ τῆς τοῦ Ὀνοράτου Μονῆς, εἰς ἣν καὶ ἐθάμιζε διὰ τὸ κατάκομον, ἐπιτερπὲς τοῦ χώρου καὶ εὐκρατον, συνεζεύχθη μετὰ τοῦ περιφήμου, ἐπὶ Αὐτοκράτορος Ἀναστασίου τοῦ Διόσκου στρατηγοῦ τῆς

(1) Ἴδε περὶ τούτου τοῦ ἐπισήμου Βουνοῦ Κωνσταντινίδ. Γαλλ. σελ. 215.

Ἐως Ἀρσινόου. Πρὸς ταύτην δὲ ὁ νοσῶν τὸ τοῦ Εὐτυχούς καὶ Διοσκόρου κακόφρον ῥηθεὶς Δίκυρος βίαν ἐπήνεγκεν ἐπὶ τῷ ἀναθεματίσαι τὴν ἐν Χαλκηδὼν συγκροτηθεῖσαν τετάρτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον· ἀλλ' ἐπισήμως ταῖς κοιναῖς εὐφημίαις ἐλαυπρύνθη αὕτη διὰ τὸ στεῖρον ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν ὀρθῶν δογμάτων αὐτῆς φρόνημα, ἀντιτάσσει ἀπτόητος καὶ καταισχύνασα ὡς αἰρετικὸν τὸν Δίκυρον.

Οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπὶ τῇ τοῦ Σουλτάν Ὀρχάν, υἱοῦ τοῦ Σουλτάν Ὀσμάν καὶ θεμελιωτοῦ τῆς Ἀλχοσιμάν Βασιλείας, καὶ ἐπὶ Σουλτάν Ἀμουράτ τοῦ Α', οὗ πασοῦτων διὰ τῶν ἐπιδρομῶν αὐτῶν ἐκάκουν τὴν πρὸς τὸν Βόσπορον Βιθυνίαν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Σουλτάν Βαγιαζίτ τοῦ Α'. τοῦ διὰ τὸ σφοδρὸν αὐτοῦ καὶ ἀνυπόστατον κληθέντος Κεραυνοῦ (ἰλιρρίμ), ἀκάθεκτοι γενόμενοι προσχώρησαν καὶ μέχρι τοῦ Βοσπόρου. Οὗ τῇ ἐπιταγῇ, παρασκευαζομένου πρὸς πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκτίσθη τῷ 1393 ἔτει, τὸ κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Παραθαλασσίαν τοῦ Βοσπόρου Φρούριον, καλούμενον Ἀνατόλ-Χισάρ, οἱ Ὀθωμανοὶ κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον κατέσχον ὅλην τὴν Βιθυνίαν μέχρι τοῦ Βοσπόρου καὶ Πόντου, καὶ πρὸς τῷ ῥηθέντι Φρουρίῳ ἔνδον τοῦ Βοσπόρου ἐκτίσαν αὐτοὶ καὶ ἕτερον ἔξω τοῦ στομίου κατὰ τὴν δεξιὰν ὁχθὴν τοῦ ῥηθέντος παταμοῦ Ῥίβα περὶ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ εἰς τὸν Πόντον. Τοῦτο δὲ Μανουὴλ Αὐτοκράτωρ ὁ Παλαιολόγος, ἐπὶ τῆς εὐκαιρίας τῆς κατὰ τοῦ Βαγιαζίτ ἐκστρατείας τοῦ Τιμούρ-λένκ (Τιμούρ τοῦ χωλοῦ), τῇ ἐπικουρίᾳ τῶν ἐλθόντων διὰ θαλάσσης πρὸς βοήθειαν τῆς πόλεως 1400 Γάλλων, πολιορκήσας ἐξεπόρθησε καὶ κατέσκαψε.

Ἐπὶ δὲ τῆς περιστάσεως ἐκείνης, καθ' ἣν οἱ Ὀθωμανοὶ διέτρεχον καὶ διεπόρθουν τὰ μέχρι τοῦ Βοσπόρου, καὶ ὠκοδόμησαν καὶ τὰ δύο ῥηθέντα Φρούρια, ἀναμφιδόλως προκατασχόντες καὶ τὸν ῥηθέντα βουνόν, ὡς σκαπιὰν δεξιὰν καὶ τῶν ἐγγύς καὶ τῶν μακρὰν αὐτόν, καὶ ὡς ἐρυμνὸν κατὰ τὴν θέσιν, κατέστησαν ὀρμητήριον πάσης ἀποθήκης αὐτῶν, ἐπὶ τὸν ὁποῖον ἡ τῆς ἀποθήκης φρουρὰ ἔστησε Σιμαϊὰν περίοπτον, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ βουνὸς αὐτὸς ἐκτετατὴν ὠνομάσθη Ἀλὲμ-Δαγί.

ΠΕΡΙ ΤΙΝΩΝ ΝΕΩΣΤΙ ΑΝΑΣΚΑΦΕΙΣΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ ΑΡΧΑΙΟΓΗΤΩΝ. (1)

Περὶ τῇ τοῦ προσφάτως ἀνορυχθέντος στυλοβάτου μετ' ἐπιγραφῆς Ἑλληνικῆς τε καὶ Λατινικῆς ἐν τῷ σκάπτειν πρὸς καταβολὴν

(1) Ἐξεδύθη τῷ αὐτῷ ἔτει, ὑπὸ τοῦ Συγγραφέως.

τῶν θεμελίων τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὸ Ἀνατολικομεσημβρινὸν μέρος τῆς Ἀγίας Σοφίας, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἀναφανέντων ἐκεῖσε ἀρχαίων ἐρείπειων, διότι ἐν μέσῳ τῶν περιέργων πολὺς ὁ διατρέγων λόγος, ἐκθέτονται πρὸς πληροφορίαν αἱ ἐφεξῆς ἀρχαιολογικαὶ δισαφῆσεις.

αὐλον τὸ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἀγίας Σοφίας ὁμαλὸν μέρος ἦν ποτ' ἢ ἀγορὰ τῶν ἀρχαίων Βυζαντιῶν, καὶ Εἰδωλεῖον ἐν αὐτῇ ἱδρυτο, τὸ τῆς ψευδωνύμου Θεᾶς Εἰρήνης. Τοῦτο δὲ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, μετὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς Νέας αὐτοῦ Ῥώμης, πύξπυσε καὶ ἐκαλλώπισε, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τῆς κατὰ τὸ 315 ἔτος τὸ Σωτήριον ὑπὲρ Χριστοῦ ἀθλησάσης ἀγίας Εἰρήνης (γνωστῆς οὕσης αὐτῇ), τιμᾶσθαι ἐς αἰεὶ ἐθέσπισεν. Ὁ δὲ Νὰς οὗτος ὑπῆρχε διὰ πολλοῦ ὁ κυριώτερος κατ' ἐξοχὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν ᾧ ἡ δευτέρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου συνεκροτήθη τῷ 482 ἔτει. Ἐπομένως ὁ ἱερὸς οὗτος Κτίτωρ τῆς Ἐπωνύμου αὐτοῦ Πόλεως, ἔγγιστα τοῦ Ναοῦ τούτου, κατέβαλε μὲν τοὺς θεμελίους τοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας Ναοῦ· ἀλλὰ, μεταστάντος τῶν τῆδε, ὁ τούτου υἱὸς Αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος, τῷ 358 ἔτει, ἀνεπλήρωσε τὸν δρομικὸν τὸ μόρφωμα καὶ ξυλοσέγασον καὶ ἐγκαινίασε τῷ 360 ἔτει, συμπαραλαβὼν καὶ τὸν τῆς ἀγίας Εἰρήνης (τὸν νῦν Τζεπχανέ), ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ τῆς ἀγίας Σοφίας. Ἐπὶ Ἀρκαδίου τοῦ Αὐτοκράτορος τῷ 404 ἔτει, δ. αὖ τὴν ἐξορία τοῦ θεοῦ Χρυσοστόμου, πυρποληθεῖσα ἡ ἀγία Σοφία, ἀνωκοδομήθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου κατὰ τὸ 413 ἔτος δρομικῇ, ὡς καὶ πρότερον. Διήρκεσε δὲ ὁ Νὰς αὐτὸς χρόνους 116 ἔτη καὶ τοῦ 513 ἔτους, καθ' ὃν χρόνον, ἐπὶ τῆς συμβάσεως φρικτῆς ἐπαναστάσεως παρὰ τῶν δύο ταραχοποιῶν ἐκείνων κομμάτων Πρασίνων καὶ Βενέτων (1) καὶ τῶν λοιπῶν συνεγερθέντων πολιτῶν κατὰ τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, τῆς ἐκ τοῦ δοθέντος Συνθήματος ΝΙΚΑ κληθείσης, ὑπὸ τῶν Ἀρχιστρατῆγων τοῦ Ἰουστινιανοῦ Βελισσαρίου, Ναρσῆ καὶ Μοίνδου (τοῦ ἐκ γένους τῶν γηπεδίων κατα-

(1) Πράσινοι καὶ Βένετοι. Αὐτοὶ ἦσαν μία στασιώδης φατρία, διηρημένη κατὰ δήμους καὶ ὀνομασίας τῶν χρωμάτων εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Βασιλείας, οἱ ὁποῖοι ποτὲ μὲν ἐνούμενοι, ποτὲ δὲ πρὸς ἀλλήλους διαμαχόμενοι, ἔφερον συνεχῶς καθ' ὅλον τὸ Κράτος, καὶ μᾶλλον ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοιαύτας ταραχώδεις φρικτὰς ἐπαναστάσεις φόνων, λεηλασιῶν καὶ ἄλλων κακουρημάτων, ὥστε, κατὰ τὸν Σιμοκάτην, ἐκ τούτων τῶν δύο βδελυρῶν χρωμάτων καὶ τῆς κατὰ μικρὸν αὐξανόμενης τούτων λυσσώδους ματίας, εἰσέρρουσαν τὰ μέγιστα κακὰ εἰς τὴν βασιλείαν, καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων ἐδιώλεσαν πράγματα. (Κωνσταντινιάδ. σελ. 72, ἐν σημειώσ.) Οὗτοι κατὰ τὴν ἑλ. ἦσαν ἄλλοι Πρετωριανοὶ Ῥωμαῖοι, ἄλλοι Σφεδονῖται Ῥώσσοι, καὶ ἄλλοις Ὀθωμανοὶ Γενιτσαροί.

γομένου, καὶ υἱοῦ τοῦ αὐτῶν ἄρχοντος) ἐσφάγησαν 30000 τῶν ἀποστατῶν πρὸς παῦσιν τῆς στάσεως, τὸ ἐκράγεν τότε συγχρόνως πῦρ ἀπετέφρωσε πρὸς τοῖς ἄλλοις λαμπροῖς κτιρίοις καὶ αὐτὸν τὸν τῆς Σοφίας Ναὸν, ὃν ὁ Ἰουστινιανὸς πρὸς παραμυθίαν τοῦ περιαλγοῦντος πλήθους, συνάξας πανταχόθεν τὴν πολυτελεστέραν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὕλην, καὶ ἐξωνησάμενος ὅλους τοὺς πέριξ τόπους τοῦ τεφρωθέντος Ναοῦ, ἀνίγειρεν, ἀβροτάτῃ δαπάνῃ, τὸν νῦν εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ὁρῶμενον Ναὸν, καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐγκαινίασε τῷ 537 ἔτει. Ἡ δὲ ὕλη, δι' ἧς συνεδέθησαν ἐπὶ τῆς οἰκοδομῆς στερεῶς καὶ ἀδιαρρήκτως οἷτε λίθοι καὶ πλίνθοι, συνέκειτο ἐκ θερμενομένου ὕδατος μετὰ κριθῆς πολλῆς· ἐν δὲ τούτῳ τῷ μυζώδει καὶ κολλητικῷ χυλῷ συνεμίγνυον ἄσβεστον, τρίμματα κεράμων, καὶ φλοιὰς δένδρου πτελέας κεκομμένας, καθ' ὃν τρόπον ἀβραγῇ σύγκεινται καὶ τὰ τῆς Πόλεως τείχη καὶ ἄλλαι οἰκοδομαὶ ἀρχαῖαι. Οὗτος δὲ ὁ πρὸ τῆς ἁγίας Σοφίας ἐπίπεδος τόπος, ὃς Ἀγορὰ ἐκαλεῖτο τῶν ἀρχαίων Βυζαντίων, ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου Ἀυγούσταϊον ἐπωνομάσθη, πρὸς τιμὴν καὶ μνήμην τῆς ἐαυτοῦ Μητρὸς Αὐγούστης μακαρίας Ἑλένης, καὶ Στήλην, κατὰ τὸ Ἀλεξανδριανὸν Χρονικόν, ἔστησεν αὐτῆς ἐπὶ Πορφυροῦ Κίονος· ἐν δὲ τῇ αὐτῇ Πλατεῖα Παλάτιον ὡσαύτως λαμπρὸν οἰκοδόμησεν ὁ Ἀναξ οὗτος κεκοσμημένον ἐκ πορφυρῶν λίθων καὶ ἀνδριάντων, τῆς Συγκλήτου Γερουσίας, καὶ διὰ τὸ ἔχειν αὐτὸ πύλας χαλκᾶς κεχρυσωμένας εὐρείας καὶ ὑψηλὰς, Χαλκῇ προσηγορεύθη.

Ἐν ταύτῃ γοῦν τῇ εὐρυτάτῃ καὶ ἐπισήμῳ ποτὲ Πλατεῖα τοῦ Αὐγουστεῶνος, ἐκ μέσου γενομένων τσοσούτων Κιόνων καὶ Στήλων ἱσταμένων Βασιλέων τε καὶ Βασιλισσῶν, ἐπὶ τῶν ἡδὴ, ὡς ἐβρέθη, ἀνασκάψων, ἀνορυχθεὶς εὐρέθη μόνος ὁ στυλοβάτης (πρὸς στηλίτευσιν καὶ μετὰ 1444 χρόνους τῆς ἀσυγγνώστου ἀδικίας) τοῦ Πορφυροῦ Κίονος ἐκεῖνου, οὗτινος ἐπὶ κορυφῆς τῷ 403 ἔτει ἐστήθη ὁ ἀργυρὸς Ἀνδριάς τῆς διαβοήτου γενομένης ἐπὶ τῇ Ἑξορίᾳ τοῦ θεοῦ Χρυσοστόμου, Αὐγούστης Αἰλίας Εὐδοξίας (α), συζύγου τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου, ἐπιστατοῦντος τοῦ ἔργου τοῦ τότε Ὑπάρχου τῆς Πόλεως Ὀπάτου Συμπλίκιου. Περὶ τοῦ Ἀνδριάντος τού-

(α) Αὕτη ἦν θυγάτηρ Γάλλου τινὸς Κόμητος Βοτόν (Bauton), ὅστις γεγενησμένος ὢν ἄριστα τὰ πολεμικὰ, χρήσιμος καὶ εὐάρεστος ἐφάνηεν πολλοῖς πρὸς τὴν Αὐτοκρατορίαν. Αὕτη δὲ, ὡς Γάλλος, ὑπῆρχε τὸ ἦθος, κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς, ἀγέρωχος, τολμηρὰ, πείσμων, φειδωλὸς, ἐφ' οἷς δὲ, βίαιος καὶ ἀδικος· διὰ δὲ τὸ κάλλος αὐτῆς κατεξουσίαζε καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς· ἀπεβίω ἐπὶ τοῦ ἔκτου τοκατοῦ αὐτῆς, κατὰ ὀκτώβριον τῷ 404 ἔτει, μετὰ τρίτον μῆνα τῆς τοῦ θεοῦ Χρυσοστόμου ἀδείας ἐξορίας.

του ὁ μὲν Θεοφάνης λέγει ταῦτα· « Ἀργυρεὴν Στήλην ἰδίαν ἢ Εὐδοξία ποιήσασα ἐν τῷ τόπῳ τῷ λεγομένῳ τὰ Πιττάκια, ἔστησε πλησίον τῆς Ἀγίας Εἰρήνης ». Ὁ δὲ Σωκράτης οὕτω· « τῆς Αὐγούστης Εὐδοξίας Ἀνδριάς ἀνέστη ἀργυρὸς ἐπὶ Κίονος χλαμύδα ἐνδεδυμένος· ἔστηκε δὲ οὗτος ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ, οὔτε ἐγγὺς, οὔτε πόρρω τῆς Ἐκκλησίας, ἧς ἐπώνυμον Σοφία, ἀλλὰ διείργει ἀμφω μέση Πλατεία ὁδός ». Ὁ δὲ Σωζόμενος ἐπάγει ταῦτα· « Πρὸς Μεσημβρίαν τῆς Ἐκκλησίας (Ἀγίας Σοφίας) πρὸ τοῦ οἴκου τῆς Μεγάλης Βουλῆς (τοῦ ρηθέντος Παλατίου τοῦ Κωνσταντίνου), ἦν ὁ τῆς Εὐδοξίας Κίων, καὶ ὁ ἐπ' αὐτοῦ Ἀνδριάς ». τὰ αὐτὰ δὲ συνεῖρει καὶ ὁ Ζωναρᾶς καὶ ὁ Κεδρινός, ὅστις λέγει· « Ἐπεὶ δὲ αὐτῆς (μετὰ τὴν ἐπονάκλησιν ἀπὸ τῆς πρώτης ἀπελασίας τῆς Πόλεως, ἢ καὶ κατ' ἐπιφάνειαν αὐτοβούλου ἀναχωρήσεως τοῦ Χρυσοστόμου), συνέβη τὰ κατὰ τὴν Ἀργυρεὴν Στήλην τῆς Εὐδοξίας, καὶ τὸν τῆς Χήρας ἀμπελῶνα, πάλιν μῖσος τῆς Εὐδοξίας, πάλιν ὀργή, καὶ πάλιν ἔχθρα κατὰ Χρυσοστόμου ». Ἐφ' ἅπασιν τούτοις τοῖς ἡμετέροις Ἑλλήσιν Ἱστορικοῖς, καὶ ὁ Κόμης Μαρχελλῖνος, Λατῖνος ἀρχαῖος Ἱστορικός, φησι ταῦτα· « Eudoxiae Arcadii uxoris super Porphyriticem Columnam argentea statua juxta aedem Sophianam posita, hactenus sistit »· τουτέστι, τῆς Συζύγου, Ἀρκαδίου Εὐδοξίας ἐπὶ Πορφυροῦ Κίονος ὁ ἐξ ἀργύρου Ἀνδριάς· ἐγγὺς τῆς Ἀγίας Σοφίας, μέχρι ταύτης (οἷον κατ' ἀρχὰς τοῦ πέμ. πτου αἰῶνος, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Συγγραφέως τούτου), ἐρίσταται ».

Ὁ ρηθεὶς Ὑπάρχος τῆς Πόλεως Συμπλίκιος Ἑλληνοφρονὼν κα, ἡκιστα σεβάζομενος τὰ τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν Θεοφάνην χοροὺς καὶ κρότους καὶ ὀρχήσεις περὶ τὴν Στήλην ταύτην, ἐπὶ τῆς ὑψώσεως αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Κίονος, πρὸς τιμὴν τῆς Εὐδοξίας, ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας ἐπιτελῶν, καὶ θόρυβον μέγαν ποιῶν, ἐλύπει τὸν Χρυσοστόμον, μὴ συγχωρῶν ἡσύχως αὐτὸν ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ, τῇ πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὰς θείας λειτουργίας ἐπιτελεῖν καὶ τὸν λαὸν διδάσκειν· πολλάκις γὰρ ἐκ τοῦ κρότου τῶν ὀρχήσεων καὶ τῶν ἀτάκτων φωνῶν τοῦ ὄχλου, διαταράττοντο καὶ διεκόπτοντο καὶ αὐτοὶ οἱ ψάλλοντες· ὁ δὲ Ἱερὸς Ἰωάννης ἐξ ἀθυμίας δικαίας, ἐπηνέχθη τῷ ρηθέντι Ὑπάρχῳ διὰ λόγου, ἀλλ' οὗτος τὴν Εὐδοξίαν κατὰ Ἰωάννου Ἐξηρέθισεν, ὡς δυσχεραίνοντος δῆθεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ τοῦ πλήθους, καὶ τῇ ἀποδιδομένη τιμῇ εἰς τὴν αὐτῆς Στήλην. Ἡ δὲ τοιαύτη ὑπὸ διαβολῆς παρεξηγήσει, ἢ τελεία ἔχθρα τῆς Αὐγούστης κατὰ Χρυσοστόμου ἐξήβη, ἥτε παράνομος καθαίρεσις, ἐξέλασις τῆς Πόλεως, καὶ ἡ ἀδικος ἐξορία τοῦ μαθητοῦ καὶ θεράποντος Χριστοῦ κατηρτήθη. Ὁ δὲ λαὸς τῆς Πόλεως σφόδρα ἀγαπῶν

καὶ σεβάζομενος τὸν Ἱερὸν ἄνδρα διὰ τε τὴν ἀγιότητα, καὶ τὰς οὐρανίους αὐτοῦ διδασχὰς καὶ διδασκαλίας, μὴ φέρον τὴν στέρψιν τοῦ φωστῆρος τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὸ ἀκαθέκτου ἀθυμίας καὶ ὀργῆς κινούμενος, πῦρ βαλὼν τὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας Ναὸν ἐνέπρησεν.

Τῆς ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου τοῦ Πορφυροῦ Κίονος ἐγκεχαραγμένης ἐπιγραφῆς, διότι διὰ τοςούτων αἰώνων ἔκειτο χθόνιος, τὸ τῆς γῆς παμφάγον στοιχεῖον τὴν τε ἀρχὴν τοῦ πρώτου τῶν τεσσάρων ἐμμέτρων στίχων ἐξέτριψε καὶ πολλὰ τῶν γραμμάτων (ἐὰν αὐτὰ οὐκ ἦσαν κατ' ἀρχὰς κακῶς κεχαραγμένα.) ἐβλάψεν, ὥστε τὴν ἐννοίαν ὀρᾶσθαι τοῦ πρώτου μᾶλλον στίχου συγκεχυμένην καὶ ἀσυνάρτητον. Ἔχουσι δ' οὕτως οὗτοι:

ΟΝΑ ΠΟΡΦΥΡΕΗΝ ΚΑΙ ΑΡΓΥΡΕΗΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΝ
ΔΕΡΚΕΟ ΕΝΘΑ ΠΟΛΗΙ ΘΕΜΙΣΤΕΥΟΥΣΙΝ ΑΝΑΚΤΕΣ
ΟΝΟΜΑ ΔΕΙ ΠΟΘΕΙΣ ΕΥΔΟΞΙΑ ΤΙΣ Δ ΑΝΕΘΗΚΕΝ
ΣΙΜΠΛΙΚΙΟΣ ΜΕΓΑΛΩΝ ΥΠΑΤΩΝ ΓΟΝΟΣ ΕΣΘΛΟΣ
ΥΠΑΙΧΟ

Τῆς δὲ Λατινικῆς οὕτω.

DN AEL. EVDXIAS SEMPER AVGVSTIAE
YG. SIMPLIGIUS PR AELFC. URB. DEDICAVIT.

Ἡ οὖν μᾶλλον σύμφωνος τῇ ἐννοίᾳ τῶν Ἐπιγραφῶν ἐπιδιόρθωσις ἔχει οὕτω:

Κίονα πορφυρέην καὶ ἀργυρέην βασιλείαν

Δέρκεο, ἐνθα Πόλει θεμιστεύουσιν Ἀνακτες.

Ὄνομα δ' αἰ ποθέεις, Εὐδοξία· τίς δ' ἀνέθηκε;

Συμπλίκιος μεγάλων Ὑπάτων γόνος ἐσθλός Ὑπαρχος.

Dominae Ailiae Endoxiae semper AVGVstae
YC. Simblicitus Praefectus urbis dedicavit.

Τὴν Πλατεῖαν ταύτην ὀνομάζει, ὡς ἐρρέθη, ὁ Θεοφάνης, Πιπτάκια· ἦν γὰρ ἐν αὐτῇ ἐγγεγεμμένος Κίων, καὶ ἐπ' αὐτοῦ Στήλην ἰδίαν ἀνέστησεν ὁ Αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Μέγας, ὁ καὶ Μακέλης, τῷ 460 ἔτει· ἐπὶ δὲ τῶν τοῦ Κίονος βαθμίδων, κατ' Ἀνακτορικὴν ἐπιταγὴν, πάντες οἱ ἱκετηρίας πρὸς τὸν Βασιλέα ἔχοντες ἀδικούμενοι, ἔφερον καὶ ἐτίθουν αὐτάς· οἱ δ' ἐπὶ τούτῳ τεταγμένοι ἐκόμιζον ταύτας πρὸς τὸν Λέοντα, παρ' οὗ αὐθημερόν καὶ ἐξεδίδετο ἢ πρὸς ἑκάστον κατὰ τὴν ἱκετηρίαν αὐτοῦ λύσις καὶ ἀπόρριψις· καὶ ἐπειδὴ ταύτας τὰς ἱκετηρίας τότε ἐκάλουν Πιπτάκια, ἐκ τούτου εἰς τὴν Πλατεῖαν ταύτην τὴν ἐπωνυμίαν προσέθεντο.

Ἐπὶ δὲ ἐν αὐτῇ τῇ πρὸ τῆς Ἀγίας Σοφίας εὐρυτάτῃ Πλατείᾳ,

τῇ καὶ ἐκτεινομένη τῷ τότε κατὰ μὲν Ἀνατολὰς ἐπ' ἐν ἱκανὸν μέρος τῆς πρώτης τανῦν Βασιλείου Αὐλῆς (Πάππ Χουμαγιοῦν), κατὰ δὲ Μεσημβρίαν μέχρι τῶν Προπυλαίων τῶν πολυνημέων ποτὲ Ἀνακτόρων, κειμένων τῶν τε Προπυλαίων αὐτῶν καὶ τῆς πρώτης Βασιλείου Αὐλαίας, καθ' ὅλην τὴν αὐτὴν θέσιν, ἐν ᾗ ἤδη ἀνεγείρεται τὸ λαμπρὸν τὴν κατασκευὴν Πανεπιστήμιον, κατὰ δὲ Νότον μέχρι Διίππιου (6) καὶ τοῦ Ἱπποδρομίου, ὁ Μέγας Ἰουστινιανὸς, μετὰ τὸ πέρας τοῦ θαυμασίου Ναοῦ ἀπέναντι τούτου, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Περιουλίῳ τοῦ Ναοῦ, κατὰ τὸν Ζωναρᾶν καὶ τὸν Κεδρινόν, ἔστησε μέγαν Κίονα, Αὐγουσταῖον ἀπὸ τῆς πλατείας ταύτης αὐτὸν καλέσας, ἐφ' οὐπερ τὸν οἰκεῖον Ἀνδριάντα ἐφιππον ἐκ χαλκοῦ κεχυσώμενου ἀνεστήλωσεν. Ἰδ. περὶ τούτου Κωνσταντινιάδ. σελ. 71. (1)

Περὶ τὴν βάσιν τοῦ ρηθέντος στυλοβάτου τοῦ τῆς Εὐδοξίας Κίονος, ἀνεκαλύφθη καὶ τὸ λιθόστρωτον ἔδαρος τῆς λαμπρᾶς ποτὲ Πλατείας τοῦ Αὐγουστεῶνος, συνιστάμενον ἐκ μελανοχρόων πετρῶν, μῆκος μὲν ἔχουσιν ἑνὸς γεωμετρικοῦ ποδός, εὖρος δὲ ἡμίσεος, ἄριστα ἐστρωμένον.

Ἐπὶ τῆς ἀνασκαφῆς, πρὸς καταβολὴν τῶν θεμελίων τοῦ Πανεπιστημίου, ἐν μέσῳ τῶν ἀναφανέντων ἐφ' ἱκανὸν βάθος τῆς γῆς (διὰ τὸ ἀνυφωθὲν καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν μεγαλόπολιν ταύτην ἔδαρος, ὡς ἐρρέθη ἐν τῇ περὶ τοῦ Ἀλέμ-Δαγί διατριβῇ), διαφόρων κρημνισμάτων ἀρχαίων, παρατηρήθησαν ὑπολείμματα θριαμβευτικοῦ οἶον Ἰόξου· ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ὡς Ἰόξου μῶρφωμα ὑπῆρχεν Ἀψίς διὰ στοῶν μεγίστη, ὑποστηριζομένη ἐπὶ ἑπτὰ Κιόνων, ἥτις ἔκειτο ἐν τῷ λεγο-

(6) Διίππιον ὀνομάσθη τὸ ἐν μέσῳ τοῦ Αὐγουστεῶνος καὶ τοῦ Ἱπποδρομίου μέρος, ὅπου ἦν ὁ Ναὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὁ γενόμενος ὕστερον Θηριοτροφεῖον (ἀσλάν-χανᾶς), καὶ κατασκαφείς ἤδη, διότι Φωκᾶς ὁ Τύραννος ἔστησε περὶ τὸν Ναὸν τοῦτον ἐκ μαρμάρου δύο ἵππους.

(1) Ἰδοῦ, χάριν τῶν μὴ ἔχόντων τὴν Κωνσταντινιάδα, σημειοῦμεν ἐνταῦθα ὅσα ἐκεῖ λέγει ὁ ἀοιδιμὸς Συγγραφεὺς περὶ τοῦ Κίονος τούτου. Σημ. Ἐκδ.

«Ἐπὶ μετὰ τὴν ἄλυσιν ἴστατο διὰ τινων χρόνων εἰς τὸν Φόρον τὸ πάλαι καλούμενον Αὐγουσταῖον τὸν ὄντα πρὸ τῆς Ἀγίας Σοφίας κατὰ μεσημβρίαν, ὁ μέγιστος Κίων Αὐγουστιῶν καλούμενος, ὁ ὅποιος παρὰ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ ἀνηγέρθη περὶ τὸ ἑβδομὸν καὶ δέκατον ἔτος τῆς ἐαυτοῦ Βασιλείας. ἔχων ἐπὶ κορυφῆς ἐφιππον τὸν ἐαυτοῦ Ἀνδριάντα ὃν ὕστερον περὶ τὸ 525 ἔτος κατασπᾶσαντες καὶ συντρίψαντες τὸν μὲν Χρῆλον τοῦ Ἀνδριάντος ἀνέλυσαν, τὸ δὲ στυλόπατον ἐκθεμελιώσαντες ἔστησαν εἰς πρόσφιν μίξ ἱερῆς. Ἐν δὲ τῷ Κίονι τούτῳ ποτὲ κατὰ τὸν τὰ Βυζαντινὰ κακὰ συγγραφέντα Δούκαν, ἡφ' ἡμ. ἀνεσταυρώθη προσηλωθεῖσα περὶ τοῦτος ἡ καφαλή Κωνσταντίνου τοῦ ὑστατοῦ τῶν Παλαιολόγων, ἐνθα καὶ κατέμενε θέγμα οὐκίστην ὅλην τὴν ἡμέραν ὡς ὑπεράρας»

μένω Μιλίω, τῷ συνημμένῳ μετὰ τῆς Πλατείας τοῦ Αὐγουστῆωνος ἐπ' ἧς Ἀψίδος ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔστησε Στήλην ἰδίαν, καὶ ἄλλην ἐπίσης δευτέραν τῆς Μητρὸς αὐτοῦ, ἔτι δὲ καὶ δύο Καισάρων Ἀδριάντας ἐρίππους, τοῦ τε Τραϊανοῦ καὶ τοῦ Ἀδριανοῦ Αἰλίου. Ἐπ' ἐνὸς δὲ τῶν ρηθέντων ἐπτά Κιόνων (ὡς ἱστορεῖ Λατινιστὶ ὁ Γύλλιος, ὁ καὶ πρῶτος μετὰ ἐννενίχοντα χρόνους ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καθιστορήσας τὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως θέσεις ἀρχαίας καὶ περιγράφας τὰς ἐπὶ τῆς Περιηγήσεως αὐτοῦ διασωζομένας ἐτι ὀλιγίστας ἀρχαιοτάτας), ὑπῆρχεν ἐγγεγραμμένον τὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ὄνομα, καὶ τὸ ὑπὲρ λαμπρὸν ὃ εἶδε δι' ἀστέρων Σημεῖον, ΕΝ ΤΟΥΤῳ ΝΙΚΑ.

Ἐν ταύτῃ τῇ ἐξηρημένη τῶν ἄλλων λαμπρᾷ Πλατείᾳ, πρὸς ταῖς Στήλαις τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, τῶν τῆς Μητρὸς αὐτοῦ δύο, τῶν δύο ἔτι Αὐγούστων τῆς Ῥώμης, τῆς τε Εὐδοξίας καὶ τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, ἔσταντο ὡσαύτως ἐπὶ Κιόνων τοῦτε Μεγάλου Θεοδοσίου, τοῦ Ἀρκαδίου, Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου, τῆς τούτου ἀδελφῆς Αὐγούστης Πουλχερίας, Ἀριάθνης γυναικὸς τοῦ Ζήνωνος, Σοφίας συζύγου Ἰουστίνου τοῦ Θρακὸς καὶ ἄλλαι ἄλλων Στήλαι. Ἀλλὰ τῶν τοσούτων σπανίων καὶ πολλῶν καλλίστων ἔργων ἐκ μέσου πάντων γενομένων μέχρι καὶ τῶν βάσεων αὐτῶν, κρίμασι Κυρίου πρὸς ἔλεγχον περὶ τράνον ἀναμφιβόλως τοῦ ὑπὸ πάθους καὶ ἐμμόνου προτροπῆς τῆς Εὐδοξίας συνελθόντος πονηροῦ ἐκείνου Συνεδρίου, τοῦ καταψηφίσαντος τὴν τε παράλογον καθαιρεσιν ἀπὸ τοῦ Θρόνου, καὶ τὴν ἀδίκον ἐξορίαν τοῦ πανευφρήμου ἀνδρὸς καὶ Οἰκουμενικοῦ Διδασκάλου, μόνος ὁ στυλοβάτης αὐτὸς, ὁ φέρων τὸ τῆς Εὐδοξίας ὄνομα διετηρήθη, καὶ, μετὰ τοσούτους αἰῶνας ὑπὸ γῆν, ἐπανωρυκται πρὸς θεῶν κοινὴν καὶ ἀνάμνησιν τοῦ πραχθέντος κατὰ τοῦ Δικαίου ἀσυγγνώστου ἀνοσιουργήματος.

Τέως δὲ, ὡς ἐν ἐπιθήκῃ μοίρα, περὶ τῆς ἐνδόξου Πλατείας ταύτης, ἐπισφραγίζοντες λέγομεν, ὅτι αὕτη περιελάμβανε τὴν τε Ἀγορὰν τῶν πάλαι Βυζαντίων, Μιλίων, καὶ τὴν Χαλκὴν, ὅπου, πρὸς τῷ Παλατίῳ τῆς Συγκλήτου Γερουσίας, ἦν καὶ κάλλιστός ποτε Ναὸς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐπὶ τῶν ἄκρων τοῦ πρὸς θάλασσαν λόφου ἰδρυμένος παρὰ Ῥωμανοῦ τοῦ Λεκαπίνου μὲν πρότερον, ὕστερον δὲ παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Γσιμισκῆ μεγαλυνθεὶς εἰς κάλλος θαυμάσιον, ἔνθα καὶ ἐνεταριάσθη. Καὶ διότι ὁ Ναὸς αὐτὸς ἔκειτο ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Βασιλικοῦ τανῦν Ῥοδοκήπου, κατὰ γραμμὴν εὐθεῖαν τοῦ κατασκαφέντος, κατὰ τὸ ἄνωθεν αὐτοῦ μέρος, Σουλτανικοῦ ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ Βυζαντίου Μελάθρου (Ἰντζιλίκιόσκ), οἱ ἡμέτεροι ἐξ αὐτῆς τῆς ἀλώσεως ἄχρι τοῦ 1821

ἔτους, ὑπ' ἄκρας εὐλαβείας, συντρέχοντες καὶ πανηγυρίζοντες κατὰ τὴν ἑκτὴν τοῦ Αὐγούστου, ἐσεβάζοντο τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν κάτωθεν τοῦ ρηθέντος Μελάθρου ἀναβλύζον ὕδωρ, ὡς Ἀγίασμα.

Καὶ ἦν μὲν ἡ τοιαύτη Πλατεία καὶ περιώνυμος, διὰ τοσούτων ἐγεθέντων ἐν αὐτῇ Κιόνων καὶ Ἀνδριάντων λαμπρῶς καθωραϊσμένη, καὶ ἐξαιρετικῶς διὰ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου δι' ἀψίδων Περιστεύλου, τοῦ ἐκτεινομένου μέχρι τοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας Προαυλίου, κεκαλλωπισμένη, ὅπου ἴστατο ἡ θαυμαστὴ τὴν τέχνην ἐξ ἱάσπου Φιάλη, εἰς ἣν Παῦλος ὁ Σιλεντάριος Ποιητὴς, εἰς τὴν τῆς Ἀγίας Σοφίας ἐκφρασιν αὐτοῦ ὕρανε τάδε·

- » Μηκεδανῆς δ' ἐρίτιμον ἐς ὀμβρῶν ἴσταται αὐλῆς
- » Εὐρυτάτη Φιάλη τις Ἰάσπιδος ἑκτομος ἀκρῆς,
- » Ἐνθα ῥόος κελάδων ἀναπάλλεται ἥρι πέμπειν
- « Ὀλκὸν ὅλον παθέων ἐλατήριον.

Ἐκ δὲ τοῦ ὕδατος ταύτης, οἱ εἰς τὸν Ναὸν εἰσερχόμενοι ἀπένιπτον τὸ τε πρόσωπον αὐτῶν καὶ τὰς χεῖρας. Περὶ δὲ τὰ χεῖλη τῆς Φιάλης ἦν ἐγγεγραμμένος ὁ Καρκινικὸς διδακτικὸς ἱάμβος οὗτος·

Ν ἴψον ἀνομήματα, μὴ μόναν ὄψιν.

Ἐτι δὲ καὶ ἄλλαι τῶν ἀρχαιοτήτων ἀνωρύχθησαν ἐν τοῖς τοῦ Βυζαντίου Βασιλείοις, καὶ ἀνεφάνησαν ἐπίσης προσφάτως. Ταῦτα δὲ, κελεύσει Αὐτοκρατορικῇ, τοῦ νῦν εὐτυχῶς Αὐταρχοῦντος Κραταιοτάτου, Φιλολάου τε καὶ ἐραστοῦ τῆς Παιδείας καὶ τῶν φώτων τῶν αὐτοῦ ὑπηκόων, ἡμῶν Ἀνακτος Σουλτάν Ἀπδ-ουλ-Μεδζίτ, ὑπουργοῦντος τῇ ὑψηλῇ θελήσει τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ αὐτοῦ Κηδεστοῦ, Ὑψηλοτάτου Ἀχμέτ Φετῆ Πασᾶ καὶ Ἀρχηγῷ τοῦ Πυροβολικοῦ, μετακομισθέντα εἰς τὸν τῆς Ἀγίας Εἰρήνης μνησθέντα Ναὸν, τὴν νῦν Ὀπλοθήκην (Τζεπχανέ), κατετέθησαν ἔξωθεν τούτου κατὰ σειρὰν, περιφραχθέντος τοῦ περιέχοντος ταύτας τὰς ἐρεξῆς Ἀρχαιοτήτας μέρος διὰ σιδηρῶν κιγκλίδων, πρὸς κοινὴν ἐλευθέραν παρατήρησιν.

Α'. Μέγα ἐκ Σπυρίτου (Γρανίτου) Αἰγυπτιακοῦ λίθου, τοῦ κα, Θηβαϊκοῦ λεγομένου, τμήμα. Τοῦτο δὲ ἦν ὀλομελὲς Ὀβελίσκος ὕψος ἔχων πόδας τριάκοντα καὶ πέντε, ὅστις καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν ἴστατο, κατ' ἄρκτον, ἔνδον τῶν Ἀνακτόρων, ἀλλ' ὑπὸ σεισμοῦ πεσὼν διεχωρίσθη εἰς δύο· ὧν τὸ μὲν ἀπὸ τῆς κορυφῆς μέχρι τῶν μέσων καὶ κατωτέρω διαχωρισθὲν τοῦ Ὀβελίσκου μέρος καὶ εἰς ὀξὺ λήγον, ὡς ἔττον ὀγκωδὲς καὶ βαρὺ, ἐπὶ Σουλτάν Σουλεϊμάν

τοῦ μεγαλοπρεποῦς, τοῦ καὶ Κανουνῆ, ὁ ἐξ εὐγενῶν Ἐνετὸς Ἀντόνιος Πριόλος θερμῶς ἐκζητήσας, ἀδεία Σουλτανικῇ, τὸ τμήμα τοῦτο παρέλαβεν, εἰς Ἐνετίαν μετέφερε, καὶ ἐν τῇ λεγομένῃ Πλατεῖα τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἔστησε· τὸ δὲ λοιπὸν κάτωθεν μέρος τοῦ τετραπλεύρου Ὁβελίσκου τούτου καὶ ὀγκωδέστερον, κείμενον χθόνιον ἔνδον τῶν Ἀνακτόρων, ἐστὶ τὸ μετενεχθὲν καὶ κατατεθεὶν καὶ τὸ ἐξώθεν τῆς Ὀπλοθήκης (γ)

Β'. Τρεῖς πορφυραὶ Λάρνακες παρμεγέθεις, ἐξ ὧν ἡ μία ἐστὶν Ἀρκαδίας θυγατὶς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου ἐκ τῆς Εὐδοξίας αὐτῇ γεννηθείσης, τετάρτου αὐτῷ τέκνου, κατὰ τὸ 400 ἔτος, ἥτις παρθενίαν εἴλετο, προτροπῇ τῆς αἰοδίδμου Βασιλίσσης Πουλχερίας, ἀδελφῆς αὐτῆς μείζονος, ὡς καὶ αὕτη παρθένος διέμεινε. Ζήσασθ δὲ ἡ Ἀρκαδία ὁσίως καὶ ἐναρέτως, ἀπεβίω τῷ 444 ἔτει, κηδευθεῖσα λαμπρῶς ὑπὸ Πουλχερίας καὶ Μαρκιανοῦ ἐν τῷ κατὰ τὸν πρῶτον λόφον τοῦ Βυζαντίου Ναῷ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, κειμένῳ ποτὲ ἐν μέσῳ τῶν δύο τανῦν πυλῶν τῶν Ἀνακτόρων, Μπάπι Σελάμ, καὶ Μπάπι Σααδὲ, ὅπου καὶ αἱ τρεῖς αὗται Λάρνακες ἀνωρύχθησαν. Ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις δύο, ἄδηλον τίνες τῶν περιφανῶν καὶ ἐνδόξων ἐκκευθίσαν ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ. Ἐπὶ μιᾶς δὲ τῶν Λαρνάκων τούτων, ὁράται κεχαραγμένον τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, τότε Ἄλφα καὶ τὸ Ὠμέγα· τουτέστιν, ἥτε ἀρχὴ τοῦ ἐπικύρου βίου καὶ τὸ πέρας αὐτοῦ.

Γ'. Τούτοις δὲ τοῖς ἀνωτέρω, μετακομισθεῖς, παράκειται καὶ ὁ φέρων τὴν ἐπιγραφὴν τῆς Εὐδοξίας Στυλοβάτης.

(γ) Ἐν ταύτῃ φυλάττονται περικεφαλαῖαι ἀσπίδες, θώρακες περιβραχιόνες, σημαῖαι εἰδὴ διαφόρων Πανοπλιῶν, ὀρχαῖαι, καὶ αἱ κλεῖδες (πολλαὶ δὲ τούτων εἰσὶν ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ) τῶν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ὑποταγόντων Φρουρίων καὶ Πόλεων, ὡς λάφυρα τῶν παρθενῶν Ὀθωμανῶν.

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ.

Συγγραφεῖσα μὲν ὑπὸ τινος Ἀρχαιολόγου, ἐπεξεργασθεῖσα δὲ παρὰ τοῦ Σοφοῦ Συγγραφέως τῆς ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΔΟΣ. (1)

Ἡ ἀποπερατωθεῖσα ἐπισκευὴ τῆς Ἀγίας Σοφίας εἶναι συμβάν ἄξιον τῆς Βασιλείας τοῦ Σουλτάνου Ἀβδουλ-Μετζιτ, ἀποδεικνύον ἐναργῶς τὸν πρὸς τὰς τέχνας ζῆλον τῶν Ὀθωμανῶν, τοῦ λαοῦ τούτου, εἰς τὸν ὁποῖον προσήψαν τινες τὸν βανδαλισμὸν, μὴ συλλογισθέντες, ὅτι εἰς τοὺς Καλίφας καὶ τοὺς Ὀθωμανοὺς Σουλτάνους ὀφείλονται τοιαῦτα ἀριστουργήματα ἀρχιτεκτονικῆς! Ἐνεκα τῶν προλήψεων παρημελήθη ἀπὸ τριῶν ἤδη αἰώνων ὁ γιγαντώδης Ναός, τὸ κῦδος τῶν Ἡγεμόνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ Ἀγία Σοφία ὁσημέραι ὠδεύει ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἀμελείας τῶν ἐπιφορτισμένων τὴν ἐπιστάσιαν αὐτῆς. Ἀλλ' ἄμα τὸ Κράτος καλῶς ἰδρῦθη, μὴ ἔχον πλέον νὰ καταπολεμήσῃ στάσεις καὶ φανατισμὸν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ἐξωτερικῷ, ὁ ἐνδόξως ἀκολουθῶν τὸ ἔργον τῆς ἀναμορφώσεως τοῦ πατρός του Σουλτάν Ἀβδουλ-Μετζιτ ἔθεσε πᾶσαν Αὐτοῦ τὴν φροντίδα εἰς τὸ νὰ διατηρήσῃ τὸν περίφημον τοῦτον Ναόν.

Πρὶν ἢ ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν γενομένων ἐργασιῶν, θέλομεν δώσῃ ἰδέαν τινὰ τῆς Ἀγίας Σοφίας. Τὸ ἔργον ἡμῶν δὲν θέλει περιορισθῇ εἰς τὸ νὰ τὴν ζωγραφίσωμεν κατὰ τὴν παρούσαν αὐτῆς κατάστασιν, θέλομεν προσπαθῆσαι, ἵνα δώσωμεν λεπτομερείας τινὰς ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ κατασκευῆς αὐτῆς. Ἐπὶ τούτῳ οὖν λαμβάνομεν ὁδηγοὺς τὸν Πέτρον Γίλιον (Giles), Βαντούρην (Bauduri), Δουκ-Ἀγγελον (Ducanget), Τεξιέρον (Texier), τὸν σεβάσμιον γέροντα Πατριάρχην Κωνσταντῖνον, καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις τὸν Βατισσιέρον, ὃν θέλομεν ἀκολουθήσει βῆμα πρὸς βῆμα.

Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας κτίσας τὴν ἐπώνυμον αὐτοῦ Πόλιν, τὸ ἐπισημότερον τῶν Βυζαντινῶν εἰδωλεῖον, κατὰ τὸν Κωδινόν, με-

(1) Ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τύποις Ἰ. Λαζαρίδου, τῷ 1849.

τεποίησαν εἰς Ναὸν Κυρίου, καὶ ἀνέθηκε τῇ τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ Σοφίᾳ· « Σοφίαν καλοῦσιν οἱ Βυζάντιοι τὸν Ναὸν ἐπικαιριώτατα, τῷ Θεῷ τὴν ἐπωνυμίαν ἀπεργασάμενοι ». (Προκόπιος ὁ Καισαρεύς, Περὶ κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ Β. Α'. Κ. Α'). Οὗτος ὁ Ναὸς ἐστὶν ὁ πρῶτος, ἐν ᾧ ὁ σκληρῶς καταδιωκόμενος χριστιανισμὸς, ἀφήσας, τέλος τὰ σπήλαια καὶ τοὺς κρυπτήρας, ἀνεράνη ὑπ' ὅψιν τοῦ Κόσμου μετὰ κράτου νικηφόρος κατὰ τοῦ κράτους τῶν Εἰδώλων.

Κωνστάντιος ὁ Αὐτοκράτωρ ὁ τούτου υἱὸς ἀνεπλήρωσε (κατὰ τὸν Θεοφάνην) τὰ τοῦ Ναοῦ τούτου ἐλλείποντα, ἐκτείνας αὐτὸν κατ' εὖρος καὶ μῆκος, δρομικὸν τὸ μόρφωμα.

Κατὰ τὸ 388 ἔτος ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, ψευδοῦς φήμης ἐν Κωνσταντινουπόλει διασπαρείσης, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ αὐτὸ νενίκηται καταστραφεῖς ἐν τῷ κατὰ τὴν Ἰταλίαν πολέμῳ, οἱ Ἀρειανοὶ στασιάσαντες ὤρμησαν καὶ ἐνέπρησαν τὸν ὄροφον τοῦ Ναοῦ τῆς Σοφίας, ὃν ἐπεσκεύασεν εἴτα ὁ Θεοδόσιος διὰ τοῦ μαγίστρου Ρουφίνου.

Ἐπὶ Ἀρκαδίου Αὐτοκράτορος τῷ 404 ἔτει, μετὰ τὴν ἄδικον ἐξορίαν τοῦ θείου Πατρὸς Χρυσοστόμου, ὑπ' ἀγανακτήσεως τοῦ λαοῦ, πυρποληθεῖσα ἡ Ἀγία Σοφία, ἀνοικοδομήθη τῷ 415 ἔτει τὸ δεύτερον ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεοδοσίου Αὐτοκράτορος τοῦ Β'. τοῦ καὶ μικροῦ, δρομικὴ ὡς καὶ πρότερον. Διήρκεσε δὲ ὁ Ναὸς αὐτὸς χρόνους 117 ἄχρι τοῦ 537 ἔτους, ὅτε ἐπὶ τῆς ἐγερθείσης παρὰ τῶν δύο ἐκείνων ταραχοποιῶν κοιμμάτων Πρασίνων καὶ Βενέτων καὶ τῶν συνεγερθέντων μετ' αὐτῶν πολιτῶν κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος φρικτῆς ἐπαναστάσεως, τῆς ἐκ τοῦ δοθέντος παρὰ τῶν ἀποστατῶν πρὸς ἀλλήλους συνθήματος ΝΙΚΑ κληθείσης, ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν στρατηγῶν Βελισσαρίου, Ναρσῆ καὶ Μούνδου 30000 ἀποστατῶν πρὸς παῦσιν τῆς ἀνταρσίας, καὶ ὅτε συγχρόνως τὸ ὃ οἱ ἀποστάται ἐβάλον πυρ ἀπετέφρωσε πρὸς τοῖς ἄλλοις λαμπροῖς κτιρίοις, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς Ἱστορικοὺς, καὶ αὐτὸν τὸν τῆς Σοφίας Ναὸν τὸ τρίτον.

Μετὰ δὲ τὴν παῦσιν τοῦ ἐμφυλίου τούτου κακοῦ, ὁ Ἰουστινιανὸς πρὸς εὐχαρίστησιν καὶ παραμυθίαν τοῦ περιαλγοῦντος πλήθους, ἀπεφάσισε νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὴν Ἀγίαν Σοφίαν τοσοῦτον μεγαλοπρεπῆ, περιφανῆ καὶ θαυμάσιον, ὥστε μεγέθους ὑπερβολῇ, εὐπρεπείᾳ σχήματος, καὶ ποικιλίᾳ παντοδαποῦς ὕλης πλουσίας, ὁμοίᾳ ταύτῃ τῇ οἰκοδομῇ, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἄχρι τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ, οὐκ ἐγένετο πώποτε· ὅθεν καὶ ἔγραψε καθ' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν πρὸς τοὺς Στρατηγοὺς, Σατράπας τῆς Ἀσίας, Διοικητὰς τῶν Ἐπαρχιῶν καὶ θεμάτων, ὅπως ἀποστείλωσι τὰ κο-

τροῦντα τὰς κατ' Ἀσίαν, Ἰταλίαν, Ἀπτικῆς καὶ νήσων πόλεις καὶ ἑλληνικοὺς Ναοὺς διὰ Προπυλαίων, Τόξων Θριάμβου καὶ ἄλλων καλλίστων μνημείων περὶδοῦσα ἀρχαῖα ἔργα στήλων ποικίλων, μαρμάρων διαφόρων χρωμάτων καὶ ἄλλων. Ρωμαῖα τις κυρία Μαρκία ὀνομαζομένη ἀπέστειλεν ἐκ Ρώμης ἀπὸ τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἡλίου ἐν Ρώμῃ ἐπὶ σχεδίων ὀκτὼ Κίονας ἐκ πορφυρίτου κοσμοῦντας ἄλλοτε τὸν ἐν Βαλθεῖν ὑπὸ τοῦ Αὐρηλιανοῦ κτισθέντα Ναὸν τοῦ Ἡλίου, οὗ ἀντίτυπον ἦν ὁ ἐν Ρώμῃ Κωνσταντῖνος ὁ τῆς Ἐρέσου Ἐπαρχος ἐπεμψεν αὐτῷ ὀκτὼ ἐξ ἰάσπου κίονας ἀφαιρεθέντας ἐκ τοῦ περιφήμου Ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος. Πολλαὶ δὲ καὶ ἄλλαι πόλεις ἐπρομήθευσαν διαφόρους κίονας.

Ὁ Ἰουστινιανὸς συνήθροισεν ἐργάτας πανταχόθεν, τὴν διεύθυνσιν δὲ τοῦ ἔργου ἀνέθηκεν εἰς δύο Ἑλληνας Ἀρχιτέκτονας, Ἀρτέμιον (1) τὸν Τραλλιανὸν καὶ Ἰσίδωρον τὸν Μιλήσιον· ὁ πρῶ-

(1) Ἀνθέμιον ὀνομάζει τοῦτον ἐν Κωνσταντινιάδι (σελ. 83. ἐν σημ.) ὁ σοφὸς Συγγραφεὺς αὐτῆς, ἐνθα ἐκτενέστερον διηγεῖται, τίνι τρόπῳ ὁ Ἀνθέμιος ἐξεδίκησε τὸν ῥήτορα Ζήνωνα (Σημ. Ἐκδ.).

« Ὁ ἐκ Τράλλεων (λέγει) Ἀνθέμιος, ὁ πολὺς καὶ ἔξοχος αὐτὸς περὶ τὰ Μαθηματικά καὶ τὰς τῶν μηχανῶν ἐφευρέσεις, εἶναι ὁ πρῶτος Ἑλλήν ὁ ἀνευρὼν μέχρι πόσου δύναται ἡ τῶν ἀτμῶν ἐνέργεια, καὶ ταυτην βαλὼν εἰς πρᾶξιν ἐπὶ τοιαύτης περιστάσεως. Διὰ τὴν αὐτοῦ φήμην, παρὰ Ἰουστινιανὸν ὁ μετὰπεμψὲς γενόμενος, καὶ ἔλθων εἰς Βυζάντιον, κατῆκε εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν οἶκον μετὰ τινος ῥήτορος Ζήνωνος, τὰ μὲν ἐπάνω δωμάτια τοῦ οἴκου κατεῖχεν ὁ Ζήνων, τὰ δὲ ὑποκάτω ὁ Ἀνθέμιος· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦλθεν εἰς λόγους καὶ διαδικασίας περὶ τοῦ οἴκου, καὶ ὁ Ζήνων διὰ τῆς δεινότητος τῆς ῥητορικῆς του κατέθληκεν ἀδικῶν τὸν Ἀνθέμιον, ἀνελάβετο αὐτὸς διὰ τῆς αὐτοῦ τέχνης νὰ ἐκδικηθῇ τὸν καλὸν ῥήτορα τῷ τοιοῦτ' ὅπως ἐμπλήσας λήβητας τινας ὕδατος, ἔστησεν αὐτοὺς εἰς τὸ κάτω ἐπὶ γῆς δωματίον, ὅπου κατώκει, καὶ περιβαλὼν τὴν περίξ ὅλην στεφάνην τῶν λεβήτων μὲ δερματίνους αὐλοὺς δεδεμένους καὶ συνεσφιγμένους καλῶς, ἐνέπηξε τὸ εἰς ὅξυ λήγον ἄκρον τῶν αὐλῶν, ὡς ἄλλην τάλπιγγα, εἰς τοὺς δακτύλους καὶ τὰς σανίδας τοῦ ἐδάφους τοῦ ἐπάνω δώματος τοῦ κατοικοῦμένου παρὰ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του· ἀφοῦ δὲ τὸ εἰς τοὺς λήβητας ὕδωρ ἐθερμάνθη ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ ἀνεκάλυπτεν, ὁ ἐκ τούτου θερμὸς καὶ πεπικνωμένος ἀτμός, διαχυόμενος εἰς τοὺς αὐλοὺς καὶ καταθλιβόμενος, ἐφέρετο μὲ μεγάλην ὁρμὴν εἰς τὰ ἄνω, καὶ διὰ τῶν στενῶν πόρων τῶν αὐλῶν ἐκσφενδονούμενος βιαϊότερον, καὶ προσβάλλων μετὰ σφοδρότητος ἀκαταπαύστως τὴν στεγνὴν ἐκλόνησε τέλος καὶ διέσεισεν ὅλον τὸν οἶκον τόνον, ὥστε ὁ Ζήνων καὶ οἱ σὺν αὐτῷ φίλοι ἔμποδοι, ποσὶ τρομαλέοις ἐξῆλθον ὡς εἶχον τάχους τῆς οἰκίας ἐμβεδρόντητές, ὑπολαθόντες ὡς σεισμὸν τὸ δεινόν· ὁ δὲ Ἀνθέμιος, οὐ τοῦτο μόνον τὸ τοῦ ἀτμοῦ ἐφεύρημα (πρὸς εὐκλεᾶ αὐτοῦ μνήμην), κατὰ Ζήνωνος ἐμηχανεύσατο, ἀλλὰ καὶ ἄλλα παίγνια φύσεως κατ' αὐτοῦ ἐτεκτήνατο, καταστράψας διὰ κολίων ἐσόπτρων τὸ δωμάτιόν του, καὶ καταβροντήσας αὐτὸ δι' ὧν ἐπενόησεν, ὡς ἄλλων σφοδρατάτων θρονίων, βιαίων κτύπων, ἐκπληκτόντων τὴν αἴσθησιν. » (Ἀγαθίας ὁ Σχολαστ. Βιβλ. Ε').

τος μάλιστα ἦτο σοφὸς μηχανικὸς, ὅστις, κατὰ τὸν Ἀγαθίαν τὸν Σχολαστικὸν (ὅρα Βιβ. έ.), πρῶτος ἀνεῦρε τὴν τῶν ἀτμῶν ἐνέργειαν καὶ μετεχειρίσθη αὐτὴν πρὸς ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ ῥήτορος Ζήνωνος, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν οἰκίαν κατῴκει, θέσας εἰς τὸ δωμάτιόν του λέβητας ὁρμητικῶς κλεισμένους καὶ ὀδηγήσας τὸν ἀτμὸν διὰ χαλκίνων σωληνῶν εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Ζήνωνος, ὅστις ἔμφοδος πρὸς τρομαλέους ἐξῆλθε τῆς οἰκίας ὑπολαβὼν αὐτὴν τοῖς δαίμοσι παραδεδομένην.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κοινοῦ οἱ Ἀρχιτέκτονες οὗτοι ἦσαν μόνον ἐπιφορτισμένοι, ἵνα ἐκτελῶσιν ἀπλῶς τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀυτοκράτορος, πρὸς ὃν, ἔλεγον, Ἀγγελος Κυρίου εἶχε δώσει τὸ σχέδιον καὶ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ἱεροῦ οἰκοδομήματος· ἤθελε τῷ ὄντι πιστεύσει τις βλέπων τὴν σπουδὴν καὶ τὴν φροντίδα, μεθ' ἧς ὁ Ἰουστινιανὸς ἠκολούθει τὸ ἔργον. Μὴ οὔσης μακρὰν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ Παλατίου, ὁ Βασιλεὺς ἤνωσεν ἀμφοτέρω διὰ μιᾶς παρόδου, ὥστε νὰ δύνηται πᾶσαν ὥραν, χωρὶς νὰ φαίνεται, νὰ ἐπιτηρῇ εἰς τὸ ἔργον· τότε ἐνεδύετο ἓνα χιτῶνα μάλλινον, ἔφερεν ἐπὶ κεφαλῆς ἐν σουδάριον, καὶ κρατῶν εἰς χεῖρας καὶ μίαν ράβδον ἐφρόντιζε νὰ ἀνταμείβῃ τοὺς προθυμότερους ἐργάτας· τὸ αὐτὸ παράδειγμα τοῦ ζήλου μᾶς παρουσιάζει καὶ ὁ Σουλτάν Ἀχμέτ Α' κατὰ τὴν περίπτωσιν τῆς παρ' αὐτοῦ ἀνοικοδομῆς τοῦ φερωνύμου δζαμίου.

Οἱ Ἀρχιτέκτονες τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶχον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν ἑκατὸν ἀρχικτίστας, ὧν ἕκαστος εἶχεν ἀνὰ ἑκατὸν ἐργάτας· πέντε χιλιάδες ἐργατῶν ἦσαν διαμοιρασμένοι πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος καὶ ἑτεροι πέντε πρὸς τὸ ἀριστερόν. Ὅποτε ἀνεσκάφησαν τὰ θεμέλια τοῦ Ναοῦ ὁ Πατριάρχης Εὐτύχιος ἐπεκαλέσθη τὰς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῶν ἀπείρων ἔργων· ὁ Ἀυτοκράτωρ μὲ τὸν ὑπαγωγέα εἰς χεῖρας ἔρριψε τὸ πρῶτον κεραμωτὸν (κορασάνι) εἰς τὰ θεμέλια. Τὸ κεραμωτὸν τοῦτο ἦτον κατεσκευασμένον μὲ ὕδωρ κριθῆς, τὸ ὁποῖον συμπηγνύμενον ἀποκτᾷ τὴν στερεότητα τοῦ σιδήρου. Ἐπὶ βάσεως εἰκοσι ποδῶν ἐκ τούτου τοῦ μίγματος ἀνηγέρθησαν τὰ πρῶτα θεμέλια· τὰ τεῖχην δὲ κατεσκευάθησαν ἐκ πλίνθων.

Ὅποτε δὲ ἐγένετο λόγος περὶ κατασκευῆς τοῦ Θόλου, ὁ Ἀυτοκράτωρ ἔπεμψεν εἰς Ῥόδον Γνώϊλον τὸν Κουβικουλάριον, Θεόδωρον τὸν Πατρίκιον καὶ Βασίλειον Κοιαίστορα, ἵνα ἐπιστατήσωσιν αὐτοψεῖ ἐπὶ τῆς κατασκευῆς τῶν πλίνθων, οἱ ὁποῖοι ἔμελλον νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὸ ἔργον· οἱ πλίνθοι οὗτοι κατεσκευάσθησαν ἐκ γῆς τοσοῦτον ἐλαφρᾶς, ὥστε δώδεκα αὐτῶν ἐξυγίζον ἓνα συνήθη πάντες δὲ ἔφερον τὴν ἀκόλουθον περιγραφὴν. Ὁ Θεὸς ἐθεμελίωσεν

αὐτὴν, καὶ οὐ σαλευθήσεται· βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεός· τὸ πρὸς πρῶτ' πρῶτ' ἀποπερατωθείσης τῆς κατασκευῆς τῶν πλίνθων κατέθετον αὐτοὺς κατὰ σειράς, ἀναγινωσκόντων τῶν Ἱερῶν εὐχάς.

Ἀφοῦ ὁ Ναὸς ἐτελείωσεν, ἐστογάσθησαν νὰ τὸν κοσμήσωσι μεγαλοπρεπῶς· τὸ χρυσίον καὶ τὸ ψηφωτὸν ἐπεχύθη ἐν ὅλῃ τῆς ἐπιφανείας. οἱ τοῖχοι περιεκοσμήθησαν ἀπὸ πολυτίμου μάρμαρα· τὰ κιονόκρανα περιεχρυσώθησαν· οἱ θόλοι ἐζωγραφίσθησαν μὲ ἑκαυστον καὶ περιεκοσμήθησαν μὲ μωσαϊκὸν χρυσοῦν καὶ χρωματισμένον.

Ἡ ἐφεύρεσις τοῦ ὕλου, καίτοι ἀρχαιοτάτη, διότι ἀνευρίσκεται εἰς τὰς Αἰγυπτιακὰς καὶ Συριακὰς ἀρχαιότητας, δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους εἰς τὸ ἐντελὲς διαφανές ὅπερ καθιστᾷ τὴν ὕλην ταύτην χρήσιμον εἰς τὰ ἐργαλεῖα τῆς ὀπτικῆς· κατ' ἀρχὰς μετεχειρίσθησαν μόνον αὐτὴν πρὸς ἀπομίμησιν τῶν πολυτίμων λίθων, καὶ ἡ ὑελώδης ζύμη ἦτο χρωματισμένη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιτύχωσιν ὥραϊα προϊόντα τῆς κρυσταλλοποιίας. Οἱ Ἕλληνες κατεσκεύαζον πλίνθους, ἐξ ὕλου, ἐπέθετον φύλλον χρυσοῦν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας προσκολλόντες αὐτὸ διὰ κόμμιος, καὶ ἐκάλυπτον πάλιν τὴν ἐπιφάνειαν δι' ὕλου. Ἐκ τῶν πλίνθων ταύτων ἐσχημάτιζον τετραγωνίδια, ταῦτα δὲ τὰ μωσαϊκὰ ἐχρησίμευον εἰς τὸ νὰ κοσμῶσιν οὐχὶ μόνον τὸ ἑδάρος τῶν οἰκοδομῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοίχους καὶ τοὺς θόλους αὐτῶν· γενικῶς δὲ ἅπασαι αἱ ζωγραφίαι τῆς Ἀγίας Σοφίας ἦσαν ἐπὶ ἐδάρους χρυσοῦ. Ὁ τρόπος οὗτος εἶναι ἐκ τῶν χαρακτῆρων τῆς πολυχρόου τῶν Βυζαντινῶν ἀρχιτεκτονικῆς, ἥτις ἀνευρίσκεται εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος. Ὑπῆρχεν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν μεγίστη θαψίλεια σκευῶν καὶ λυχνιῶν· πάντα τὰ ἱερὰ σκεύη, ἅπερ μετεχειρίζοντο διὰ τὰς μεγάλας ἐορτάς, ὡς τὰ Δισκάρια, Δισκοπότηρα, Ἀρτοφόρια κτλ. ἦσαν ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ· ἠρίθμουν ὀγδοήκοντα Εὐαγγέλια, ὧν ἕκαστον ἐξυγίζε δύο κεντηνάρια, ἕνεκα τῶν πολλῶν περικοσμημάτων· ἐπὶ ταῦτοις χρεωστούμεν νὰ ἀναφέρωμεν, ὅτι ὁ Ναὸς περιεῖχεν ἑξ ἑκατῶν λυχνιών, ἑπτὰ Σταυροὺς ἑνὸς κεντηναρίου ἕκαστον. Παῦλος ὁ Σιλεντάριος ἀναφέρει εἰς τοὺς Ἡρωϊκοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὑπῆρχον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τόσαι Λυχνίαι κρεμάμεναι δι' ἀλύσων χαλκίνων, ὥστε ἐφαίνοντο ὡς ὠκεανὸς πυρός.

Ἐκκρεμῆες δὲ
Εὐφάεος πλωοῦσι κατ' ἥερὸς ἀντὶ θαλάσσης.

Εἶναι ἐν τοσοῦτῳ βέβηλον, ὅτι ὁ Ἀυτοκράτωρ διὰ νὰ φέρῃ εἰς

πέρας τοῦτο τὸ μέγα καὶ λαμπρὸν μνημεῖον ἐδαπάνησε μεγίστης ποσότητος· ἐπὶ τούτῳ μετεχειρίσθη τοὺς φόρους τῶν Ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους, τὰ λάφυρα τῶν βαρβάρων, τὰ ὅποια ἔφερον αὐτῷ οἱ στρατηγοὶ Βελισσάριος, Μουῦνδος καὶ Ναρσής· ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα πάντα δὲν ἐξήρκεσαν, ἀνέλυσαν τοὺς μολυβδίνους σωλῆνας τῶν πηγῶν τῆς Πόλεως, ἀντικαταστήσαντες αὐτοὺς διὰ πηλίνων. Διὰ τὰ δώσωσιν ἰδέαν τινὰ τῶν δαπανῶν, ἃς ὁ Ναὸς οὗτος ἐπροκάλεσεν, οἱ χρονολογοὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχεν ἤδη δαπανῆσαι τετρακοσία πεντήκοντα κεντηνάρια χρυσῷ πρὸς ἀνέγειν τῶν τειχῶν ἐνὸς ποδὸς ἀπὸ τοῦ ἐδάφους.

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἤρχισε νὰ ἐτοιμάζῃ τὸ ἀναγκαῖον πρὸς κατασκευὴν τῆς Ἀγίας Σοφίας ὑλικὸν ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἔτους τῆς βασιλείας του κατὰ τὸ 532 ἔτος, ὅπερ διήρκεσεν ἑπτὰ ἔτη καὶ ἐξ μῆνας, ἔπειτα ἤρχισαν αἱ ἐργασίαι διαρκέσασαι ὀκτὼ ἔτη καὶ ἐξ μῆνας. Δυνάμεθα ὅθεν νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ κατασκευὴ τοῦ Ναοῦ αὐτοῦ διήρκεσε δεκαεξί ἔτη μετὰ δὲ τὴν ἀποπεράτωσίν του ὁ Ἰουστινιανὸς ἠθέλησε νὰ γείνῃ ἡ ἐγκαινίασις αὐτοῦ μετὰ πάσης τῆς ἐνδοχόμενης λαμπρότητος.

Ἀναβάς λοιπὸν ἐπὶ τεθρίππου μετέβη εἰς τὸ Ἱπποδρόμιον, ἐνθα ἐσφαγίασαν χιλίους βόας, δέκα χιλιάδας προβάτων, ἑξακοσίας ἐλάφους, χιλίους χοίρους, δέκα χιλιάδας ὄρνεις καὶ δέκα χιλιάδας ὀρνίθια, τὰ ὅποια μετὰ τριάκοντα χιλιάδων μέτρων σίτου διενεμήθησαν εἰς τὸν λαόν· ὁ Αὐτοκράτωρ συνοδευόμενος παρὰ τοῦ Πατριάρχου Μηνᾶ διευθύνθη ἐπομένως πρὸς τὸν Ναόν, τοῦ ὁποίου αἱ Πύλαι ἠνοιχθίσαν ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτοῦ· ἅμα δὲ φθάσας εἰς τὸν ἱερὸν περίβολον ἀνέκραξε· « Δόξα τῷ Θεῷ, τῷ καταξιώσαντί με τοιοῦτον ἔργον ἀποτελέσαι. Νενίκηκά σε Σολομὼν ». Γενομένης τῆς ἱερᾶς τελετῆς ὁ Μαγίστωρ Στρατήγιος διέσπειρεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τρία κεντηνάρια χρυσίου, τὰ ὅποια ὁ λαὸς ἔσπευσε νὰ συναῖξῃ αἱ εὐχαί, ὀλοκαυτώματα, δημόσιοι πανηγύρεις καὶ διανομαὶ τῶν χρημάτων διήρκεσαν ἐπὶ δεκατέσσαρας ἡμέρας.

Καταπεσόντος τοῦ θόλου ἐκ τῶν ἐπισυμβάντων βιαίων σεισμῶν καὶ καταστροφάντος τὸ θυσιαστήριον καὶ τὸν ἄμβωνα, ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνωκαθόμενος αὐτὰ, στήματι οὐχὶ πλέον σπαιρικῷ, ἀλλὰ κυμβαλικῷ, οἷος νῦν φαίνεται· νέα δὲ ἐγκαινίασις παρὰ Εὐτυχίου τοῦ Πατριάρχου οὐχ ἦτον λαμπροτέρα τῆς πρώτης ἔλαβε χώραν τὸ 32 ἔτος τῆς Βασιλείας τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου.

Ἦδη μένει νὰ ἐξετάσωμεν ἕκαστον μέρος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἣν οἱ ἀρχαῖοι ἐσύγκρινον μὲ Ἱπποδρόμιον. Ὁ πρόναος ἦτο μεγάλη αὐλὴ περικυκλωμένη μὲ Προπύλαια καὶ μαρμα-

ρόστρωπος, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ὑφύετο μία ἀναπηδητικὴ Πηγὴ ἐξ ἰασποῦ· ἐκ τῆς πηγῆς ταύτης οἱ πιστοὶ ἤντλουν τὸ διὰ τὸν ἀγνισμὸν ὕδωρ, διότι δὲν εἰσέρχοντο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, πρὶν ἢ ἀποπλύνωσι τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας· εἶναι ἀξιοπαρατήρητον, οἱ χριστιανοὶ μετέδωκαν εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς τὴν καθαριότητα τῶν ἀρχαίων χρόνων.

Ὁ Λουκᾶνς μᾶς φανερώνει, ὅτι ὑπῆρχον πολλαὶ Πηγαὶ εἰς τὴν εἴσοδον τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως ἐκάστη μερὶς ἀποπλύνεται ἰδιαίτερος, καὶ μὴ δίδῃ αἰτίαν εἰς τὴν τοῦ ἀντιθέτου χρώματος, ὅπως γελάσῃ καὶ ἀστευθῇ, ὡς τοῦτο συνέβαινε κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην· προστίθῃσι δὲ, ὅτι ἔθετον ἐπὶ τούτων τῶν δεξαμενῶν τὴν ἀκόλουθον καρκινικὴν ἐπιγραφὴν.

Νίψον ἀνομήματα μὴ μόναν ὄψιν.

Ὁ στίχος οὗτος ἀναγινωσκόμενος δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν εἶναι ὁ αὐτός. Οἱ ἱερεῖς εἶχον ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ ἰδίαν Πηγὴν, τὸ ὕδωρ τῆς ὁποίας ἐξήρχετο ἐκ τοῦ στόματος δώδεκα λεόντων καὶ ἔπιπτεν ἐντὸς δώδεκα μεγάλων ὀστράκων, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ὠνομάσθη Λεοντάριον. Ὁ Πρόναος εἶχε προσέτι καὶ τὰ Προαυλιά του, ἐνθα ἐφαίνετο τὸ ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον ὁ Κωνσταντῖνός ἀνήγειρε πρὸς τιμὴν τῆς Μητρός του· μετὰ ταῦτα ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνήγειρε καὶ τὸ ἰδικόν του.

Ὁ ἔσω Νάρθηξ ἦτο Στοά τις ἔχουσα πέντε Πύλας, ὧν αἱ τρεῖς κατὰ μέτωπον ἠνοιγον πρὸς τὸν Πρόναον, αἱ δὲ δύο πλάγιοι πρὸς τὰ πλάγια Προπύλαια αὐτοῦ· οἱ τοῖχοι αὐτοῦ ἦσαν κατεσκευασμένοι ἐκ πλίνθων ἔχοντες ἐξήκοντα μέτρων μήκος καὶ ἐξ πλάτους ἄνευ τινῶν στολισμῶν· αἱ Πύλαι αὗται συγκοινωνοῦσι μετὰ τοῦ ἔσω Νάρθηκος διὰ πέντε ἐτέρων Πυλῶν μὲ θυρώματα ἐξ ὀρειγάλκου κεκοσμημένα σταυροῖς· ἡ δευτέρα αὕτη Στοά ἔχει θόλον κυλινδρικὸν μετὰ ὑποβάθρου ἐκ πρασίνου μαρμάρου· ὁ θόλος ἅπας εἶναι κεκοσμημένος ἐκ μωσίου, μία τῶν ἐπ' αὐτοῦ ζωγραφιῶν παρίστα τὸν Ἀρχάγγελον Μιχαὴλ φέροντα γυμνὴν τὴν σπάθην εἰς χεῖρας· εἰς τὰς δύο ἄκρας τοῦ ἔσω Νάρθηκος δύο πύλαι ὁδηγοῦσιν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὧν ἡ μία εἶναι ἐξ ὀρειγάλκου φέρουσα τὸ ὄνομα τῆς Ἀειπαρθένου γράμμασιν ἀργυροῖς, ἅπερ καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη διακρίνονται. Ὁ ἔσω Νάρθηξ ἔχει ἐξήκοντα μέτρα μήκους ἐπὶ δέκα πλάτους.

Εἰσέρχεται τις εἰς τὸ ἐσωτερικόν τοῦ Ναοῦ δι' ἑννέα Πυλῶν ἀντιστοιχουσῶν μὲ τὰ Κατηχούμενα, κεκοσμημένων ποτὲ ἐξ ὀστέων ἐλέφαντος, ἡλέκτρου καὶ ἀργύρου· πολλοὶ ἐπίστευον, ὅτι ἡ κέδρος ἐξ ἧς ἦσαν αὗται κατεσκευασμένοι ἦτον ἐκ τῆς Κιβωτοῦ τοῦ Νῶε· τῶν Πυλῶν τούτων πυρποληθεῖσιν, Μιχαὴλ Κουροπαλάτης ὁ παραγορευόμενος Ραγκαβὲ καὶ Αὐτοκράτωρ, κατὰ τὸ 813 ἔτος, κα-

τεσκεύασεν ἐκ χαλκοῦ ἄλλας, ἐρῶν ἀναγινώσκεται κεχαραγμένον ΜΙΧΑΗΛ ΝΙΚΗΤΩΝ. ὉΚ. Τεξιέρως ἐξηγῶν τὴν ἐσωτερικὴν κατασκευὴν τῆς Ἀγίας Σοφίας λέγει, «ὅτι εἶναι κτισμένη ἐπὶ σχεδίου τετραγώνου 81 μέτρου μήκους ἐπὶ 60 πλάτους· ἐν μέσῳ τούτου τοῦ τετραγώνου ὑφθαῖται θόλος τριάκοντα πέντε μέτρων, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τεσσάρων μεγάλων ἀψίδων, αἵτινες σχηματίζουν τέσσαρας παρωτίδας· ἐπὶ τῶν δύο ἀψίδων τῶν καθεύτων τῆς ἀψίδος τῶν Κατηγουμένων ἐπιστηρίζονται δύο θόλοι ἡμισφαιρικοί, οἱ ὅποιοι δίδουν εἰς τὰ Κατηγουμένα σχῆμα ὠσειδές· δι' ἐκάστου τούτων τῶν δύο ἡμισφαιρίων διέρχεται ἕτερον ἡμισφαίριον μικρότερον ὑποστηριζόμενον ἐπὶ τῶν Κιόνων· αὕτη ἡ ἐπίθεσις τῶν θόλων, τῶν ὁποίων τὰ ἄκρα τῆς ὑποστηρίξεως δὲν φαίνονται, δίδει εἰς τὸ ἔργον μεγίστην λαμπρότητα.»

Κατὰ δὲ τὸ τοῦ Ναοῦ μέσον λόφοι εὐμεγέθεις ἐκ τετραγώνων σκληρῶν συγκαίμενοι λίθων ἐγείρονται τέσσαρες, Πινσοὶ (1) καλούμενοι, δύο μὲν τούτων πρὸς ἄρκτον, δύο δὲ πρὸς μεσημβρίαν, ἀντιπρόσωποι (κατὰ τὸν Καίσαρᾶ Προκόπιον) καὶ ἴσοι πρὸς ἀλῆ λήλους, Κίονας ἐπ' ἐδάφους ἐξ ἐκάστου μέρους ἔχοντες τέσσαρας· ἐπὶ δὲ τῶν σφερῶν τούτων Πινσῶν, περικεκαλυμμένων μὲ περικαλλεστάτην ὀρθομαρμάρωσιν, στηρίζονται αἱ περιλαμβάνουσαι καὶ τὰ ὑπερῶα τῶν Κατηγουμένων, ἡ Γυναικωνίτιδος, τέσσαρες μέγισται Ἀψίδες (Καμάραι), αἱ βαστάζουσαι ἐπὶ τοσούτου ὕψους τὸν μετάρσιον τοῦ Ναοῦ θόλον ἢ Τροῦλλον, τὸν θαυμαζόμενον διὰ τὰ τῆς τέχνης τολμηρὸν, ὡς ἀπρωρτημένον. Τοῦτον δὲ Παῦλος ὁ Σιλεντιάριος ἐξυμνεῖ ἐν τοῖς Ἡρωϊκοῖς αὐτοῦ οὔτως.

Ἐγρομένη δ' ἐφύπερθεν ἐς ἄπλετον ἥερα πῆληξ
Πάντοθι μὲν σφαιρηδὸν ἐλίσσεται, οἷα δὲ παιδρὸς
Οὐρανὸς ἀμφιέβηκε δόμου σκέπας·

(1) Οἱ Πινσοὶ εἰσὶ τοῖχοι εὐκαγεῖς, κατασκευασμένοι ἀπὸ τετραγώνους σκληροῦς λίθους, λελαξευμένους ὁμαλῶς πρὸς δὲ συναρμογὴν τούτων στερεωτέραν, διεχθῆ εἰς πᾶσαν σειρὰν πετρῶν μολυβδῶς ἀναλελυμένος, ὁ ὁποῖος εἰσχωρήσας εἰς τὴν συναφειαν συνέτισσε καὶ συνέσφιγγε ταύτας ἀρραγέστατα· οἱ ὡς ἐρείσματα ἀκλόνητα αὐτοὶ Πινσοὶ, ἢ Λόφοι εἰσὶν ὅκτω· τούτων οἱ μὲν τέσσαρες καὶ μεγάλοι κεῖνται κατὰ τὸ μέσον τοῦ Ναοῦ, ἀνὰ δύο ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἔχοντες εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ἑκάτεροι ἀνὰ τέσσαρας μεγίστους Κίονας, διακρατοῦντας τὸ πολὺ βάρος τῶν τεσσάρων κατὰ τὰς πλευρὰς ἀψίδων τοῦ Τροῦλλου· οἱ δὲ λοιποὶ τέσσαρες καὶ μικρότεροι Πινσοὶ, δύο μὲν τούτων κεῖνται πρὸς Ἀνατολὰς, καὶ δύο πρὸς Δυσμὰς, οἵτινες συνάπτουσι τὰς τέσσαρας Κόγχας τοῦ Ναοῦ, καὶ στηρίζουσι τὰ τῶν ὑπερῶων ἢ Κατηγουμένων ἡμικύκλια (Κωνσταντινίδ. σελ. 81 ἐν στήμ.).

Εἶδομεν μὲν τὸν πρῶτον θόλον ἢ Τροῦλλον ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἔτι πεσόντα, ἀλλ' εἰς τὴν ἀνοικοδομὴν αὐτοῦ ἐλήφθησαν νέα μέτρα· ἀφῆκαν τὴν πηγματοποιίαν (σκαλωσίαν) εἰς διάστημα ἐνὸς ἔτους, ὥστε τὸ κεραμωτὸν νὰ ξηρανθῇ καλῶς, ἐπλήρωσαν ἐπομένως ὕδατος τὸν περίβολον τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νὰ δοκιμάσουν τὴν στερεότητά της· ἐπειδὴ δὲ παρετήρησαν, ὅτι οἱ τέσσαρες μεγάλοι τετράγωνοι Κίονες δὲν ἦσαν τοσοῦτον στερεοί, τοὺς ἐπέξευξαν ἔσωθεν διὰ τειχῶν εἴκοσι ποδῶν ὕψους καὶ ὀκτὼ πλάτους. Ἐὰν κυρίως Κατηγουμένα ἐκτείνονται ἀπὸ τοῦ ἐσωνάρθηκος μέχρις ἐκεῖθεν τοῦ θόλου· τὸ ἔδαφος ἦτον ἐκ μαρμάρου πρασίνου τῆς Προικονήσου, κεκομμένον καὶ ἐξισασμένον εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε τὰ χρώματά των ὁμοιάζον τὰ ὕδατα τεσσάρων ποταμῶν ρέοντων πρὸς τὴν θάλασσαν. Εἶπομεν ὅτι ὁ θόλος ἦτον ἐστολισμένος μὲ μωσαϊκὰ, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ἐφαίνετο ἡ εἰκὼν τοῦ Παντοκράτορος· αἱ τέσσαρες παρωτίδες, εἰς ἃς διαφυλάττονται τέσσαρα χειροθεῖαι, ἦσαν κεκοσμημέναι μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον· ἡ κορωνὶς τῆς βάσεως τοῦ θόλου εἶναι ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἡ κατατομή δὲ αὐτῆς εἶναι ἀπλουστάτη· ἐκ τῆς κορωνίδος ταύτης προέρχονται στρίγες κάθεται ἀπολήγουσαι εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἡμισφαιρίου, ὁ θόλος φωτίζεται ἐξ ὀγδοήκοντα παραθύρων θολωτῶν καὶ καλύπτεται ἐκ πλακῶν μολυβδίνων, τὸ πάλαι δὲ χρυσῶν.

Αἱ πλευραὶ ἐκτείνόμεναι πρὸς νότον καὶ βορρᾶν χωρίζονται τῶν Κατηγουμένων ὑπὸ τοὺς θόλους διὰ τεσσαράκοντα χονδρῶν Κιόνων, τὸν ὁποῖον ἀριθμὸν ὁ Κ. χάμμερ ἐθεώρησεν ὡς μυστικὸν παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς· οἱ Κίονες οὗτοι ὑποστηρίζουσιν ἡμικυκλικὰς ἀψίδας, αἱ ὁποῖαι εἶναι περικεκοσμημέναι μὲ φυλλώματα· ἡ βᾶσις τοῦ Κιονοκράνου εἶναι παχεῖα ἐστολισμένη μὲ κυμάτια σταυροειδῆ καὶ μονόγραμμα· αἱ πλευραὶ διαιροῦνται κατὰ μήκος, ὡς εἶπομεν, εἰς τρία μέρη συγκοινωνοῦντα ἀλλήλοις διὰ μεγάλων ἀψίδων· εἰς τὸ ἄκρον τῶν πλευρῶν πρὸς τὰ δεξιὰ εὐρίσκετο ἡ θέσις τῶν Αὐτοκρατοριστῶν καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῶν Αὐτοκρατόρων. Ὑπεράνω τῶν πλευρῶν ἐκτείνεται σειρὰ στασιδίων πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος· ὑπεράνω δὲ τοῦ ἔσω Νάρθηκος εὐρίσκεται τὸ Γυναικεῖον, οὗτινος ὁ θόλος ὑποστηρίζεται ἐπὶ ἐξήκοντα ἐπτὰ Κιόνων, τῶν ὁποίων τὰ Κιονόκρανα εἶναι ἀπομίμησις Ἰωνική. Οὕτω λοιπὸν ὁ ὀλίκος ἀριθμὸς τῶν Κιόνων τῆς Ἀγίας Σοφίας ἀναβαίνει ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν. τὰ πλευρὰ φωτίζονται διὰ παραθύρων ἀψιδωτῶν, τὰ δὲ παράθυρα τοῦ Γυναικειοῦ εἶναι μεγαλείτερα.

Ὁ Ἀμβων ὑφθαῖτο εἰς τὴν εἰσοδὸν τῶν ἀνωτέρων Κατηγουμένων ἐκ μαρμάρου πολυτίμου, περικεκοσμημένος διὰ χρυσῶν Κιόνων.

νων, καὶ εἶχε στέγασμα ἐν εἶδει θόλου φέροντος εἰς τὸ ἄκρον Σταυ-
ρὸν ἐκτολεσμένον μαργαρίταις λαμπραῖς. Ἐκεῖσε κατὰ τὸ ἀνατο-
λικὸν δόγμα ἐγένετο ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου· τὸ μεταξὺ τοῦ
Ἀμβωνος καὶ τοῦ Θυσιαστηρίου διάστημα ὠνομάζετο *Solea*, οἱ
ἀναγνώσται (1) ἐνὸς χωρίσματος ἀπὸ ξύλον τῆς κένδρου καὶ ἐκτο-
λισμένοι μὲ δώδεκα Κίονας κεκοσμημένους ἀργύρῳ καὶ εἰκονισμα-
τίαις παριστάνουσι τὴν Ἀειπάρθενον, τοὺς Ἀποστόλους τοὺς Προ-
φήτας καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

ὑπεράνω τούτων τῶν εἰκόνων ἐφαίνετο τὸ μονόγραμμα τοῦ Αὐ-
τοκράτορος Ἰουστινιανοῦ καὶ τῆς Συζύγου του Θεοδώρας· τὸ Θυσι-
αστήριον εἶχε τρεῖς θύρας· ἡ ἐν τῷ μέσῳ ἦτο μεγαλειτέρα τῶν δύο
ἄλλων· ἅπασαι δὲ ἔκλειον διὰ μεγαλοπρεπῶν Παραπετασμάτων.
Ἡ πρὸς ἀνατολὰς μεγίστη Ἀψὶς, Στοᾶ ἢ Πρικύκλιον, διηρεῖτο εἰς
τρεῖς Κόλπους, κοινῶς χηθάδας, ὧν ἡ κατὰ μέσον, ὅπου ἔκειτο ἡ Ἀ-
γία Τράπεζα, ἦν εὐρουτέρα τῶν ἐφ' ἐκάτερα τὰ μέρη δύο ἄλλων,
τῆς μὲν τῆς προθέσεως, τῆς δὲ τοῦ Διακονικοῦ, περὶ οὗ Πρικυκλίου
τοῦ σχηματίζοντος τοὺς τρεῖς Κόλπους ἡ χηθάδας, Παῦλος ὁ Σι-
λεντιάριος ὑφαίνει τάδε.

Ὡς ἡ μὲν βαθύκολπος ἀνέσσεται ἡ ἐνὶ κόγχῃ.
ὕψοθεν ἀντέλλουσα μία, τρισσοῖσι δὲ κόλποις
νέρθεν ἐπεμβεβαυῖα,

Ἐῶμεν τὰ παρὰ τοῦ τε Ἀωνόμου καὶ τοῦ Κωδινου ἱστορούμενα
περὶ τριῶν παραθύρων, καὶ ἀναφέρομεν τὰ παρὰ τοῦ Σιλεντιαρίου,
καὶ συγχρόνου τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐναλήθως στιχουργούμενα.

Διατμηγεῖσα δὲ νότοις
πένταχα μοιρηθέντα δοχῆτα φωτὸς ἀνοίγε,
λεπταλέοις ὑάλοις κεκαλυμμένα, τῶν διὰ μέσης
φαιδρὸν ἀπαστράπτουσα φαισφόρος ἔρχεται ἡὼς
Θέλων ὁ Ἰουστινιανὸς ὅπως ἡ Ἀγία Τράπεζα τοῦ ἱεροῦ Θυσιαστη-
ρίου γένηται ἔργον ἀμίμητον, συνέτριψε πᾶσαν πολὺτιμον ὕλην χρυ-
σοῦ, ἀργύρου βαρυτίμων λίθων διαφόρων, μαργάρων, λαμπρῶν ἄλ-
λων κόχλων θαλασσίων καὶ πολυειδῶν με ἄλλων, καὶ ἐν ἐνὶ λό-
γῳ, κατὰ τὴν τοῦ Κεδρινου ἑξορασιν, ὅσα τε γῆ φέρει καὶ θάλασ-
σα καὶ πᾶς ὁ Κόσμος, κατέμιξε ταῦτα πάντα, καὶ συγχωνεύσας
κατεσκεύασε ταύτην ἐξαισίαν, ἐξαστράπτουσαν διὰ τὸ ποικιλόχροον
καὶ ἀντανακλῶσαν κατὰ τὰς φύσεις ἐκάστου εἶδους χροιάς ὑπὲρ τὰς
ἐβδόμηκοντα, πρὸς θάμβος τῶν ὁρώντων. Ἐπέγραψε δὲ ὁ Αὐτοκρά-
τωρ περὶ ταύτην Ἑλληνιστὶ τάδε.

(1) Βῆμα τῶν Ἀναγνώστων, κατὰ τὸν Συμεὼν Θεσσαλονίκης.

Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν προσφέρομεν οἱ δοῦλοί σου, ΧΡΙΣΤΕ, ΙΟΥ-
ΣΤΙΝΙΑΝΟΣ καὶ ΘΕΟΔΩΡΑ, ἃ εὐμενῶς πρόσδεξαι ΥἱΕ καὶ
ΛΟΓΕ ΤΟΥ ΘΕΟΥ, ὁ σαρκωθεὶς, καὶ σταυρωθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν,
καὶ ἡμᾶς ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ΠΙΣΤΕΙ ΣΟΥ διατήρησον, καὶ τὴν πο-
λιτείαν, ἣν ἡμῖν ἐπίστευσας, εἰς τὴν ἰδίαν σου δόξαν αὕξησον καὶ
κύλαξον, πρεσβείαις τῆς ἁγίας ΘΕΟΤΟΚΟΥ καὶ ἀειπαρθένου
ΜΑΡΙΑΣ.

Tua de tuis libi offerimus servi tui, Christe.

Justinianus et Theodora ea tu propitius, accipe,

Fili Dei verum, qui nostri causa carnem

Assumpsisti, et cruci affixus fuisti: ac

Nos in recta tua fide conserva: et quam nobis

Commisisti rempublicam, eam ad tuam

Gloriam auge actuere, intercedente

Sancta Dei para virgine Maria.

Ἡ ἁγία Τράπεζα ἐδράζετο, κατὰ τὸν Σιλεντιάριον, ἐπὶ Κίονων
ὀλοχρύσων, ποικιλλομένων διὰ λίθων πολυτελῶν. Κατὰ δὲ τὰς
τέσσαρας ταύτας γωνίας ἔστησεν ὁ Ἰουστινιανὸς τέσσαρας ἀργυ-
ροχρύσους Κίονας, αἵτινες ἐκράτουν τὸ ἐπάνω τούτων στηριζόμενον
Κιβώριον, ὅραρον ἢ οὐρανὸν ἐπὶ δὲ τοῦτον, κατὰ τὸ ἄκρον, ἐκορυ-
φοῦτο σφαῖρα ἀργυρόχρυσος, ἣν Πόλιν καλεῖ ὁ Σιλεντιάριος, καὶ
ἐπὶ τὴν σφαῖραν Σταυρὸς ὑπερτέλλων ἀνεφαίνετο, κατὰ τὸν Σι-
λεντιάριον.

Ἀπὸ δὲ τοῦ ὑπεράνω ἐνδοθεν τοῦ ἐπὶ τῆς ἁγίας Τράπεζης ἱ-
σταμένου Κιβωρίου ἢ οὐρανοῦ ἐκρέματο εἰς τύπον τοῦ Ἀγίου Πνεύ-
ματος, μία χρυσὴ Περιστερὰ, καὶ ἐκ ταύτης ἀπηώρητο ἡ ἱερὰ Πυ-
ξὶς ἢ Ἀρτοφόριον, οὗ ἐνδον ἐρυλάττετο διὰ τοὺς κινδυνεύοντας εἰς
θάνατον ἀσθενεῖς ἢ θεία Εὐχαριστία. Κατὰ δὲ τὸ μέσον κέντρον τῆς
κατὰ ἀνατολὰς μεγίστης Στοᾶς ἡ χηθάδας τοῦ βήματος ὑπῆρχε τὸ
Σύνθρονον, εἰς ὃ ὁ Πατριάρχης λειτουργῶν ἀνῆρχετο δι' ἐπτὰ βαθ-
μίδων, περὶ δὲ τὸ Σύνθρονον ἦσαν ἑδραι, ἐφ' ὧν ἐκάθηντο οἱ μετὰ
Πατριαρχοῦ συλλειτουργοῦντες Ἀρχιερεῖς καὶ Σύγκελλοι· λαμπρὰ
δὲ Παραπετάσματα ἐξερχόμενα ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς ἁγίας Τράπεζης
ὑψουμένου Κιβωρίου ἢ οὐρανοῦ ἐκάλυπτον τὰ τέσσαρα μέρη αὐτῆς.

Πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς Ἀψίδος εὐρίσκετο αἶθουσά τις χρησιμεύουσα
ὡς Διακονικὸν τῆς θείας Μυσταγωγίας, ἐνθα διεφυλάττοντο τὰ
ἱερατικὰ ἐνδύματα καὶ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ σκεύη· ὑπῆρχον προ-
σέτι ἐν αὐτῷ καθέδραι πρὸς ἀνάπαυσιν Αὐτοκρατόρων πρὸ τῆς
θείας Μυσταγωγίας ἡμετέρας.

Κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην τὸ Σκευοφυλάκιον ὠνομάζετο

Ἀλλαξιμάριον, ἐν ᾧ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Διάκονοι ἤλλαττον ἐπὶ τῆς θείας Μυσταγωγίας τὰ ἱερά αὐτῶν ἄμυστα, μεταμυριάζοντο ἕτερα· ὠνομάζετο προσέτι Προσρητήριον (Salutatorium), διότι καὶ Ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς καὶ Διάκονοι ἐν αὐτῷ συνερχόμενοι πρὸ τῆς ἱερᾶς Λειτουργίας, ἡσπάζοντο ἀλλήλους.

Πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς Ἀψίδος εὐρίσκετο ἑτέρα αἶθουσα ὀνομαζομένη Σκευοφυλάκιον, ἐνθα διεφυλάττοντο πάντα τὰ ἱερά σκεύη καὶ τὰ εἰς τὰς κηδεῖας χρησιμεύοντα. Μεταξὺ τῶν ὑπὸ τοῦ λαοῦ σεβάζομένων χρεωστοῦμεν νὰ σημειώσωμεν τὸ ἱερὸν Φρέαρ, ὅπερ ἐφαίνετο ἐν μέσῳ τοῦ Θυσιαστηρίου καὶ τοῦ Ἀμβωνος· ἐπὶ τοῦ φρέατος τούτου εἶχον θέσει τὸν Φρεατόλιθον, εἰς ὃν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς συνδιελέχθη μετὰ τῆς Σαμαρείτιδος· ὡς μᾶς φανερώνει Νικήτας ὁ Παρλαγόνης, ὁ ἀνώνυμος ἱστορικός καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος.

Γὰς πανηγυρικὰς ἡμέρας, καθ' ἃς οἱ Αὐτοκράτορες ἀπέρχοντο μετὰ προπομπῆς εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, Παῦλος ὁ Σιλεντιάριος καλεῖ ταύτας θεοστέπτους, καὶ τούτων τὰς τελετὰς, ὁ Κωδινὸς ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν Δεσποτικῶν ἐρτῶν τάξεως, περιγράφει κατ' ὄνομα. Τὸ αὐτὸ δὲ ἔθος τῶν θεοστέπτων ἡμερῶν ἐπεκράτει καὶ παρὰ Γάλλοις, Γερμανοῖς, Ἀγλοῖς καὶ ἄλλοις, καλουμένων παρ' αὐτοῖς Curius Coronatus καὶ Dies Coronae, διότι, τελουμένης τῆς Λειτουργίας, οἱ Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Ἐπίσκοποι φέροντες τὸ στέμμα ἔθετον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῶν Βασιλέων· παρὰ δὲ Βυζαντινοῖς, ὅτε δημοτελὴς μεγάλη ἐτύγχανε Δεσποτικὴ ἐορτὴ, ἐν ἀπὸ τῶν ἀπηρωμένων ἀνωθεν τῆς θείας Γραπέζης τῆς ἁγίας Σοφίας πολυτελῶν στεμμάτων, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον, λαμβάνων ὁ Πατριάρχης ἐτίθετο ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Αὐτοκράτορος, ὃ καὶ ἔφερε πέχρι μέλους τῆς ἱερᾶς Μυσταγωγίας.

Ναὸς περιέχων τσαῦτα πλούτη ἔπρεπε φυσικῶς νὰ διακονῇται ὑπὸ πολλοῦ Κλήρου, τοῦ ὁποῖου ὁ ἀριθμὸς ἀνέβαινε εἰς ἐξήκοντα Ἱερεῖς, ἱσαριθμοὺς Διακόνους, ὑπὲρ τοὺς ἐβδομήκοντα Ὑποδιακόνους καὶ εἰκοσι πέντε ψάλτας, καὶ Ὀστιαρίους εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ Ναοῦ ἑκατὸν, καὶ Ἀναγνώστας ἐννεμήκοντα.

Περὶ τῆς εἰκονομαχικῆς ὀλεθρίας αἰρέσεως, ἥτις ἐμόλυνε τὴν Αὐτοκρατορίαν, καὶ κατεκρίθη παρὰ τῶν Συνόδων, ὡς ἐνδείξασα μανίαν ἄλογον καὶ ἀκράτητον κατὰ τῶν ἱερῶν Ἐκτυπωμάτων, καὶ σβέσασα, ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κοπρυνίου, τὴν τῶν Παιδευτηρίων διδασκαλίαν καὶ πᾶσαν Ἐπιστήμην, ζητητέον, ἐὰν ἡ φανητιώδης ὁρμὴ αὐτῆς τῆς αἰρέσεως προσχώρησε καὶ εἰς καταστροφὴν τῶν τῆς ἁγίας Σοφίας διὰ ψηφίδων ἱερῶν

Μορφωμάτων. Περὶ οὗ πρῶτον λέγομεν, ὅτι, ἐπειδὴ καὶ αἱ διὰ μωσίου εἰκονογραφίαι ἀβλαβεῖς διέμειναν (1), οἱ Ὀθωμανοὶ περιορίσθησαν εἰς τὸ νὰ καλύψωσι ταύτας διὰ κονιάματος ἀσβέστου, οὗ ἀφαιρεθέντος, εἶδομεν τὰ τσαῦτα τῆς τε τοῦ ἔκτου αἰῶνος, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα, τέχνης πολύτιμα ἀντικείμενα· καὶ πρὸς τούτοις (χάρις εἰς τὰς φροντίδας τοῦ ἐντέχνου ἀρχιτέκτονος Κ. Φωσσάτη, εἰς ὃν ἡ αὐτοῦ ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΗΣ ὁ ΣΟΥΛΤΑΝΟΣ ἐνεπιστεύθη τὴν ἐπισκευὴν τοῦ Ναοῦ) εἶδομεν καὶ τὸ ἐπὶ τῆς εἰσόδου τῆς Στοᾶς λαμπρὸν τὴν τέχνην διὰ ψηφίδων Διατύπωμα τῆς Θεοτόκου, ἐπωλένιον φερούσης τὸν Υἱὸν αὐτῆς καὶ Κύριον ἡμῶν, πρὸς ὃν καὶ τὴν αὐτοῦ Μητέρα ἀφ' ἑνὸς μὲν μέρους ὁράται ὁ μέγας Κωνσταντῖνος προσφέρων τὴν θεμελιωθεῖσαν παρ' αὐτοῦ Πόλιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς προσφέρων τὸν ὃν ἀνήγειρε Ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας· καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐκ χρυσαυγῶν ψηφίδων εἰκὼν αὕτη, ἣν ὁ Κ. Φωσσάτης ἐπαινεῖ ὡς τὸ ὠραιότερον διὰ μωσίου καλλιτέχνημα, ὑπάρχει ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἔπεται ἄρα τὴν θαυμασίον καθ' ἀρμονίαν τῶν τε χρυσῶν καὶ τῶν ἄλλων ποικιλοχρῶν ψηφίδων, καὶ τὴν ἐκ τούτων ἐν τῷ Ναῷ ἐξαστράπτουσαν ἐξαισίαν αἴγλην, τὴν τοὺς θεατὰς ἐκπλήττουσαν, αἰδεσθέντες οἱ εἰκονοκλάσται, καὶ ἵνα μὴ ἀποξέσαντες καὶ καταρρίψαντες τὸ τοσοῦτον κάλλος, καὶ ἑάσαντες τοὺς τοίχους γυμνοὺς, ἀμόρφους καὶ ἀηδεῖς, ὡς ἄλλον σκελετὸν, ἀμαυρώσωσι τὸν πλοῦτον τῶν χρωμάτων καὶ τῶν ἄλλων ἀμιμήτων ἐξόχων καλλωπισμάτων τοῦ θαυμασίου Ναοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ ἐπεδεικνύετο ἡ Αὐτοκρατορία πρὸς τοὺς θαυμάζοντας πανταχόθεν εἰς Βυζάντιον. Δυνάστας καὶ Τοπάρχας, ἐθνικοὺς πολλάκις, τὸ τῆς ἀβουλήτου φιλοτιμίας τοῦτο αὐτὸ συνέστειλε τὴν τῶν Εἰκονοκλαστῶν πάντολμον καταστρεπτικὴν χεῖρα κατὰ τῶν ψηφιδῶν Διατυπωμάτων τοῦ Ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας· καὶ τούτου δείγμα, ἡ κελεύσει τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἱστορηθεῖσα διὰ μωσίου ἐπίσημος αὕτη εἰκὼν τῆς Μανάγνου Θεοτόκου μετὰ τῶν δύο Αὐτοκρατόρων, καὶ ὑπὸ τῶν εἰκονομάχων πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῦ Ναοῦ ψηφιδῶν εἰκόσιν οὐδ' αὐτὴ παθοῦσα· ἔτι δὲ καὶ ἡ σιωπὴ τῶν τὰ Βυζάντια συγγραφάντων, διότι, καίτοι αὐτῶν διηγούμενων τὴν ἐν ἄλλοις Ναοῖς καὶ μέρεσι τῆς Βασιλευούσης καὶ τῆς Ἐπικρατείας γενομένην ὑπὸ τῆς αἰρέσεως καταστροφὴν τῶν ἱερῶν Εἰκόνων, οὐδεὶς ὁμῶς τούτων ἀναφέρει, ὅτι καὶ ἡ ἁγία Σοφία ὑπέστη τὰ αὐτά. Καὶ

(1) Ἐκτὸς τῶν κατὰ καιροὺς ὑπὸ σεισμῶν παθοῦσων (καὶ μάλιστα τῶν Ἀψίδων), ἐπισκευασθεῖσων παρὰ τινῶν Αὐτοκρατόρων, καὶ αὐτὴς διὰ μωσίου ἱερογραφισῶν.

ἡ Εἰκὼν αὕτη, καὶ αἱ ἄλλαι ἅπασαι ἐκαλύφθησαν ἐπίσης ἤδη ὑπὸ γυψοπλάσματος. Ἡ ἐφοδος τῶν Σταυροφόρων θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου ὡς ἰσχυρὰ αἰτία τῆς φθορᾶς, καὶ συμμεριζόμενοι τὴν ἰδέαν τοῦ Γεραροῦ αὐτοῦ Συγγραφέως, σημειώμεν, ὅτι οἱ Λατίνοι ἔφερον ἤθη ὁμηρικὰ εἰς τὸ Παλάτιον τῶν Καيسάρων, διότι οἱ Ἱστορικοὶ λέγουσιν ὁμοιώνως, ὅτι, ὅτε οἱ Αὐτοκράτορες εἰσῆλθον εἰς αὐτὸ, ἀνεγνώρισαν εὐκόλως τὰ ἴχνη τῶν βαρβάρων.

Ἡ ἐφοδος κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τῶν Σταυροφόρων τῷ 1204 ἔτει ἐπέφερεν ἐπί τε τοὺς ἱεροὺς Ναοὺς καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πολυτελῆ Κειμήλια, ἐπίσης καὶ ἐπὶ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα καὶ ἀριστουργήματα τῶν ἐνδόξων τῆς Ἑλλάδος χρόνων, τὰ μὲν δεινὴν λεηλασίαν, τὰ δὲ φθορὰν μεγίστην καὶ ἀθεράπευτον. Ἡ μὲν ἀμώμητος τῆς ἀγίας Σοφίας Ἰράπεζα, κατὰ τὸν θρηνοῦντα Λωνάτην τὰ τῆς ἀλώσεως ταύτης, κατετεμαχίσθη καὶ διμερίσθη ὑπὸ τῶν σκυλευτῶν Βανδάλων, ὥσπερ καὶ πλοῦτος ἄπας ὁ ἱερὸς, ὁ τοσοῦτος τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀγλαίαν ἀπέραντος· τὰ δὲ πανίερα ὑπολείμματα τοῦ Σωτηρίου πάθους, τὰ ἐν τῷ Ναῷ τῶν Αὐτοκρατορικῶν Παλατίων τεθησαυρισμένα, οἷον ὁ ἀκάνθινος Στέφανος, ἡ Λόγχη, ὁ Σπόγγος, ὁ χιτὼν καὶ μέρος τιμίου Εὐλοῦ, ἐπωλήθησαν ὑπ' ἄκρας ἐνδεΐας καὶ ἀθλιότητος ὑπὸ Βαλδουίνου τοῦ Β'. τῷ 1240 ἔτει, πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβίκον τὸν Θ'. διὰ 400,000 φράγκων· καὶ ταῦτα πάντα καὶ τὰ τῆς πωλήσεως τῶν ἱερῶν καὶ τιμαλφεστέρων, καὶ τὰ τῆς ὀλικῆς λεηλασίας μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ μολύβδου, τοῦ καλύπτοντος τοὺς Ναοὺς καὶ ἄλλας οἰκοδομὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἵνα ἐκ τούτου κόψωσι νομίσματα, καθὼς πρότερον καὶ ἐπὶ Βαλδουίνου τοῦ πρώτου, τὴν αὐτὴν χρῆσιν ὑπέστησαν καὶ οἱ ἐργασθέντες ἐπὶ τῶν ἐνδόξων χρόνων τῆς Ἑλλάδος χαλκήλατοι Ἀνδριάντες, καὶ ταῦτα πάντα, λέγομεν, ἐπράχθησαν πρὸς ὑποστήριξιν Βασιλείας ἐφημέρου· διὸ καὶ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τῶν Σταυροφόρων, οἱ Ἕλληνες οὔτε ἐδυνήθησαν νὰ ἀναπληρώσωσι τὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἅπαξ διὰ παντὸς ἀπολεσθέντα, οὔτε νὰ ἀνοικοδομήσωσι τὰς ἀπείρους καταστροφάς· καὶ ὅτε οἱ Ὀθωμανοὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀγίαν Σοφίαν ὑπῆρξαν μακρὰν τοῦ νὰ εὗρωσι τὰ ἐπαριθμηθέντα ὑφ' ἡμῶν πλούτη. Δὲν ἐπαναλαμβάνομεν μετὰ τοῦ Κ. χάμμερ ἐπὶ τῇ πίστει τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν, ὅτι οἱ κατακτηταὶ ἐβεβήλωσαν τὰ ἱερὰ Σκεύη καὶ τὰ ἱερατικὰ ἐνδύματα μετεχειρίσθησαν ἐπιβλήματα τῶν ἱππῶν. Ἡ χρῆσις τῶν μεγαλοπρεπῶν ἐρικπίων ἦτο γενικὴ εἰς τὴν Ἀσίαν, ὥστε οἱ Ὀθωμανοὶ εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν τὴν ἔφερον

φυσικῶς μετ' αὐτῶν· ἄλλως τοιαῦται βεβηλώσεις ἦσαν μακρὰν τῶν Ὀθωμανικῶν ἡθῶν, καὶ ἐὰν ἐπράχθησαν καταχρήσεις τινὲς εἰς τὰς πρώτας στιγμὰς τῆς ἀλώσεως, ὁ αὐτὸς Χάμμερ μᾶς ρανερώνει, ὅτι Μωάμεθ ὁ Β' δὲν ἤργησε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν εὐταξίαν, καὶ νὰ ἐπιτάξῃ τὴν ἐκλογὴν νέου Πατριάρχου.

Μεταβολαὶ τινες ἦσαν ἀναπόφευκτοι πρὸς ἐξιδίασιν τῆς ἀγίας Σοφίας εἰς τὴν λατρείαν τῶν Κατακτητῶν. Ἐν τῷ ἱερῷ φωτισμένῳ ὑπὸ τριῶν παραθύρων ἔθεσαν τὸ Μιχράπ (1)· αἱ συχναὶ τῶν γονυκλισιῶν ἀπῆλθον, ὅπως τὸ ἔδαφος τοῦ Ναοῦ ἐπικαλυφθῇ μετὰ τάπητας· ὁ Μενπέρ (2) ἀνηγέρθη ἐκ μαρμάρου μετὰ πολλῆς φιλοκαλίας· Μωάμεθ ὁ Β' ἔθεσεν ἐπ' αὐτοῦ τὰς Σημαῖας δύο ταγμάτων τῶν Γιαντισάρων, οἵτινες πρῶτοι ἀνέβησαν τὰ τεῖχ' αἰ τῆς Πόλεως. Ἐν μέσῳ τῆς οἰκοδομῆς ἀνηγέρθη ἐν Πτερύγιον ἐκ μαρμάρου, ὅπερ ὑποστηρίζομενον ὑπὸ κιόνων χρησιμεύει εἰς τοὺς ψάλτας (μουεζίν) προσκαλοῦντας εἰς τὴν προσευχὴν τέλος ἄλλοι Ἀρβῶνες χαμηλότεροι εἰσὶ προσδιωρισμένοι διὰ τοὺς Ἱεροκήρυκας (βαί). Εἰς τὰ δύο θυτικά ἡμικύκλια εὕρισκονται δύο μεγάλα δοχεῖα ἐκ μαρμάρου τῆς Προκονήσου χρησιμεύοντα εἰς τοὺς ἀγνισμοὺς τῶν Ὀθωμανῶν. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Θόλου εἰς τὴν θέσιν τῆς Εἰκόνος τοῦ Παντοκράτορος ἔθεσαν τὸ ἀκόλουθον τεμάχιον τοῦ Κορανίου ταῦτόν τοῦ νοήματος τῆς ἀγίας Σοφίας. Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ φωτός· πολλαὶ ἕτεραι ἐπιγραφαὶ ἐκ τοῦ Κορανίου στολίζουσι τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ναοῦ· εἰς τὴν εἰσοδὸν αὐτοῦ ἐχάραξαν ἐπὶ μιᾷ Παραστάδος τὴν πρόρρησιν τοῦ Προφήτου περὶ τῆς κατοχῆς τῆς ἀγίας Σοφίας ὑπὸ Ἰσλαμισμού. Ἀπαντα τὰ μωσαϊκὰ ἐκαλύφθησαν πεφροντισμένως, ἐκτὸς τῶν τεσσάρων χειροβεῖμ τῶν στολιζόντων τὰς παρωτίδας τοῦ θόλου, περὶ τοῦ ὁποῖου ὠμιλήσαμεν ἀνωτέρω, παριστανομένων διὰ πτερωτῶν σφαιρῶν, αἱ ὁποῖαι μόναι διετηρήθησαν· εἰς δὲ τὸ ἐξωτερικὸν ἀνηγέρθησαν τέσσαρες Μιναρέδες. Τὸν Ναὸν περιετριγύρισαν μετὰ ἐκπαιδευτικὰ Καταστήματα, τὰ ὁποῖα οἱ Ὀθωμανοὶ θέτουσιν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς θρησκείας· εἶναι εὐκόλον νὰ διακρίνη τις τὰς οἰκοδομὰς ταύτας ἀπὸ τὰς χριστιανικὰς, διότι οἱ Ὀθωμανοὶ θέτουσιν εἰς τὰ θολωτὰ οἰκοδομήματά των γενικῶς τὸ φύλλον τῆς ἐλξίνης. Ἡ προτίμησις, ἣν οἱ λαοὶ ἀποδίδουσιν εἰς ἀντικείμενά τινα, μᾶς ἐξέπληξε πάντοτε, καὶ ἡ ἀναλογία τῆς πρὸς τὰ ἐνδύματα καὶ τὰς οἰκοδομὰς κλίσεως τῶν Ἑθνῶν προσωποποιεῖται ὑπὸ τὰ μνημεῖα· τῷ ὄντι ἡ θέσις μιᾶς Πόλεως, τὸ

(1) Μέρος τοῦ Ὀθωμανικοῦ Ναοῦ, κατὰ τὸ ὅποιον ὁ ἱμάμης ἐστραμμένος πρὸς τὸ μέρος τῆς Μίσκας ὁδηγεῖ τὸν λαὸν εἰς τὴν προσευχὴν.

(2) Ἀρβῶν Ὀθωμανικῶς, ἐν ᾧ ὁ ἱμάμης ἀναγνώσκει τὴν προσευχὴν.

σχῆμα τῶν οἰκίων ἀποκαλύπτουσιν εἰς τὸν παρατηρητὴν τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν κατοίκων. Ὡ! τίς δύναται νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι ὁ τύπος ἐκάστου ἔθνους εἶναι ἐξωγραφισμένος ἐπὶ τῶν οἰκίων!

Ἴσως κατὰ πρῶτον μὲν συμβολικὸς καὶ χρησιμεύων εἰς τὸ νὰ παραστήσῃ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ἰσχύϊν τοῦ ἔλαβε χαρακτῆρα ἀτομικὸν, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἤρχισε νὰ ἐγείρῃ τοὺς Ναοὺς κατὰ τὴν ἰδιαν αὐτοῦ εἰκόνα. Ὁ Βιτρούβιος ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ἀρχιτεκτονικῶν τάξεων λέγει, ὅτι οἱ Ἴόνιοι θέλοντες νὰ ἀνεγείρῳσι Ναὸν (ὅστις νομίζεται ὁ τῆς Ἐφέσου), ἐμιμήθησαν τὰς κομψοτέρας καὶ χαριεστέρας ἀναλογίας γυναικὸς, ὅτι πρῶτον ἔδωκαν ὀκτὼ διαμέτρων ὕψος εἰς τοὺς Κίονας, εἴτα δὲ ἐπρόσθεσαν βάσιν παριστῶσαν τὴν ὑπόδησιν, τὰ δὲ Κιονόκρανα περιεκύσμησαν με κάλχας (1) παριστῶσας τοὺς πλοκάμους, τὸ δὲ μῆκος τοῦ Κίονος ἐχάραξαν με ῥαβδώσεις, ὥπως παραστήσωσι τὰς πτυχὰς τοῦ γυναικείου φορέματος. Ἀξιοὶ δὲ προσέτι, ὅτι ὁπότε ἠθέλησαν νὰ κανονίσωσι τὰς ἀναλογίας τῶν ἐλληνικῶν μνημείων ἀκριβῶς, ὑπέθεσαν ἀναλογίαν τινὰ μεταξὺ ἐκάστης τάξεως καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Οὕτως οὖν ἡ Δωρικὴ τάξις, κατὰ τοῦτον τὸν Συγγραφέα, παρίστα τὸν ῥωμαλέον νέον, ἡ Ἴωνικὴ τάξις τὴν ἔφηβον γυναῖκα, ἡ δὲ Κορινθιακὴ τὴν νεάνίδα. Εἶναι εὐκόλον νὰ διακρίνῃ τις εἰς τὰ σχήματα τῆς τῶν μαύρων ἀρχιτεκτονικῆς τὴν Ἀσιατικὴν νοχέλειαν, τοὺς πλατεῖς χιτῶνάς των, τὰ πλούσια κοσμήματα καὶ τὰς μεγαλοπρεπεῖς των τιάρας, αἱ ὁποῖαι ἔδωκαν βεβαίως τὴν πρώτην ιδέαν τούτων τῶν τόσον παραδόξων θόλων τῆς Ἀνατολῆς, ἐνῶ τὸ λεπτὸν σχῆμα τῶν Ναῶν τῆς Δύσεως μᾶς παριστᾷ τὴν ἀσκητικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ Ἱεράρχου, τὴν μίτραν του καὶ τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον· τὸ πυραμοειδὲς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τοῦ Ὀσίριδος ἔδωκε βεβαίως γέννησιν εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν ἀρχιτεκτονικὴν, καὶ εἰς τοὺς καρδιομόρφους θόλους ἀνακαλύπτομεν τὴν Σαρακηνὴν περικεφαλαίαν, ἡ ἐκ τῶν τροποποιήσεων, ἃς ὑπέστη, τὸν πῖλον (οὐσκιούρ) τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους.

Τὸ εὐφυὲς σχῆμα τοῦ κοινοτροφείου (ιμαρὲτ) πρὸς τὸ μέρος τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Παλατίου εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως· μᾶς φαίνεται ἔργον Ἀρχιτέκτονος διατηρήσαντος τοὺς τρόπους τῆς Ῥωμαϊκῆς τέχνης.

Τὰ εἰς ἀνακούφισιν τῶν δυστυχῶν ἀφιερωμένα οἰκοδομήματα, ἅπερ τιμῶσι τοσοῦτον τὴν Μωαμεθανικὴν θρησκείαν, δὲν ἀνήκου-

(1) Κάλχη ἐστὶν ὁ ἐλικοειδὴς ἢ σπειροειδὴς στέφανος (volute) τῶν Ἴωνικῶν, κιονοκράνων Σημ. Ἐκδ.

σιν ἅπαντα εἰς αὐτοὺς, πολλὰ μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρχον πρὸ τῆς κατακτήσεως. Ἡ διάδοσις τῆς παιδείας, ὁ διοργανισμὸς τῆς ἐργασίας, ἡ ἐξασφάλισις τῆς ὑπάρξεως κατὰ τῶν ἀσθενειῶν τοῦ γήρωος, τὰ Νοσοκομεῖα διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, διὰ τοὺς ἀπομάχους, τὰ Ξενοδοχεῖα διὰ τοὺς πτωχοὺς ὁδοιπόρους εἰσὶν εὐεργετήματα ἀνήκοντα εἰς τὴν κάτω Αὐτοκρατορίαν. Ἐβλεπέ τις εἰς ἕκαστον βῆμα ἐν Κωνσταντινουπόλει Ξενοδοχεῖα, Πτωχοδοχεῖα, Νοσοκομεῖα, Βρεφοτροφεία, Λωδοτροφεία, Γεροντοκομεῖα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐμπειστευμένα εἰς εἰδικούς Ἀρχοντας.

Θέλομεν ἡδὴ ἀκολουθήσει τὰς γενομένας ἀλληλοδιαδόχως ἐπισκευὰς, αἵτινες συντηρήσασαι τὸν Ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας ἀφήρεσάν τι τοῦ πρώτου χαρακτῆρος. Ἡ ἱστορία μᾶς φανερώνει, ὅτι μιᾶς τῶν μεγάλων ἀφίδων καταπεσούσης, Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἀνέκτισεν αὐτὴν διὰ τῶν ἐμπειροτέρων ἐργατῶν τῆς ἐποχῆς του. Μετὰ ταῦτα Ῥωμανὸς ὁ Β' ἐπεχείρησε νέαν ἐπισκευήν, ἀλλὰ καταπεσόντος τοῦ δυτικοῦ μέρους τοῦ θόλου, Ἀνδρόνικος ὁ γέρων ἐπώλησε τὰ κοσμήματα τῆς γυναικὸς του πρὸς ἐπισκευήν αὐτοῦ.

Ἐπὶ Ἀννης τῆς Βασιλίσσης, συζύγου Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου, ἡ πρὸς Ἀνατολὰς μεγάλη Ἀψὶς ἡ Στοὰ τοῦ Ἱεροῦ Βήματος παθοῦσα ὑπὸ σεισμῶ καὶ καταπεσοῦσα, συνέτριψε τὸ Εἰκονοστάσιον καὶ τῶν ἁγίων Εἰκόνων τὸν κόσμον, καὶ εἰς μὴ προὔπῃρχον κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ἐρεῖσματα, τὰ ὁποῖα ὁ γηραιὸς Ἀνδρόνικος προανφοδόμησεν, ἐμελλε νὰ γείνῃ τὸ πτώμα πολλαπλάσιον, κατὰ τὸν Γρηγοράν. Ἐν δὲ καταπεσοῦσαν Ἀψίδα ταύτην ἡ ῥηθεῖσα Βασίλισσα ἀνέγειρε· τὰ δὲ ἐπέκεινα ἀνφοδόμησεν ὥστερον ὁ Αὐτοκράτωρ Καντακουζηνός, καὶ εἴτι ἔτι παρελείφθη πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς διὰ ψηφίδων ἐργασίας, ὁ υἱὸς τῆς Ἀννης καὶ γαμβρὸς τοῦ Καντακουζηνοῦ Ἰωάννης Παλαιολόγος ὁ Α'. βασιλεύσας ἀνεπλήρωσε, τοῦ ὁποῖου ἡ διὰ μωσίου εἰκὼν ἐν βασιλικῇ στολῇ καὶ στέμματι ἀνεφάνη περὶ τὴν στοάν ταύτην τοῦ Ἱεροῦ, ἀποξεσθέντος τοῦ κονιάματος, ἐπὶ τῆς γενομένης ἡδὲ ἐπισκευῆς (1) καθάπερ καὶ

(1) Ὅτε, ἐπεσκευάζετο ὁ Ναὸς Ἀρχιτεκτονοῦντος τοῦ Κ. Φωσσάτη εἰσέλθων καὶ ἐν αὐτῷ, ὡς καὶ ἄλλοι πολλοί, διότι τότε ὑπῆρχεν ἐλευθέρᾳ ἡ εἴσοδος, καὶ ἀναβὰς τὸ πρὸς τὸ Ἱερὸν Βῆμα ἱκρίωμα (σκαλωσιὰν) εἶδον ἄνω ἐπὶ μὲν τοῦ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοίχου τῆς κατὰ μέσον τοῦ Βήματος χηβάδος τὴν διὰ ψηφίδων εἰκόνα τῆς Ἱπεραγίας Θεοτόκου ἱσταμένης καὶ κρατούσης ἐπὶ τοῦ στήθους τὸν Υἱὸν αὐτῆς· κύκλῳ δὲ τοῦ ὅλου σώματος Κεφαλαίους γράμμασι διὰ ψηφίδων ἦσαν γεγραμμένα τάδε. «ΜΕΓΑΛΥΝΕΙ ΗΨΥΧΗ ΜΟΥ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΚΑΙ ΗΓΑΛΛΙΑΣΕ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΜΟΥ ΕΠΙ ΤΩ ΘΕΩ ΤΩ ΣΩΤΗΡΙ ΜΟΥ, ΟΤΙ ΕΠΕΒΑΛΨΕΝ ΕΠΙ ΤΗΝ ΤΑΠΕΙ-

ἀλλαχοῦ τοῦ Ναοῦ, καὶ ἐν τοῖς κατηχομένοις ἀνεφάνησαν καὶ ἄλλων Βασιλείων καὶ Βασιλισσῶν ἔκτυπα. Ὁ ῥηθεὶς Παλαιολόγος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος Αὐτοκράτωρ, ὁ περὶ τῆς διὰ ψηφίδων καλλο- νῆς τῆς Ἀγίας Σοφίας φροντισίας.

Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Μωάμεθ ὁ Β' προσέθηκε πάντα τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν Μωαμεθανικὴν θρησκείαν. Μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς αἰῶνος, καταπεσόντος τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμισφαιρίου ὑπὸ νέου σεισμοῦ, Σελὶμ ὁ Β' ἀνφοδύμησεν αὐτό· ἀλλ' ἡ ἐπισκευὴ αὕτη μόλις ἐτελείωσεν ἐπὶ τῆς Βασιλείας Ἀμουράτου τοῦ Γ'. Οὗτος δὲ ἐστὶν ὁ τελευταῖος Σουλτάνος, ὅστις ἔβαλε χεῖρα ἐπὶ τοῦ Θόλου, θέσας ἐν ἡμισέληνον ἐξ ὀρειχάλκου (ἀλέμ), ὅπερ δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν μὲ τὸ ἀστεροειδὲς ἡμισέληνον, τὸ ἔμβλημα τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Ἐκτοτε τρεῖς αἰῶνες παρήλ- θον, ἐν διαστήματι τῶν ὁποίων οἱ διαδοχικοὶ σεισμοὶ ἔβλοψαν τὸν περίφημον Ναὸν ἐτοιμόρροπον ὄντα, μεγάλα ὄθεν ἐπισκευαὶ κατέ- στησαν ἀναπόφευκτοι.

Ἐργασία ἐξσκολουθητικὴ ἐπὶ δύο ἔτη ἐξήρκεσεν εἰς τὸν Κ. Φοσ- σάτην βοηθούμενον ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, νέου πεπαιδευμένου καὶ Ἀρχιτέκτονος ἐπισήμου, ἵνα καταστήσῃ τὸν Ναὸν τῆς Ἀγίας Σο- φίας, ὅπως περιφρονήσῃ ἐν διαστήματι αἰῶνων τὰς περιπετείας, καὶ δώσῃ αὐτῷ τὸν ἀρχαῖον καλλωπισμὸν καὶ ἀσφάλειαν. Ὁ Κ. Φοσ- σάτης ἐπὶ τούτῳ συνήθροισε πάντας τοὺς ἐμπείρους τεχνίτας, οὓς ἔδυνήθη νὰ εὔρῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Γενομένων πασῶν τῶν ἀναγκαίων ἀποπειρῶν πρὸς ὑποστήριξιν διὰ τοιχοποιίας τοῦ Θόλου, καὶ ἀποδειχθεῖσιν ἀνωφελῶν, μᾶλλον δὲ ἐπιβλαβῶν διὰ τὸ ἐπὶ τοῦ Θόλου βάρος αὐτῶν, ὁ Θόλος συνεδέθη διὰ σιδηρῶν στεφάνων.

Ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ Ἀψὶς εἶχε παρεκκλίνει ἐκ τῶν σεισμῶν, ὥς

Ν. ΣΙΝ ΤΗΣ ΔΟΥΛΗΣ ΑΥΤΟΥ.» Ἀντικρὺ δὲ τῆς Θεοτόκου πρὸς τὰ δεξιὰ ἵστατο ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριήλ, κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ ῥόδον καὶ οἶοναί προσφέρων αὐτὸ τῇ Δεσποίνῃ Μαρίᾳ. Κάτωθεν δὲ τῆς Θεοτόκου ὑπῆρχε τὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου ὁμοίωμα διὰ ψηφίδων ὡσαύτως, περιδε- βλημένου Βασιλικῆν στολὴν καὶ διάδημα ἐπὶ κεφαλῇ· ἡ δὲ μορφή τοῦ προ- σώπου αὐτοῦ ἦν λευκός· ἀνθός, ὡς καὶ ὁ πώγων ξανθός, στρογγύλος καὶ ὀλί- γος· ἄνωθεν δ' αὐτοῦ ἦν ἡ Ἐπιγραφή αὕτη. **ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟ- ΓΟΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ. ΤΩ ΘΕΩ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΡΩΜΑΙΩΝ.** Περὶ τούτου ἠρώτησα τότε τὸν σοφὸν Γέροντά μου Κωνσταντῖνον, πῶς ἔτυχεν ἐξωγραφη- μένος ἐκεῖ ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος; διότι αὐτὸς (μοὶ εἶπε) τὴν ὑπὸ σεισμοῦ πα- θούσαν μεγάλην καύτην Στοιὰν τοῦ Βήματος ἀνεκαίνισατο, καὶ εἴτε ἄλλο πα- ρελείφθη ἐντὺς καὶ ἐκτὸς τοῦ Ναοῦ πρὸς ἀπαρτισμὸν, αὐτὸς ἀνεπλήρωσε Σημ. Ἐκδ.

τε πολλοὶ Κίονες εἶχον ἐξέλθει ἐκ τοῦ κέντρου τῆς βαρύτατος των, εἰς οὓς ὁ Κ. Φοσσάτης ἐπανάδωκε τὴν εὐθύτητα των ἀραιρέσας τοὺς συνδέοντας αὐτοὺς ξυλίνους ὀρθωτῆρας καὶ ἀντικαταστήσας αὐτοὺς διὰ σιδηρῶν. Ὁμολογοῦμεν τὴν ἀδυναμίαν μας εἰς τὸ νὰ ἐπικρίνω- μεν τὸ ἀρχιτεκτονικὸν τοῦτο ἔργον, μᾶς φαίνεται ὅμως, ὅτι οἱ Κίονες ἀνορθωθέντες οὕτως ἀποκαθιστῶσιν ἐπαισθητοτέρων τὴν ἐγ- κλισιν τοῦ ἐδάφους. Ἦνοιξε τὸ εἰς τὰ Κατηγούμενα μόνον Παρεκ- κλήσιον κεκλεισμένον, ὡς ἔλεγον, ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων. καὶ τούτου οἱ τοῖχοι ἦσαν καθιστορισμένοι διὰ μωσίου· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ τῶν ἱερῶν Διατυπωμάτων ψηφωτὰ εἰς πολλὰ μέρη ἐξύσθησαν, δῆλον, ὅτι χεῖρ εἰς τὸ κεκλεισμένον αὐτὸ παρσιδύσασθαι, ταῦτα κατέῳριψε. Λόγος δὲ περιφέρεται, ὅτι ἔκειντο ἐν αὐτῷ βιβλία εἰς μεμβράναν, καὶ δοχεῖα μετὰ ἐλαίου, ἴσως ἀγίου Μύρου.

Τὰ πλούσια μνημεῖα, ἅπερ εὐρίσκονται ἐν τῷ Τεμένει αὐτῷ διέ- λαμψαν πάλιν ἀνεκαλύφθησαν πάντα τὰ μωσαϊκὰ τῶν θόλων, τὰ μὴ δυνάμενα νὰ σκανδαλίσωσι τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ Μουσουλμάνους. Ὁ ῥηθεὶς Ἀρχιτέκτων μετεχειρίσθη τοὺς μικροὺς ὑαλίνους κύβους, οὓς ἀφῆρεσεν ἐκ τῶν παρατριπτῶν Εἰκονογραφιῶν, ἵνα ἐπισκευάσῃ τὰ διασημότερα μέρη τῶν Εἰκόνων, αἵτινες εἶχον βλαρῆθαι πρὸ πάντων δὲ ἐπέστησε τὴν προσοχὴν του εἰς τὸ βῆμα τῆς Α. Μεγαλειότητος, ὅπερ διεκόσμησεν ἀξίως τοῦ περιορισμοῦ του.

Δὲν θέλομεν ἐνταῦθα ὁμιλήσει περὶ τοῦ προδόμου τοῦ Βήμα- τος αὐτοῦ κεκοσμημένου κατὰ τέχνην βυζαντινὴν, ἀλλὰ τόσον περισπουδάζωσιν, ὥστε δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἀπλότητα. τῶν λοιπῶν τῆς οἰκοδομῆς· λυπούμεθα προσέτι, ὅτι ὁ ζωγράφος ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ μιμηθῇ τὴν χρυσὴν ἐπιφάνειαν τῶν θόλων, ἐκά- λυψεν αὐτὸν μὲ εἰκονογραφίας μὴ συμφωνούσας μετὰ τῆς μεγα- λειότητος τοῦ λοιποῦ τῆς οἰκοδομῆς.

Ἐντούτοις τὰ ποικίλματα ταῦτα ἐπαναλαμβάνόμενα πολλὰ- κίς καθίστανται ἀπὸ τῆς μονοτονίας των. Μόλον τοῦτο ἡ ἱ- στορικὴ πίστις, ἥς ὁ ζωγράφος ἔδωκε δείγματα, ἡ ὑποτύπωσις τῶν εἰκόνων του, ἡ διάταξις τοῦ χρωματισμοῦ μαρτυροῦσι τὴν ἐπιτη- δεῖαν χεῖρα τοῦ Κ. Φωσσάτη, καὶ μᾶς ἀποζητιοῦσι διὰ τοὺς μὴ τό- σον καθαροὺς γύρους, οὓς παριστῶσι τὰ ἀρχαῖα μωσαϊκὰ, τῶν ὁ- ποίων αἱ Εἰκονογραφίαι αὐταὶ εἰσιν ἐξασκοῦθησις.

Εἰς τὰς παρωτίδας τοῦ θόλου ἀνῆρτησαν μεγάλους ὡσείδεις πίνακας περιέχοντας χρυσοῖς γράμμασι τὰ ὀνόματα τοῦ Ἀμ- πουμπεκίρ τοῦ ἐπικυρωτοῦ, Ὁμάρ τοῦ δικαίου, Ὁσμάν τοῦ κα- τόχου τῶν δύο φώτων, Ἀλῆ τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ τέλος τῶν πρῶ- των Ἰμὰμίδων Χασσάν καὶ Χουσεῖν. Ἦθελεν εἶθαι προτιμότε-

ρον τὰ ὀνόματα ταῦτα τῶν ἀποστόλων τοῦ Ἰσλαμισμού νὰ ἦσαν με χαρακτῆρας κουφικοὺς με περικοσμήματα μαυρικά ἀνακαλοῦντα τὴν χάριν τῆς ἐποχῆς των.

Ἐκόσμησαν τὸν Θόλον με Πολυελέους χρυσοὺς, με μεγαλοπρεπεῖς λυχνίας φερούσας πλέον τῶν ἐξ χιλιάδων φωτῶν, καὶ ἀντικατέστησαν αὐτῷ τὴν τόσον ποιητικῶς περιγραφείσαν ὑπὸ Παύλου τοῦ Σιλεντιαρίου φωτοχυσίαν.

Ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τετράγωνῳ ἐρυθρᾷ ἐπὶ στρώματος λευκοῦ εἰσὶ κομψότερα τοῦ αἰωνίου κονιάματος τῶν τουρκικῶν μνημείων· ἀλλὰ τὸ ἀρχιτεκτονικὸν τοῦτο μέτρον θέλει ἐμποδίσῃ τοὺς περιηγητὰς ἀφικομένους εἰς Κωνσταντινούπολιν νὰ θεωρῶσιν ἐκ μακρᾶς ἀποστάσεως τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ὡς τὰ ἄλλα Γεμένη, τὰ ὁποῖα μακρόθεν διακρίνονται διὰ τὴν ἐξαισίαν αὐτῶν λαμπρότητα.

Ἐκαστον τῶν πρὸς τὴν δύσιν Πυργίων ἐκοσμήθη δι' ἐνὸς παραθύρου, τὰ ὁποῖα θεωρούμενα ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Παλατίου εἶναι ἐξαιρετά. Ἐνταῦθα ἂς μᾶς συγχωρηθῇ νὰ ἐκφράσωμεν τὴν γνώμην μας· ἤθελεν εἶσθαι λαμπρότερον, ἐὰν τὰ Πύργια ταῦτα ἐκοσμοῦντο με σφαίρας τινὰς, ὅπως μὴ τὰ παράθυρα ταῦτα εὐρεθῶσι μόνον ἐν μέσῳ τοσαύτης οἰκοδομῆς.

Ἐπομένως εἴμεθα αὐστηροὶ κριταὶ ὡς πρὸς ἐπισκευήν. Εἶναι δύσκολον, διὰ νὰ μὴ εἰπωμεν ἡδύνατο νὰ ἐπισκευάσῃ μίαν ἀρχαίαν οἰκοδομὴν χωρὶς νὰ συγχώρηθῃσι παροράματα τινα τῆς τέχνης. Ὁ Θορβαλτζέν καὶ Κάνοβας ἐπλαττον ἀριστουργήματα μετ' ὅλης τῆς εὐκολίας, ἀλλὰ προκειμένου τοῦ νὰ προσθέσωσιν ἓνα βραχίονα ἢ μίαν κνήμην, εὐρίσκοντο εἰς ἀπελπισίαν. Εἰς παραπτώματα τινα, καὶ ταῦτα ἂν ὑπάρχωσι, δὲν πρέπει νὰ ζητῇ τις λαβὴν διὰ τὰ πλεονεκτήματα τοῦ Ἀρχιτέκτονος, χρεωστοῦμεν δὲ νὰ τὸν γνωρίζωμεν χάριν, διότι μᾶς ἔκαμε νὰ ἀναγνώσωμεν εἰς ἕκαστον τοῖχον τῆς Ἀγίας Σοφίας τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ, ἣν ἐξώρυξεν ἐκ τοῦ πυκνοῦ κονιάματος, ὑφ' ὃ ἦν τεθαμμένη τοσοῦτον χρόνον. Τὸ ὄνομα τοῦ Κ. Φωσσάτη δὲν ἐγένετο ἐπίσημον ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπισκευὴν μόνον τῆς Ἀγίας Σοφίας ἀξίζει νὰ καταταχθῇ πλησίον τοῦ Ἀνθεμίου καὶ Ἰσιδώρου.

Τὰ νὰ συγκρίνωμεν τὸν Ναὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τοῦ τῆς Ῥώμης εἶναι μάταιος κόπος, διότι οὐδεμία μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχει ὁμοιότης. Εἰς μὲν τὸν πρῶτον ὑπάρχει ἡ πλέον ἐντελής καὶ ἀξιοθαύμαστος ἔκφρασις τῆς τέχνης, εἰς δὲ τὸν δεῦτερον θαυμάζει ὁ ἄνθρωπος τὸ κολοσσαῖον, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἐπιχειρησθῇ ἢ ἀνθρώπινος θέλησις. Ὁ Ἅγιος Πέτρος μετὰ τῶν ἀριστουργημάτων

τοῦ μᾶς ἀνακαλεῖ, ὅτι πᾶσα τέχνη, πᾶς πολιτισμὸς προέρχεται ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ θεωρῶν τὰ ὑπερμεγέθη τμήματα τὰ ἐξ ὀφίτου, μαρμάρου ῥοδοειδοῦς, γρανίτου τῆς θαλασσίας Ἡπείρου καὶ Αἰγύπτου, ἅπερ φαίνονται ὑπὸ τῶν γιγάντων συσσωρευθέντα, διαλογιζόμενος τὰς τολμηρὰς ἀναλογίας τοῦ Θόλου τῆς Ἀγίας Σοφίας, δὲν δύναται τις νὰ μὴ καταληφθῇ ὑπὸ βαθέως σεβασμοῦ, ὑπὸ θρησκευτικῆς φρίκης ὁμοίας με ἐκείνην, ἣν αἰσθάνονται οἱ περιηγηταὶ ἐν μέσῳ τῶν ἐρείπειων τῆς Ἡλιουπόλεως, Μέμφιδος καὶ Νινεῦς· καὶ ὅτε τις συλλογισθῇ, ὅτι οἱ Κίονες οὗτοι ὑπῆρξαν μάρτυρες τριῶν διαφόρων θρησκευμάτων, ἡ ἰδέα ἐνὸς Θεοῦ ἀναλλοιώτου καὶ ἀμεταβλήτου ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἐμμεταβόλου ἀνθρωπίνου πνεύματος ἐκπλήττει τοὺς πλέον ἀδιαφόρους.

Συνομωτάτη Ἀναίρεσις Καθηγητοῦ τινος ἐν

Ἀθῆναις, καθαφάμενου τῆς Μωσαϊκῆς.

Κοσμογονίας τε καὶ χρονολογίας (1)

Τὸν κύριον Κωνσταντῖνον Σχινᾶν, συνεικάζει ἡ Α. Παναγιότης τὸν αὐτὸν πιθανὸν εἶναι τὸν πρὸ χρόνων ἐκδόντα ἐν Παρισίοις Ἱστορίαν βραχεῖαν τῆς Αἰγύπτου, κατὰ τὸν Σικελιώτην Διόδω-

(1) Ἡ ἀναίρεσις αὕτη συνταχθεῖσα παρὰ τῆς Α. Παναγιότητος, ἀπεστάλη ὡς ἐξ ἐμοῦ ἐν εἰδῇ ἐπιστολῆς πρὸς Ἠλίαν τὸν Τανταλίδην, ὅς τις ἀπ' Ἀθηνῶν τῷ 1842 ἔτει, Μαρτίου 19, πρὸς τοὺς ἄλλοις ἔγραφέ μοι καὶ τὰ ἐξῆς· «Κωνσταντῖνος ὁ Σχινᾶς ἐπέδειξέ μοι πολλὰ τῶν ἐαυτοῦ Συγγραμμάτων, ἀφορῶντα τὴν κατ' Αἴγυπτον ἀρχαιολογίαν· καὶ δὴ καὶ ὅλην Πραγματείαν περὶ τῆς κατὰ Σαμπολιῶνα τῶν Ἱερογλυφικῶν ἀναγνώσεως. Ἀλλ' ἐγὼ, καίτοι καὶ ἐν τῇ τῆς ἀρχαιολογίας μαθήματι ἀπογευσάμενος τῆς περὶ τούτων ἰδέας, κρύπτω τὴν ὀρεξίν διὰ τὴν Αἰγυπτιάδα, ἐξ ἧς πάντως εἰς κόρον ἐμφορηθῆσομαι. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ τῆς ἀρχαιολογίας καθηγητὴς, τεκμηρίοις δῆθεν χρώμενος τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ σιζομένοις λειψάνοις, καὶ ταῖς ἐπὶ τῶν Ὀβελίσκων, καὶ μάλιστα τοῦ τῆς Ἡλιουπόλεως. Ἐπιγραφαῖς γενεαλογούσαις τοὺς κατ' Αἴγυπτον Βασιλεῖς, συνῶντα τῷ Ἰουδαίῳ Μανεῶνι, καθήφατο τῆς Μωσαϊκῆς Κοσμογονίας τε καὶ χρονολογίας, ἐπὶ πεντακισχίλια καὶ μύρια ἔτη ἀναβιβάζων αὐτοὺς τὴν τοῦ ἀνθρώπου πλάσιν, καὶ πείθων οὕτω τοὺς μαθητὰς καταφρονεῖν τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀκριβείας, ἄλλως τε καὶ σφριγώντας περὶ τὴν ἀσέβειαν, βουλομένην τὸν ἡμέτερον Πατέρα καὶ τὸ περὶ αὐτῶν, ὅσον ἔνι· ἐξαριθμώσαντα, τοὺς νέους ἀνακαλεῖν ἐπὶ τάληθῃ. Ταῦτα, καθυποβαλὼν τὰς νύκτας ὑποκλίσεις μου, ἀνάφερε τῷ σεβαστῷ μοι Πατρὶ καὶ Δεσπότῃ, προσκαπαζόμενός μοι εὐλαβῶς τὴν Παναγίαν αὐτοῦ δεξιάν». Σημ. Ἐκδ.

ρον (1). Τὰ τῆς Π. Αἰγυπτιακὰ περιέχουσι πρὸς τοῖς πολλοῖς ἄλλοις καὶ ὅσα ὁ Σαρπολίων, ἐκτὸς τῆς περὶ Ἱερογλυφικῶν κατ' ἔκτασιν Πραγματείας.

Ὁ δὲ Καθηγητὴς, ὡς ὁπαδὸς τῶν πρὸς ἐπίδειξιν τῆς ἑαυτῶν σοφίας καὶ πολυμαθείας, κατὰ τῶν ἀρχαιοτέρων τοῦ Κόσμου Ἱερῶν Βιβλίων κατεπαιρομένων, ἐπιστηρίζεται καὺτὸς, καθὼς περ καὶ ἐκεῖνοι, ἐπὶ μόνοις τοῖς ἀδεσπότως περιγραφομένοις, ἢ μᾶλλον μυθολογουμένοις, παρὰ τοῦ Αἰγυπτίου Ἱερέως Μανεθῶνος, τοῦ πρὸ 260 χρόνων Χρ. γενομένου ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων, οὗτινος ἀποσπασμά τινα ἐκ τῆς αὐτοῦ ἱστορίας κεῖνται παρὰ Ἰωσήφῳ τῷ Φλαβίῳ, ἐν τοῖς χρονικοῖς τοῦ Εὐσεβίου. Αὐτὸς οὖν ὑπὸ ματαιοφροσύνης ὑπερασπιζόμενος, ἠβουλήθη προαγαγεῖν τὰ τῆς Πατρίδος του ἐπὶ τοιαύτην τερατώδη ἀρχαιότητα, καὶ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος τῶν τοῦ Μωϋσέως Ἱερῶν βιβλίων πόρρω. Ὅτι δὲ τὰ παρ' αὐτοῦ τοῦ Αἰγυπτίου Ἱερέως ἐξιστορούμενα, μετὰ τὸ κράτος ἐν Αἰγύπτῳ Θεῶν τε καὶ Ἡμιθέων, νεκρῶν καὶ θνητῶν Βασιλέων, εἰσι μυθολογία φλύαρος, ἐμφαίνεται ἀπογρόντως καὶ ἀπὸ τοῦ Β'. Βιβλίου τοῦ Ἡροδότου, ὃ οἱ τῶν Αἰγυπτίων Ἱερεῖς διδάσκαλοι τῶν τοιούτων ἀδολέσχων διηγημάτων γεγονάσιν. Ὁ δὲ Διόδωρος, ἐν τῷ Α'. Βιβλίῳ, μύθους λογίζεται ὅσα ἂν οἱ Αἰγύπτιοι περὶ τῆς ἑαυτῶν ἀρχαιότητος δι' ὑσχυρίζονται· ἐφ' οἷς καὶ ὁ Ἰωσήφος Φλάδιος, ἐν τῷ κατὰ Ἀπίωνος Βιβλ. Α', φησὶν, «οὐκ ἐκ τῶν παρ' Αἰγυπτίους γραμμάτων, ταῦτα ὁ Μανεθῶν, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ὁμολόγηκεν, ἐκ τῶν ἀδεσπότως μυθολογουμένων, προστέθεικε».

Τὰ οὖν τεκμήρια τὰ ἀπὸ τῶν ἐν Ἡλιουπόλει Ὁβελίσκων προβαλλόμενα περὶ χρονολογίας ἀπὸ Κτίσεως, πολλαπλασίον τῆς ἐν τοῖς Ἱεροῖς Βιβλίοις ἐμφαινομένης, ὑποθετικοῖς καὶ ἀναποδείκτοις ἐπιστηρίζονται λόγοις. Διότι ἐν Ἡλιουπόλει, ἐκτὸς ἐνὸς ἔτι δια-

(1) Περὶ τούτου τοῦ Κωνσταντίνου Σχινᾶ. ὃν ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης ἐνόμιζεν ἐκδότῃ τῆς ἀνωτέρω μνησθείσης βραχείας ἱστορίας τῆς Αἰγύπτου, ὁ φίλος Π. Τανταλίδης, ἐν ἐτέρᾳ ἐπιστολῇ πεμφθείσῃ μοι Ἀθήνηθεν τῷ 1843 ἔτει, Ἀπριλίου 8, ἀναφέρει τὰδε· «Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τοῦ Κωνσταντίνου Σχινᾶ ἤρετο ἡ Α. Π., οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τὰ Αἰγυπτιακὰ ἐκδὼς ἐν Παρίσις, ἀλλ' ὁ τοῦ Χατμάνου Δημητρίου υἱός, ὁ τῆς αὐτόθι Αἰκατερνης (Μαυροκορδάτης) ἀδελφός. Ἐκεῖνος δὲ ὁ τὴν Αἰγυπτιακὴν συνοψίσας ἱστορίαν, υἱὸς ἦν ἐτέρου Σχινᾶ, συγγενοῦς μὲν τοῦ Δημητρίου, οὐ μὲντοι ἐκ τῶν ἀρχόντων, ἀλλ' ἐμπόρου, ἀποθανόντος ἐν Ἰταλίᾳ. Τούτου περὶ τὴν ἀδελφὸν δύο, ὁ μὲν Ἰατρός ἐν Μάλτᾳ, ὁ δὲ, ὁ καὶ σοφώτατος, ἰδιωτεύων ἐν Ἀθήναις καὶ ἐκδιδούς ποτατὸν Θεατὴν, βιβλίον σοφώτατον καὶ πολλῆς ἀναγνώσεως καὶ μελέτης, σοὶ μάλιστα, φίλε Θεόδωρε, ἄξιον, Μιχαήλ αὐτῷ ὄνομα». Σχμ. Ἐκδ.

μένοντος ἐκεῖσε Ὁβελίσκου καὶ τούτου βεβλαμμένου, οἱ λοιποὶ πάντες οἱ τε ἐν Αἰγύπτῳ ὑφιστάμενοι, καὶ οἱ ἀλλαχοῦ μετακομισθέντες, οὐδεμίαν οὐδαμῶς ἐμπεριέχουσι γεγλυμμένην δι' Ἱερογλυφικῶν φωνητικῶν γραμμάτων σειρὰν Βασιλέων Φαραῶν, εἰμὴ ἀπλῶς ἀφιερώσεις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐπιδεικτικὰς τῶν τεραστίων ἐκείνων οἰκοδομῶν, πρὸ τῶν ὁποίων συνήθως ἴσταντο, καὶ τὰ ὀνόματα ἔτι καὶ τὸν ἔπαινον τῶν τούτους ἀνυψωσάντων Φαραῶν.

Κατὰ τὰς περικρότους ποτὲ Θήβας, παρὰ τὴν δυτικὴν περσίαν τοῦ Νείλου, ἐν τοῖς ἐρειπίοις τοῦ, κατὰ τὸν Διόδωρον, τάφου Ὁσμανδίου, ἢ μᾶλλον Ῥαμεσσείου, σειρὰ τις ἀγαλμάτων θεωρεῖται τεταγμένη κατὰ τάξιν διαδοχικὴν δέκα καὶ τριῶν Φαραῶν, καθὼς περ καὶ ἐν τῇ κατὰ τὴν μεσαίαν Αἰγύπτῳ Πόλει ποτὲ Ἀβύδῳ, ἑτέρα ὁμοία σειρὰ ὀνομάτων Φαραῶν· ἀλλὰ σύμπαντες οὗτοι ἀνάγονται εἰς τὴν οὕτω δὴ λεγομένην ΙΗ'. τῶν Διοσπολιτῶν, ἢ Θηβαίων Βασιλέων Δυναστείαν, παραταθεῖσαν ἀπὸ τοῦ 1760, μέχρι τοῦ 1348 ἔτους πρὸ Χριστοῦ, ἀπὸ δὲ τοῦ 230 ἄχρι τοῦ 642 ἔτους Ἀβραάμ, τὴν καὶ μόνην διαφαινομένην καὶ διεγνωσμένην ἀπὸ τῶν ὑφισταμένων κατ' Αἰγύπτῳ ἀποδεδειγμένως λαμπρῶν αὐτῆς ἔργων καὶ αὐτῶν τῶν Ὁβελίσκων. Τὰ δὲ πρὸ ταύτης, νύξ ἀσέλκηνος, εἰκασίαι ἀμφίβολοι, μύθοις Μανεθωνικοῖς συγκατελεγμένα· διότι οὐδὲ δύναιτό τις ἂν δεῖξαι σωζόμενον ὑπόμνημα ἢ Ὁβελίσκου, ἢ οἰκοδομῆς, ἢ ἐπιγραφῆς ἀρχαιοτέρων Δυναστειῶν.

Τὸ οὖν φρονεῖν, κατὰ τὴν ἀδέσποτον φλυαρίαν τοῦ Μανεθῶνος, ἀπωτέρους αἰῶνας τῆς ἐν τοῖς Ἑβραϊκοῖς, Χαλδαϊκοῖς, καὶ μᾶλλον τῆς τῶν Ἑβδομήκοντα Ἱστορικοχρονολογίας, ἐστὶ τὸ ἀντιβαίνειν προφανῶς τῇ ἀληθείᾳ, καὶ παρεκτροπὴ ἀσύγγνωτος τοῦτε καθήκοντος καὶ τῆς ὀφειλομένης εὐλαθείας. Οἱ δὲ ἀκούοντες τὸν Κόσμον εἶναι ἀρχαιότερον τοῦ ὃν ἡ Γραφή τῇ ἑαυτῆς ἐμφαίνει χρονολογία, μὴδὲν δὲ πλέον τούτου εἰδότες, ὡς ταῖς θείαις Γραφαῖς μὴδέποτε νοῦν ἐπισταμένως ἐπιστήσαντες, καὶ ἀγνοοῦντες ὅτι τὸν ὃν ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Διόδωρος καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐπὶ τὰ ἐφιστάμενα ἀνὰ τὴν Αἰγύπτῳ ἀρχαία μνημεῖα φωνητικῶν Ἱερογλυφῶν, καλοῦσιν ἐν κεραλίδι τῶν τῆς ΙΗ'. Δυναστείας Φαραῶν Μῆνα καὶ Μήνην αὐτὸς οὗτός ἐστιν ὁ κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν Περραιμ καὶ Μεσραιμ, ἑγγονος τοῦ Νῶε ὁ συνφύλακός τὴν Αἰγύπτῳ, τούτων τινὲς μὲν δις ἄζουσιν, τινὲς δὲ πλανώμενοι καὶ ὑποσυρόμενοι ἐλεεινὸν γίνονται τῆς ἀπάτης θήραμα. Οὕτω γάρ, κατὰ τὸν Σοφὸν, οἱ τὸ τῆς Διδασκαλίας μετιόντες ἔργον, πλείονος ἢ τῆς ἀπὸ τῶν διδαγμάτων ὠφελείας, τῆς ἀφ' ὧν εἰσι προενησχημένοι ψευδοδοξασίας, τοῖς ὑπέχουσιν αὐτοῖς

τὰ ὧτα μεταδιδόασιν. Εἰκὸς γὰρ τοὺς ὑπὸ καχεκτικῶν ἐμπνεο-
μένους θαμὰ καχεκτεῖν πολλαπλάσιον.

**ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ (1) ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΝΣΤΑΣΕΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ
ΤΙΝΩΝ, ΤΩΝ ΤΗΝ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΝ
ΑΡΝΟΥΜΕΝΩΝ, ΚΑΙ ΩΣ ΕΚ ΤΡΙΠΟΔΟΣ
ΤΗΝ ΤΑΥΤΗΣ ΥΠΑΡΞΙΝ
ΑΘΕΤΟΥΝΤΩΝ (2).**

ΕΝΣΤΑΣΙΣ ΠΡΩΤΗ.

Ἦθέλησαν, ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου, νὰ ἀναβιδάσωσι τὸ περὶ
Ἀθανασίας ψυχῆς Δόγμα μέχρι τῶν πρώτων Αἰγυπτίων, κατὰ
τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, καθ' ἣν προσβεύεται τὴν σήμερον.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ.

Οὔτε γυμνὴ λόγου θέλῃσις, οὔτε ἀπλὴ ἰδέα ἀνήγαγε τὸ Ἱερὸν
Δόγμα αὐτὸ ἄχρι τῶν πρώτων Αἰγυπτίων. Ὅτι δὲ τοῦτο παρ'
αὐτοῖς ἐπιστεύετο κατ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἔννοιαν, καθ' ἣν καὶ τὴν
σήμερον, μάρτυρα προβάλλομεν, πρῶτον μὲν τὸν φιλοτιμότερον τοῦ
πρὸ αὐτοῦ Ἡροδότου καὶ τῶν ἄλλων Ἱστορικῶν, ἐξετάσαντα καὶ
πολυπραγμονήσαντα τὰ τῶν Αἰγυπτίων Ἱερῶν ὑπομνήματα, ὡς
αὐτὸς τοῦτο βεβαίῳ Βιβλ. Α'. Διόδωρον τὸν Σικελιώτην, ὃς τις ὁ-
μολογουμένως λέγει ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς ἐξηρημένους ἄνδρας κατὰ
τὴν εὐσέβειαν, δικαιοσύνην, ἐγκράτειαν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς, πρὸ
τῆς κηδείας καὶ ταφῆς αὐτῶν, ἐγκωμιάζοντες καὶ ἐπευφημοῦντες,

(1) Ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ὁμογενῶν, οἶδαμεν, οὐκ ἔχουσιν οὔτε τὰ Αἰγυπτια
κα, οὔτε τὴν Κωνσταντινιάδα, ἐνεκρίναμεν, χάριν αὐτῶν, ἵνα ἐκδώμεν ἐνταῦθ
καὶ τὴν Ἀπάντησιν ταύτην τυπωθεῖσαν ἐν τοῖς Αἰγυπτ. (ἴδ. σελ. 554.) κα
τὰς ἐφεξῆς δύο Συγγραφάς. Περὶ Πανώλους νόσου (ἴδ. αὐτόθι. σελ. 568.)
καὶ Περὶ Ἀρχιτεκτονικῆς (ἴδ. Κωνστ. Ἐκδ. Β'. σελ. 237.) Σημ. Ἐκδ.

(2) Καρποὶ καὶ ταῦτα τῆς ἀντιχριστιανικῆς Φιλοσοφίας τοῦ 19. αἰῶνος,
αὐτῆς τῆς Φιλοσοφίας, ἥτις ἀποδίδουσα τὰ πάντα εἰς τὴν κτίσιν, ἐνέκρωσεν
ἀθλίως εἰς τὰς ψυχὰς πολλῶν ἀνθρώπων πᾶν ὀφειλόμενον αἶσθημα πρὸς τὸν
Κτίστην. Τὰ ἰσχυρὰ αὐτὰ τῆς φιλοσοφίας πνεύματα ἐβρασύνθησαν ἐπὶ το-
σοῦτον, ὥστε ἐνόμισαν ὅτι δύνανται νὰ διασειώσωσι καὶ αὐτὰς τὰς τῆς θρη-
σκείας βάσεις διὰ τῆς σοφιστικῆς ἀπάτης ἁλλὰ δὲν ἔχυσαν νὰ ἐκτελέσωσι
τὸ ἀνθρώπινον αὐτὸ σαθρὸν βούλευμα, ὡς ἀντιμαχομένην εἰς τὰς βούλας τῆς
θείας αἰωνίου Σοφίας, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἡ πᾶν ἀνθρώπων ἐπισφαλὴς ἐπί-
νοια πίπτει καὶ συντρίβεται ὡς σκεῦος κεραμέως. Σημ. τοῦ Συγγρ.

παρεκάλουν τοὺς Θεοὺς αὐτῶν νὰ συντάξωσι καὶ νὰ συνοικίσωσι
μετὰ τῶν εὐσεβῶν εἰς τερπνοὺς λειμῶνας, καὶ ὅτι ἐφιλοτιμοῦντο
μεγάλως, ὅπως φανῶσι διὰ μεγαλοπρεπεστέρας ταφῆς τετρημένοι
οἱ εἰς τὴν αἰώνιον οἴκησιν μεταστάντες γονεῖς αὐτῶν καὶ πρόγονοι.
Τί τούτων περισσότερον εἰπεῖν ἐδύναντο περὶ τῆς αἰδίου διαμονῆς
τῶν ψυχῶν μετὰ θάνατον Ἐθνικοὶ ἄνδρες; Δεύτερον δὲ, καὶ τὰ ὑ-
φιστάμενα πράγματα ἤδη αὐτὰ (χάρις εἰς τὰς νεωτέρας ἀνακαλύ-
ψεις τὰς διὰ ἀναγνώσεως τῶν Ἱερογλυφικῶν φωνητικῶν σημείων
γενομένης), διακηρύττουσιν ἐκπεφασμένως τὰς ἐν τῷ Ἀδὲ ποινὰς
τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ τὰ βραβεῖα τῶν ἐναρέτων, εἰκονικῶς κατα-
γεγραμμένα δι' ἐκτεταμένων σειρῶν ἀναγλύφων, εἰς τοὺς κατὰ
τὰς Θήβας τάφους τῶν Φαραῶ βασιλέων. Ὅθεν ἐκ τούτων τῶν
ἀναντιρρήτων ἀποδείξεων δεικνύεται, ὅτι τὸ περὶ Ἀθανασίας τῆς
ψυχῆς στερεὸν ἦτον Δόγμα οὐ μόνον παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, ἀλλὰ
καὶ παρὰ τοῖς Χαλδαίοις τοῖς Ἀραβι καὶ τοῖς Σύροις.

Ἐνστάσις Δευτέρα.

Τὸ Δόγμα αὐτὸ ἦτον εἰς τοὺς πρώτους Ἰουδαίους πάντῃ ἄ-
γνωστον. ἔλαβε δὲ τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ ἀπὸ τῶν Πλατωνικῶν κόλ-
πων, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς, ὅπου αὐτὸ καὶ
ἐτελειοποιήθη κατὰ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐννοοῦμεν τοῦτο τὴν σήμε-
ρον. Οἱ δὲ Ἕλληνισταὶ Ἑβραῖοι καὶ οἱ ἐκ τῆς Αἰρέσεως τῶν Φαρι-
σαίων ἐνηγαλίσθησαν αὐτό.

Ἀπάντησις,

Ἀπορον τῇ ἀληθείᾳ, πῶς ἠδυνήθησαν νὰ φαντασθῶσιν, ὅτι τὸ
Δόγμα αὐτὸ προῆλθεν ἐκ τῶν Πλατωνικῶν κόλπων, ἢ μᾶλλον
ἐκ τῆς Ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς, καὶ ὅτι τοῦτο ἦτον πάντῃ ἄγνω-
στον εἰς τοὺς πρώτους Ἰουδαίους, αἵτινες κατήγοντο μὲν ἐκ τῶν
χαλδαίων, ἠύξησαν δὲ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις. Ἐὰν δὲ ἡ μετὰ
θάνατον ὑπαρξίς τῆς ψυχῆς ἄγνωστος ἦτον ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἐπὶ
Σαούλ, τουτέστι χίλια ἔτη καὶ ἐπέκεινα πρὸ τῶν διαλέξεων με-
ταξὺ τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων, προέτρεπεν ἄρα ὁ Σαούλ
τὴν ἐγγαστρήμιυθον νὰ φωνήσῃ τὸν πρὸ δύο ἐτῶν τελευτήσαντα
Σαμουὴλ; Ἡ ἐμφάνεια λοιπὸν τούτου, καὶ ὁ τρόπος διὰ τοῦ ὁ-
ποίου ὁ Σαούλ μετῆλθε τὴν ἐν Ἐνδῶρ μάγαν, ἀποδεικνύουσιν ὅτι
ἐν τοῖς κατὰ τὸν Σαούλ χρόνοις, ἡ τῶν ἀοράτων πνευμάτων
ὑπαρξίς, καὶ ἡ μετὰ θάνατον τῶν ψυχῶν ὑφίστασις, στερεὰ ἦσαν
παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις δόγματα ἄλλως δὲ, οὐδὲ ὁ Σαούλ ἐζήτει
παρὰ τῆς μάντεως τὴν τοῦ Σαμουὴλ ἀνάκλησιν, οὐδὲ ἡ μάντις
ἀπεπειράτο ταύτης τὴν ἐκτέλεσιν, ἐὰν δὲν ἦσαν καὶ οἱ δύο πε-

πεισμένοι, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Σαμουὴλ ὑπάρχει· καὶ οὐδὲ ἤθελον αὐτοὶ καταφυγῇ ἐπὶ τὴν μαντικὴν τέχνην, εἰμὴ διότι ἐπίστευον, ὅτι πνεύματα κατώτερα μὲν τοῦ ὑπερτάτου ὄντος, ἀνώτερα δὲ τοῦ ἀνθρώπου, ἠδύναντο νὰ διδάξωσιν αὐτοὺς τὴν γνῶσιν τοῦ ποθουμένου.

Ἐνστασις τρίτη.

Οἱ Σαδδουκαῖοι μετὰ τὸν χωρισμὸν ἀπ' αὐτῶν τῶν Φαρισαίων, προσέχοντες ἀκριβῶς καὶ ἀμεταβλήτως εἰς τὸ τῶν Γραφῶν κείμενον, οὐδὲν εὔρον ἐν αὐτῷ πρὸς δικαιολογίαν τοῦ τοιούτου νεωτερισμοῦ τῶν Φαρισαίων.

Ἀπάντησις.

Οὐδὲν εὔρον εἰς τὸ τῶν Γραφῶν κείμενον πρὸς δικαιολογίαν τοῦ τῶν Φαρισαίων νεωτερισμοῦ δῆθεν οἱ Σαδδουκαῖοι; ἢ μάλλον αὐτοὶ οἱ νεώτεροι, οἱ προβάλλοντες τὴν Παλαιὰν Γραφὴν ὡς σιωπῶσαν, καὶ μὴ λαλοῦσαν περὶ τοῦ τῆς Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς Δόγματος; Ἀλλὰ τί βούλεται ἐν πρώτοις τὸ, « Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν »; τὸ σῶμα; ἀλλ' ὁ Θεὸς οὐκ ἀνθρωπόμορφος· τὸ ζῶον; ἀλλὰ τὰ λόγια ταῦτα περὶ οὐδενὸς τῶν ζώων, περὶ δὲ μόνου τοῦ ἀνθρώπου ἐρρέθησαν. Τί δὲ σημαίνει ἡ πνοὴ τῆς ζωῆς ἢ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐμφυσηθεῖσα; τὸ σῶμα; ἀλλ' αὐτὸ ἐπλάσθη ὑπὸ χοῶς κατὰ τὸ Ἱερὸν λόγιον. Τί λοιπὸν ἐμφαίνει ἡ πνοὴ τῆς ζωῆς; τὴν ζῶν; ἀλλὰ πάντα τὰ ζῶα ἔχουσι ζῶν, καὶ ὁμῶς εἰς αὐτὰ δὲν ἐνεφύσησεν ὁ Θεὸς πνοὴν ζωῆς. Ταῦτα δὲ ἀναγινώσκοντες οἱ πρῶτοι Ἑβραῖοι εἰς τὸ κείμενον τοῦ Α' καὶ Β' Κεφαλαίου τῆς Γενέσεως καὶ βλέποντες εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὴν ὁμοιότητα τῶν χαρακτήρων τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ τὸ λογικόν, τὸ προνοητικόν, τὸ πάσης ἀρετῆς καὶ ἐπιστήμης ἐπιδεκτικόν, ἐγνώριζον καὶ ἐπέιθοντο, ὅτι τὸ νοερὸν καὶ τὸ αἰδῖον ιδιότητες ὄντα τοῦ Θεοῦ φύσει, ἐνυπάρχουσι καὶ εἰς τὴν εἰκόνα, αὐτοῦ, εἰς τὸν ἄνθρωπον κατὰ χάριν, καὶ ἐπομένως ἐπίστευον, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐμφυσηθεῖσα εἰς αὐτὸν Πνοὴ, ἐγένετο αὐτῷ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, νοερὰν καὶ ἀθάνατον· ἡ δὲ τοιαύτη πίστις τῶν πρώτων Ἑβραίων εἶναι φανερά, καὶ ἐκ τῶν ὧν ἡ θεία Γραφὴ λέγει περὶ τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ. « Καὶ ἐκλείπων ἀπέθανεν Ἀβραάμ ἐν γῆρα καλῇ Πρεσβύτης, καὶ προσετέθη πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ «οὐδὲ ἤθελε νοήσῃ τις τὸ, Προσετέθη, ὅτι ἐρρέθη περὶ τοῦ σώματος τοῦ Ἀβραάμ, διότι τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ ἐτάφη εἰς τὸ Σπήλαιον, τὸ διπλῶν τὸ ἀπέναντι Μαμβρῇ, τῶν δὲ σωμάτων τῶν πατέρων αὐτοῦ, τὰ μὲν εἰς τὴν Χαλδαίαν, τὰ δὲ εἰς τὴν Μεσοποταμίαν ἐτάφη-

σαν. Τὸ περὶ Ἀθανασίας τοῦτο Δόγμα ἐκήρυξε καὶ ὁ πατριάρχης Ἰακώβ, ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωσήφ ὀδυρόμενος καὶ λέγων. « καταβήσομαι πρὸς τὸν υἱόν μου πενθῶν εἰς ἄδου »· τὸ δὲ, εἰς ἄδου, δὲν σημαίνει τὸν τάφον αὐτοῦ, διότι ὁ Ἰακώβ ταρῆν τοῦ Ἰωσήφ ἐνόμιζε τὰ σπλάγχνα τοῦ θηρίου, τοῦ καταραγόντος αὐτόν. Τὰ αὐτὰ ὡσαύτως ὁ αὐτὸς Ἰακώβ ἐδίδαξε καὶ περὶ ἑαυτοῦ λέγων « ἐγὼ προστίθεμαι πρὸς τὸν ἐμὸν λαόν, θάψατέ με μετὰ τῶν πατέρων μου ἐν τῷ σπηλαίῳ ». Ἰδοὺ δὲ πῶς διαστέλλει τὸ, προστίθεμαι ἀπὸ τοῦ, θάψατέ με· δηλῶν διὰ τούτου, ὅτι ἡ μὲν ψυχὴ αὐτοῦ θέλει προστεθῇ μετὰ τὰς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ζώσας ψυχὰς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, διότι οὐδεὶς προστίθεται εἰς τοὺς μὴ ὄντας, τὸ δὲ σῶμα θέλει ταρῇ μετὰ τῶν σωμάτων τῶν πατέρων αὐτοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ εἰς τὸ ῥηθὲν κατὰ τὴν Μαμβρῇ διπλῶν Σπήλαιον.

Ἐνστασις Τετάρτη.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὑπέθεντο (τουτέστιν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ πρῶτοι εἰς χριστὸν πιστεύσαντες), ὅτι ἔβλεπον εἰς τὰ τῆς Γραφῆς, ὅσα οὐκ ἔβλεπον περὶ τοῦ Δόγματος τούτου, τοῦ συγχρόνου ὄντος τῇ τῶν Χριστιανῶν θρησκείᾳ, ἥτις προεβλήθη ἀπὸ τῆς τῶν Ἰουδαίων, ἀπεδέχθη καὶ αὐτὴ τὸ περὶ Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς Δόγμα, ὑπὲρ οἱ Φαρισαῖοι ἀρυσάμενοι ἀπὸ τῆς πηγῆς τῆς Ἀλξάνδρου τοῦ Σχολῆς, προσέθεντο εἰς αὐτὸ, ὡς παράρτημα, καὶ τὸ περὶ τῆς τῶν σωμάτων ἀναστάσεως.

Ἀπάντησις.

Οἱ τὰ τοιαῦτα προβάλλοντες, ἢ δὲν κατανοοῦσι τὴν τῶν θείων Γραφῶν ἔννοιαν, ἢ ἐθελουσίως κακεντρεχοῦσιν. Οἱ Ἑβραῖοι καὶ σὺν αὐτοῖς οἱ πρῶτοι χριστιανοί, οὐδέποτε ἤρυσαν τὰ περὶ Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς νάματα ἐξ ἄλλοτριῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἰδίων τῆς θείας Γραφῆς Πηγῶν. Ἐβλεπον αὐτοὶ, ἔβλεπον ναί, οὐχὶ ὑποθετικῶς, ἀλλ' ἐκ πρώτης ὀψευς ἐν τῇ τῆς Γενέσεως πρώτῃ καὶ δευτέρῃ Κεφαλαίῳ ἐναργῶς, τὰ ὄντα, τὰ γεγραμμένα, καὶ ὁρώμενα, τὰ διαβρίδην καταγγέλλοντα τὸν μὲν Ἀδὰμ, ὡς προεῤῥέθη, συγκεείμενον ἐκ ψυχῆς αἵλου καὶ διανοητικῆς, ἣν διὰ τοῦ ἐμφυσηματος ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν δέδωκε, καὶ σώματος, ὅπερ ἐκ χοῶς ἐπλασει (1), ἐκ δὲ τῶν Πατριαρχῶν μάλιστα τὸν Ἰακώβ, διὰ τῶν

(1) Ἡ τῶν προταθέντων πρὸς ἀνασκευὴν ἀνάπτυξις, καθὰ προσφυῆς καὶ σύμφωνος πρεπόντως τῷ σκοπῷ τῶν θείων τῆς Γραφῆς λόγων οὐτα,, ἐλήφθη, ἐκ τῶν περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων διδασκαλίας περὶ φύσεως ψυχῆς σημειώσεων τοῦ ἀοιδίμου Σοφοῦ Ν. τοῦ Θεοτόκου.

πρὸ τῆς τελευταίας ὥρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ διαταγὸν περὶ κηδείας, πιστεύοντα αὐτὸν καὶ ἀνακηρύττοντα τὸ περὶ Ἀθανασίας ψυχῆς Δόγμα. Ἐβλεπον ἔτι αὐτοὶ καὶ ἐν μὲν τῇ Ἐξόδῳ Κεφ. ΙΕ'. τὸ « Εἰσαγαγὼν, καταρύττευσον εἰς ὅρος κληρονομίας σου, εἰς ἔτοιμον « κατοικητήριόν σου, ὃ κατείργασω Κύριε ἁγίασμα, ὃ ἠτοίμασαν « αἱ χεῖρές σου· Κύριος βασιλεύων τὸν αἰῶνα, καὶ ἐπ' αἰῶνα, καὶ ἔτι »· καὶ οὐδὲν ἄλλο ἐννόουν αὐτοὶ διὰ τοῦ ὅρους τῆς κληρονομίας καὶ τοῦ ἑτοίμου κατοικητηρίου, καὶ τοῦ ἁγιάσματος, τοῦ ἑτοιμασθέντος ὑπὸ τῶν χειρῶν τοῦ βασιλεύοντος τοῦ αἰῶνα, καὶ ἐπ' αἰῶνα, καὶ ἔτι, εἰμὴ τὴν ἐπουράνιον καὶ αἰώνιον καὶ ἁγίαν κληρονομίαν καὶ βασιλείαν, τὴν ἀπ' αἰῶνος ἐτοιμασθεῖσαν ὑπὸ Θεοῦ εἰς κατοίκησιν τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φυλασσόντων. Ἐν δὲ τῷ Δευτερονομίῳ Κεφ. ΙΒ'. ἔβλεπον αὐτοὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ, « Πῦρ ἐκκέκαυται ἐκ τοῦ θυμοῦ « μου, καυθήσεται ἕως ἄδου κατωτάτου »· καὶ ἐπίστευαν, ὅτι διὰ μὲν τοῦ ἐκκέκαυται, τὴν πρόσκαιρον παιδείαν, διὰ δὲ τοῦ ἐκκαυθήσεται ἕως ἄδου κατωτάτου, τὴν μέλλουσαν αἰώνιον κόλασιν ἐσήμαινεν. Ἐπὶ δὲ ταύταις ταῖς ἐκ τῆς Πεντατεύχου λαμπροτάταις μαρτυρίαις, ἐπληροφοροῦντο αὐτοὶ περὶ τοῦ Παλαιοτάτης ἀρχαιότητος ἱεροῦ Δόγματος τούτου, τοῦ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Γενάρχου ἀρχομένου, ὡς ἐρρέθη, κατὰ τὸ ἱερὸν Λόγιον, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ πρὸ Χριστοῦ ἔτη χίλια, καὶ ἀπὸ τοῦ τῆς Σοφίας ὑπάρχοντος καὶ αὐτοῦ ἔτη τετρακόσια πρὸ τοῦ χριστιανικοῦ (1), ἔτους, καὶ καθαρᾷ ἐκφράσει, ἐν τῷ, « ψυχὰι δικαίων ἐν χειρὶ Θεοῦ » συγγράφοντος τὴν ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ τῶν δικαίων μακαριότητα καὶ τὸν ἀπελπισμὸν τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων, ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ τῶν βιβλίων τῶν Μακκαβαίων, καὶ τῆς πρὸς Ἀντίοχον λαμπρᾶς μαρτυρίας περὶ ἀναστάσεως καὶ αἰώνιου ἀναβιώσεως, τῶν ἀθλησάντων ἐπτὰ ἀδελφῶν μετὰ τῆς Μητρὸς αὐτῶν. Τέλος δὲ ἠκούσαμεν καὶ τὴν σαθρὰν ταύτην ἔνστασιν περὶ τοῦ Δόγματος τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως, ὅπερ οἱ ἀρνούμενοι αὐτοὶ καὶ τὴν τούτου ὑπαρξίν, πλάττουσιν, ὅτι Φαρισαῖοι δῆθεν ἐπινοήσαντες, προσέθεντο εἰς τὰ περὶ Ἀθανασίας τῶν ψυχῶν ὡς παράρτημα· ἀλλὰ

(1) Ὁ προσεκτικῶς ἀναγινώσκων τὰ πρῶτα δέκα Κεφάλαια τῆς Σοφίας Σολομώντος, δὲν ἀμφιβάλλει παντελῶς περὶ τοῦ ὅτι ταῦτα συνεκροτήθησαν ἐκ διαφορῶν λόγων τοῦ Βασιλέως τούτου, ληφθέντων ἀπὸ τῶν πολλῶν αὐτοῦ βιβλίων, περὶ τῶν ὁποίων αἱ Βίβλοι τῶν Βασιλειῶν λαλοῦσι· ταῦτα δὲ τὰ ἐκ τῶν πολλῶν γνωμικῶν τοῦ Σολομώντος, συνέλεξεν Ἰουδαῖός τις πρὸ τῆς τοῦ Σεῖρχ Σοφίας καὶ τῶν Βιβλίων τῶν Μακκαβαίων, ἔτη ἑκατὸν καὶ ἐπέννησεν, καὶ προσέθετο ὁ Ποιητὴς αὐτὸς καὶ τὰ ἐννέα ἔτι Κεφάλαια.

τί σημαίνουν τὰ μετὰ ἔτη τινὰ τῆς τοῦ Μωϋσέως τελευτῆς μεταγενεστέρας Βίβλου τοῦ εἰς τὸν Θεὸν δι' ὑπερτάτης ἀρετῆς εὐαρεστήσαντος δικαίου Ἰωβ ἐφεξῆς λόγια, τὰ στιχηρῶς περιεχόμενα ἐν τῷ ΜΒ' Κεφαλαίῳ ταύτης; « Καὶ ἐτελεύτησεν Ἰωβ « Πρεσβύτερος καὶ πλήρης ἡμερῶν. Γέγραπται δὲ πάλιν ἀναστή- « σεσθαι αὐτὸν μεθ' ὧν ἀνίστησιν ὁ Κύριος; » ῥήματα, τὰ πολὺ φῶς χορηγοῦντα εἰς ἡμᾶς, ὡς τὸν τῆς Ἀναστάσεως λόγον διαῤῥήδην ἀνακηρύττοντα. Τί δὲ δηλοῦσι καὶ τὰ πρὸ Χριστοῦ περίπου ὀκτακόσια ἔτη ῥήματα ταῦτα τοῦ προφήτου Ἠσαΐου, Κεφ. ΚΣΤ'. « Ἀναστήσονται οἱ νεκροί, καὶ ἐγερθήσονται οἱ τοῖς μνημείοις, « καὶ εὐφρανθήσονται οἱ ἐν τῇ γῇ; » εἰμὴ τὴν τῶν εὐσεβῶν καὶ ἀσεβῶν, τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων Ἀνάστασιν καὶ τούτων οἱ μὲν εὐσεβεῖς καὶ δίκαιοι ἀναστήσονται εἰς ζωὴν δόξης καὶ εὐφροσύνης, οἱ δὲ ἀσεβεῖς καὶ ἄδικοι εἰς ἀνάστασιν ἀτιμίας καὶ αἰώνιου κολάσεως. Τὰ αὐτὰ δὲ, οὐ προφητείας ῥήματα, ἀλλ' εὐαγγελικῶν ῥήσεων, καὶ ὁ Προφήτης Δανιὴλ Κεφ. ΙΒ'. συνείρει « Καὶ πολ- « λοὶ (τουτέστι πάντες) τῶν καθευδόντων ἐν γῆς χώματι ἐγερ- « θήσονται· οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὗτοι εἰς ὄνειδισμόν καὶ αἰσχύνην αἰώνιον ». Ἀλλὰ τὸ μέγα αὐτὸ καὶ ἀξιάγαστον τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως Δόγμα ἐγένετο ἐκδηλότερον καὶ σαφέστερον ἀπὸ τῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ῥημάτων, ὅτε οἱ ἀρνούμενοι τὴν ἀνάστασιν Σαδδουκαῖοι, μετερχόμενοι τοὺς ὑπόουλους ὑποκριτικούς τρόπους, ὅσους ἡ πονηρία αὐτοὺς ἐδίδασκεν, ἐπερώτησαν αὐτὸν περὶ τῆς γυναικὸς τῶν ἐπτὰ ἀδελφῶν αὐτῆς, τοὺς ὁποίους ἐφίμωσεν ἀπὸ τῶν τῆς παλαιᾶς Γραφῆς λογίων, εἰπὼν πρὸς αὐτοὺς, ὅτι « πλανῶνται μὴ εἰδότες τὰς Γραφάς », μὴδὲ ἀναγνώντες περὶ τῶν τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, κατὰ τὸ πρὸς Μωϋσῆν ῥῥῥῥῥ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς Βάτου, « Ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ, οὐκ ἔστιν ὁ Θεός, Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων »· διότι πάντες οἱ εὐσεβεῖς πιστεύουσιν ἀδιστακτως, ὅτι ἐν αὐτῷ μετὰ θάνατον ζῶσιν αἰωνίως, ὡς κατὰ χάριν υἱοὶ Θεοῦ, καὶ τῆς Ἀναστάσεως αὐτοῦ.

Ἐνστάσις πέμπτη.

Οἱ Ἰουδαῖοι ἠγνόουν τὸ περὶ Ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν Δόγμα, καὶ οὔτε παρέλαβον αὐτὸ παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἐξ ὧν προσέελθον τόσα ἄλλα. Ποινὰ δὲ καὶ βραβεῖα, ἀπειλαί, ἐπαγγελίαι καὶ ἄλλα, κατὰ τὸ θρησκευτικὸν αὐτῶν Σύστημα, ἀνήγοντο προσκαίρως εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν.

Ἀπάντησις.

Με ὅλον τὸ ὅτι παρά τε τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ τοῖς Ἑβραίοις ἦτον γνωστὴ καὶ δεκτὴ, ὡς πολυειδῶς ἀπεδείχθη, ἡ περὶ τῆς μετὰ θάνατον ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς διδασκαλία, ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἐξ ἀδιακόπου ἀλληλοδιαδόχου παραδόσεως μεταβαίνουσα ἀρχαιοτάτη σωτηριώδης ἀλήθεια, ἐφθασεν εἰς τοιαύτην κατάστασιν παρὰ τοῖς πρώτοις, ὥστε συνεφύρθη μετὰ πολλῶν ἄλλων δεισιδαιμονιῶν (1), τῶν ὑποίων μιμηταὶ ἀκριβεῖς ἐγένοντο οἱ δεύτεροι· πρὸς δὲ ἀπόσπασιν ἀπὸ τῶν τοιούτων δεισιδαιμονιῶν, ἀναγκαῖα ἦσαν τότε πράγματα αἰσθητὰ, καὶ ἱκανὰ νὰ πλήξωσι καὶ νὰ φοβίσωσι τὰς καρδίας τῶν Ἑβραίων, διότι τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ κακὰ προξενούσι περισσοτέραν ἐντύπωσιν, ἢ τὰ μέλλοντα, ἐπεὶ δὲ καὶ αἱ τοῦ σώματος ἐπιθυμίαι δὲν ἀφίνουσι νὰ ἰδῇ τις τὰ μέλλοντα, εἰμὴ μακρόθεν. Τοιοῦτος λοιπὸν ἦτον ὁ τρόπος, τὸν ὁποῖαν ὁ Μουσῆς μετέτληε προτείνων εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας ποινὰς καὶ βραβεῖα πρόσκαιρα, ὡς περ νομοθεσίαν τοῦ κοινῆς δικαίωματος, ἀλλὰ τοῦτο παντελῶς δὲν ἀπεμπόδιζε τὴν τῆς μελλούσης ζωῆς προσδοκίαν, καὶ τὴν τῆς συνειδήσεως φωνήν, ὡς κανόνα ἀμετάβλητον τῆς ἐκάστου καρδίας· ἄλλως δὲ, τί δηλοῦσι καὶ τὰ ἐξῆς ῥήματα τοῦ συνετωτέρου τῶν Βασιλέων τῶν Ἑβραίων, τὰ ὁποῖα ἐρρέθησαν (ὡς προειπώθη) χίλια ἔτη καὶ ἐπέκεινα πρὸ τοῦ χριστιανικοῦ ἔτους, πρὸς τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἰερουσαλήμ; «Καὶ εἶδον ἔτι ὑπὸ Ἥλιον τόπον τῆς Κρίσεως, ἐκεῖ ὁ ἀσεβὴς καὶ τόπον τοῦ δικαίου, ἐκεῖ ὁ εὐσεβὴς· καὶ εἶπα ἐγὼ ἐν καρδίᾳ μου, σὺν τῷ δικαίῳ καὶ τὸν ἀσεβῆ κρινεῖ ὁ Θεός, ὅτι καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι καὶ ἐπὶ παντὶ τῷ ποιήματι ἐκεῖ». Ἐπὶ δεῖν τοῦτοις καὶ ταῦτα, τὰ τὴν νοθεσίαν τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ περατοῦντα. «Τὸν Θεὸν φοβοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φύλασσε, ὅτι τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος, ὅτι σύμπαν τὸ ποίημα ὁ Θεός· ἄξι ἐν κρίσει ἐν παντὶ παρεωραμένῳ, εἴαν ἀγαθόν, εἴαν πονηρόν».

Μετὰ τοσοῦτον νέφος τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς ἐκπερασμένων ἱερῶν ῥήσεων, τῶν ἀνακηρυκτουσῶν λαμπρᾷ τῇ φωνῇ δι' ἀκαταβλήτων μαρτυριῶν καὶ ἀναντιρρήτων ἀποδείξεων, τὸ περὶ Ἀθανασίας ψυχῆς, τὸ περὶ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ τὸ περὶ τῶν ἐν τῇ μελλού-

(1) Οὐ μόνον ἡ ἱερὰ ἀλήθεια αὕτη τῆς τῶν ψυχῶν ἀθανασίας ἐγένετο θαυσιπλήρως πηγὴ τέως πολλῶν δεισιδαιμονιῶν, ἀλλὰ καὶ παραφράσθη δι' ἀλλοδαπῶν τοιούτων ἐννοιῶν, ὥστε ἐδόξαζον, κατὰ τοὺς λόγους τῶν Αἰγυπτίων ὑστεροχρόνων ἱερῶν πρὸς τὸν Ἡρόδοτον Βιβλ. β'. τὴν, μετὰ 3000 χρόνους, ταυτέστι μετὰ τὴν, ἐν δὲ τούτῳ τῷ μακρῷ χρόνῳ τελείαν διάλυσιν τῶν βαλσαμωμένων πτωμάτων, μετενσωμάτωσιν ταύτης δὲ τῆς περὶ ζωῆς ζωῶδους μεταβάσεως ἀπὸ ζώου εἰς ζῶον τερατώδους δοξασίας, καὶ ὁ Πυθαγόρας, ἀκροατὴς παρὰ τοῖς ἱερεῦσιν ἐν Αἰγύπτῳ, ὁπαδὸς ἐν Αἰγύπτῳ.

τῇ ζωῇ ποινῶν καὶ βραβεῶν Δόγμα, ὡς παλαιωτάτης ποσὶ ἀρχαιότητος στερεὰν διδασκαλίαν, ἣν καὶ ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐμφαντικώτερον διεκήρυξε, καὶ τοῖς Οὐρανίοις λόγοις αὐτοῦ ἐστήριξεν, ἔπεται, ὅτι αἱ τοιαῦται ἐνστάσεις τῶν νεωτέρων, κακῇ τύχῃ, Σαδδουκαίων, εἰσὶν εἰκασίαι γυμναί, μηδεμιᾶ ἀληθεῖ ἐρειδόμεναι ἀποδείξει, καὶ πλήρωμα αὐταὶ πᾶσαι παραλογίας. Ὡς πόσον ματαιοῦνται ἐν τοῖς τοιούτοις διαλογισμοῖς αὐτῶν οἱ φιλόσοφοι οὗτοι, οἱ δόξαντες εἶναι σοφοί, τῷ ὄντι ἐμωράνθησαν!

Σημ. Ἐκδ. Ἐν τοῖς Αἰγυπτιακοῖς, μετὰ τὴν περιγραφὴν τῶν κατ' Αἴγυπτον δύο θαυμασιῶν Πυραμίδων, ὁ σοφὸς ὁ Συγγραφεύς, πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι τὸ περὶ Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς δόγμα ἡνκοινὸν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις λέγει ταῦτα. Σελ. 269.

«Ἐν αἰτιονώσάτως τῆς κατασκευῆς τῶν τοιούτων ὑπερμεγέθων, ματαιοπόνων, δαπανηρῶν τάφων, προήρχετο καὶ ἐκ τῆς πειθοῦς τῆς μετὰ θάνατον ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς». Ἐνθα ὑποσημειοῖ.

«Ἀναμφιβόλως καὶ τὰ πολυτελῆ ταῦτα μνημεῖα, καὶ οἱ ἐνταφιασμοὶ, καὶ τὰ βάλσαμα δὲν ἦσαν πράγματα ἀπλῶς γινόμενα, διότι, διὰ τῆς εἰς αὐτὰ καταβαλλομένης ἐξαισίου δαπάνης, ἐγίνωσκον κάλλιστα οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἐκοινολόγουν, ὅτι κανὲν ἄλλο δὲν ἦτον τὸ αἶτιον, εἰμὴ ἡ πειθὸς τῆς μετὰ θάνατον ὑπάρξεως τῶν ψυχῶν, ἣτις τέλος κατήντησεν εἰς τὴν τερατώδη μετενσωμάτωσιν. Δόγμα ἱερὸν παλαιωτάτης ἀρχαιότητος, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς καταχρήσεως κατήντησεν εἰς δεισιδαιμονίαν, ὡς ἐκ τῶν εἰκονικῶς καταγεγραμμένων εἰς τοὺς κατὰ τὰς Θίβης τάφους τῶν Φαραῶν, δὴλον αὐτὸ ἐγένετο τὸ περὶ ψυχολογίας τῶν Αἰγυπτίων. Τὴν περὶ τοῦ Δόγματος τούτου ἐννοιαν ἐδιδάχθη καὶ ὁ Πλάτων, εἰς Αἴγυπτον ἀπελθὼν, παρὰ τῶν ἐκεῖσε ἱερῶν, ὁ ὁποῖος ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τῆς Πολιτείας Λόγῳ, προαναφωνεῖ τὸ, ὅτι ὅταν τις πλησιάσῃ τὸν θάνατον, εἰσέρχεται εἰς αὐτὸν φόβος καὶ φροντίς, γίνεται ὑποψία μεστὸς καὶ τρόμου, καὶ ἀναλογίζεται μή τινα ἠδίκησε, καὶ ἐκεῖ (εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν) θέλει δώσει δίκην. Ἐν δὲ τῷ δεκάτῳ Λόγῳ περὶ τῆς μελλούσης ταύτης κρίσεως σαφέστερον ἐκφράζεται, ἀλλὰ διὰ τὸν φόβον τῶν δεισιδαιμόνων Ἑλλήνων, πλάττει ἐν πολέμῳ ἀναιρεθέντα τινὰ καὶ ἀναβιώσαντα, ὡς τις διηγείται τὰ εἰς τὸν ἄδην φοδερά θεάματα κατὰ τῶν ἀνόσια ἔργα πραξάντων καὶ μετὰ γάλα ἡμαρτηκότων, καὶ ὅτι ἐναντίον εἰς ταύτας τὰς δίκας καὶ παιδείας, τὰ εἰς τοὺς ὁσίως καὶ δικαίως ζήσαντας βραβεῖα εἶναι ἐκ διαμέτρου ἄλλα. Ἡ δὲ μετὰ σώματος, κατὰ τὴν δόξαν τῶν Αἰγυπτίων, τῆς ψυχῆς κρίσις, τί ἄλλο ἐσήμαινεν, ἢ ὅτι τὸν λόγον τῆς ἀναστάσεως; διότι οἱ καταδικασθέντες διὰ τὰς κακὰς πράξεις

των, καὶ ἔχοντες σῶμα, κεφαλὴν, χεῖρας, πόδας καὶ δέρμα, τὰ ὅποια ἀφῆκαν εἰς τὴν γῆν, πῶς ἐδύναντο νὰ δοκιμάζωσιν εἰς τὸν ἄδην τοιαύτας τιμωρίας; Αὐτοὶ δὲν ἦσαν τόσον εὐθήεις, ὥστε νὰ φρονῶσιν, ὅτι ἡ ψυχὴ οὕσα ἄυλος, δύναται νὰ ἔχη κεφαλὴν, χεῖρας, πόδας καὶ δέρμα. Ταύτην μὲν τὴν ἀρχαίαν διδασκαλίαν, ἀλλὰ παραμορφωθείσαν, περὶ τῶν μελλόντων ποινῶν καὶ βραβείων, διὰ τοσούτων δεισιδαιμονιῶν καὶ τῆς ἀλόγου καὶ φλυαροῦ μετεμψυχώσεως, διδαχθέντες ὅτε Πλάτων, Πυθαγόρας καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἑλλήνων, οἱ κατὰ πόθον νεώτερον γνώσεων ἀπελθόντες εἰς Αἴγυπτον, μετήνεγκαν καὶ τὸ Δόγμα αὐτὸ καὶ ἐδίδαξαν μὲ τὰς αὐτὰς ἐννοίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διότι καὶ ὁ Ὅμηρος εἰς τὴν αὐτοῦ Ποίησιν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον περιγράφει τὰς εἰς τὸν ἄδην μετὰ σώματος τιμωρίας κατὰ τοῦ Τιτυοῦ, Σισύφου καὶ Γαντάλου. Οἱ δὲ νεώτεροι, οἱ νομίζοντες ὅτι ἐξηκρίβωσαν πάντα, ἀρνοῦνται τὸ περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, τὸ περὶ Ἀθανασίας ψυχῆς καὶ τὸ περὶ ἀναστάσεως τῶν σωμάτων Δόγμα, διασύροντες αὐτὸ ὡς νεώτερον δῆθεν, ὡς ἄγνωστον εἰς τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους καὶ Ἑβραίους, ὡς ἐξελθὼν ἀπὸ τῶν Πλατωνικῶν κόλπων, καὶ σύγχρονον αὐτὸ μὲ τὴν τῶν χριστιανῶν θρησκείαν.»

ΠΕΡΙ ΔΟΣΙΑΣ. ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΗΣ ΤΟΥ ΟΤΙ Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΥΠΑΡΧΕΙ ΠΡΟΒΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΩΛΟΥΣ ΝΟΣΟΥ.

Ἡ Ἱατρικὴ ἐπιστήμη, μετὰ τὸν Ἱπποκράτην καὶ Ἐφεζῆς, μὲ ὅλην τὴν αὐτῆς Πρόοδον ἐπὶ Ἑλλήνων, Ῥωμαίων, καὶ ἐπὶ τοῦ Μεσαιῶνος, διὰ τὴν ἀτέλειαν ὅμως αὐτῆς περὶ πολλῶν, οὐδὲ παρέτήρησε τὴν ἑκτακτον καὶ παράδοξον, διὰ τὴν ὁρμὴν τῆς θραύσεως, νόσον τῆς Πανώλους, διὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ μίαν διατριβὴν περὶ τῶν ἀρχῶν, ὅπου αὐτὴ τὸ πρῶτον ἀνεφάνη, τοῦ ἀπὸ τῆς προσεγγίσεως μολυσμοῦ, καὶ τῆς διὰ μεταδόσεως τοῦ χαλεπωτέρου τῶν λοιπῶν ἐπιδημιῶν καὶ ὀλεθριωτέρου τούτου πάθους, διαδόσεως, εἰς ἡμᾶς ἀφῆκεν.

Ὁ τοῦ Ἡροδότου νεώτερος ὑπὲρ τοὺς τριάκοντα χρόνους Συγγραφεὺς Θουκυδίδης (Βιβλ. Β') εἶναι ὁ ἀρχαιότερος ἐπερὶ τοῦ εἶδους τῆς λοιμώδους νόσου γράψας. ὅστις ἐξιστορεῖ, ὅτι αὐτὴ ἤρξατο ἀπὸ τῆς Αἰθιοπίας, μετέβη εἰς Αἴγυπτον καὶ Αἰθίαν, διεδόθη καὶ ὅλην τὴν ὑπὸ τοὺς Πέρσας ἐπικράτειαν, καὶ διαπερθευθεῖσα ἐνέπεσε διὰ τοῦ Πειραιῶς εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων. Διὰ σημείων ὡσαύτως χαρακτηριστικῶν τῶν συμπτωμάτων τῆς Πανώλους, μετὰ

τὸν Θουκυδίδην, συνέγραψε καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς περὶ τῆς ἐν Ῥώμῃ συμβάσεως κατὰ διαφόρους ἀρχαίας ἐποχὰς λοιμώδους ταύτης νόσου, καὶ ὅκ τῶν Βυζαντινῶν ἐπομένως Ἱστορικῶν, περὶ τὸ 550 ἔτος Χριστοῦ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Αυτοκράτορος, συγγράψας Προκόπιος ὁ Καισαρεὺς, ὁ ὁποῖος ἐπίσης λέγει, ὅτι ἡ λοιμώδης νόσος ἤρξατο ἐξ Αἰθιοπίας καὶ Αἰγύπτου (διαδοθεῖσα ἀναμφιβόλως ἀπὸ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀφρικῆς) καὶ διεξηπλώθη μετὰ μεγάλης ὁρμῆς καὶ θραύσεως καθ' ὅλον τὸν ἐγνωσμένον τότε Κόσμον. Περιγράφει ὁ ῥηθεὶς ἐπ' ἀκριβεῖα ὅλα τὰ συμπτώματα, τὴν ὑπερβάλλουσαν φλόγωσιν, τοὺς κατὰ τὰ ὦτα, τὰς μασχάλας καὶ τοὺς μηρούς βουδῶνας, τὴν παραφροσύνην, τὰς καθ' ὅλον τὸ σῶμα, ὅσον φακῆς μέγεθος, θανατηφόρους φλυκταίνας.

Ὅτι δὲ τὰ θερμὰ κλίματα ἐγένοντο τὰ σπάργανα, ὡς εἰπεῖν, διαφόρων ἐπιδημιῶν, καὶ αὐτῆς τῆς Πανώλους, τοῦτο εἶναι ὁμολογούμενον, ἀλλὰ θετικῶς ποῖον ἄρα μέρος τῶν θερμῶν κλιμάτων ὑπάρχει μετὰ βεβαιότητος ὁ γενέτης καὶ πρόβολος τοῦ μεταδοτικοῦ ὀλεθρίου αὐτοῦ πάθους, ἡ περὶ τούτου ἀλήθεια, μὲ ὅλην τὴν συνδρομὴν διδομένων τινῶν, λογίζεται ὑποθετικῇ.

Οἱ μνησθέντες δὲ Σ γγγραφεῖς λέγουσι, ναί, ὅτι ἡ Πανώλης ἤρξατο ἀπὸ Αἰθιοπίας καὶ Αἰγύπτου, καὶ ἐκεῖθεν μετεδόθη πανταχοῦ, ἀλλὰ τὸ παρ' αὐτῶν λεγόμενον περὶ τῶν ἀρχῶν, ἐξ ὧν ἐπήγασε τὸ θανατηφόρον κακὸν εἶναι μᾶλλον ὑποθετικὴ εἰκασία, ἢ πραγματικῆς ἀπόδειξις. Δὲν ἀρνούμεθα, ὅτι ἡ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν Ἱστορικῶν αὐτῶν λοιμώδης νόσος ἐράνη ὡς ἀρξαμένη ἐξ ἐκείνων τῶν μερῶν, ἀλλὰ πρέπει τάχα εὐκόλως νὰ πεισθῶμεν, ὅτι ἡ Αἰθιοπία καὶ ἡ Αἴγυπτος εἶναι τῷ ὄντι ἡ ἐστία τῆς Πανώλους; καὶ διὰ τί ὡσαύτως νὰ μὴ παραδεχθῶμεν τὸ ὅτι αὐτὴ μετεδόθη ἀπὸ θερμότερου κλίματος τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀφρικῆς;

Ἡ λοιμώδης αὕτη νόσος ἀνέρχεται εἰς ἀφεστηκυῖαν ἀρχαιότητα ἔχουσα τὰς ἀρχὰς εἰς τὰ θερμὰ κλίματα ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων. Τῶν τῆς παλαιστάτης ἀρχαιότητος Ἱερῶν τῆς Γραφῆς Βιβλίων ἐδάφια τινα παρέχουσιν ἀφορμὰς εἰς τὸ νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν μεμακρυσμένων ἐκείνων χρόνων ὑφίστατο ἡ τοῦ λοιμοῦ τούτου μάστιξ (1) διότι τί ἄλλο σημαίνουσιν αἱ ἐν τῷ Δευτε-

(1) Περὶ τῆς μαστιζούσης καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἐκείνοις χρόνοις τὴν Αἴγυπτον λοιμώδους ἐπιδημικῆς νόσου, ὁ Σικελιώτης Διόδωρος ἐν τοῖς διασωθεῖσιν ἀποσπασματίοις τοῦ ἐκλελοιπότες πρὸς τοῖς ἄλλοις τεσσαρακοστοῦ ὑστάτου Βιβλίου τῆς αὐτοῦ Ἱστορίας, λέγει ταῦτα· «κατὰ τὴν Αἴγυπτον τὸ παλαιόν, λοιμικῆς περιστάσεως γενομένης, ἀνέπεμπον οἱ πολλοὶ τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ ἐπὶ τὸ δαιμόνιον».

ρρονομίῳ ἐπαπειλούμεναι ἀραὶ τοῦ Μωϋσέως κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν διὰ τῆς πονηρᾶς νόσου καὶ τοῦ Αἰγυπτίου ἔλκου, εἰμὴ τὴν ἐπιδημοῦσαν καὶ τότε εἰς Αἴγυπτον καὶ θραῦσιν ποιοῦσαν μεταδοτικὴν πονηρὰν ταύτην νόσον, γνωστὴν εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας;

Παρ' αὐτῶν τῶν τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς Βιβλίων εἰσέτι πληροφοροῦμεθα περὶ τῆς γενομένης εἰς τὴν "Ἀζωτον πρὸς τοὺς Φιλισταίους ὑπὸ θανατηφόρου νόσου θραύσεως, περὶ τοῦ ἐπὶ Δαβὶδ συμβάντος ὑπὸ ὀξυτάτης λοιμώδους νόσου ὀλέθρου, καὶ ἐπὶ Ἐζεκίου, περὶ τῆς καταλαβούσης ὑπὸ λοιμοῦ ταχυτάτης φθορᾶς τοὺς Ἀσσυρίους· τὸ δὲ πρᾶγμα, κἂν ἀνάγηται εἰς τὸ ἀόρατον αἷτιον, δὲν ἀποκλείεται ὅμως τὸ αἰσθητὸν μέσον, τουτέστιν, ἡ ὀξυτάτη καταστρεπτικὴ τοῦ λοιμοῦ τούτου νόσος, διὰ τῆς ὁποίας καὶ οἱ Φιλισταῖοι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Ἀσσύριοι τὴν θανατηφόρον πληγὴν ἐδοκίμασαν.

Ἀποδειχθεῖσης, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαιοτέρων τοῦ Κόσμου Ἱερῶν Βιβλίων, τῆς ὑπάρξεως τῆς ὀλεθριωτάτης λοιμώδους νόσου, ἡ ζήτησις, ποσάκις αὕτη ἄρα, μετὰ τὰς ῥηθείσας τρεῖς θραύσεις, ἐπεδήμησεν ἔτι μαστίξασα καὶ τὴν Συροπαλαιστίνην, κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους χρόνους, διὰ τὴν σιωπὴν τῆς Γραφῆς, ὡς περὶ δεινῆς μὲν ἐπιδημικῆς νόσου, ἀλλὰ κοινῆς καὶ κατὰ περιόδους, ἀναφαινομένης, καὶ μὴ ἀναγομένης πάντοτε εἰς τὸ ἀόρατον αἷτιον εἰς ἡμᾶς τοῦτο μένει ἄδηλον, καθὼς ἐπίσης ἐστὶ σκοτεινὴ καὶ ἡ διάρκεια τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐκείνων περιόδων, καθ' ἃς διέμεινεν ἡ Αἴγυπτος ἀπληλαγμένη τῆς θανατηφόρου ταύτης μεταδοτικῆς νόσου, διὰ τὰ δυστυχῆ εἰς τὴν σπουδὴν καὶ μάθησιν συμβεβηκότα, τὰ ἐξαφανίσαντα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρὸς ταῖς ἄλλοις καὶ πολλὰς τῶν Αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων τῶν συγγραφεισῶν παρὰ τῶν Αἰγυπτίων Ἱερέων, ἐξ ὧν ἀποσπασμάτιά τινα τοῦ Μανεθῶνος διεσώθησαν, αἱ ὁποῖαι διελάμβανον, τυχόν, καὶ περὶ τῆς ὀξυτάτης καὶ ἀνιάτου ταύτης νόσου, καὶ τῶν ἀρχῶν αὐτῆς, ὡς περὶ φαινομένου ἐκτάκτου καὶ φρικτοῦ, εἰμὴ τοῦ πυρὸς ἐγένοντο παρὰνάλωμα. Ἀπορον, πῶς τὸ μὴ ἀποδεδειγμένον αὐτὸ καὶ ἄδηλον περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς τῆς ὀλεθρίου νόσου, πόθεν κατ' ἀρχὰς καὶ ἐκ ποίων αἰτίων ἐναλήθως προέκυψε καὶ ὑφίσταται μέχρι τούτου, ἀνανευομένη κατὰ περιόδους αὐτὴ καὶ καταθραύουσα τὴν ἀνθρωπότητα μετὰ τοσαύτης ἀπερινοήτου ὀξύτητος, παρέστυξε Συγγραφεῖς τινὰς καὶ μετὰ Χριστὸν εἰς τὸ νὰ ὑπολάβωσι τὸ ὅτι ἡ Αἴγυπτος ὑπῆρξε τὸ σπάργανον ταύτης ἴσως διὰ τὴν προληπτικὴν δοξασίαν τῶν τότε χρόνων, καὶ ἀλληλοδιαδόχως τῶν ἐφεξῆς μέχρι τούτου, τὴν φρονοῦσαν ὅτι μετὰ τὴν παῦσιν τῆς πλημύρας τοῦ Νείλου, τὰ ἐναπομέοντα εἰς λάκκους καὶ χθαμαλοὺς τόπους ὕδατα γίνονται

τὰ αἷτια τῆς πανώλους διὰ τῆς σήψεως τῶν πολυειδῶν ἐντόμων, καὶ ὅτι ἡ γειτνιαζούσα Συροπαλαιστίνη καὶ ἄλλα μέρη, κατὰ τὸν περιγητητὴν Θιβενότον καὶ ἄλλους, οὐδέποτε σχεδὸν ἤθελον εἰσβαλεῖν ὑποκείμενα εἰς τὴν νόσον ταύτην, ἐὰν δὲν μετέδιδον αὐτὴν οἱ ἐκ τῆς κατὰ πᾶσαν πενταετίαν (ἀστεῖον) μολυνομένης Αἰγύπτου ἐξερχόμενοι ὁδοιπόροι. Τὸ κλίμα τῆς Αἰγύπτου ὅτι ὑπῆρξεν εὐκρατον καὶ ὑγιεινόν, ἀρκούντως πληροφοροῦμεθα περὶ τούτου παρὰ τοῦ Β' Βιβλίου τοῦ Ἡροδότου, ὡς διατρίψαντος ἐν Αἰγύπτῳ καὶ αὐτοῦ τῆς εὐκρασίας τῆς χώρας, τῆς τοῦ ἀέρος καθαρότητος καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων ὑγείας, διὰ τὸ ἥττον ἀμετάβλητον, ὡς λέγει, τῶν τεσσάρων ὥρων τοῦ χρόνου (1). Τὰ αὐτὰ δὲ περὶ τούτου συνείρει καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἐν τῷ πρώτῳ αὐτοῦ Βιβλίῳ, καὶ ὁ Στράβων ἐν τῷ ΙΖ'. Εἰς τὴν εὐκρασίαν τοῦ κλίματος συνεισέβαλε τὰ μέγιστα καὶ ἡ ἄοκνος φροντίς καὶ προμήθεια τῶν τοσούτων Φαραῶ καὶ σοφῶν Ἱερέων περὶ αὐξήσεως ἔτι μᾶλλον τῆς καθαρότητος τοῦ ἀέρος καὶ τῆς τῶν κατοίκων ὑγιεινῆς προφυλάξεως, οὐ μόνον διὰ πεποιημένων γαιολόφων κατὰ τοὺς χθαμαλωτέρους τόπους, πνιγώδεις καὶ δυσάερους, πρὸς ὑγιεινὴν κατοίκησιν τῶν Αἰγυπτίων, καὶ πρὸς καταφυγὴν αὐτῶν τε καὶ τῶν ζώων ἐπὶ τῆς τοῦ Νείλου ἀναβάσεως καὶ πλημύρας, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλῶν τοῦ ποταμοῦ κατεσκευασμένων διωρύγων, πρὸς τε ῥαδίαν κοινωνίαν, μετακομιδὴν τῶν προϊόντων, ῥοὴν ἐλευθέραν τῶν ὑδάτων τοῦ Νείλου, καὶ προφύλαξιν διὰ τὴν στάσιν αὐτῶν καὶ σήψιν, ἀπὸ δυσωδῶν ἀποφορῶν καὶ τοῦ ἐντεῦθεν μολυσμοῦ τοῦ ἀέρος.

Ἄλλ' ἄρά γε οἱ τοιοῦτοι προφυλακτικοὶ τρόποι ἴσχυσαν ν' ἀπεμποδίσουν διόλου καὶ ἐπὶ τῶν Φαραῶ Βασιλέων, καὶ ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων τὴν ὑπάρχουσαν πρὸ αἰώνων εἰς τὸν Κόσμον ἐπιδημικὴν θανατηφόρον ταύτην νόσον ἐν Αἰγύπτῳ; Ἀμφιβάλλομεν. Ἐὰν ἡ ἀναφερομένη παρὰ τοῦ Ὀμήρου ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῆς Τρώδος 1200 χρόνους πρὸ Χριστοῦ λοιμώδης νόσος, ἦν ἡ Πανώλης, ἐδύνατο ἄρα ἡ ὑπὸ τῆς ΙΘ'. Φαραωνικῆς τότε δυναστείας διοικουμένη Αἴγυπτος, ὑπὸ τῆς ὑπαρχούσης καὶ ἐπι-

(1) Ὁ ἀὴρ πανταχοῦ ἀπεδείχθη πειραματικῶς, ὅτι ἐστὶ σύνθετος ἀπὸ ὀξυγόνου καὶ ἀζώτου, μετὰ ὀλίγης ποσότητος ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ἀλλ' ὁ τῆς Αἰγύπτου περιέχει καὶ μόρια ἀμμωνιακοῦ ἁλατος, διὸ τοῦτο καὶ προξενεῖ εἰς τοὺς ἐπιδημοῦντας ξένους μᾶλλον τὸν ὀρματόπονον. Παρατηρητέον δὲ τὸ, ὅπου πλεονάζουσι τὰ μόρια τοῦ κινδυνώδους ἀνθρακικοῦ ὀξέος, προξενοῦσιν ἀμέσως τὸν θάνατον, ὡς ὤληον ἀπὸ τε τῶν κλεισθέντων εἰς δωμάτια μετὰ καιομένων ἀνθρώπων, καὶ τῶν καταβάντων ἀπροσέκτως εἰς κεκλεισμένα πρὸ χρόνων πολλῶν ὑπόγαια.

πολαζούσης ἐπιδημικῆς ταύτης ὀλεθρίου νόσου νὰ παραμείνῃ ἐξηρημένη καὶ περυλαγμένη, δύσκολον τῷ ὄντι πρᾶγμα. Ἐν ἐνδόσιμον παρέχει τὴν ἐρεξῆς παρατήρησιν. Οἱ Αἰγύπτιοι, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, μετ' ἄκρας φροντίδος καταγινόμενοι εἰς τὸ νὰ φυλάττωσιν ἀνεξαλείπτως τὴν μνήμην τῶν συμβασῶν συμφορῶν μετερχόμενοι αὐστηρὰν δίαιταν, καθαριζόμενοι καθ' ἕκαστον μῆνα δι' ἐμετικῶν, κλυσμάτων καὶ λουτρῶν, μήπως ἔπραττον τὰ προφυλακτικὰ ταῦτα, ὑπὸ προσοχῆς μὲν τῶν ἄλλων ἀσθενειῶν, ἀλλ' ὑπὸ φόβου μᾶλλον τῆς δεινῆς καὶ καταστρεπτικῆς ταύτης νόσου; Καθότι αὐτοὶ ἦσαν πεπεισμένοι, ὅτι ὁ ὑπὸ τῆς ἀκρασίας περπορισμένος στόμαχος ἦν ὁ τῶν ἀσθενειῶν παράιτιος, καὶ ἐξ ἐναντίας ἡ δίαιτα καὶ καθαρότης ἀντιπαρατακτικὴ πρὸς τὰ μολύσματα (1).

Τῶν διασωθέντων εἰς ἡμᾶς ἀρχαίων Συγγραφέων παράδοξον μὲν τὸ αἷτιον τῆς σιωπῆς περὶ τοῦ ὀξυτάτου, φλογιστικοῦ μεταδοτικοῦ τούτου πάθους, τοῦ προσβάλλοντος μετὰ τσαύτης σφοδρᾶς ὀρμῆς, κατακαίαντος, φθειρόντος καὶ διαλύοντος μετὰ πολλῆς ταχύτητος δι' ὀλίγου τὸν ἔνδον ὀργανισμόν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τῆς χώρας ἐκείνης μετὰ βεβαίας πληροφορίας, ὅθεν τὸ κακὸν αὐτὸ κατὰ πρῶτον ἐράνη καὶ διεδόθη, ἀλλὰ παραδοξότερον τὸ διὰ τί καὶ οἱ σοφοὶ ἄνδρες τῶν Ἑλλήνων οἱ κατελθόντες εἰς Αἴγυπτον ἐπ' αὐξήσει τῶν γνώσεων αὐτῶν εἰς τὰς Σχολὰς τῶν ἐκεῖσε σοφῶν Ἰσρέων, οἱ ἐξετάσαντες τσαῦτα φυσικὰ καὶ ἠθικὰ, δὲν ἀφῆκαν εἰς ἡμᾶς οὐδὲν ὑπόμνημα περὶ τοῦ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν ὑριστάμενον καὶ διαδιδόμενον πανταχοῦ θανατηφόρου τούτου φαινομένου. Ἰσως διὰ τὴν μὴ συνεχῆ ἐμφάνειαν τότε τῆς νόσου καὶ τὴν ἄγνοιαν, ὑπολαμβάνοντες ὡς μίαν καὶ ταύτην τῶν λοιπῶν κατὰ περιόδους βαρυτάτων ἐπιδημιῶν, ἡ τυχὸν δὲν εἶχον τὰ φυσικὰ αὐτῆς ιδιώματα τότε τσαύτην δραστήριον ὀρμὴν, οἷαν, διὰ τὰς τῆς ἀτμοσφαίρας ποικίλας μεταβολὰς καὶ τὴν ἐν διαφόροις καιροῖς ἀτμῶν καὶ ἀναθυμιάσεων διαφορὰν, ἐπομένως προσελάβοντα, καὶ τοι βεβαίως εἰπεῖν δὲν δυνάμεθα, διὰ τὸ ἄδηλον, ἐὰν αἱ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους συμβᾶσαι ἐπιδημίαι ἦσαν πᾶσαι ὀλέθριοι νόσοι πανώλους.

Εἰσὶ μὲν καὶ τὴν σήμερον οἱ φρονούντες, ὅτι ὁ Νεῖλος ἐκτὸς τῶν

(1) Τὰ τοιαῦτα προφυλακτικὰ μέσα μετέρχονται καὶ τὴν σήμερον, ἐπιπολαζούσης τῆς πανώλους, οἱ προφυλαττόμενοι, τουτέστι τὴν καθαριότητα, τὸ τοῦ σώματος πλύσιμον, τὴν μεταλλαγὴν τῶν ἐνδυμάτων, τὴν δέουσαν δίαιταν καὶ μετριότητα εἰς τὰ πρὸς τρ. φῆν, καὶ τὴν ἀποχὴν τῶν πνευματωδῶν ποτῶν, ὡς τανικῶν, ἐρεθιστικῶν καὶ προδιαθετικῶν εἰς τὴν πανώλην.

περὶ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ βάλτων καὶ τῶν λιμνῶν, μετὰ τὴν πλημμύραν, ὅταν ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ κοίτην, τὸ ἐναπολειφθὲν μέρος τῶν ὑδάτων αὐτοῦ εἰς τοὺς λακκώδεις τόπους περιλιμνάζον, γεννᾷ πλῆθος ἐντόμων, ἡ δὲ ἀνάλυσις τούτων καὶ σῆψις, καὶ ἡ ἀνάξεις τῶν μισρῶν μορίων, καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν δυσώδης ἀποφορὰ μολύνουσα τὸν ἀέρα, γεννᾷ τὴν Πανώλην· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Νεῖλος ἐτησίως τακτικῶς πλημμυρεῖ, καὶ πάντοτε ἐπὶ τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀναβάσεων αὐτοῦ ἀφίησι κατ' ἔτος εἰς λακκώδεις τόπους ὑδατα ἀκίνητα καὶ σιηόμενα, ἄρα ἀρπύκτως εἶπετο, δοθείσης τοιαύτης γελοίας προλήψεως, νὰ γεννᾶται ἀνεξαλείπτως ἐκεῖσε κατὰ πᾶν ἔτος ἡ Πανώλης. Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι οἱ δοξάζοντες, ὅτι ἡ Πανώλης ἀνεπήγασεν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀναπηγάξει πανταχοῦ, ὅπου βαλτώδη ἱστάμενα ὑδατα, σῆψις καὶ δυσωδία ἡ τὸν ἀέρα μολύνουσα· ἀλλ' ἡμεῖς ἀπαδεδειγμένως γνωρίζομεν πολλοὺς τοιοῦτους, μάλιστα εἰς τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος, ἡμελημένους, ἀνεργάστους καὶ ἀκαλλιεργήτους τόπους, ὅπου συναζόμενα, ἡ ὑπὸ πλημμύρας ποταμῶν, ἡ λιμνῶν ἄλατος, ἡ βροχῶν, ὑδατα, καὶ ἄνευ δεούσης ἀρχικῆς προνοίας, διὰ τὸ ἀκίνητον αὐτῶν σιηόμενα καὶ φθειρόμενα, ἐξατμίζουσι βρωμερὰς ἀναθυμιάσεις, μολύνουσι τὸν ἀέρα, καὶ προξενοῦσι μὲν ἐπιδημικὰς, ἀλλ' ἄλλου εἶδους ἀσθενείας, καὶ πρὸ πάντων ὀλεθρίους, κακοήθεις λοιμώδεις πυρετοὺς, οὐχὶ ὅμως πανώλην. Ἡ ὀλέθριος αὕτη νόσος, ὅπου καὶ ἂν ἀνεράνη εἰς τὰ θερμὰ κλίματα κατὰ πρῶτον, ὡς μεταδοτικὴ διεξηπλώθη πανταχοῦ εἰς τὸν Κόσμον, πατάξασα κατὰ περιόδους Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν, Ἀρκτον καὶ Μεσημβρίαν τοῦ καθ' ἡμᾶς ἡμισφαιρίου, καὶ θανατώσασα πλῆθὺν ἄμετρον ἀνθρώπων, ἕως οὗ περὶ τὸ μέσον τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος ἐγνώρισεν ἡ Εὐρώπη τὰ ιδιώματα τοῦ φρικτοῦ τούτου πάθους, καὶ προέλαβε διὰ τῶν συστηθέντων λοιμοκαθαρτηρίων τὴν διὰ τῆς κοινωνίας τοῦ κακοῦ εἰς τὰ τῆς Δύσεως μέρη μετάδοσιν.

Εἰς δὲ τὰς Ἀνατολὰς ἐμφωλεύσασα, καὶ διαδιδομένη ἐξακολουθεῖ διὰ τὰς φθοροποιὰς ιδέας τῆς προλήψεως, καὶ τὴν μὴ προφύλαξιν ἀπὸ τῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους θανατηφόρου αὐτῆς θραύσεως.

Ἡ φύσις, τὰ διάφορα ιδιώματα, τὰ ἀποτελέσματα τῆς φρικτῆς ταύτης νόσου εἰσὶν ἀκατάληπτα, διότι ὁ τὰ πάντα δημιουργήσας ὕψιστος Θεὸς ἀφῆκεν αὐτὴν ἑαυτὴν διατρέχουσαν τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν, ἣν πανσόφως ἐποίησεν· εἰς δὲ τὴν πορείαν τῆς καθορισθείσης ἐναρμονίου τάξεως τὰς συμβαινούσας τῶν φαινομένων ἰτίας τίνι λόγῳ αὐταὶ γίνονται, καὶ ποῖα δυνάμει, νὰ κατα-

νοήσωμεν δὲν δυνάμεθα. Μὲ ὅλον τὸ ὅτι ὁ ἐρευνητικὸς ἀνθρώπι-
νος νοῦς ἀνεκάλυψε τῆς φύσεώς τινα αἷτια, ἀλλὰ καθὼς εἰσέτι
αὐτὸς δὲν ἐγνώρισε τὸ τελικὸν ἀληθές αἷτιον, οὔτε τῆς πρὸς τοὺς
Πόλους ῥοπῆς καὶ διευθύνσεως τοῦ μάγνητος, οὔτε τῆς ἐρελκτικῆς
ἅμα καὶ ὠθιστικῆς ἡλεκτρικῆς ὕλης τὴν δύναμιν, οὔτε τοσούτων
ἄλλων ὁρωμένων ἀποτελεσμάτων τὸ αἷτιον, οὔτω καὶ τὸ τῆς
φρικτῆς ὀξύτατης καὶ καταστρεπτικῆς ταύτης νόσου, ἐκ ποίας
ἄρα δυνάμεως προέρχεται ἡ τοσαύτη ἀνυπόστατος ὁρμή, δι' ἧς
προσβάλλει εἰς τὰς ζωτικὰς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας, σίπει καὶ κα-
ταστρέφει δι' ὀλίγου ἀθεραπεύτως τὴν τοῦ ἀνθρώπου διάπλασιν·
πόθεν ἢ ποτὲ μὲν προδιάθεσις, ποτὲ δὲ ἀντιδιάθεσις τοῦ ἀνθρώ-
που εἰς τὸ κολλητικὸν τοῦ μιάσματος, καὶ τίς ὁ λόγος τοῦ νὰ
προσεπικτᾶται αὐτὴ διάφορα ἰδιώματα κατὰ τὴν τῶν κλιμάτων
διαφορὰν, καὶ ἐν μὲν τοῖς συγκερασμένοις κλίμασι νὰ λαμβάνη νο-
μὴν ἰσχυροτέρας θραύσεως, ἐν δὲ τοῖς θερμοῖς καὶ ἐν τοῖς κατα-
ψύχοις, ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς τε καύσεως καὶ τοῦ ψύχους διακοπὴν
καὶ παῦσιν, δὲν εἶναι τάχα καὶ τοῦτο πρὸς ἡμᾶς ἐν ἀποτέλεσμα
τῶν ἀκαταλήπτων καὶ ἀνεξηγήτων αἰτίων τῆς ποικίλης τὰς δυνά-
μεις φύσεως;

Προεβρέθη, ὅτι τὸ κλίμα τῆς Αἰγύπτου δὲν εἶναι παράγωγον,
ἀλλὰ δεκτικὸν τῆς Πανώλους διὰ τῆς ἀλλαχόθεν εἰς αὐτὴν μετα-
δόσεως, καὶ ἐὰν ἐκεῖσε τὴν σήμερον μετῆρχοντο αὐστηροτέρας διὰ
τῶν λοιμοκαθαρτηρίων προφυλάξεις, ἤθελε καταφανῶς ἀποδειχθῇ
τὸ σφαλερὸν τῆς προλήψεως τῶν φρονούντων τὴν χώραν ἐκείνην πη-
γὴν ἀνεξάντλητον τῆς Πανώλους. Οἱ ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων Συγ-
γραφέων τοῦ Θουκυδίδου διασωθέντες εἰς ἡμᾶς, οὐδὲ ὑπεμνημά-
τισαν, ὡς προειπώθη, ἰδιαίτερον τι, οὔτε περὶ τῆς φύσεως τῆς ὀ-
λεθρίας ταύτης νόσου, πρὸς διαφορὰν τῶν ἄλλων ἐπιδημικῶν ἀ-
σθενειῶν, οὔτε περὶ τῶν ἐποχῶν, καθ' ἃς ἐκ διαλειμμάτων κατέλα-
βεν αὐτὴ τὴν τε Αἴγυπτον καὶ ἄλλας χώρας.

Τὸ ἐξ Αἰθιοπίας λεγόμενον, πρὸ 430 χρόνων Χριστοῦ, παρὰ τοῦ
Θουκυδίδου, ὡς προκαταρκτικὸν τῆς λοιμώδους ταύτης νόσου, δι-
δωσι συμπερασμὸν τινα ὁμοιαληθείας, ὅτι ἀπὸ τῶν ἐνδοτέρων τῆς
Ἀφρικῆς ἐπήγασε, πιθανὸν, κατὰ πρῶτον τὸ λσokτόνον αὐτὸ νό-
σημα (1), Κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γεωγράφου Ἀρτεμιδώρου,

(1) Φαινόμενον παράδοξον, ὅτι οἱ τοῦ τῆς Αἰθιοπίας καὶ Ἀβυσσινίας γένος
καὶ αὐτοὶ οἱ Μαῦροι, ἐπικρατούσης τῆς πανώλους, λαμβάνουσι τὸ μῖasma
μὲ περισσοτέραν εὐκολίαν καὶ ταχύτητα, ἀποθνήσκοντες δι' ὀλίγου. Πόθεν λοι-
πὸν τὸ τοσούτον παρατηρούμενον δεκτικὸν τῆς θανατηφόρου νόσου πρὸς αὐτοὺς
πρὸ πάντων; Μήπως ὡς σχετικὸν τοῦ κλίματος, ἐξ οὗ ἐπήγαγεν ἡ πᾶν ὥλη;

τὴν ἀναφερομένην παρὰ τοῦ Στράβωνος (Βιβλ. ΙΖ'), μέρη τινὰ
τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀφρικῆς, ὡς μὴ κατομβρούμενα, ὑπόκεινται
εἰς λοιμώδεις νόσους δά τε τὴν ξηρασίαν καὶ τὰς βορβορώδεις λί-
μνας ἐκείσε. Πρὸς δὲ ἐπιβεβαίωσιν τούτου ἔχομεν ὡσαύτως καὶ τὰς
πληροφορίας τῶν νεωτέρων, τῶν δυνηθέντων νὰ παρεισθύσωσιν εἰς
τινα μέρη τῶν ἐνδοτέρων τῆς ἀγνώστου ἔτι ὁλοσχεροῦς εἰς ἡμᾶς
Ἀφρικῆς, οὔτινες λέγουσιν, ὅτι ὑπὸ τὸν Ἰσημερινὸν τῆς Ἀφρικῆς
κεῖται λίμνη τις μεγάλῃς ἐκτάσεως ἀσφαλτίτις καὶ δυσώδης, περὶ
τὴν ὁποίαν τὰ κείμενα ὄρη ἀποπέμπουσι καὶ αὐτὰ βρωμεράς ἐκ-
θυμιάσεις, ἀρορήτους ἀνθρώποις τε καὶ ζώοις, μολυνούσας τὸ περιέ-
χον τοῦ ἀέρος τῆς ἐκεῖσε χώρας. Ἐνδεχόμενον λοιπὸν ἀπὸ τῆς
τοσαύτης τῶν λιμνῶν ἐκεῖ δυσωδίας καὶ τοῦ μολυσμοῦ, ἀντὶ ἄλ-
λης φλογώδους ἀσθενείας, ὅτι ἐγεννήθη διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς
καύσεως τοῦ κλίματος, αὐτὴ ἡ ὀλεθρίας φύσεως νόσος, καὶ μετα-
δοθεῖσα ἀλλαχοῦ προσελάβετο ἄλλα συμπτώματα καὶ ἀποτελέ-
σματα χαλεπώτερα, διότι παρατηρεῖται, ὅτι τὸ ὁμοειδές νόσημα
προσεπικτᾶται διάφορα ἰδιώματα κατὰ τὴν τῶν κλιμάτων δια-
φορὰν.

Ἄλλος τις νεώτερος περιηγητὴς κατ' Αἴγυπτον, Ἰατρὸς καὶ
Συγγραφεὺς, Γάλλος τὸ γένος, κύριος Παριζε (M. Bariset) τῆς
αὐτῆς δοξασίας ἐχόμενος τοῦ ὅτι ἡ Αἴγυπτος ἐστὶν ἡ γενέτειρα
τῆς Πανώλους, δι' ἰσχυρίζεται ἀποφαινόμενος, ὅτι ἐφ' ὅσον ἐν Αἰγύ-
πτῳ διεκράτει τὸ ἔθος τῆς τῶν σωμάτων ταριχεύσεως (βαλσα-
μώματος), οὐδὲ ὑπῆρξε πανώλης· ἂν δὲ τοῦτο ἦν ἀληθές, ἀναμ-
φιδύλως οὔτε ὁ Ἡρόδοτος, οὔτε ὁ Σικελιώτης Διόδωρος, οἱ τοσαῦ-
τα περὶ τῶν ἡθῶν καὶ νομίμων τῶν Αἰγυπτίων διηγούμενοι, ἤθε-
λον καὶ τὸ σημαντικὸν τοῦτο τὸ περὶ ὑγιείας τῆς χώρας ἐκείνης
σιωπήσει. Καὶ ὁ μὲν Διόδωρος τὰ πρὸς τοὺς τεθνεώτας τῶν Αἰγυ-
πτίων νόμιμα διὰ τριῶν τάξεων ταριχευμάτων (Βιβλ. Α') εἰς
τὴν τῶν ἀρχαίων αὐτῶν ἡθῶν ιδιότητα ἀποδίδωσιν, οὔτι-
νες διὰ τῆς διατηρήσεως τῶν σωμάτων τῶν Πατέρων αὐτῶν καὶ
προγόνων εἰς τάφους πολυτελεῖς, ἤθελον δι' οὗ νὰ βλέπωσι τοὺς προτε-
τελευτηκότητας ἀκεραίους οὐ μόνον κατὰ τὸ ἀνάστημα τοῦ σώματος,
ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς χαρακτῆρας τῆς μορφῆς, ὅποιοι αὐτοὶ ἦσαν
καὶ οὔτω νὰ μιμῶνται τὰς πράξεις αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἡρόδοτος (Βιβλ.
Β') ἀποδίδωσι τὸ τῶν σωμάτων ταρίχευμα εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν
τῶν Αἰγυπτίων τῶν δοξαζόντων, κατὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς διδασκα-
λίαν (τὴν ἀλλοιωθεῖσαν καὶ παραφρασθεῖσαν, ὡς προεβρέθη) τῶν
ὑστεροχρόνων Ἰερῶν, τὴν μετὰ παρέλευσιν τριῶν χιλιάδων δῆθεν
χρόνων, καὶ τὴν τελείαν τότε διάλυσιν τῶν σωμάτων, τερατώδη

μετενσωμάτωσιν ὅθεν καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο περιπαθῶς κατεγίνοντο διὰ τοσούτων τελετῶν, βαλσάμων, ἐνταριασμῶν, καὶ τοσαύτης ὑπὲρ τούτων ἐξαισίου δαπάνης, ἵνα διαφυλάξωσι τὰ πτώματα κρείττονα φθορᾶς καὶ διαλύσεως, καὶ μὴ ταχέως γένηται ἡ τούτων μετενσωμάτωσις. Ἰδού τὸ πραγματιῶδες αἷτιον τῆς τῶν σωμάτων ἐν Αἰγύπτῳ ταριχεύσεως, καὶ οὐχὶ τὸ παρὰ τοῦ ῥηθέντος Ἰατροῦ Γάλλου, κατὰ τὴν ἰδιοπλαστίαν αὐτοῦ, παριστάμενον!

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ.

Εἰς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν πρῶτοι ἐφάνησαν ἑκδοτοὶ καθ' ὑπερβολὴν οἱ Αἰγύπτιοι, οὐχὶ ὅμως εἰς τὴν τέχνην ἐκείνην, ἥτις διὰ τὴν χαριεστάτην ἁρμονίαν τῆς τέρπει καὶ εὐχαριστεῖ τὴν ὄρασιν, καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως ἀποδεικνύει τὴν ὑπαρξίν τοῦ πράγματος, τὸ ὁποῖον παρρησιάζει, ἀλλ' εἰς ἐκείνην, ἥτις ἐκπλήττει τὸν νοῦν διὰ τὸ στερεὸν καὶ ἀκαταδάμαστον τῶν οἰκοδομῶν, καὶ διὰ τὸ ὑπερβάλλον τούτων μέγεθος, εἰς τὴν ὁποίαν βλέπονται τὰ πρῶτα σπέρματα, ἐξ ὧν οἱ Ἕλληνες παρήγαγον μετὰ ταῦτα τὰ κάλλιστα ἐκεῖνα φιλοτεχνήματα. Οἱ Αἰγύπτιοι δὲν εἶχον καμμίαν ιδέαν τάξεως καὶ συμμετρίας, ἀλλὰ νομίζοντες ἑαυτοὺς ἐφευρετάς, ἐπεχειρίζοντο ὅτι ὁ νοῦς αὐτῶν ἐστοχάζετο, διὰ τοῦτο καὶ παραλλάττουσιν ὅλα τὰ σωζόμενα εἰσέτι κατὰ τὴν Αἰγυπτὸν κτίρια, μὴ φυλάττοντα τὸ ἐν μὲ τὸ ἄλλο τὰ αὐτὰ μέτρα τῆς ὁμοιότητος.

Τὰ ἔργα τῶν Αἰγυπτίων, ὡς ὀγκωδὴ ὑπερβαλλόντως καὶ τερατώδη, διέμειναν διὰ τρίακοντα ἡδὴ αἰώνων καὶ ἔτι πρὸς ἀκαταγώνιστα καὶ αἰώνια· ἀλλ' αὐτὰ τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου, ὅσον ἐπίσημα καὶ ἐκθαμβὰ διὰ τὸ ἐξαισίον μέγεθός των καὶ ἂν φαίνωνται, εἶναι ὅμως ἄμετρα καὶ χωρὶς χάριν (ὡς εἰς τὸ Συγγραμμα τῶν Αἰγυπτιακῶν μὲ ἐντελεστέραν πληροφορίαν τοῦτο ἀναφαίνεται), ὑστερημένα λεπτουργίας καὶ κομψότητος, καθὼς τοῦτο ἐπιβεβαίωσι καὶ ὁ Στράβων, ὃς τις περιγράφων τὰ τῆς κατὰ τὴν κάτω Αἰγυπτὸν κειμένης Ἡλιουπόλεως λέγει ταῦτα· «ἔστι δέ τις (ἐν Ἡλιουπόλει) καὶ πολύστυλος οἶκος (Παλάτιον) καθάπερ ἐν Μέρφει, βαρβαρικὴν ἔχων τὴν κατασκευὴν· πλὴν γὰρ τοῦ μεγάλου

λοῦς εἶναι καὶ πολλοὺς καὶ πολυστίχους τοὺς στύλους, οὐδὲν ἔχει χάριν, οὐδὲ γραφικόν, ἀλλὰ ματαιοπονίαν ἐμφαίνει μᾶλλον».

Ἄλλ' οἱ ἐνδοξοὶ Ἕλληνες ἔλαβον μὲν τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς ἐξ Αἰγύπτου καὶ Φοινίκης, καὶ κατὰ μίμησιν ἐκείνων ἐκτίζον καὶ αὐτοὶ κατ' ἀρχὰς τοιαῦτα ὀγκωδὴ καὶ ἄρρυθμα κτίρια, καθὼς τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τὰς μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομὰς τῆς τε κατὰ Σικελίαν Ἀκράγαντος, καὶ τῆς κατὰ τὸν Σαλερνιτανὸν Κόλπον τῆς Ἰταλίας Πόλεως ποτε Ποσειδωνίας (τὰν Παιστόν)· πλὴν προϊόντος τοῦ χρόνου ἡ μεγαλόνοια καὶ δεξιότης τούτων ἀνύψωσε καὶ αὐτὴν τὴν ωραίαν τέχνην εἰς τὸν ἀνώτατον Κολοφῶνα τῆς τελειότητος, καὶ παρήγαγεν ἐκεῖνα τὰ τοσούτον ἐπιτερπῆ εἰς τὰ ὄμματα φιλοτεχνήματα καὶ ἀμίμητα ἀριστουργήματα ἐπὶ τοῦ πολυτελοῦς καὶ φιλοκόσμου Περικλέους μάλιστα, τοῦ ἐμφυχώσαντος ὅλας τὰς ἐλευθερίους τέχνας, ὥστε ὁ τόσον ἐπίπικρονος πρὸ πάντων, πολυτελής, μεγαλοπρεπής, λαμπρότατος καὶ ἀμίμητος ἐκεῖνος διὰ τὴν τέχνην ἐκατόμπεδος Παρθενὸν ἐν Ἀθῆναις (ὁ τῆς Ἀθηνᾶς Ναός), τὰ περικαλλῆ εἰσέτι Προπύλαια, καὶ ἄλλα ἐντελεστάτα ἐκεῖ κατὰ τὴν τέχνην ἐναπομείναντα κτίσματα (τούτέστιν, ὅσα ὁ χρόνος καὶ αἱ περιστάσεις δὲν ἐβλάψαν καὶ οἱ Ἀγγλοὶ ἀφῆκαν καὶ δὲν ἀπέσπασαν εἰσέτι ἐκεῖθεν), τὰ ἀπαθανάτισαντα περικλεῶς τὸ τοῦ Περικλέους ὄνομα, ὅσον καὶ τὰ λοιπὰ παρеспарμένα εἰς τὴν Ἑλλάδα περιφανῆ λείψανα τῆς ἀρχαιότητος, θαυμάζονται μέχρι τούτου, καὶ λογίζονται ὡς Ἀρχέτυπα λαμπρὰ καὶ κανὼν ἀκρίβεστάτος.

Ὅρθοι Παρθενὸν ἦτον ἐν ἀπὸ τὰ λαμπρὰ θεάματα τῆς πότε Ἑλλάδος, διὰ τε τὴν καθ' ἁρμονίαν Δωρικὴν ἐξαιρετὸν εὐρυθμίαν χαριεστάτην συμμετρίαν, καὶ τοὺς καθ' ὅλα τὰ μέρη μὲ ἀκριβεστάτην ἀναλογίαν καὶ μεγάλην λεπτουργίαν ωραίους στολισμούς του. Ὁ ζῆλος καὶ ἡ φιλοτιμία τοῦ Ὀλυμπίου Περικλέους περὶ τούτου ἐφάνη ἀκάματος. Εἴκοσι χρόνους κατηνάλωσαν οἱ Ἀρχιτέκτονες Ἴκτινος καὶ Καλλικράτης, καὶ περιπλέον ὁ περιβόητος Φειδείας, 425 πρὸ Χριστοῦ χρόνους, εἰς τὸ νὰ ἀπαρτίσωσι καὶ νὰ τελειοποιήσωσι τὸν ἀξιοθαύμαστον ἐντεχνον Ναὸν τοῦτον, τὴν δόξαν τῷ ὄντι τῶν Ἀθηναίων εἰκοσι χρόνους αὐτοὶ μετεκόμενον, ἐλάττωον τὴν τοσαύτην ὕλην τῶν μαρμάρων καὶ κίωνων, καὶ ἐκτίζον ἀκαταπαύστως· εἰκοσι χρόνους ὅλη ἡ Ἑλλὰς καὶ τὰ ἄλλα γένη εἶχον τοὺς ὀφθαλμοὺς των ἐστηριγμένους ἐπὶ τὸ λαμπρὸν τοῦτο ἔργον, περιμένοντες τὸ τέλος αὐτοῦ. Ὁ Ναός αὐτὸς διήρκεσε θαυμαζόμενος 2124 χρόνους, μέχρι τοῦ 1677 ἔτους, καθ' ὃν χρόνον μία βόμβη τῶν Ἑνετῶν κατηδάρισε τὸ ἀμίμητον τοῦτο φιλοτέ-

γνημα, ἐκτὸς μιᾶς σειρᾶς Κολωνῶν καὶ τινων Προπυλαίων. Οὐδέποτε οἱ Φαραῶ Βασιλεῖς μὲ ὅλους τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, τὰς ἀποτόμους καὶ ὡς ἄλλα βουνὰ πέτρας, τὰς ὁποίας συνεπεσώρευον, καὶ τὴν ἄμετρον πολυχειρίαν τῶν ὑποχειρίων αὐτῶν, ἐδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσιν ἐν τοιοῦτον, ὥστε νὰ ἔχῃ μικρὰν καὶ ὁμοιότητα μὲ τὸν τῆς Ἀθηνᾶς Ναὸν τοῦτον.

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ῥωμύλου ἐμαθητεύθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τὰς ἀρχάς τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς πρὸ δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐκτιζον μὲν στερεὰς καὶ μεγίστας οἰκοδομὰς, πλὴν κατὰ τὸν ἀκατέργαστον εἰρμὸν τῶν Τυρρηνῶν ἢ Ἐτρούσκων (Τοσκάνων), διότι ἐκτὸς τοῦ τρόπου τούτου, αὐτοὶ δὲν ἐγίνωσκον ἄλλον. Ἡ ὥραία λοιπὸν τέχνη αὐτὴ τῶν Ἑλλήνων πρόοδον λαβοῦσα ἐν Ῥώμῃ ἤρμα, σεν ἐπὶ Αὐγούστου. Ἡ πολυτέλεια καὶ μεγαλοπρέπεια τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου προήγαγε ταύτην ἐπὶ μέγα, ὅστις ἐκτίσεν ἱκανὰ λαμπρὰ Κτίρια εἰς τοὺς τόπους τῆς Αὐτοκρατορίας του, κακατὰ τὴν ἁρμονίαν τῶν Ἑλληνικῶν Τάξεων, τουτέστι τῆς Δωρικῆς, Ἰωνικῆς καὶ Κορινθίας, καὶ κατὰ τὴν ἐπινοηθεῖσαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του Μικτὴν λεγομένην Τάξιν, κοσμίαν μὲν, ἀλλ' ἀτελεστέραν παρὰ τὴν Κορινθίαν. Ὁ Τιβέριος ἐπομένως ἐφάνη ἀμελὴς περὶ τὰς ὥραιας τέχνας, ὁ δὲ Νέρων ἦτο τόσο ἐπιρροεπὴς καὶ ἐπιμανῆς εἰς αὐτάς, ὅσον καὶ εἰς τὰ πάθη του. Ὁ Ἀπολλόδωρος περιήρμος Ἕλληνας ἀρχιτέκτων ἐπὶ Τραϊανοῦ, διὰ παρακινήσεως καὶ τῇ μεγαλοδορίᾳ τοῦ Καίσαρος τούτου κατεσκεύασε καὶ ἤγειρεν ἐν Ῥώμῃ τὴν λαμπροτάτην καὶ ἀξιόλογον ἐκείνην Στήλην τοῦ ῥηθέντος Αὐτοκράτορος, ἑκατὸν εἴκοσι καὶ ἑξ ὑποῶν ὑψηλῆς ἔχουσας γεγλυμένον τὸν κατὰ Δακῶν αὐτοῦ θρίαμβον.

Μετὰ τὸν Ἀδριανὸν καὶ Ἀντωνῖνον ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ ἤρξατο νὰ ἐκπίπτῃ τῆς ἐπὶ Αὐγούστου καὶ Τραϊανοῦ ἐκείνης ἀρχαιότητος ἢ φροντίς ὅμως καὶ μεγαλοπρεπὴς ἐλευθεριότης τοῦ Ἀλεξάνδρου Σεύρου ἔστησε μὲν πρὸς καιρὸν τὴν κλίνασαν εἰς πτώσιν καλλίστην τέχνην ταύτην καὶ ἀνεζωπύρησε τὴν πρώτην λαμπρότητά της· ἀλλ' ἡ ἀδυναμία ἐπομένως τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ τότε πολιτικοῦ Κόσμου, ἐξησθένησε καὶ ἐμάρανε ταύτην, καὶ τέλος πρὸ τοῦ νὰ ἀποσβεσθῇ ἢ δι' ἐπτακοσίων καὶ ἐπέκεινα διαρκέσασα χρόνων αὐτῆς λαμπρότης, ἐπυροβόλησε τοὺς ὑστάτους αὐτῆς σπινθῆρας ἐπὶ τῶν πρώτων Βασιλέων τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας, μὲ ὅσα περικαλλῆ ἐκτίσαν καὶ ἀνέστησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ τε Μέγας Κωνσταντῖνος, Θεοδοσίος, Ἀρκάδιος καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν ὁποίων συνηνώθη μὲ τὰς Ἑλληνικὰς ὥραιότητας καὶ ἡ Γοτθι-

κὴ τάξις τῶν Κτιρίων, ἥτις, μὲ ὅλον τὸ μέγεθος τῶν οἰκοδομῶν της, λογίζεται ὅμως ὡς μία προφανὴς ἀτέλεια.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ Ἀρχιτεκτονικῆς τῶν τριῶν ἀρχαίων Ἑθνῶν· ἐξεταστέον δὲ καὶ τὰς αἰτίας, δι' ἃς οἱ μὲν Αἰγύπτιοι δὲν ἐδυνήθησαν νὰ φθάσωσιν εἰς τὰ μέτρα τῆς τελειότητος τῆς ἁρχαίας τέχνης ταύτης, οἱ δὲ Ἕλληνες ἀποκατέστησαν διὰ τῆς ἐντελείας λαμπρὰς ὅλας τὰς ἐλευθερίους τέχνας.

Οἱ Ἀρχιτέκτονες εἰς τὴν Αἴγυπτον ὄντες ἐκ τοῦ ὄχλου, ἔμενον πάντοτε, καθὼς καὶ ὁ λοιπὸς ὄχλος, ἀφανεῖς καὶ ἄσημοι. Οὐκ ἦτον ἄφροντος, διὰ τῆς βίας τῶν ἐκεῖσε νόμων, νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν τέχνην τοῦ πατρός του καὶ τὰ αὐτὰ τῆς ἐπιστήμης σχέδια. Κατὰ τὸν τοιοῦτον λοιπὸν περιορισμὸν τὰ πνεύματα ἔμενον ἀείποτε ψυχρὰ καὶ νεναρκωμένα, ἐστερημένα ἐκείνου τοῦ καλοῦ κέντρου, τὸ ἐποῖον διεγείρει τὰ φυσικὰ χαρίσματα πρὸς ἐπιχείρησιν καὶ ἐκτέλεσιν μεγάλων πραγμάτων. Ὅτι μέγα ἔργον καὶ ἐξαισίον οἱ Αἰγύπτιοι Ἀρχιτέκτονες καὶ ἂν ἐπεχειρίσθησαν καὶ κατέπραξαν, δὲν ἠξιώθησαν οὔτε τι μῶν, οὔτε βραβείων, διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἡ μνήμη αὐτῶν πάντων ἀπωλέσθη, καὶ οἱ Ἕλληνες οὐδένα τούτων ἀναφέρουσιν, οὔτε καὶ τὸν γλυφεᾶ ἐκεῖνον, ὅστις κατεσκεύασε τὸ Γιγαντιαῖον πολύκροτον θαυμαστὸν ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι Μεμνώνειον Ἀγάλμα, τοῦ ὁποίου ὅμοιον καθ' ὅλην τὴν Αἴγυπτον δὲν εὐρίσκετο. Αὐτὸ ἔστησαν πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ κατὰ τὰς Θήβας Ναοῦ, καὶ μέχρι τούτου ὑπάρχει, ἀπώλεσεν ὅμως τὴν φωνήν, ἥτις κατὰ τὴν περιαδομένην ἰδέαν, ἐξήρχετο ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἅμα τῇ πρώτῃ ἀκτίνι πρὸς αὐτὸ ἀνίσχοντος Ἡλίου.

(1) Ἡ Ἡὼς δι' ἔρωτα ἀρπάσασα τὸν Τιθωνὸν καὶ κομίσασα εἰς Αἰθιοπίαν, ἐγέννησεν ἐκεῖ ἐξ αὐτοῦ, κατὰ τὸν Ἡσίοδον καὶ τὸν Ἀπολλόδωρον, τὸν Ἡμαθίωνα καὶ Μένωνα· αὐτὸς δὲ ὁ Μένων, δυνάστης γενόμενος τῆς ἀνω Αἰγύπτου, ὁμόρου τῆς Αἰθιοπίας, ἀνέστησε τὸ τοιοῦτον παρμέγεθες αὐτοῦ Ἀγάλμα. Ἡμαζεν ἐπὶ Δαβὶδ καὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, καὶ ἀποσταλεῖς ὑπὸ τῆς μητρός του (ἥτις ἦτον ἀμφιμήτωρ τοῦ Πριαμοῦ) σύμμαχος πρὸς τοὺς Τρῶας (Ὀδυσσ. Α). ἐφρονεύθη ὑπὸ Ἀχιλλέως. Τούτου ὁ μὲν Διόδωρος ὁ Σικελιώτης κατάγει ἐξ Ἀσσυρίων, ὁ δὲ Κεδρινὸς Ἰνδῶν Βασιλεὺς δυνατώτατον καὶ πολεμικώτατον ὀνομάζει, ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ καὶ τὴν Αἰθιοπίαν, πλατυτέρῳ ὀνόματι, Ἰνδὶαν ἐκαλοῦν. Ὅτι δὲ ὁ Κολοσσῖος αὐτοῦ Ἀνδρίας ἐπὶ τῆς πρώτης ἀκτίνος τοῦ Ἡλίου πρῶτ' (διὰ τινος βέβαια ἐνδοθεν μηχανήματος) ἦτο φωνήεις, μαρτυροῦσι τὸ πρᾶγμα ὁ τε Σιράβων καὶ ὁ Παυσανίας ἐν Ἀττ. καὶ περιπλέον αἱ ἐπὶ τῶν ποδῶν τοῦ Ἀγάλματος γεγλυμέναι καὶ ὁράμεναι μέχρι τούτου Βασιλέων καὶ ἄλλων ἀνδρῶν αὐτῆς κῶν, Ἑλληνικαὶ καὶ Λατινικαὶ ἐπιγραφαί. Ἀλλ' αὐτὸ τοῦ θεάματος (τὸ

Ἄλλ' εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῶν λοιπῶν ἐλευθερίων τεχνῶν καὶ ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ ἡξιώθη, ὡς ἐκζητούμενη, καὶ τιμῶν καὶ βραβεύων· καὶ αὐτὸς ὁ κάλλιστος καὶ ἀξιώτατος τρόπος τῆς πρὸς τοὺς τεχνίτας εὐγνωμοσύνης καὶ ὑπολήψεως, ὡς ἐρεθιστικὸς, ἐτελειοποίησε τὴν φυσικὴν τούτων δεξιότητα. Προσέτι καθεὶς Ἕλλην τεχνίτης ἐδύνατο νὰ γίνηται καὶ Βουλευτὴς καὶ Στρατηγὸς τῆς πατρίδος του, καὶ ἡλπίζε καὶ τεχνίτης μένων, νὰ ἴδῃ τὴν αὐτοῦ στήλην ἐγγεγραμμένην πλησίον τῶν Ἀνδριάντων, οὐ μόνον τοῦ Μιλτιάδου καὶ Θεμιστοκλέους, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν Θεῶν. Ἡ δόξα καὶ ἡ εὐτυχία ἐνὸς ἐμπείρου τεχνίτου δὲν ἐξηρτάτο ἀπὸ τὴν ἰδιοτροπίαν καὶ θέλησιν ἐνὸς ἡδύ· τὰ λαμπρὰ φιλοτεχνήματα μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐπικρίσιν τῶν μερικῶν, ἀνεκρίνοντο κοινῶς, ἀπεδέχοντο δημοσίως, καὶ ἐβραβεύοντο πανηγυρικώτατα εἰς τὸ θέατρον ἐκεῖνο τῆς δόξης παρ' ὅλης τῆς Πανελληνίου Συναθροίσεως. Αὐταὶ λοιπὸν αἱ πάγκοινοι περίκροτοι τιμαὶ καὶ ἀνταμοιβαὶ ἐξηρέθιζον τὸν ζῆλον καὶ τὴν φιλοτιμίαν ὁσημέραι καὶ τῶν Ἀρχιτεκτόνων, οἵτινες ὑψώσαντες εἰς τὴν ἀνωτάτην λαμπρότητα τὴν τέχνην ταύτην, ἀπεθανάτισαν ἑαυτοὺς διὰ τοσούτων καθ' εἰρμὸν καὶ ἀρμονίαν ἀριστουργημάτων.

Οἱ δὲ πολῖται τῆς ἀρχαίας Ῥώμης καταγινόμενοι εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ πολεμικὰ, καὶ καθεὶς τούτων φρονῶν ἑαυτὸν ἐπίστημον ἄνδρα, ὡς ἔχων τὸ δικαίωμα νὰ παρεδρεύῃ, συνεδριάζων εἰς τὰς κοινὰς Συνελεύσεις, καὶ νὰ ἀναβῇ εἰς ὑπεροχάς, οὔτε κατεδέχετο ἄλλο ἐπάγγελμα· ἀλλ' ἀφῆκαν τὰς ἐλευθερίους τέχνας εἰς τοὺς αὐτῶν ἀνελευθέρους (Σκλάβους)· ὅθεν ποῖον καλὸν ἔπρεπε νὰ ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ νὰ προσμένῃ ἀπὸ μίαν τοιαύτην πληθὺν μισθοφόρων τεχνιτῶν, τῶν ὑποίων ἢ ἀνελευθερία κατέπνιγε τὴν εὐφυΐαν, καὶ ἡ ἐνίοτε φαινόμενη εἰς τινὰς δεξιότης ἤρξανε περισσότε-

ὅποιον διέμεινεν ἀκαταγώνιστον ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῶν τριάνοντα ἡδὴ αἰώνων, καὶ τῶν διαφόρων ἐν ἔθνων) τὴν τερατῶδη κεφαλὴν, οὐ πρὸ ποταμοῦ, Βελζώνης τις ὀνόματι ἐκ Ῥώμης ὁρμώμενος, κατὰ μίμησιν τοῦ ἀφελόντος ποτὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐν Ῥόδῳ ἱεροσσοῦ, καὶ εἰς Ῥώμην μετακομίσαντος συμπατριώτου αὐτοῦ Κομμόδου, Ἡράκλειον ὄψεν ἄθλον τελέσας καὶ αὐτὸς, ἀπέπεσεν ἀπὸ τῶν ὤμων, καὶ εἰς Ἀγγλίαν δῶρον ἀπέπεμψεν. Ἐμμεῖς λοιπὸν ἐπὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς γῆς ὁ κορμὸς τοῦ θαυμασίου τούτου Ἀγάλματος ἀσημὸς καὶ ἀκλεῆς, ὡς ἀκέφαλος καὶ ἀδιαγνώριστος. Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων Μυθιστορίαν· τὸ δὲ ἀληθές, αὐτὸς ἦτον Ἀμενόφ ὁ Γ. ὁ ἐκ τῶν Φαραῶ τῆς III περικρότου κατ' Αἴγυπτον Δυναστείας Δέκατος, υἱὸς Τουθμᾶσεως τοῦ Δ. ὁ παρ' Ἑλλήσιν ὀνομασθεὶς Μέμων· ὑπῆρξε Π. Χ. 1500 ἐτη. (Ὅδε Αἰγυπτιακ. Σελ. 129· καὶ καθέξης. Σημ. Ἐκδ.)

ρον τὸ βάρος τῆς αὐτῶν δυστυχίας, ἐπειδὴ ἐστοχάζοντο, ὅτι οἱ Δεσπότες αὐτῶν ἐμελλον τέλος πάντων μίαν ἡμέραν, ὡς πραγματείαν ἐπικερδῆ, νὰ τοὺς ἀπεμπολήσωσιν. Ἐκ τούτου λοιπὸν προῆλθεν, ὡς ἐπόμενον, ὅτι ὅλα τὰ οἰκοδομηθέντα ἐν Ῥώμῃ Κτίρια παρὰ τῶν ἀνελευθέρων, ἔφερον τὰ σημεῖα τῆς τῶν τεχνιτῶν δουλείας, ὄντα χωρὶς χάριτος καὶ λεπτοουργίας· τὰ δὲ καθ' ἀρμονίαν καὶ εὐπρέπειαν λαμπροτάτην ἐκεῖ οἰκοδομήματα κατεσκευάσθησαν ὑπὸ Ἑλλήνων Ἀρχιτεκτόνων ἐπὶ τινῶν Αὐτοκρατόρων, τῶν ὁποίων ἡ φιλοκαλία καὶ προστασία ἐβράδυνεν, ὡς προείπομεν τὴν τελείαν πτώσιν τῆς τέχνης ταύτης. Τὰ δὲ μετὰ Ἰουστινιανόν, μέχρις ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γενόμενα Κτίρια, τάττονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς κάτω (ἡ πιπτούσης) Αὐτοκρατορίας. Εἶναι ὅμως ἄξιον ἀπορίας, πῶς οἱ τότε τεχνῖται, περικυκλωμένοι ὄντες ἀπὸ τοσαῦτα σωζόμενα εἰσέτι εἰς τὴν Γραικίαν ἐντελέστατα κατὰ τὴν τέχνην ἀρχαιοτύπα καθ' ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἐλευθερίων τεχνῶν, καὶ ἔχοντες τὴν αὐτὴν τρυφερὰν φύσιν, τὴν αὐτὴν πρόχειρον καὶ γόνιμον ἀγγίνοιαν τῶν προγόνων ἡμῶν, καὶ ὅλα τὰ χρειώδη ἐργαλεία ἀνὰ γείρας διὰ νὰ τὰ μιμηθῶσιν, ἀφῆκαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τοιαῦτα κακόζηλα ἔργα· ἀλλ' οἱ τεχνῖται αὐτοὶ δὲν εἶναι ἴσως τόσον μειπτοὶ, ὅσον τὸ ἄστατον καὶ εὐμετάβλητον τῆς τότε ἐξουσίας, καὶ τὸ ἀφιλόκοσμον πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ ἀφιλόκαλον τῶν ἐρημέως πολλάκις βασιλευσάντων.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΤΩ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗ ΑΓΙΟΓΑΦΙΤΗ

ΚΥΡΙΩ ΠΛΑΤΩΝΙ

Περὶ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἀγίου Φωτός.

Τῇ Ὁσιότητι αὐτῆς πατρικῶς εὐχόμεθα·

Τὸ γράμμα αὐτῆς ἐλάβομεν ἄσμενοι, ὡσαύτως καὶ τὴν ἐν αὐτῷ περικλειστὴν περιγραφὴν, ἐκθετικὴν τῆς ἐν τῷ Μεγάλῳ Σαββάτῳ γενομένης τελετῆς καὶ τάξεως περὶ τῆς ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου Φωτορραναίας. Καὶ τὰ μὲν τῆς τελετῆς εἰσὶν ἱερὰ καὶ ἀρχαῖα, τὰ δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐν κρότῳ πολλῷ καὶ πατάγῳ ἀλαλαγμοῦ ἀδόμενα ᾠσματα θειασμοῦ παρὰ τῶν ὀρθοδόξων Ἀράβων, καὶ τὰ παρ' αὐτῶν ἅμα φέρδην ἐκσφενδονούμενα τῶν σαρκασμῶν, εἰ καὶ ἄτακτα, καὶ τῇ αἰδεσίμῳ ταύτῃ ἡμέρᾳ ἡκιστα

πρέποντα, ὑπουργοῦσι δὲ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Γερμανοῦ ἐκείνου τοῦ αἰοδίου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων μέχρι τούτου τῇ τῆς τοιαύτης οὐ κατ' ἐπίγνωσιν θερμότητος ὑπερβολῇ, καὶ τῶν ἀνανευόντων Δυτικῶν, μὴ ὁμολογούντων, μηδὲ πιστευόντων τὸ τῆς Φωτοφανείας τελούμενον. Οἱ δὲ λόγοις ἐναερίοις ἀμφιβάλλοντες περὶ τοῦ οὐδόλως τῇ εὐσεβείᾳ ἀντιφερομένου τούτου, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιστηρίζαντος καὶ ἐπιστηρίζοντος αὐτήν, ἀναιροῦσι τὸ ὑψηλὸν δῶρον τῆς Πίστεως, ὡς θέλοντες κατανοῆσαι τὰ πιστευτέα, καὶ ἀνοῖξαι τὸ τῆς διανοίας ἀνθρώπινον αὐτῶν ὄμμα ἐν τοῖς κατὰ πίστιν θεατοῖς καὶ δεκτοῖς. Πίστις δέ ἐστι, κατὰ τὸν ἐκ Λαμασκῦ Φωστήρα, «ἀπολυπραγμόνητος συγκατάθεσις.» Εἰ δὲ, ὃ ὁ Θεὸς ὑπὲρ φύσιν πρὸς στηριγμὸν τῶν Πιστῶν ἐνεργεῖ, οὐ δύναται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς κατανοῆσαι, εἰμὴ διὰ πίστεως μόνης, τί εἴπωμεν; Πρὸ ἱκανῶν χρόνων οἱ ἐπαγγελλόμενοι ἑαυτοὺς σοφοὺς κατὰ τὴν θύραθεν μάθησιν, καὶ διὰ ταύτης ὑπολαβόντες, ὡς τοῦ νοῦς ἀναπτυχθέντος, ἐστηκέναι ὑπεράνω δῆθεν τῆς ἀμαθείας καὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν, διέσπειραν αὐτοὶ πρῶτοι τὴν ἐναντίαν ιδέαν καὶ ἀμειβολίαν. Ἐσχάτως δὲ καὶ ὁ δόξαν μὲν ἄρας πολυμαθείας, ἀλλὰ μετελθὼν τὴν ἰδίαν ἀπατηλὴν γνώμην καὶ κρίσιν, καὶ ἐξ ἐλθὼν τῷ τοιοῦτῳ τρόπῳ τῶν αἰωνίων ἀμετακινήτων ὁρίων, τῶν τεθέντων παρὰ τῶν Πατέρων αὐτοῦ, καθὼς περ ὁκλάσας πρὸς δεῖγμα, ὅτι καὶ αὐτὸς ἦν ἐπισφαλὴς τὰς ἐπινοίας ἀνθρώπου, ἔπταισεν ἀσυγγνώσως περὶ τινος τῶν γεραρῶν τελετῶν, οὕτω καὶ περὶ τὸ ἀπύρρηκτον τοῦτο, τὸ διὰ τοσούτων αἰώνων ἤδη στηριχθὲν τῇ πίστει καὶ κραταιωθέν· ὑπὸ δὲ τῶν συλλεχθέντων παρὰ τοῦ ῥηθέντος ἀποσπασματίων τινῶν τοῦ ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνος σκοτεινῶν καὶ ἀποκρύφων διηγημάτων, συνηγορούντων τῇ ἀπιστίᾳ, καὶ διὰ τύπου, ὡς μὴ ὥφειλεν! αὐθαιρέτῳ γνώμῃ αὐτοῦ δημοσιευθέντων ἐν τοῖς Ἀτάκτοις, παρασυρθέντες οἱ περὶ τὴν Πίστιν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, διεφθαρμένους χρόνοις ἀκαταστατοῦντες πολλοὶ, καταστρεβύωσι καὶ οὗτοι κατὰ τοῦ ἐτησίως ὑπὲρ λόγον παρὰ τοῦ τὰ πάντα δυναμένου Ἀγίου Θεοῦ ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Μνήματος ἐνεργουμένου, μὴ εἰδότες, ὅτι, πρὸς τοῖς ἄλλοις, δι' ὧν ἡ Ἐκκλησία συνετήρησε καὶ πίστιν καὶ Ἔθνος καὶ Γλῶσσαν, καὶ τὸ ἱερὸν τελούμενον τοῦ θείου Φωτὸς ὥφθη καὶ τὸ ὡς κρηπίς, καὶ συνέδραμε καὶ συνετέλεσε πρὸς στηριγμὸν οὐχ ἥττον τῆς Πίστεως τῶν ἐκεῖσε κατ' Ἀραβίαν καὶ ἀπανταχοῦ Ὁρθοδόξων, οὓς ὁ Προνοητὴς Θεὸς ἐν μέσῳ τοσούτων καὶ τιλικούτων συμφορῶν καὶ δυστυχιῶν παραδόξως ἐλυτρώσατο.

Ταῦτα μὲν καὶ θρησκευτικῶς καὶ ἠθικῶς ὑπαγορευόμεθα ἐκθέ-

σαι πρὸς ἀπάντησιν τοῦ Γράμματός της περὶ τῆς διὰ τοσούτου μακροῦ χρόνου δεκτῆς καὶ πιστευομένης Φωτοφανείας, ἥς ἡ πολλὴ καὶ ἐξηκριβωμένη πολυπραγμοσύνη τολμηρὰ καὶ ἀθέμιτος. Μένουμεν δὲ διὰ παντός.

ὁ Πρῶτος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντῖος
καὶ εὐχέτης
αὐλῆς. Φεβρουαρίου ιζ'.

Τῷ αἰοδίμῳ Κωνσταντινῷ Μεγάλῳ Οἰκονόμῳ τῶν ἐξ Οἰκονόμων, ἐκθειάζουσα
καὶ ἐπικυροῦσα τὴν Τετρακτὺν
τῶν περὶ τῶν Ὁ Ἑρμηνευτῶν Βιβλίων.

Ἐχει μὲν ἡ τοῦ Χριστοῦ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ διακρατεῖ εἰς αἰῶνας τὴν ὑπὸ τῶν Ὁ τῆς Παλαιᾶς θείας Γραφῆς Ἑρμηνείαν, ἣν παρὰ τῶν Ἀποστόλων παρέλαβε συνάμα μετὰ τῆς Καινῆς τοῦ Θεοῦ Διαθήκης καὶ δι' ἀμφοτέρων τούτων, οἷον ψυχτροφῶν μαζῶν, οἷας αὐτὰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τοῦ Ἄσματος προδιέγραψε, τρέφει τὰ πλήθη τῶν Πνευματικῶν αὐτῆς τέκνων, τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ταῦτα ποτίζουσα, καὶ εἰς αὐξὴν προάγουσα, καὶ κρατύνουσα, φθάνοντα «εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ», καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον τελειούμενα. Ἀλλ' ἐπεὶ δὲ κατὰ τῆς θείας ἀληθείας οὐ διέλιπον αἱ ποικίλαι μεθοδεῖαι τῆς πλάνης, ἀνέστησαν ἤδη πρὸ πολλοῦ καὶ κατὰ τῆς ἀγίας Ἑρμηνείας τῶν Ὁ. ἄνδρες ἑτερόδοξοι πολλοὶ καὶ σοφοὶ κατὰ κόσμον, βαρὺν κατ' αὐτῆς κηρύξαντες πόλεμον, καὶ ὅλον, ἥ φασιν, Ἀχέροντα κινήσαντες, ἵνα τὸ θεῖον κῦρος αὐτῆς ἐξαλείψῃσι. Βιβλιοθήκην ὁλὴν συνιστῶσιν ὅσα πολλαχοῦ κατὰ καιροὺς καὶ γλώσσας διαφόρους ἐξέδωκαν Συγγράμματα, πειρώμενοι πολλαχῶς διεφυσμένην καὶ μυρίων σφαλμάτων γέμουσαν ἀποδεῖξαι τὴν πανίερὸν βίβλον, ἣν οἱ Ἑρμηνεῖς ἐκεῖνοι ἐκ θείας ἐπιπνοίας ἠρμήνευσαν, ἣν Θεὸς αὐτὸς ὡς πρόδρομον τοῦ Εὐαγγελίου προέπεμψεν, ἣν ἡ ἀρχαία Συναγωγὴ ἐσεδάσθη, ἣν οἱ θεοὶ Ἀπόστολοι συναζύραντες ἐν ταῖς θεοπνευστοῖς αὐτῶν Συγγραφαῖς, ἣν διὰ τοσούτων αἰώνων ἀπ' ἀρχῆς τῆς πίστεως Ἔθνη μυρία, καὶ φωναί, καὶ γλῶσσαι κατὰ πάσαν τὴν Οἰκουμένην διδάσκαλον ἔσχον τῶν προφητικῶν ἀληθειῶν, δι' αὐτῆς πρὸς τὴν Εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν ὁδηγούμενα καὶ σωζόμενα. Ταῦτα δὲ πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα μηδόλως οἱ σοφοὶ οὗτοι σεβασθέντες, τὴν μὲν ἀγίαν Ἑρμηνείαν πολλαχῶς συκοφαν-

τήσαντες, οὐδενὸς ἀξίαν ἐλογίσαντο· μόνον δὲ τὸ καθ' ἡμᾶς Ἐβραϊκὸν πρωτότυπον ἀδιάφθορον καὶ ἀκέραιον καὶ ἐν πᾶσιν ἀληθές, οἷον ἀπὸ τῶν προφητικῶν προῆλθε χειρῶν, πρεσβεύοντες καὶ συνιστῶντες, ἐκ τούτου καινὴν ἐρμηνείαν ἐποιήσαντο κατὰ διαφόρους Γλώσσας, καὶ τοιαύτην κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας δεόν ᾤθησαν, ἀφεμένης τὴν Ἀποστολικὴν καὶ πατροπαράδοτον Ἑρμηνείαν τῶν Ὁ, ἣν καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις ἐπιγινώσκει τε καὶ ἀναγινώσκει, καὶ ἀναγνώσεται, «μέχρις οὗ καταγγέλλεται τὸ Εὐαγγέλιον ἐν ὅλῳ τῷ Κόσμῳ» Ἀλλὰ τὸ μὲν ματαίον καὶ κούφον τῆς αὐτῶν ἐπινοίας αὐτόθεν δῆλον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ τοῦ ψεύδους ὑπέρεταί πρὸς στῆριξιν τῆς ἰδίας αὐτῶν δόξης πολλῇ παντοίων ἐπιχειρημάτων ἐχρήσαντο ῥύμη καὶ φορᾶ, λόγοις ὀργῶσι καὶ παραβόλοις μέγα κατὰ τῶν Ὁπνέοντες τὸ πολέμιον, καὶ τὰ ὥτα τῶν παρ' ἡμῖν ἀπλουστέρων διαβρυλλοῦντες, ἔδει πάντως πρὸς καταρτισμὸν μάλιστα τῶν τοιούτων τὴν τῆς ἀληθείας ἀκουσθῆναι φωνήν, μήποτε παραβρῶσι καὶ δὴ ἤκουσται καὶ διακεκήρυκται, τῆς θείας προνοίας ἐπινευσάσης. Κατὰ γὰρ τοῦ ὄγκου τῶν τοσούτων σοφισμάτων τῶν κατὰ τοῦ θείου κύρους τῶν Ὁ ἀνέδην στρατευομένων, καὶ τοῦ τόνου τῶν ἐπιχειρημάτων τῆς ματαιολογίας, οὐδεὶς διὰ τοσούτου μακροῦ χρόνου, ἐξ ὅτου τὸ τοιοῦτον κεκύλισται ζήτημα, οὐδεὶς οὕτω γενναίως ἀντεξάνεστη. Ἀπέκειτο δὲ τὸ ἄθλον τῷ καθ' ἡμᾶς ἀκμάζοντι μεγάλῳ Οἰκονόμῳ καὶ γενικῷ Ἱερακέρυκι καὶ ἐξάρχῳ τοῦ Αποστολικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ Θρόνου (α) κυρίῳ Κωνσταντίνῳ τῷ

(α) Τὰ ἐκκλησιαστικὰ ταῦτα αξιώματα ἐπὶ τῆς πατριαρχίας αὐτοῦ τοῦ Συγγραφέως τῆς ἐπιστολῆς ἀνενεώθησαν αὐθις καὶ ἐπεβραβεύθησαν τῷ σοφωτάτῳ αἰοδιμῷ Διδασκάλῳ, ὡς διαλαμβάνει τὸ ἐκδοθὲν τότε Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν ἐπόμενον Δίπλωμα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ

Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Τοὺς εὐσεβεῖα κατηγλαῖσμένους καὶ ζῆλον ὑπὲρ αὐτῆς ἐνθερμον διατρέφοντας βίου τε ἀρετῇ καὶ θείων λόγων διδασκαλίᾳ ὡς ἐλίμους τῷ χριστωνύμῳ πληρώματι καθισταμένους, γεραίρειν οἶδε προσφυῶς τὸ περιούσιον ὕψος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τιμαῖς Ὀφεικίων καὶ προνομίων τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐνοίαν καὶ δικαίαν ὑπόληψιν ἐπιδείκνυσθαι, ταῖς τῶν φιλοθέων αὐτῶν ἀρετῶν ἀμοιβαῖς φιλοτι-

ἐξ Οἰκονόμου, ἀνδρὶ περὶ τὴν ἱερὰν Θεολογίαν, καὶ φιλοσοφίαν, καὶ παντοίαν πολυμαθειαν ἐν πολλοῖς διαπρέποντι. Ὅς ἀπὸ βρερὺς τὰ ἱερὰ γράμματα εἰδώς, καὶ διὰ πολλῶν ἄλλων Συγγραμμάτων τῇ τε Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ Ὁρθοδόξῳ γένει πιστῶς ὑπηρετήσας, καὶ

μωτέρους αὐτοὺς ἀπεργαζομένη «μισθὸς γὰρ φησὶν ἀρετῆς ἔπαινος, καὶ τιμὴ καὶ δόξα παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν.» Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ὁ Σοφολογιώτατος ἐν Ἱεροδιδασκάλοις καὶ Πρεσβύτερος Κύριος Κωνσταντίνος Οἰκονόμος, ἀνὴρ τὰ μὲν ἄλλο σοφός, καὶ παιδείας Ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς θύραθεν ἐς ἄκρον ἐκκλησιαστικῆς, ζήτησε δὲ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, εἶπερ τις ἄλλος, προέχων, ὡς τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως προασπίστῆς, πρὸ χρόνου ἐπὶ τοῦ αἰοδιμοῦ προκατόχου ἡμῶν Κυρίου Γρηγορίου, δι' οὗ ἐν ἄκρῳ φιλογενεῖα καὶ φιλοτιμία ψυχῆς ἀνέστη θεοφιλεῖς ἀγῶνας ἐπὶ τῆς ἀξιοπρεποῦς αὐτοῦ Σχολαρχίας ἐν τῇ κατὰ τὴν Σμύρνην διαστήμῳ ἐκείνῃ Σχολῇ, ἀφ' ἧς, ὡς ἀπὸ φωτὸς ἀρχεγόνου, εἰς ἅπαν τὸ Γένος ὁ τῆς ἀληθοῦς καὶ ὁμοῦς παιδείας μετ' ὀχλοῦ φωτισμὸς, προαχθεὶς εἰς τὸ Ὀφείλιον τοῦ Μεγάλου Οἰκονόμου τοῦ Ἀγιωτάτου Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, καὶ παρὰ ταῦτα Γενικὸς Ἱεροκέρυξ τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας καὶ ἀπασῶν τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀναδειχθεὶς διὰ τὴν ἐξοχὸν αὐτοῦ περὶ λόγους ῥητορικὴν ικανότητα, καὶ μελιόρουτον χάριν Ἐπειδὴ φαιεν, ἡ αὐτοῦ Σοφολογιότης, κατὰ τὸν ἐν Εὐαγγελίοις πιστὸν Οἰκονόμον, τὸ τοῦ Κυρίου τάλαντον ἀόκνως πολλαπλασιάζων ἐς δεῦρο οὐ διέλιπε κοινωφελῇ ἑαυτὸν παρεχόμενος, βίου τε ἐνθέου ὑποδείγματι καὶ πλούτῳ οὐρανίων διδασκαλιῶν, καὶ ψυχωφελέσι Συγγραμμάσι τοὺς πιστοὺς καταρτιζὼν, καὶ παντὶ τρόπῳ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας αγωνιζόμενος, ὥστε καὶ ἤδη ἐν ἀλλοδαπῇ τυγχάνων πολλὰς καὶ αξιολύτους παρασχεῖν τῇ κοινῇ ταύτῃ Μητρὶ ἀφορμὰς τοῦ ἐνυπάρχοντος αὐτῷ θεοῦ ζήλου καὶ τῆς φιλογενεοῦς γνώμης. Διὰ ταῦτα κατὰ δίκαιον λόγον ἀνταξίως τιμῶντες τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, κλέος καὶ καύχημα τῷ ὀρθοδόξῳ Κλήρῳ περὶ ἀπτόντες, ἐγνώμεν νέαις Ἐκκλησιαστικῆς φιλοτιμίας ἐνδείξεσι τιμῆσαι τὴν αὐτοῦ Σοφολογιότητα, τὸ φιλόκαλον αὐτοῦ ὑποθάλλοντες εἰς θεωριεστέρων ἔργων διάπραξιν. Καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα ἐκκλησιαστικῶς, ὅπως ὁ εἰρημένος σοφολογιώτατος ἐν Ἱεροδιδασκάλοις Μέγας Οἰκονόμος τοῦ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, καὶ Γενικὸς Ἱεροκέρυξ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας καὶ πασῶν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, Κύριος Κωνσταντίνος, ἐργαζόμενος ἀκολύτως, ὅπου ἂν εὐρεθῇ,

νῦν ἤδη καί τοι ἐν ἡλικίᾳ γηραιᾷ, ἀλλὰ γεανικωτάτῃ νοῦς δυνάμει, καὶ τόνῳ προθυμίας ἀπαρμύλλῳ, τὴν πανοπλίαν τῶν θείων λόγων καὶ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν περιζωσάμενος, πρωταγωνιστὴς οἶον καὶ πρῶταθλος ὑπὲρ τοῦ κύρους τῶν Ο', εἰς τὸ στάδιον καταβέβηκε. Καὶ δὴ ἀτρύτῳ φιλοπονίᾳ χρῶσάμενος, συνετάξατο τὴν Τετρακτὺν τῶν Βιβλίων τοῦ καλλίστου Συγγραμματος, φέρουσιν ἐπιγραφὴν, «Περὶ τῶν Ο' ἐρμηνευτῶν τῆς Παλαιᾶς θείας Γραφῆς,» ἣν καὶ προσεφώνησε καθιερώσας τῇ Μιᾷ Ἀγίᾳ, Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Ὁρθοδόξων. Ταύτην τὴν συγγραφὴν καὶ ἡμεῖς διαξεληθόντες, σύμφωνον εὗρομεν κατὰ πάντα, καὶ συναδούσαν ἀκριβῶς τῇ ἀκηράτῳ Διδασκαλίᾳ τῆς Εὐσεβείας. Ἡ τε γὰρ ἀλήθεια τῶν θείων λόγων ἐν αὐτῇ διαλάμπει, καὶ τῶν Θεοφύρων Πατέρων ἡμῶν αἱ μαρτυρίαι πλεῖσται καὶ τρανόφθοργοι ἐπιφέρονται. Πολλὴ δὲ καὶ ἡ τοῦ λόγου χάρις, καὶ ἡ περὶ τὴν φιλολογίαν ἐπιστήμη τοῦ ἀνδρὸς ἐπανθεῖ. Ἐκτίθενται δὲ καὶ ἀναπτύσσονται μεθ' ὅσης ἀκριβείας ὅσα τὰ στίφη τῶν ἐναντίων, εἴτε Δυτικῶν, εἴτε Μεταρρύθμητῶν κατὰ τοῦ κύρους τῶν Ο' ἐπεχείρησαν, καὶ ὅσα πάλιν ἐκάτεροι πρὸς ἀλλήλους διαφωνοῦντες, ἄλλως ἀντεῖπον. Καὶ πάντα δὴ ταῦτα σαφῶς ἀνασκευάζονται, ποικίλῃ πολυμαθείᾳ ἐφόδῳ, κράτει τε τῶν ἱερῶν λόγων, καὶ συναρμογῇ καὶ ἀλληλουχίᾳ τῶν ἐπιμαρτυρήσεων, αἷς καὶ αὐτοὶ τῶν ἀντιφωνούντων οἱ σοφώτεροι καὶ εὐγνωμονέστεροι πολλάκις φαίνονται συνομολογοῦντες. Ἐξελέγχονται δὲ καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς Ἑβραῖοι Κώδικες πολλὴν τὴν μεταβολὴν πεπονθότες, καὶ ὑποπτοὶ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν συνετωτέρων Ῥαββίνων ὁμολογούμενοι, συνεπι-

τά τοῦ θείου κηρύγματος, καὶ τιμώμενος ἐπαξίως, ἔχη ἐπὶ τούτοις καὶ τὸ ἤδη καθ' ἡμετέραν φιλοτιμίαν χορηγούμενον προνόμιον τοῦ φέρειν ἐπὶ κεφαλῆς σταυρὸν ἀδαμάντινον, ὡς γνώρισμα ἰδιαζούσης πρὸς αὐτὸν Ἐκκλησιαστικῆς περιποιήσεως διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀκαμάτους ἀγῶνας αὐτοῦ, ἀνθ' ὧν πρὸς τὴν ὀφειλομένη κοινῇ εὐγνωμοσύνῃ ἔχη ἀπολαμβάνειν σέβας καὶ δεξίωσιν παρὰ πᾶσι τοῖς ἐντυγχάνουσιν αὐτῷ εὐσεβέσιν, ἔτι δὲ καὶ τὴν στάσιν καὶ τὴν ἑδραν τὴν προσήκουσαν τῷ ὑψηλῷ βαθμῷ καὶ Ὀφρικίῳ αὐτοῦ ἐν ταῖς ἱερατικαῖς Συνελεύσεσι καὶ Χοροστασίαις. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ ἀπολυθεν ἀπεστάλη καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον Πατριαρχικὸν τῆς φιλοτιμίας ἔγγραφον τῇ αὐτοῦ Σοφολογιότητι.

Ἐν ἔτει αὐλῷ κατὰ μῆνα φεβρουάριον.

Ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως
Κωνσταντῖος ἀποφαίνεται.

κυρούντων καὶ τῶν σοφωτάτων ἐν τοῖς νεωτέροις κριτικοῖς. Ἐνθεν τοι καὶ αἱ ἐκ τοῦ νῦν Ἑβραϊκοῦ ὕφους μεταφράσεις σόλοικοι προκύπτουσι καὶ ἡμαρτημέναι. Καὶ συλλέβδην, τὸν περὶ τῆς καλλίστης τῶν Βιβλίων Τετρακτὺς λόγον περαίνοντες, φαμέν, ὅτι ταύτης ὁ Συγγραφεὺς τοσοῦτον εὐστόχως τὰ περὶ τοῦ κύρους τῶν Ο' ἐξηκριβολογήσατο, καὶ ἐπεξεργαστικώτερον πραγματευσάμενος ἀνέκρινέ τε καὶ ἐκράτυνεν, ὥστε (εἴ τι καὶ ποτὲ συνέγραψαν) πάντων διήνεγκε, καὶ τούτου κάλλιον ἔργον οὐδεὶς ἂν ἐπιδείξειε. Διὸ καὶ λαμπρὸν τὸ τῆς πρὸς αὐτοῦ πονηθείσης Τετρακτὺς ἔσχησε τρόπαιον, καὶ στήλῃν μνήμης εὐκλεοῦς ἐναπέλιπε τῇ τε Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς Ὀψιγόνοις, ἐν παντὶ τῷ βίῳ ἀνεξάλειπτον.

Ταῦτα μαρτυροῦμεν πᾶσι τοῖς τὴν εὐαγῇ ταύτῃ Συγγραφὴν διεξερχομένοις. Καὶ τοῦτόν Σοι τῷ Συγγραφεῖ δίκαιον προσάγομεν ἔρανον μισθοῦ ἀρετῆς, ὑπὲρ τῆς παντὸς λόγου ἀξίας Τετρακτὺς τοῦ μεγατίμου καὶ μοναδικοῦ Σοι πονήματος, ὃν καὶ δέξαιο, Ἄνερ σοφὲ, παρὰ τοῦ Σοῦ διαπύρου.

Τῷ αὐμῇ Μηνὶ ὀκτωβρίῳ,

Εὐχέτου Κωνσταντίου Α' τοῦ Βυζαντίου

Π. Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Τῷ Εὐγενεστάτῳ Κυρίῳ Σκαρλάτῳ Δημητρίῳ

τῷ Βυζαντίῳ, υἱῷ κατὰ πνεῦμα ἀγαπητῷ

τῆς ἡμῶν Μετριοτήτος. (1)

Εἰς Ἀθήνας εὐχετικῶς.

»Νοερῷ τῷ πνεύματι ἀπὸ φυγῆς τῇ Εὐγενείᾳ αὐτῆς εὐχόμεθα..

» Ἐλάβομεν τὴν, ἣν πόθῳ πολλῷ περιγραφὴν τῆς φίλης ἡμῖν τε καὶ αὐτῇ πατρίδος περιεμένομεν, διήλθομεν αὐτὴν μεθ' ὅσης εὐχαριστήσεως, καὶ στέφανον πλέκομεν αὐτῇ δικαίως ὀφειλομένων ἐγκωμίων, διότι τὰ τε ἐλλείποντα ἡμῶν καὶ ὅσα σιγῇ παρήλθομεν, δι' ἀκαμάτων ἀναδιφύσεων καὶ ἐξιγνήσεων, ὡς οὐδεὶς ἄλλος μετὰ τὴν τοῦ Γένους κάκωσιν, τὰ τῆς κλεινῆς Πόλεως ταύτης ἐξηκριβώσε, κατὰ μέγα μέρος ἀνεπλήρωσε, καὶ τὰ ἐν ἀδήλοις κείμενα ἀρχαῖα, αἰδηλα πεποίηκε καὶ, εἰ ἦν ἐπιτετραμμένον, πολλὰ ἂν ἔτι ἀφανῇ ἐδύναντο πάντως εἰς γνώσεως φῶς προκύψαι, πρὸς δῆλωσιν θετικωτέραν καὶ ἐμφανεστέραν Ναῶν, Στηλῶν, Θεαμάτων, ὁδῶν ὀνομασιῶν, καὶ τ' ἄλλα λαμπρότητός ποτε καὶ

(1) Ἰδε Προλεγόμ. τοῦ Β'. Τόμ. Κωνσταντινουπόλεως σελ. 5'. ἐν ὑποσημ. (Σημ. Ἐκδ.)

μεγαλοπρεπείας δείγματα, ἐφ' ᾧ τόσο ὀριστικῶς καθέκαστα τούτων ἴσταντο.

Καὶ τὰ μὲν τῆς Πόλεως καὶ τὰ ἀγγίπολα ταύτης ὅσον ἐνεστὶν ἀκριβῶς διευκρινήθησαν, τὰ δὲ ἀντικρὺ ταύτης καὶ τὰς τοῦ τερπνοῦ Βοσπόρου ἀμφοτέρας παραλίας μέχρι τοῦ Στομίου, ἰδεῖν ὅσον οὐπω ἐφίεμεθα. Τούτων δὲ τῶν κατὰ Βόσπορον ἀρχαίων θέσεων καὶ ὀνομασιῶν οὐδὲνα, ὡς οἶδεν, ὁδῆγόν ἔχομεν εἰ μὴ τὸν Γύλλιον, ᾧ ποδηγὸς καὶ αὐτῷ ἐγένετο Διονύσιος ὁ Βυζάντιος, οὗ Ἀναπλους Βοσπόρου, τὸ κάλλιστον τὸδε ἀρχαιότητος πόνημα εἰ ὁ Δουκάγγιος καὶ ὁ Ὀλστένιος τὴν καθ' ὑπόσχεσιν αὐτῶν ἐκδοσὶν εἰς ἔργον οὐκ ἤγαγον, ἀλλὰ πιθανόν, ὑπὸ πυκνῷ τῷ ζόφῳ, ἐν ταῖς τοῦ Βατικάνου καὶ τῶν Παρισίων Βιβλιοθήκαις συνέχεται, ἐν χειρογράφοις εἰσέτι σωζόμενον. Τίς δ' ἂν, ἐξ ἧς σκοτίας λανθάνει, εἰς φῶς ἀνακαλέσαι σπουδάσειεν;

Ἐξεστὶ δ' ἡμῖν ἄρα, ἄνευ περπερείας τινός, ὑποβαλεῖν αὐτῇ παρατηρήσεις τινάς; Περὶ ὧν καὶ ἐκζητοῦμεν τυχεῖν ἐπισκοπῆς συγγνώμης.

Τὸ κατὰ τὸ Ἑβδομον Παλάτιον Κωνσταντίνου (Γεῦρ-Σαράγιον), αὐτὸ ἐστὶν ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ὁ Ἀποκαυχός, μεταποιήσας εἰς δεσμοκτήριον, φέρων ἐνέκλεισε τρὺς οἰκείους τοῦ Καντακουζηνοῦ. Διότι, ἅμα τῇ τοῦ ῥηθέντος καταστροφῇ, τάχιστα, κατὰ τὸν Καντακουζηνόν (Βιβλ. Γ'). » Οἱ ἐν Βυζαντίῳ φίλοι, γράμματα, λέγει, » πρὸς Βασιλέα ἔγραφον περὶ τῶν γεγεννημένων, καὶ παρήνουν, » πάντα ἐν ὑστέρῳ θέμενον, τάχιστα ἵκειν πρὸς Βυζάντιον, ὡς » τῶν δεσμοτῶν τὰ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου βασιλεία κατα- » σχησόντων, καὶ εἰ τάχιστα παραγένοιτο, Βυζάντιον παραληψό- » μενός ἐκεῖθεν. » Ἐκεῖθεν πάντως, ὡς ἐπὶ τῶν κατὰ ξηρὰν τει- » χῶν τῆς Πόλεως κειμένου τοῦ Παλατίου, καὶ οἱ δεσμοῦται εὐχε- » ρῶς ἰδύναντο, ἢ δια τῆς παρακειμένης Πύλης τῶν Ἀσωμάτων, ἢ διὰ τῆς ἐγγύς Χαροίας τὸν Καντακουζηνόν εἰσάξει εἰς τὴν Πόλιν. Τοῦτο τοίνυν εἰς πειθῶ ἐπικλινέστερον, ἢ τὸ πιθανόν τοῦ ὅτι τὸ κατὰ τὴν Προποντίδα τοῦ μεγάλου ἐκεῖσε παλατίου φρούριον ἦν τὸ δεσμοκτήριον. Τούτου γὰρ ὑποτεθέντος, πῶς ἂν ἰδύνατο ὁ Καντακουζηνός μετὰ τοσούτου στρατοῦ, ἵππικου καὶ πεζῶν, ἐλλείπει πλοίων, καὶ πλοίων τοσούτων, καταπλεῦσαι τὴν Προποντίδα μέχρι τοῦ ῥηθέντος φρουρίου; Παῖδες ἐτι ὄντες ἀκηκόαμεν διηγουμένων καὶ περὶ τοῦ Παλατίου τούτου, τοῦ εἰς εἰρκτὴν μεταβληθέντος ὑπὸ Ἀποκαυχοῦ, παρὰ γηραιῶν Ἀρχόντων Φαναριωτῶν, τῶν ἐκ προγόνων παραλαβόντων κἀκείνων τὸ περὶ τούτου κατὰ διαδοχὴν, καθὼς περὶ καὶ περὶ τοῦ ἐν Γκιουλι-τ'χαλί τάφου, περὶ

οὗ κατωτέρω. Οἶδαμεν, ὅτι ταραττούσιν οἱ τοῦ Καντακουζηνοῦ λόγοι οὗτοι: » Ἐν τοῖς βασιλείοις Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, » καὶ οἱ τοῦ Δούκα, ὅστις καλεῖ φρούριον αὐτὸ τοῦ μεγάλου Παλατίου; ἀλλ' ὁ Καντακουζηνός ἐκτίθησι τὸ ἀληθές, δεικνύων ὅτι οἱ δεσμοῦται, τὸ φρούριον ἐκλιπόντες, ἐπὶ τὸν ἐγγὺς κατέρυγον Νεὸν τῶν Ἑνέα Ταγμάτων, τὸν παρὰ τῆς Αὐγούστης Θεοδώρας ἀνεγερθέντα, καὶ κείμενον πλησίον τοῦ κατὰ τὸ Ἑβδομον Παλατίου τοῦ Κωνσταντίνου. Ὁ δὲ κατὰ τὰ ἄλλα περὶ τῶν δεσμοτῶν παρακολουθητικῶς τῷ Καντακουζηνῷ Δούκας, ἀντὶ τῶν Ἑνέα Ταγμάτων (ἐὰν μὴ λάθος ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει τοῦ Δούκα παρεστῆ- » ρησε) καλεῖ Νέας, τούτεστι τὸν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα ἐν τοῖς μεγάλοις Παλατίοις ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ οἰκοδομηθέντα περιώνυμον Νεὸν, ὃν Νεὸν Μονὴν ἐπωνόμασε. Τοῦ δὲ Παλατίου τούτου, περὶ οὗ ὁ λόγος, τὸ ὄνομα, ἄλλοι ἄλλως οἱ νεώτεροι ἐτυμολογοῦσι. Τί δ' ἂν εἴποι τις καὶ περὶ τοῦ Chevalier, ἀποκαλοῦντες αὐτὸ palais du rouge?

Περὶ τῆς Χρυσῆς Πύλης ἐν μετεώρῳ ταλαντευόμεθα. Ἡ παρ' Αὐτῆς ὑποδεικνυομένη καὶ ἀπωκοδομημένη, ἀτενέστατα παρ' ἡμῶν παρατηρήθη πρὸ χρόνων, καὶ ἔξωθεν, καὶ ἔσωθεν μάλιστα, ὅπου ἤδη κῆπος, παρακειμένος τῇ Ἐκκλησίᾳ Βελιγραδίου πύλη ἀπλῇ, οὐδ' ἔχνος μικρὸν φέρουσα τῶν πολλῶν καλλωπισμάτων δια γλαφρῶν Κιόνων, μαρμάρων, καὶ ἄλλων τῆς ἀρίστης τέχνης, οἷς ἦν κεκοσμημένη, σχῆμα φέρουσα θριαμβευτικῷ Γόξῳ διὰ τριῶν εἰσόδων. Καὶ ἐὰν ὁ κόσμος αὐτῆς ὅλος παρὰ τοῦ Πορθητοῦ, κατὰ πρόληψιν, μετεκομίσθη εἰς τὴν τοῦ Ἑπταπυργίου ὁρωμένην ἐκείσε, ἄφευκτον ἦν ἂν διατηρηθῆναι ἐν τῇ ἀπωκοδομημένῃ γνώρισμάτι τῆς βιαίας ταύτης ἀποσπάσεως, ἀφαιρέσεως καὶ μεταθεσεως ἐκεῖθεν τῶν τοσούτων καλλωπισμάτων. Διὸ καὶ πάρεστιν ἡμῖν εἰπεῖν τὸ κατὰ Γάλλους.

Le vrai peut quelque fois n'être pas vraisemblable.

Ἡ Πύλη, ἣν ἐπωνόμασεν Ἐϊούμπ-Ἐνσαρί, οὐκ ἀρχαία, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν ἠνοίχθη, ὡς ἐκ τῆς ἀπλουστάτης οἰκοδομῆς αὐτῆς δῆλον, κατασκαρέντος, μέρους τῶν παρὰ τὴν Πύλην ταύτην Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ Ἐμβόλων. Ἀπὸ δὲ τῆς τοῦ Κυνηγοῦ οὐδεμία ἄλλη ὑπῆρχε Πύλη, εἰμὴ ἡ τῶν Βλαχεργῶν, ἥτις πρὸς τὸν Κεράτιον Κόλπον ὑστάτη κεῖται, ἀποικοδομηθεῖσα μετὰ τὴν ἄλωσιν, μικρὸν περαιτέρω (ὀπίσθεν τῶν ἐκεῖσε ἐργαστηρίων) τοῦ ἀπὸ τῶν μεγάλων τειχῶν κατὰ μέσον τῆς ὁδοῦ, τῆς ἀγούσης πο- » τὲ εἰς τὸν Ξυλόκιρκον καὶ τὸ Κοσμίδιον, καὶ τανῦν εἰς Ἐϊούμπ, ἐκτεινομένου ἐγκαρσίως χθαμαλωτέρου τείχεος μέχρι θαλάσσης,

Πτεροῦ καλουμένου Βλαχερνῶν, ὡς ἀποκρέμασθαι τοῦ μεγάλου τείχους δοκοῦντος, ἢ Βραχίωνίου, ὡς βραχίονος δίκην ἀπὸ τῶν τῆς Ἀκροπόλεως τειχῶν παρεκτεινομένου ἕως θοσλάσσης. Τοῦτο δὲ, κλειομένης τῆς ξυλίνης αὐτοῦ Πύλης κατὰ νύκτα, διεκώλυε τὴν τε ἐξώθεν προσπέλασιν εἰς τὰ παράλια τείχη, καὶ τὴν διὰ τῶν πρὸς τὸν Κόλπον Πυλῶν τῶν ὑπόπτων ἀπόδρασιν. Τὴν δὲ ξυλίνην ταύτην Πύλην ὑπερησπίζοντο δύο τοῦ μεγάλου τείχους Πύργοι καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς τεταγμένοι φύλακες.

Τὸ δὲ ἔνδον, περὶ τὴν γωνίαν τῆς Ἀκροπόλεως ἐκτεταμένον ποτὲ ὑψηλὸν περιτείχισμα, τὸ συμπεριλαμβάνον ποτὲ τότε Φρούριον, τοὺς Πύργους καὶ τὰ διαφόρων ὀνομασιῶν Παλάτια, περιωρίσθη μετὰ τὴν κατάσκαψιν τῶν Παλατίων καὶ μετακόμισιν τῆς πολυτελεστέρας ὕλης εἰς Ἐἰοῦμπ, πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ἐκεῖσε περιδύξου Τεμένους καὶ Μαυσωλείου, ἐν μετρία ἐκτάσει, παραλειφθείσης τῆς ἀρχαίας Πύλης, ἥτις τὴν ἡμέραν μένει ἀνεωγμένη διὰ τοὺς εἰς τὸ αὐτόσε Μαυσωλεῖον θαμίζοντας. Τὰ δὲ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ταύτῃ πολυώνυμα παρὰ τοῖς τείχεσιν Ἀνάκτορα ἐξετείνοντο ἀπὸ ταύτης τῆς γωνίας τῆς Ἀκροπόλεως ἄχρι τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου Ἐγρὺ καπουσοῦ, καὶ ἐτελεύτων ὅπου τανῦν, τοῖς ἀναβαίνουσι τὸν τοῦ λόφου ἀνήφορον, κεῖται δεξιόθεν τὸ τοῦ Ἐγρὺ καπου Ἰέμενος, οὗ ἐν τῇ περιοχῇ ὁρᾶται ἐπὶ τῶν τειχῶν καὶ ὁ ὕστατος ἐκ τῶν πέντε Πύργων καὶ μετεωρότερος, ὃν Ἰσαάκιος ὁ Ἀγγελος μετεποίησε, καὶ εἰς ἔρυμα τῶν αὐτόσε συνημμένων ἀλλήλοις Ἀνακτόρων, καὶ εἰς ἐνοίκησιν ἑαυτῷ, κατὰ τὸν Χωνειάτην, καὶ οὐτινος πόρρωθεν ὁρῶνται αἱ τρεῖς περιλειφθεῖσαι θυρίδες. Ὁ ἥδη περιβόλος τοῦ φρουρίου ἐμπερικλείει ἐν τῇ μικρᾷ αὐτοῦ ἐκτάσει τὴν τε Βλαχερνῶν πύλην ἀπρωκοδομημένην, τὸ τοῦ Ἀγίου Βασιλείου ἀγίασμα, εἰς ὃ μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἐπιτρέπουσιν ἐνίοτε τοῖς ἡμετέροις προσιέναι, καὶ τὸν τάφον τοῦ Τοκλοῦ-δεδε, ὃν ἰδιαιτέρως σεβάζομεν αἱ Ὀθωμανίδες παρθένοι, περιέρχονται τὸν τάφον, ἐκφωνοῦσαι πολλάκις τὸ «Γεῖά-Ναμπιμπ,» τὴν καλὴν ἐκζητοῦσαι. Ὁ δὲ Ναὸς τοῦ Ἀγίου Νικολάου κεῖται κατὰ τὸ μέσον τῆς τῶν Ὀθωμανῶν ἐνταῦθα συνοικίας, μακρὰν τῆς ρηθείσης πύλης τοῦ περιδύλου τοῦ φρουρίου περὶ τὰ ἑκατὸν βήματα. Οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ ἐκεῖνοι οἱ κατ' ὅλην τὴν ἐπὶ τοῦ λόφου ἀνάβασιν παρακείμενοι τοῖς τείχεσι καὶ ἐκτεινόμενοι μέχρι τοῦ ρηθέντος Ἐγρὺ καπουσοῦ Τεμένους, εἰσὶν ἐπὶ τῶν θεμελίων τῶν αὐτόσε ποτὲ Ἀνακτόρων ἐκτισμένοι. Ὁ Ναὸς τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Μάρκου, τὸ ἥδη Ἀτίλ-Μοσταρᾶ-Τζαμισί, (οὗ ἔνδον ὁρᾶται μαρμαρίνος Κολυμβήθρα, εἰς ἣν διὰ μαρμαρίνων βαθμίδων ἀνέβαινον οἱ βαπτι-

ζόμενοι) κεῖται δὲ τοῦτο ἐγγὺς τῶν παραλίων τειχῶν, ἀριστερόθεν τοῖς ἀπὸ τῆς Πύλης Ἐνσαρὶ ἀπερχομένοις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Δημητρίου πρὸς Ξυλόπορτας.

Ὄνομάσθη δὲ οὕτως αὕτη, διότι ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν τοῖχος, ὁ περικλείων τὸ ἱκανὴν καὶ κατ' εὖρος ἑκτασιν ἔχον Προαύλιον τοῦ ἀρχαίου τούτου Ναοῦ, καὶ οἱ ἀπέναντι τούτου χριστιανικοὶ οἱκοί, καὶ αὕτη ἡ ἐν μέσῳ αὐτῆς ὁδὸς, ἐκλείοντο καθ' ἑκάστην νύκτα ὑπὸ τοῦ θυρωροῦ τοῦ Ναοῦ διὰ δύο μεγάλων ξυλίνων πυλῶν, κειμένων, τῆς μὲν κατὰ τὸ ἐν ἄκρον τῆς ὁδοῦ, τῆς δὲ κατὰ τὸ ἄλλο. Γυῖα-καπουσοῦ καλουμένων. Πυρποληθεῖσιν δὲ αὐτῶν τῶν ἀρχαίων καὶ τοσάκις ἀνακαινισθεῖσιν πυλῶν, κατὰ τὸ 1812 ἔτος, ἀμελεία τῶν ἐπιτρόπων τοῦ Ναοῦ, ἀντ' αὐτῶν οὐκ ἐστήθησαν ἄλλαι. Ὁ ναὸς οὗτος ἦν ἀρχαῖος μετὰ Γρούλλου, καὶ ἔσθθεν καθιστορισμένος διὰ μωσείου ἔχων διὰ σταῶν καὶ ὑπόνομον, ἐφ' οὗ ὁ Ναὸς ὑπῆρχεν ἀνεγνηγερόμενος. Ἐγένετο δ' ὡς γνωστὸν, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς Παμμακαρίστου, διὰ τινος χρόνου καὶ Πατριαρχεῖαν, ὡς Ναὸς ἀρχαῖος εἰς δὲ τὰ περὶ αὐτὸν Κελλία ἐκαθίητο δύο χρόνους ὁ κλεινὸς Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος ὁ Πηγᾶς, κατὰ τὸ 1596 καὶ 97 ἔτος, ὅτε ἐγένετο Τοποτηρητῆς τοῦ Οἴκουμενικοῦ Θρόνου. Τέως δὲ τὸν Ναὸν τοῦτον ὁ τε παντολέτωρ χρόνος καὶ οἱ σεισμοὶ διέρριψαν ἐν πολλοῖς μέρεσιν, ὅθεν καὶ, πτώσιν ἐπαπειλῶν, κατεστράφη, καὶ ἀντ' αὐτοῦ κατ' ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ἀνηγέρθη ὁ νῦν ξυλόστεγος. Ἐν τῷ τοῦ Ναοῦ τούτου ὑπονόμῳ ἀποτεθεῖσα ἐπὶ τῆς ἀλώσεως, εὗρέθη ὕστερον μία ἐκ τοῦ πυρποληθέντος Ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν Εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἥτις σώζεται μέχρι τούτου δεξιόθεν τοῦ Ναοῦ ἐν τῷ ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν Παρεκκλησίῳ προσκυνομένῃ, ἀλλ' ἔπαθεν ὑπὸ τοῦ χρόνου τὸ ἱερὸν ἀρχαῖον Ἐκτύπωμα, καὶ μόνη ἡ ἐπ' αὐτῆς ἀργυρὰ πλάξ περικρατεῖ αὐτὸ συντηρούσα.

Περὶ δὲ τῆς ἐπωνυμίας τοῦ Ἀγίου Δημητρίου Κανάβη συμφάσκωμεν, ὅτι ἢ οἱ πρόγονοι ἢ οἱ γονεῖς τοῦ ἐφημέρου χρισθέντος εἰς Βασιλέα, ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ 1304 ἔτος στάσεως καὶ τοῦ θορύβου, ὑπὸ τοῦ λαοῦ, Νικολάου ἐκείνου τοῦ Καναβοῦ, κατώκουν ἐγγὺς τοῦ Ναοῦ τούτου, καὶ συντελέσαντες ἢ εἰς τὴν ἀνοικοδομὴν ἢ εἰς τὴν ἐπισκευὴν αὐτοῦ, ἐκάλεσαν αὐτὸν, πρὸς διηνεκῇ μνήμῃ, ἐπ' ὀνόματι τῆς ἐπωνυμίας αὐτῶν τῶν Καναβῶν ἢ Καναβοῦ, ἀλλ' ὁ χρόνος ἢ ἡ ἀμάθεια διέστρεψε τὸ ὀρθὸν τῆς ἐπωνυμίας, μεταβαλοῦσα εἰς τὴν τοῦ Κανάβη.

Ἡ τῆς Γυρολίμνης Πύλη κεῖται ἀπρωκοδομημένη ἐν μέσῳ τῆς

Χαρσίας καὶ τῆς τῶν Βλαχερνῶν, ὁρωμένη παρὰ τῶν ἀναβαινόντων τὸν πρὸς τὴν Χαρσίαν ἀνθροπον δια τῆς παρὰ τὰ τείχη ὁδοῦ καὶ τῶν καταβαινόντων, ἔνδον τῶν παρακειμένων τοῖς τειχεσι κήπων.

Ἰκανῶς παραξέταθην ἐξιστοροῦντες τὰ περὶ τῆς ἐπισήμου ἱστορικῶς Ἀκροπόλεως ταύτης καὶ τῶν πέριξ. Συνεχῶς γὰρ φοιτῶντες, ἐστίσαμεν ἀτενὲς βλέμμα, παρατηροῦντες ἐπ' ἀκριβεῖα τὰ τε ἔνδον καὶ τὰ ἔξω τῶν τειχῶν τῆς ἁκρας ταύτης ἅπαντα.

Ἐν τῷ τῆς ἁγίας Θεοδοσίας ποτε Ναῷ, ἀνασεύμεν ἐν τῷ ἡμῶν φιλοπονίᾳ, ὅτι κεῖται μνήμα, φέρον ἐπιγραφὴν Ἀραβιστί· «Ἐνταῦθα κεῖται εἰς τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ,» καὶ ὅτι τοῦτό ἐστι δῆθεν τοῦ Ὁμολογητοῦ Ἀθανασίου· ἀλλ', ὥστερ καὶ ἐν ἄλλοις, διὰ λόγους ἀνωτέρους, τὸν δακτύλιον Ἀλεξάνδρου ἐπὶ στόματι θέντες, σιγὴν ὑσπάρσθημεν, οὕτω καὶ περὶ τοῦ ἐπισημότητος τούτου μνήματος, ἀποδώσαντες τὴν ἐν αὐτῷ κειμένην τέφραν ἑτέρῳ ὁμολογητῇ, καὶ οὐχὶ τῷ, ᾧ αὐτὴ ἀνήκει, τῷ μετὰ τῆς Ἀσιατικῆς Αὐτοκρατορίας μαρτυρικῶς καὶ ἐνδύξως συναποθανόντι αἰοδίῳ Α. Κ. τῷ Παλαιολόγῳ (οὗ τὴν ἐπὶ τοῦ τύμβου Ἀραβικὴν ἐπιγραφὴν στέλλομεν ἐμπερίχλειστον*). Ἡ περὶ τούτου παράδοσις ἀλληλοδιαδόχως μετέβη καὶ εἰς τοὺς γηραιούς Φαναριώτας, ὧν, παῖδες ὄντες, ἠκούσαμεν λεγόντων, αὕτη δὲ μεταβαίνει καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς κατασχοῦ καὶ κατέχουσι τοὺς πρώτους βαθμούς τοῦ θρησκευτικοῦ τάγματος τῶν Οὐλεμάδων καὶ αὐτῶν τῶν Μουδδερῶν τῶν μεγάλων Τερμενῶν περὶ τοῦ ἐν τῷ μνήματι τούτῳ κειμένου. Τοῖς δὲ ἐπισκεπτομένοις δι' ὀρισμοῦ ἐπισήμοις τῶν Εὐρωπαίων, οἵτινες ὁμῶς ἐμμένουσιν ἀναζητοῦντες ἐν τῷ τεμένει τοῦ Πορθητοῦ Σουλτάν Μεχμέτ ἢ τὴν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου λάρνακα, ἢ τὰς τῶν ἄλλων Αὐτοκρατόρων, ὑποδεικνύουσι τοῦτον τὸν τοῦ ὑστάτου Κωνσταντίνου τάφον, ὡς μόνον διασωζόμενον· Προσφάτως δὲ πρὸς τὸν τοῦ Βασιλέως τάφον καὶ μᾶλλον τὸν τοῦ Μ. Κ. ἐπιμονὴ πολλὴ δι' ὀρισμοῦ ἐκζητοῦντα πρὸ τριῶν χρόνων, εὐγενῇ γνωστὸν Ῥώσσον καὶ ἀνιχνεύτην τῶν ἱερῶν ἀρχαίων, Ἀνδρέαν Μουραβιέβ, ὑπέδειξαν καὶ αὐτῷ αὐτὸν τὸν εἰς Γκιούλ-τζαμισί, ὄν, ὡς τῷ ὄντι τοῦ ὑστάτου Παλαιολόγου, ἐβεβαίωσεν αὐτῷ καὶ ὁ τοῦ Τερμένους τούτου Ἰμάμης

(1) Ἰδοὺ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, «Μερχάτ χαβὰ ἔγοῦνε ἀσχάμπ Ἰουσοῦχ ἔλλ» μεσέχ· Ἀλεχ οὐλ σελάμ!» (Τύμβος τῶν Ἀποστόλων μαθητῶν Ἰησοῦ τοῦ Μεσίου· ἐπ' αὐτὸν προσκύνησις [εἴη προσκυνημένος!]). Ἡ σημείωσις τοῦ αἰοδίου Πατριάρχου φέρει ἄλλην μετάφρασιν τὴν ἐξῆς· «ἐνθάδε κεῖται καὶ εἰς τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.»

ὅτι δὲ τὸ τοῦ ἀειμνήστου πτώμα, κατ' ἐρευναν τοῦ Πορθητοῦ, εὗρέθη κατὰ τὴν τοῦ Ἀγίου Ῥωμανοῦ Πύλιν ἐν μέσῳ τῶν πολλῶν ἐκεῖσε ἀποκτανθέντων, γνωσθέν ἐκ τῶν βασιλικῶν πεδίλων, φερόντων, ὡς ἔθος, ἀετοὺς ὑφαντοὺς, καὶ ὅτι προσταγὴ τοῦ Σουλτάνου, ἐκτὸς τῆς κεφαλῆς, οἱ εὑρεθέντες χριστιανοὶ ἔθαψαν τὸ βασιλικὸν πτώμα μετὰ βασιλικῆς τιμῆς, τοῦτο διέξεισι βεβαιῶν Γεώργιος ὁ Φραντζῆς (Βιβλ. Γ'. κεφ. Θ'). Ἀξίον δὲ παρατηρήσεως ὅτι οἱ παρὰ τῷ Σουλτάνῳ ὁμογενεῖς, οἱ λαβόντες τὴν τοῦ ἐνταφιασμοῦ ἄδειαν, οὐκ ἐν ἄλλῳ Ναῷ, ἀλλ' ἐν τῷ τῆς Ἀγίας Θεοδοσίας, πρὸς μνήμην τοῦ κατ' αὐτὴν τὴν ἀποφράδα ἡμέραν, καθ' ἣν ἐωρτάζετο αὕτη, συμβῆναι καὶ τὴν ἄλωσιν τῆς Πύλεως καὶ τὸν θάνατον τοῦ Αὐτοκράτορος, φέροντες τὸν τούτου νεκρὸν ἐκῆδυσαν. Οἱ δὲ μετατρέψαντες τὸν Ναὸν εἰς Τέμενος, αἰδεσθέντες τὸν τάφον, ὑπέκρυψαν μὲν, κατὰ πρόληψιν, τὸ ὄνομα τοῦ κειμένου, ἀλλ' οὐ τὸ θρήσκευμα. Κατὰ δὲ τὸ 1832 ἔτος, ἐπισκευαζομένου τοῦ Τερμένους τούτου, κελεύσει ἰδιαίτερα τοῦ Σουλτάνου Σ. Μ. εἰδότης τίνος ὁ τάφος, ἔτυχεν, ὡς παρημελημένος, τῆς δεούσης περιποιήσεως καὶ ἀκοιμήτου κανδήλας.

Περὶ τοῦ κατὰ τὴν Προποντίδα λιμένος, περὶ οὗ σημειοῦμεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συγγράμματι, τοῦ παρὰ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου κατασκευασθέντος, αὐτὸς κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῆς Πύλης Κοντοσκαλίου (Κούμ-καπουσοῦ) καὶ τῆς τοῦ Γενί-καπουσοῦ τῆς Βλάχας καὶ ὑπῆρχε, διὰ τὸ ἀσφαλέστερον, ἔνδον τῶν παραλίων Τειχῶν κατεσκευασμένος. Εἶδομεν ἐν τῷ αὐτῆς πονήματι μεταφερόμενον αὐτὸν εἰς τὸν τοῦ Θεοδοσίου. Ἀλλ' ὅλου τοῦ μέρους, ἐν ᾧ ὁ τοῦ Παλαιολόγου ἔκειτο, κατοικουμένου ὑπὸ Ὀθωμανῶν, κατὰ τὸ 1819 ἔτος πυρπολυθέντος, ἀνεφάνη τὸ τοῦ λιμένος τούτου κυκλικὸν περίφραγμα, κατὰ τὸν Παχυμέρην, γεγυρωμένον ἐκ τριῶν ἀλλεπαλλήλως τεθειμένων μεγάλων πετρῶν, εἰργασμένων ὡς πλακῶν, ἔχουσῶν μῆκος μὲν τριῶν πήχεων, εὖρος δὲ δύο, καὶ βάθος ἡμίσειαν, τῶν μὲν δύο κάτωθεν ἀλλεπαλλήλων πλακῶν ἐκ πετρῶν τοῦ Βοσπόρου λευκομελανοχρόων, τῆς δ' ἐπ' αὐτῶν τρίτης σειρᾶς καὶ ἀνωτέρας, ἐκ μαρμάρων ἰσομέτρων Προκονησίων. Κατ' ἐπιταγὴν δὲ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, τὰ τοῦ Μεγάλου Διερμηνέως τότε τελοῦντος Μιχαὴλ Σούτζου τοῦ καὶ Αὐθέντου ὕστερον Μολδαβίας, ἀπήλθομεν πρὸς παρατήρησιν τῆς θέσεως ταύτης, τίνος ἕνεκα ὁ ἐκ τοιαύτης ἀλλεπαλλήλου σωρείας μεγίστων πλακῶν, ὁποῖόν τε ἦν ποτε κτίριον, καὶ ἀνενεγκεῖν πρὸς δόλωσιν τῷ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς δὲ τῶν περὶ αὐτὸν Ὀφφικιαλίων συνώδευεν ἡμᾶς, συνακολουθήσαντος μεθ' ἡμῶν καὶ τοῦ ἀειμνήστου Ἰακώβου

τοῦ Ῥίζου καὶ τοῦ εὐγενεῖς Ἰωάννου Σχινᾶ. Διήλθομεν δὲ τὸ Κάτεργα-λιμᾶν, τὰς ἐνορίας Ἀγίας Κυριακῆς καὶ Ἐλπίδος, παρήλθομεν τὸ Κοῦμ-καπουσοῦ, καὶ προεχωρήσαμεν ἔχοντες ἀριστερὸθεν τὰ παράλια Τεῖχη ἐνδοθεν, ἐγγὺς τῆς Πύλης Γενι-καπουσοῦ τῆς Βλάχας, ὅπου εἶδομεν τὸ ἐκ πετρῶν καὶ μαρμάρων κυκλοτερὲς περίφραγμα, ἐκτεινόμενον ὑποκάτω ἐνὸς τεφρωθέντος Τζαμίου, ἐνὸς μεγάλου Ὀθωμανικοῦ οἴκου καὶ περαιτέρω. Καὶ παυτικά ἐγνώκαμεν, ὅτι τοῦτο αὐτὸ ἐστὶ, κατὰ τὸν Παχυμέσην, τὸ πρὸς τὴν Βλάχαν νεῦον τοῦ Κοντοσκαλίου Νεώριον. Ὅλος ὁ τόπος ὁ περιέχων ποτὲ τὸ Νεώριον αὐτὸ, μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐπληρώθη, ἔχερσώθη καὶ ὑψώθη τὸ ἔδαφος, κατοικούμενος ὑπὸ Ὀθωμανῶν· αἱ δὲ ἀραρυῖαι ἐκ σιδήρου πύλαι, δι' ὧν εἰσέπλεον ὁ στόλος ἐλλιμενιζόμενος, ἀπωκοδομήθησαν.

Ἀπορον, πῶς παρήλθε μὴ ἐπισκεψαμένη καὶ τὴν, οὐ μακρὰ τοῦ Σουλτάν-Μεχμέτ πρὸς δύσιν, συνοικίαν Χαλιτζιλάρ-κιοσκιον λεγομένην, ὅπου κεῖται ἡ ἀνδρῶα ποτὲ Μονὴ τῆς Παναχράντου μεταβληθεῖσα εἰς Τέμενος ἐπὶ τοῦ πρώτου Σελήμ, καθὼς περ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θρήσκου Σουλτάνου καὶ ὁ ἐν Ἀρκαδιαναῖς τοῦ Ἀποῖ στόλου Ἀνδρέου. Ἐν τῇ συνοικίᾳ ταύτῃ μέχρι τοῦ ρηθέντος Σκατώκουν ὁμογενεῖς ἡμῶν, οἱ μόνοι τότε καὶ πρὸ ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτι χρόνων τὰ τῶν ἐπιππίων κομφῶς ὑφαίνοντες, καὶ τᾶλλα κοσμήματα τῶν χαλινῶν καὶ λοιπῶν ἀρίστως ἐργαζόμενοι, ἔχοντες τὸ αὐτῶν ἐργαστάσιον (καθὼς ἦδη καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ, οἱ μαθόντες ὕστερον παρ' αὐτῶν τὴν τέχνην καὶ διαδεχθέντες αὐτοὺς) ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ὅπου τανῦν ὁ Σαράτς-χανές, τοὺς δὲ οἴκους αὐτῶν περὶ τὴν Πανάχραντον, ἐν ἧ καὶ ἐκκλησιάζοντο. Πρωτομαίστωρ δὲ τῆς ἐπιστήμου συντεχνίας ταύτης πρὸ ἑκατὸν ἐβδομήκοντα δύο ἐτῶν ἐχρημάτισε καὶ ὁ τὴν μίαν ἐκ τῶν δύο θυγατέρων τοῦ ἀσώτου υἱοῦ τοῦ περικλεοῦς πρώτου Ἑρμηνέως Παναγιωτάκη ἐκείνου, τοῦ τὸν πατρικὸν πλοῦτον εἰς τὴν Ἀλ-χυμῖαν καταδαπανήσαντος, νυμφευσάμενος· τὴν δ' ἄλλην ἔμπορος τις τοῦ Οὐν-καπὴν Ἀδαμάκης Μουρούζης Τραπεζούντιος, ὅς τις τὸν υἱὸν αὐτοῦ Δημήτριον ἐκπαιδεύσας, συνεστήσατο αὐτὸν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Μαυροκορδάτον, τὸν δεκάκις Αὐθεντεύσαντα, ᾧ τινιδιὰ τῶν ἐκδουλεύσεων αὐτοῦ εὐαρεστήσας ὁ Δημήτριος, οὐ μόνον προήχθη Ποστέλνικος, ἀλλὰ καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Δομνίτσαν-Σουλτάναν αὐτῷ ἐνυμφεύσατο, ἐξ ὧν ἐγεννήθη ὅτε γενόμενος τέως κατὰ τὸ 1777 ἔτος, θανατωθέντος τοῦ Γρηγορίου Γκίκα Βοεβόδα, Αὐθέντης Μολδαβίας Κωνσταντῖνος Μουρούζης ὁ Γέρων, καὶ θυγάτηρ ἡ Δόμνα-Αἰκατερίνα, σύζυγος τοῦ Αὐθέντου Γέροντος Ἀλεξάν-

δρου Ὑψηλάντου, τοῦ πολυπαθοῦς. Ὅποιους δὲ υἱοὺς ἐγέννησαν ὁ Κωνσταντῖνος Μουρούζης, ἐξ ὧν μόνον τὸν Ἀλέξανδρον ἡγεμονεύσαντα, τοὺς δ' ἄλλους οἷον τραγικὸν τέλος κατέλαβε, δῆλον. Ἰδοὺ ἡ τῆς γενεαλογίας ἀρχὴ καὶ τῶν Μουρουζιδῶν, καθὼς περ καὶ τῷ μακαρίτῃ Βαρθολομαίῳ τῷ Κουτλουμουσιανῷ, πρὸς τοῖς ἄλλοις, τοῖς ἀφορῶσι τὰς τῆς ἐν Χάλκῃ Μονῆς τῆς Παναγίας ἀρχαιότητος, καὶ τὴν γενεαλογίαν τοῦ Ὑψηλάντικοῦ οἴκου δεδώκαμεν, ἣν καὶ ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς νήσου Χάλκης ἐτυπώσατο. (1)

Ἡ ἐγγὺς τοῦ Σιναΐτικοῦ Μετοχίου οἰκία μετὰ τοῦ Γκεργκυρίου τοῦ περικρότου Παναγιώτη τοῦ Νικησίου, οὐ περιῆλθεν εἰς τὸν Πετράκη τὸν Τάρσμπχανετζὴν ἐκεῖνον, ὃν ἐγνωρίσαμεν, ἀλλ' εἰς τὸν Νικόλαον Καρατζᾶν, καὶ τοὺς τούτου γονεῖς πρότερον, τὸν δι' ἐννέα ἐτῶν τὰ τοῦ Μεγάλου Ἑρμηνέως τελέσαντα, καὶ κατὰ τὸ 1782 ἔτος, μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ γέροντος Α. Ὑψηλάντου, Βλαχίας ἡγεμονεύσαντα, οὐ σύζυγος ἦν ἡ Δόμνα-Τάρσια. Ὁ δὲ Πετράκης κατῴκει κατ' ἀρχὰς παρὰ τῷ πενθερῷ αὐτοῦ Λουκάκῃ Σεράφῃ, ἐγγὺς τῆς Ἐκκλησίας τῆς τῶν Μογγολίων Δεσποίνης· ἰσχύσας δὲ μετέβη εἰς τὸν, ὃν ὠκοδόμησεν, οἶκον κατὰ θάλασσαν ἐν μέσῳ τῆς τοῦ Φαναρίου καὶ τοῦ Πετρίου Πύλης.

Καὶ ταῦτα μὲν ἄλλις, περὶ ὧν ἴσμεν τῆς φίλης πατρίδος· Σὺ δὲ, ἀγαπητέ, φιλοπόνως ἀσχοληθεῖς εἰς φῶς ἀνακαλέσαι ἐσπούδασας, ὡς οὐδεὶς πάντως ἄλλος, μεθ' ὅσης ἐπιμελοῦς ἐρεύνης, τὰς τῆς περιδόξου πατρίδος ἀρχαιότητος, δι' ὧν κάλλιστα αὐτῇ ἀνταπέδωκας τὰ τε γέννητρα καὶ τὰ θρέπτρα. Ἐντεινε οὖν καὶ ἐξασκοῦ τοὺς παραπλησίους καὶ ὑπὲρ τῶν τῆς πατρίδος λοιπῶν ἀγῶνας, δι' ὧν αὐτὸς σαυτῷ τιμὴν καὶ ἔπαινον προμνηστεύσεις, καὶ πολλοῖς ἄλλοις φιλαρχαιολόγοις ὄφελος. Γὰρ δ' ἄλλα διαμένομεν, ἔς τ' ἂν τὸ ζῆν ἡμῖν περιῇ. Τῆς φίλης ἡμῖν αὐτῆς Εὐγενείας

Ἀωνε', Ἀπριλίου 16'.

εὐχέτης διάπυρος ὁ Π. Κ.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΞ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

σταλείσης παρὰ τοῦ αἰοδίδιμου πρὸς τινὰ τῶν φίλων, ὅτε ἀπεχώρησε του Θρόνου.

Ἡμεῖς δὲ διὰ τετραετίας δουλεύσαντες, ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν, τὴν κοινὴν Μητέρα καὶ τροφὸν Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν, καὶ πρὸς τοῖς

(1) Ἰδ. τὸ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Βαρθολομαίου ἐκδοθὲν Ὑπόμνημα Ἱστορικὸν περὶ τῆς κατὰ Χάλκην Μονῆς τῆς Θεοτόκου. Σελ. 58. § 78. Σημ. Ἐκδ.

ἄλλοις καὶ 640,000 γρόσ. καταβιάσαντες ἀπὸ τοῦ χρέους τοῦ Κοινοῦ, καὶ ἀπαυδήσαντες, τέως βουλήσει τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, τοῦ πανσόφως διεξάγοντος καὶ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ νεύσει τοῦ Γαλιηνοτάτου ἡμῶν Ἀνακτος, ἀπημφιασάμεθα τὸ πολυφρόντιστον Πατριαρχικὸν Ἀξίωμα, καὶ κατ' εὐχὴν καὶ ἔρεσιν ἡμῶν, ἐδόθη ἡμῖν ἡ ἄδεια νὰ ἐψηυχάσωμεν καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συναϊτικῷ κατὰ τὸν Παλατᾶν Μετοχίῳ τοῦ Γενικοῦ Προδρόμου, καὶ ἐν τῷ κατὰ τὴν νῆσον τῆς Ἀντιγόνου ἰδιαιτέρῳ ἡμῶν οἴκῳ, ὅπου καὶ ἤδη διατρίβουμεν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀνέσει, εὐχάριστοι κατὰ πάντα. Ταῦτα μὲν τὰ καθ' ἡμᾶς, τὰ δὲ ἔτη αὐτῆς εἰεν ἄνωθεν πλεῖστα καὶ εὐφρόσυνα.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΧΙΩ ΙΕΡΑΣ ΝΕΑΣ ΜΟΝΗΣ

Ἐξ ἐπιστολῆς σταλείσης πρὸς τοὺς ἐκεῖ Πατέρας

Ἡ σεβασμία αὕτη Μονὴ παρὰ τοσούτων Ῥωμαίων Αὐτοκρατόρων, ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, ἐπὶ Ἡγουμένου Νικήτα τότε, καὶ τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ Ἰωάννου καὶ καθεξῆς, διὰ χρυσοβούλλων λόγων καὶ ἀναθημάτων ἐτιμήθη. Εἰδέναι δὲ ἐφιέμεθα, ἂν τὰ πρὸς τὴν νέαν Μονὴν δωρηθέντα παρὰ τῶν ἀειμνήστων Βασιλέων χρυσόβουλλα, ταυτέστι, Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου τὸν ἀριθμὸν δέκα, Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα τρία, Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένητος ἓν, Μιχαὴλ τοῦ Δούκα ἓν, Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου ἓν, Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου ἀνὰ ἓν, ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς συμβασῶν, παρὰ διαφόρων γενῶν, πορθήσεων τῆς νήσου καὶ λεηλασιῶν, διεφυλάχθησαν μέχρι τῆς κατὰ τὸ 1822 ἔτος ἐσχάτως φρικτῆς περιστάσεως, καὶ ἂν ἐπὶ ταύτης, ἢ ἐπὶ τῶν προτέρων ἐκπορθήσεων τῆς πολλὰ παθούσης ταύτης Νήσου, ταῦτα πάντα τὰ χρυσόβουλλα, σὺν τοῖς πολλοῖς ἄλλοις κειμηλίοις, ἀπωλέσθησαν.

Λωμ.θ'. Μαρτίου α'.

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΣΕΒΟΥΣ Θ. ΚΑΙΡΟΥ

Ὅλίγα τινὰ, ἐξ ἐπιστολῆς τῆς Α. Παναγιότητος

Ἀφέντες ἀβουλήτως ἐπὶ τινι καιρῷ τὴν ἐν τῇ νήσῳ καθ' ἡσυχίαν τερπνὴν διατριβὴν καὶ τὴν μετὰ Μουσῶν σῶνδιαίτησιν, μετέβημεν εἰς τὴν ὠδε ὀχληρὰν τύρβην κατὰ πρόσκλησιν, διὰ τὰ

κρίμασι Κυρίου, ἀναφανέντα Καίρια, τὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς θεμελίους τῆς Οὐρανίου ἡμῶν Πίστεως οἰκθέντα, τόλμη πολλῇ, διασεῖσαι μὴ εἰδὼς ὁ Σοροδαίμων ἐκεῖνος, ὅτι τὸ ὁ ἡβουλήθη διὰ ξένων φλυαριῶν τῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος φιλοζόφων, καὶ αὐτοῦ τέως τοῦ ἐπαράτου αἰμοδόρου Ῥοβερσπιερ, ὃν ἡ τῶν Γάλλων ἐκείνη δημεγερσία, πρὸς ὄλεθρον μυριάδων Γάλλων φονευθέντων παρ' αὐτοῦ τοῦ τέρατος, ὡς μὴ ὤφελεν, ἐκύησε, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἀπίστου ὁ ἐξώλης αὐτὸς Καίρης προσλαβὼν τὸ μηνολόγιον καὶ τὰς δεκάδας, ὡς ἰδίᾳς τοῦ ἐσκοτισμένου αὐτοῦ νοὸς ἐρευνέσεις παρέδωκε μὴ εἰδὼς, λέγομεν, ὅτι τὸ ὁ ἐθρασύνθη καταργῆσαι καὶ αὐτὸς δι' ἄλλοτρίων κακονοιῶν, ἀκατέργασταν πέφυκε διότι Θεοῦ οἰκοδομὴ ἡ Πίστις, καὶ ὡς ἀπὸ τοῦ Α'. Ἐκκλησιαστικοῦ αἰῶνος μέχρι τούτου οὐδὲν κατίσχυσεν, οὕτω καὶ ἐφεξῆς, κατὰ τὴν ἀψευδестаτήν φωνήν, οὐδὲν ἰσχύσει ἡ πλάνη καὶ ἐξαπάτη.

Ἡ ἐβδόμη ἐπιστολὴ ἀφηρέθη.

Τῷ Σταυρουπόλεως καὶ Διδασκάλῳ τῆς ἱερᾶς Θεολογίας

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ ΤΥΠΑΛΛΩ.

Λυτικὴ ἀπορίας τινός.

Τὴν Πανιερότητα αὐτῆς ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμεθα.

Ἰδοὺ, ἀδελφε, πρὸς διάλυσιν τοῦ ἐν τῷ Μηναίῳ τοῦ Φεβρουαρίου παρεισφρήσαντος ἐξ ἀμαθείας σφάλματος καὶ δικαίως ἐπαπαρουμένου, ἐκτιθέμεθα τὰ ἐφεξῆς. Κατὰ τὸν 15' αἰῶνα οἱ πρῶτοι ἐν Ἑνετίᾳ Τυπογράφοι δυτικοὶ ὄντες, τύποις ἐκδόντες τὰς τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν Βίβλους, ὑπέπεσον εἰς πολλὰ σφάλματα, τὰ μὲν τὰς ἐννοίας ἀλλοιῶσαντα, τὰ δὲ σκοτίσαντα ἐκ δὲ τούτων μὴ παρατηρηθέν, οὕτω καὶ παρὰ τοῦ μακαρίτου Βαρθολομαίου, καὶ τὸ κατὰ τὴν δεκάτην Φεβρουαρίου μέγα τοῦ τύπου ἀμάρτημα, παρέμεινε τὸ κακῶς τετυπωμένον «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη Ἀναστασίου Π. Κωνσταντινουπόλεως.» ὡς τῆς ἀνομίας! συγκαταλέγεται γὰρ μετὰ τῶν Ἀγίων ὁ τοῦ ἐξαγίστου Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου ἀνδραποδώδης κόλαξ καὶ ὑπουργὸς εἰκονομάχος αὐτὸς Ἀναστάσιος, ὁ μόνος τὸ ὄνομα τοῦτο φέρων ἐν τῇ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως χορείᾳ, καὶ, ὡς μὴ ὤφειλεν, ἐπ' ἐνοχλήσει τῆς Ἐκκλησίας Πατριαρχεύσας μὲν, ἀλλὰ κρίσει τῇ ἄνωθεν δικαίᾳ ὑπὸ τοῦ φρικτοῦ πάθους εἰλεοῦ κατασχεθεῖς, μετὰ κόπων τέως καὶ τὴν ψυχὴν ἐξήμεσεν.

Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν χρόνον τὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἴθυνεν ἐνάρετος

ἀνὴρ Ἀναστάσιος ὁ Β'. Διέπρεψεν ἐπὶ τοῦ Θρόνου ἐπ' ἔτεσιν ὁκτώ πρὸς τοῖς εἰκοσιν, ἀπὸ τοῦ 692 μέχρι τοῦ 718 ἔτους (Ἰσαύρου τυραννοῦντος), καὶ παρὰ τῇ Ἀγίᾳ καὶ Οἰκουμενικῇ Πενθέκτῃ τῇ ἐν Γρούλλῳ συγκροτηθείσῃ Συνόδῳ, καθὼς περ καὶ ὁ πρὸ αὐτοῦ ἐν τῇ ἑκτῇ Οἰκουμενικῇ, Θεόδωρος. Διορθωτέον οὖν (εἰ δόξει) τὸ ἐν Μηναίῳ σοβαρὸν τὸδε ἀμάρτημα, καὶ ἀντὶ τοῦ πτώσεως θεοστυγοῦς ἐκείνου, σημειωθήτω αὐτῇ χειρὶ «Μνήμη Ἀναστασίου Ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.» Διατελοῦμεν ἐς τ' ἂν τὸ ζῆν ἡμῖν παρῇ,

Τῆς Πανιερότητος αὐτῆς ἀδελφὸς ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς
ὁ Π. Κ.

Τῷ ἐλλογιμωτάτῳ, υἱῷ ἡμῖν κατὰ πνεῦμα περιποθήτῳ,
ἡμετέρῳ Γραμματεῖ Κυρίῳ Κωνσταντίνῳ τῷ Ἡροφίλῳ. (1)
εὐχετικῶς.

Γέκνον ἐν Χριστῷ ἡμῖν ἀγαπητὸν Κ. Κωνσταντῖνε!

Ἐλάβομεν τὸ αὐτῆς, εἰδομεντὴν πρότασιν, περὶ ἧς ὁ Ἐξοχώτατος αὐτῆς Αὐτάδελφος (ὃ τινι ἐγκαρδίως εὐχόμεθα) ζητεῖ τὴν ἡμῶν γνώμην, καὶ ὅτι δεόν ταύτην προτείνει τῷ Οἰκουμενικῷ καὶ Ἱεροσολύμων. Ἡ ἐπὶ τοιαύτης περιστάσεως ἡμῶν γνώμη ἐστὶν ἡ ἐφεξῆς. Πρῶτον, προβληθέντος τούτου, ὑποπτευόμεθα μὴ τυχόν ἢ αὐτοῦ Ἐξοχώτης ὑποκύψῃ λόγοις, ὅτι, διὰ τοιαύτης προτάσεως καὶ κατορθώσεως τέως ταύτης, δούλευσιν παρεπιδεῖξαι τῇ Βασιλείᾳ θηρεύει. Ἐὰν γὰρ προσφορὰν τινα αὕτη παρὰ τοῦ Γένους ἀντιποιεῖτο, πρῦτεινεν ἂν ταύτην, ἐννοήσας, ὁ ὁσημέραι τῇ τε Ὑψηλῇ Πύλῃ καὶ ταῖς τῶν ἄλλων Ἐξόχων ἀνδρῶν θαμίζων Π. Β. (2) τὸ καταλειφθὲν τοῦτο μόνον λείψανον, καὶ τοι ἐτερογενές, τῶν εὐκλεῶν ἐκείνων ἀνδρῶν Φαναριωτῶν, τῶν ὑπὲρ τοὺς δύο αἰῶνας εὐστόχως καὶ ἐντέχνως τὴν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἔξω πολιτικὴν διεξαγαγόντων, ἀπὸ τοῦ περικλεοῦς ἐκείνου πρώτου Ἑρμηνέως ἐπὶ Σουλτάν Μεχμέτ τοῦ Δ'. καὶ τοῦ σύστηροῦ Ὑπάτου γέροντος Μεχμέτ Κιοπρουλῆ, Παναγιωτάκη Νικοσίου τοῦ Βυζαντίου, τοῦ τε γραμματικοῦ αὐτοῦ ἐπομένως δαιμονίου ἀνδρὸς Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων, καὶ καθεξῆς.

(1) Ταύτην καὶ τὰς ἐφεξῆς Ἐπιστολάς μετὰ τῆς πρὸς τὸν Ἀνακτα Σουλτάν Ἀπδ-ούλ Μετζιτ Ὑπομνηματικῆς Ἐκθέσεως, ἐπέδωκά μοι ὁ Κ. Κωνσταντῖνος Ἡροφίλος, πρὸς ὃν ἀπεστάλλοντο παρὰ τοῦ αὐοιδίμου Κωνσταντίνου. Σημ. Ἐκδ.

(2) Ὁ Ἡρόκλητος Σιλάκος Βαγορίδης ἐννοεῖται. Σημ. Ἐκδ.

Δεύτερον, Ἡ μὲν τοῦ Γένους κατάστασις, καὶ πρότερον ἦν ἀθλία, ἀλλ' ἤδη εἰς ἀκηχανίαν ἐκορυφώθη. Ποῖος οὖν τῶν ὑπὸ τῶν Γένους, (ἐκτὸς ἐμπόρων τινῶν, τῶν ἄλλης προσπάσιος ἐξηρημένων, σὺν οἷς δὲ, [ἀστεϊσμοῦ χάριν] καὶ ὁ νεοφανεὶς τανῶν ζάπλουτος ἐκ σφετερισμοῦ ὅλης τῆς τοῦ Πατριάρχου (1) περιουσίας, πονιρὸς, Γιάγκος Π.) ἐστὶν ὁ τὸ εὐδαιμον πλουτῶν, κτηματίας, καὶ αὐταρκεῖα ζῶν; Οὐδεὶς. Γὰ τῶν Συντεχνιτῶν Συστήματα; ἀλλὰ καὶ οἱ τούτων πλείονες, ἐπὶ τηλικαύτης αὐξήσεως τῶν τιμῶν ἐκάστου πράγματος, μᾶλλον δὲ αὐτῶν τῶν πρὸς τροφήν καὶ οὐσιωδεστέρων, καὶ ἰδιαίτερώς τῆς τοῦ ψωμίου σμικρότητος καὶ ἀθλιότητος. δυσχερῶς δύνανται διαθρῆψαι τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ χορτάσαι, ὧν αἱ φωναὶ τῶν πικρῶν δεήσεων περιηχοῦσιν τὰ ὦτα καὶ ἡμῶν τῶν ἀπωχισμένων καὶ ἐρημοσιούντων.

Ἐφ' οἷς δὲ καὶ τρίτον, ἡ Κραταιὰ Βασιλεία παντὶ τρόπῳ ἀμιλλᾶται, διὰ τῶν ὧν δεικνύει πρὸς τὸ Γένος καὶ τὸν Κλήρον μάλιστα περιθάλψεων καὶ χαρίτων, ἐπὶ τῷ ἀποδείξαι τοῖς ἀντιπάλοις, τοῖς ἀντιποιοιούμενοις τὴν τῆς Ἐκκλησίας προστασίαν καὶ τοῦ Κλήρου τὴν ἀτέλειαν, ὅτι αὕτη ἀνέκαθεν ἀπὸ ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως, τὰ δωρηθέντα παρὰ τοῦ ἐνδόξου Πορθητοῦ τῷ Γένει ἡμῶν καὶ διεφύλαξε, καὶ διατηρεῖ, καὶ διατηρήσει ἀπαρμείωτα, μὴ δεχομένη τὴν παρ' ἄλλων ζητουμένην παρ' αὐτῆς ἀσφάλειαν περὶ τῆς τούτων διατηρήσεως. Ἐπὶ τοιαύτης οὖν Σουλτανικῆς μεγαλοφιλοτιμίας, ἀμιλλωμένης ἐπὶ τῷ καταδείξαι τῇ Εὐρώπῃ πάσῃ τὰς πρὸς τὸ Γένος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν χάριτας, ὡς ἐξ αὐτῆς αὐτοπροαιρέτως προχερούμενας, πρὸς ἀντικρουσιν τῆς Ἀρχικῆς μεσολαβήσεως, ὡς περιττῆς ὕλης, ἧς ἕνεκα καὶ πόλεμον ἤρατο, οὐδὲ κατενεύσει αὕτη ἡ μεγαλοφιλοτιμία πρὸς ἀποδοχὴν πολλοστῆς τοιαύτης προσφορᾶς, ὡς ὑπέκκαυμα δικαιολογίας τοῖς ἐναντίοις γενησομένης.

Πατριάρχης καὶ Σύνοδος εἶδασιν ἀναμφιδύως τὰ παρὰ Ἀρμένιων (τῶν εἰς δύο καὶ τρεῖς πίστεις ἐλεεινῶς διηρημένων) προσφερόμενα, ἀλλ' ἐπέχουσι, πιθανόν, σκεπτόμενοι, ὡς εἰδότες αὐτοῖς πράγμασιν, ὅτι οὐδεὶς ἐνταῦθα ἐκ τοῦ Γένους, καὶ πρότερον, ὅτε ἐν εὐροοῦσῃ καταστάσει ὑπῆρχόν τινες, ἐν οἰαδήποτε περιστάσει καὶ κατεπειγούσῃ ἀνάγκῃ, οὐδεὶς πώποτε ὁδὸν συνεισέφερεν, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα πάντοτε τῶν καταβολῶν ἐπέπεσον τοῖς Πατριαρχαῖς καὶ Ἀρχιερεῦσι μόνοις. Οἱ δὲ Ἀρμένιοι, μετὰ τῶν ἄλλων ἐκ τοῦ Γένους αὐτῶν γενομένων ἐτεροδόξων, ἐξ ἀντιζηλίας

(1) Γερμανοῦ τοῦ Δ'. Σημ. Ἐκδ.

υθούμενοι, προσέφερον μὲν ἀπ' ὧν οἱ Πάπποι, Πατέρες αὐτῶν καὶ αὐτοὶ πλούτων ἐκτῆσαντο καὶ κτῶνται παρὰ τῆς Βασιλείας, τῇ δὲ ἐλπίδι τέρπονται ὅτι, κατ' ἀμοιβὴν τῆς ἡς δεικνύουσι πίστεως καὶ προθυμίας, λήφονται πλεῖστα ἐτι τῶν ὧν χρηματολογούσι, καὶ τέως τὸ περὶ οὗ τανῶν σπουδάζουσι, τὸ τὸν νέον προβληθησόμενον ἐφεξῆς αὐτῶν Πατριάρχην ἐμφανίζεσθαι καὐτὸν ἐπίσης πρῶτον τῷ Ἀνακτι, καὶ εἶτα τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, κατὰ τὸ παράδειγμα. Ἀλλ' αὐτὸ οὐ νέον, ἀλλ' ἀρχαῖον ἡμῖν τὸ ἔθος, ὃ, ὁ αὐστηρὸς καὶ αἰμόδιφος ἐσχατόγηρος ῥηθεὶς Κιοπρουλῆς, κρεμάσας δύο Πατριάρχας ἀδίκως, Παρθένιον καὶ Γαβριήλ, (1) κατήγγησε τὸ ἔθος τοῦτο τῷ 1657 ἔτει. Ἀλλ' οὐκ οἶδασιν ὅτι μετὰ τινος ἡμέρας τῆς ἀλώσεως, ἐπιθυμία ἐπιθυμήσας ὁ κατακτητὴς Σουλτάν Μαχμέτ ὁ Β', ἐπὶ παραμυθία τοῦ ὑποταγέντος Γένους, καταστῆσαι Πατριάρχην, τὸν δ' ὃν ἐξελέξαντο οἱ παρευρεθέντες Ἀρχιερεῖς Πατριάρχην, ἐνάρετον καὶ σοφώτατον Γεννάδιον, μετεκαλέσατο εἰς τὰ Ἀνάκτορα, ὑπεδέχθη φιλοφρόνως, ὑπέσχετο αὐτῷ τὴν αὐτοῦ φιλίαν καὶ προστασίαν ἐφ' οἷς ἂν αὐτὸς χρήζῃ, δέδωκεν αὐτῷ ἰδίαις χερσὶ τὴν Ἀρχιεπὶν ῥάβδον (Χασράνι), φλωρία χίλια, καὶ ἐν πομπῇ πολλῇ τῶν τε Πασάδων (ὡς οἱ συγχρόνοι ἱστορικοὶ βεβαιοῦσι) καὶ τῶν τῆς Σουλτανικῆς αὐλῆς Ἀξιωματικῶν, ἔφιππον ἐφ' ἵππου βασιλείου ἀπέπεμψεν εἰς τὸν ἐπίσημον Ναὸν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων (τὸ ἥδη Μουχαμεδιέ), ὃν τότε εἰς Πατριαρχεῖα καθωρίσατο.

Οἱ δ' Ἀρμένιοι οὐδ' ὑπῆρχον ὕστερον δὲ, ἐπὶ Σουλτάν Σελήμ τοῦ Α', καὶ τοῦ υἱοῦ Σουλτάν Σουλεϊμάν τοῦ μεγαλοπρεποῦς, παρεγένοντό τινες τούτων ἐξ Ἀνατολῆς καὶ κατώκησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετερχόμενοι τὴν τε ἐργασίαν τοῦ σκάπτειν ὑπόνομους (λαγουμτζίδες) καὶ τὴν τῶν ἀχθοφόρων (χαμάλιδων) ἐκ δὲ τούτων οἱ μικρὰν χρηματικὴν κατάστασιν κτησάμενοι, ἐγένοντο ἀρτοποιοὶ καὶ κλειδοποιοὶ, ἐξ αὐτῶν δὲ κατὰ βραχὺ προσηλώθησαν εἰς τὰς Τραπεζικὰς κερδοσκοπίας, δι' ὧν πρό τοσούτων πολλῶν χρόνων μεταλλεύουσι τὴν Αὐτοκρατορίαν.

Τὰ τῆς ἡμῶν σφαλερᾶς, τυχὸν γνώμης σημειούμενα εἰλικρινῶς, κοινωνησάτω τῷ Αὐταδέλφῳ αὐτῆς, καὶ ὡς δόξει αὐτῷ αἰρετώτερον καὶ συμβάλλον, ποιησάτω.

Νοεμβρίου ις'.

Ὁ Π. Κ. καὶ θερμὸς εὐχέτης.

(1) Περὶ Παρθενίου τοῦ Γ' ἴδ. ἐν τῷ «Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἄλ. ἐκ τοῦ Κλ. διαπρέψ. σελ. 150. Ὁ δὲ ἀπὸ Γάνου καὶ χώρας προβιδασθεὶς Πατριάρχης παρὰ γνώμην τῶν Ἀρχιερέων, Γαβριήλ οὗτος ὁ Β'. ἄνθρωπος ἀμα-

Τῷ ἐξοχωτάτῳ ἄρχ. Ἰατρῷ Κ. Ἀθανασίῳ Ἡεροίλῳ,
τῷ κατὰ πνεῦμα ἡμῖν υἱῷ περιποθήτῳ
εὐχετικῶς.

Τὴν ἐξοχότητα αὐτῆς νοεράν εὐχὴν καὶ εὐλογίαν.

Καίτοι ἀδιάθετοι, ὡς πάσχοντες, ἀλλὰ λυπηθέντες δι' ὅσα γράφει ὁ Αὐταδέλφος αὐτῆς, ἰδοὺ καὶ τρίτον γράφομεν τῷ Μαρτίνενῳ, ὅπως ἀπαραιτήτως ἐν ἀζημίῳ παραχωρήσῃ ἐν τῶν ἐπισήμων κτημάτων, ἄλλως δ' ἔσται ὑπεύθυνος. Ἀλλὰ τῇ λέγομεν εἰλικρινῶς, ὅτι καὶ αἱ τιμαὶ καὶ αἱ συμφωνίαι ἐπὶ τῆς δημοπρασίας θέλουσιν ἐκτελεσθῇ ὑπὸ τοῦ Λογοθέτου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀπολύτως· οἱ δὲ Ἠγούμενοι θεαταὶ μόνον καὶ ἀκροαταὶ ἐπὶ τούτου, ὡς ὑπὲρ τοῦ ἐσχάτου κινδυνευόντων τῶν Μοναστηρίων, κατὰ τοὺς ὀλεθρίους σκοποὺς τῶν Βλάχων, τῶν περιστάσεων βοηθουσῶν αὐτοῖς ἔσμεν οἱ Κυριάρχαι ἐνταῦθα τεθορυβημένοι, ἀνήσυχοι καὶ ἐτοιμαζόμεθα νὰ κινηθῶμεν διὰ κοινῆς θερμῆς ἰκετηρίας πρὸς τὴν Υ. Π. τὴν μόνην Προστάτιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἔμφροντις καὶ ἄκρως ἀνήσυχος. Γένοιτο ὁ Θεὸς ἴδως.

Αὐγούστου ις'.

Τῆς ἐξοχότητος αὐτῆς διάπυρος εὐχέτης ὁ Π. Κ.

Τῇ ἐλλογιμότητι τῆς Κ. Κωνστ. Ἡρόφιλε, κτλ.

Βραδεῖς κατέστημεν πρὸς ἀποκρίσεις, ἀδυναμίας ἕνεκα τῆς χειρὸς ἡμῶν, ἐπόμενας ταῦτα πάντα ἄρευκα τοῦ γήρατος, καὶ τῆς τῶν ζωτικῶν δυνάμεων ἐξασθενήσεως. Προάγγελοι τῆς τῶν φυσικῶν τῆς ἀρμονίας καὶ συμφύτας δεσμῶν, ἐξ ὧν τὸ σῶμα συγκείται καὶ συνέχεται, διαλύσεως. Εἶδομεν τὰ περὶ Κονδράκτων καὶ τῶν τοῦ Ἠγουμένου πράξεων, καρπῶν ὄντων αὐτῶν τῆς αὐτοῦ εὐηθείας, ἀνοησίας καὶ ἀναισθησίας τῶν καθηκόντων αὐτοῦ. Ἐδρέτω. Προσείδομεν τὴν ἣν ποιεῖται περὶ ἡμῶν πρόνοιαν, περὶ οὗ καὶ τῇ ὁμολογοῦμεν χάριτας. Ἀλλ' ἐὰν μεταβῶμεν, τὸ καθῆκον ἀπαραιτήτως ζητεῖ οὐκ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἐν τῷ Μετοχίῳ, ὅπου τὰ πάντα, ἄνευ μεταρραῶς πραγμάτων, ἔτοιμα· ἄλλως δὲ, ἐπισπάσμεν μῶμον καὶ κατηγορίαν, καὶ πρῶτον παρὰ τῶν Συναϊτῶν ὁ-

θῆς, δώδεκα μόνος ἡμέρας Πατριαρχεύσας, ἐξεβλήθη τοῦ Θρόνου· ἀλλὰ δυνάμει τῶν ἰσχυρῶν αὐτοῦ προστατῶν ἐλαβε προεδρικῶς τὴν ῥοῦσαν, ἐνθα μετὰ δύο ἐτη ἐκρεμάσθη, διαβληθεὶς ὅτι ἐδάπτισέ τινα Ἑβραῖον, ὃν αἱ ὁμόφυλοι αὐτοῦ, δάσει πολλῶν πρὸς τὸν Ἡγεμόνα χρημάτων, εἶπον ὅτι ἦν Τούρκος (ἴδ. ΚΠ Τόμ. Β'. Παραρτ. Γ'. σελ. 536.) Σημ. Ἐκδ.

λων. Ἡμεῖς αἰετοτε μεταβαίνοντες, οὐ διαμένομεν ἐν τῷ Μετο-
χίῳ πλέον τῶν δύο μηνῶν· κατ' ἀρχὰς Φεβρουαρίου μεταβαίνομεν
καὶ περὶ τὰ τέλη Μαρτίου ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν φίλην ἡμῶν τῆς
νήσου ἡσυχίαν· καὶ ἦν ὁ Θεὸς διδῶν, τοῦτο σκοπεύομεν καὶ φέτος
τὸν χειμῶνα πράξαι, ἐὰν ὁ πολιτικὸς ὀρίζων οὐχ ὑπάρξῃ ἄγαν
συννεφής.

ιγ'. Σεπτεμβρίου.

Θερμὸς εὐχέτης.

Ὁλοφύγως τῇ εὐχόμεθα.

Τὸ γράμμα τῆς ἐλάβομεν, συντόμως ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὴν τοῦ
Ἐξοχωτάτου Αυταδέλφου αὐτῆς προθυμίαν περὶ τοῦ ὁμιλῆσαι, εὐ-
χαρίστως μὲν ἀπεδέχθημεν, ἀλλ' οὐ καιρὸς εἰσέτι· διότι οὐδὲν μέχρι
τούτου ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἡμῖν ἐν γένει ἐκοίνωσε, μὲ ὅλον τὸ ὅτι εὐ-
συμπεροστὸν, ὅτι ὁ Δερβὴς Π... ἐπέδωκε τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ τὰ ἅ
ἐκόμηνεν ἐγγραφα τῶν ἀγωγῶν. Ὁ Ἱεροσολύμων ἐνασχολεῖται,
ὡς ἡμῖν ἔγραψεν, ὅπως βεβαίως μάθῃ, εἰ τὰ τῶν Δακῶν ἀφίκοντο
εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, καὶ τότε ἀναγκαῖον, ἵνα διὰ κοινῆς ἀνα-
φορᾶς ἀντικρούσῃ τὰς καθ' ἡμῶν προσβολάς. Καὶ τούτου γοῦν
τοῦ κινήματος γενομένου, τότε καὶ ἡ αὐτοῦ Ἐξοχότης, ἥ ἐκ
ψυχῆς εὐχόμεθα, δύναται καὶ ὁμιλῆσαι καὶ πείσαι... Γὰρ περὶ
Μετριοτήτος οἱ Κύπριοι, οἶδαμεν, ἐπτόνῃται· καὶ ὁ μὲν αὐτῶν
Ἀρχιεπίσκοπος γράφει Μετριοτήτος, τοῦ δὲ Πατριάρχου γρά-
φοντος ἄνευ τοῦ Μετριοτήτος, ἐξευτελισμὸς παρ' αὐτοῖς λογί-
ζεται. Καὶ ἡμεῖς ἐν ὅλοις τῆς ἡμῶν γράμμασι τὴν Μετριο-
τήτα οὐκ ἐπαυσάμεθα γράφειν. Οἱ δὲ Κύπριοι, δι' ἐξαετίας
διατρίβοντας, τὸν Σιναίου, ὡς αὐτόνομον τιμῶντες ὡς τὸν αὐτῶν,
Μακαριώτατον ἡμᾶς ἐκάλουν καὶ ἔγραφον·

Ἰαννουαρίου 1.

Μένομεν θερμὸς εὐχέτης αὐτῆς.

Γῇ ἐλλογιμότητί της κτλ.

Συγγνώμη, διότι ὑπὸ τε τῆς ἐξασθενούσης βαθμηδὸν ζωτικῆς
δυνάμεως, ὡς ἅπασι τοῖς ζώοις, καὶ αὐτοῖς τοῖς λογικοῖς ἀπα-
ραίτητον, καὶ ὑπὸ τοῦ ἐρισταμένου δριμυτάτου ψύχους, καὶ ἡ χεὶρ
καὶ κάλαμος ἡμῶν ναρκούσιν, οὐδὲ δύναμεθα εἰς πλάτος ἐκταν-
θῆναι. Καὶ ἀπὸ μὲν τῶν πρώτων γραμμάτων τῆς εἰδομεν, ὅτι
ἐπεδόθη πρὸς τὸν Σουρτῇ Ἐφένδην τὸ ἐκ μέρους ἡμῶν πρὸς τὸν
πάσης γῆς Αἰγύπτου Γουπάρχη, ὅσα τε ὁ Ἐφένδης ἐξέφρασε καὶ
ὅσα αὐτῇ πρὸς αὐτὸν, ἐφ' ᾧ καὶ εὐχαριστήθημεν καὶ τῇ εὐχῇθη-
σαν τῶν κόπων ἕνεκα. Μένει δ' ἔτι, ὅπως, μετριάσθέντος τοῦ ψύ-

χους καὶ ξηρανθέντων ὁπωσοῦν τῶν ὁδῶν, μαθοῦσα τὸ τοῦ ἐκ
Περσίας ἐπανεληλυθότος φίλου Σκήνωμα, πρὸς αὐτὸν ἀπέλθῃ. Ἀ-
στειότατον μὲν, ἀλλὰ σύμφωνον καθ' ὅλην τὴν τῆς βεβαιότητος
ἐκτασιν, ὅπερ ὁ φίλος Δόκτωρ Πελεαγρίνας, μνησθεὶς τοῦ Συνεσίου
καὶ τοῦ οὐ ἀναφέρει Ἀνδρονίκου, τοῦ τὴν ἀρχὴν ὠνιον λαβόντος
καὶ πληγὴ ἐσχάτη γεγονότος. Ἀλλ' ἐν ὅλῃ τῇ τῶν κακῶν ἄλλων
σωρεία τῇ ἡμᾶς περιστοιχούσῃ, προσετέθη καὶ ἡ τοῦ Ἀνδρονίκου
ὀδυνηροτέρα κάκωσις· αὕτη ὅμως βλέπομεν μετὰ λύπης ὅτι διαρ-
κίσει ἐπιβρῶννυμένη καὶ ἰσχυομένη ὑπὸ τῶν περιστάσεων. Ἐγνώ-
μεν, ὅτι ὁ Δερβίζ Πασάς ἀφίκετο, ἐκ τοῦ ἐσχάτου αὐτῆς πρὸς
ἡμᾶς, κομιστὴς οὐ μόνον τῶν ἀγωγῶν, ἀλλὰ καὶ προκατειλημέ-
νος παρὰ Δακῶν ὑπὸ διαβολῶν. Πρὸς δὲ ἀπρόσπταιστον, ἀπαρε-
μπόδιστον καὶ εὐχερεστέραν εὐόδωσιν καὶ ἐπίτευξιν τῶν βουλευμά-
των αὐτῶν οἱ Δάκες, ἐπὶ τῷ βαλεῖν τὴν Ἱεροσόλον χεῖρα αὐτῶν
ἐπὶ τὰς προσόδους τῶν Γραικικῶν Μοναστηρίων, καὶ ἐρεθίσαι τὴν
Ὑψηλὴν Πύλην ἐπὶ τὸ ἐπινεῦσαι ὑπὸ παροργισμοῦ εὐχερῶς, καὶ
παραχωρῆσαι αὐτοῖς τὰς προσόδους, ἐπενόησαν τὴν φρικτὴν ταύτην
κατὰ τῶν Ἠγουμένων συκοφαντίαν, προσάπτοντες ἀναιδῶς αὐτοῖς
τὸ, αὐτοῖς ἐπὶ τῆς Ῥωσσοκρατείας ἐκεῖσε, ἀπὸ τῶν Μοναστηρια-
κῶν προσόδων ἐμισθώσαντο σώματα ἐθελοντῶν στρατιωτῶν, καὶ
ἐξοπλίσαντες ταῦτα ἀπέπεμψαν ἐπὶ τὸ πολεμεῖν μετὰ Ῥώσων
τοὺς Ὀθωμανοὺς παρὰ τὸν Δούναβιν. Ἐτερον δὲ μῶμον μὴ δυ-
νάμενοι χαλκεῦσαι καὶ πορισθῆναι πρὸς περαίωσιν καὶ ἐκπλήρωσιν
τῆς ἥς ὠδινον πρὸ χρόνων ἐπιθυμίας πρὸς κατάσχεσιν τῶν Μο-
ναστηριακῶν προσόδων, κατέφυγον ἤδη εἰς τὴν καταχθόνιον ταύ-
την διαβολὴν τὴν ὅλως ἀνυπόστατον, εἰδότες ταύτην, ἐκ τῶν ἐ-
φροσθηκότων περιστάσεων, ἐντύπωσιν φέρουσιν καὶ πειθῶ. Ἦν
διαβολὴν, πρὸ τινος καιροῦ, πρὸς προδιάθεσιν καὶ τῶν Δυτικῶν
αὐλῶν, ἔγραφαν οἱ γεννάδαι καὶ διεκήρυξαν καὶ διὰ τῶν Εὐρω-
παϊκῶν ἐφημερίδων, καὶ οὐ μόνον ταύτην, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐκ τῶν
προσόδων τούτων αὐτοῖς οἱ Γραικοὶ Ἠγούμενοι, τὸ παρελθὸν ἔτος
ἤγειραν εἰς τὰ ὅπλα καὶ τοὺς Ἕλληνας κατὰ Τούρκων. Ἰδοὺ τὸ
δόλου καὶ ἀπάτης τῶν καταράτων Σχέδιον. Ἰδωμεν καὶ ἡ Ὑ-
ψηλὴ Πύλη πῶς ἄρα τὰς διαβολὰς ταύτας ἀποδέξεται καὶ ἀπο-
φασίσει· ἐρήμην ἄρα δικάσει καὶ καταδικάσει, ἢ ζητήσῃ καὶ τὴν
ἡμῶν ἐν γένει ἀπολογίαν; Ὁ Οἰκουμενικὸς καὶ ὁ τῶν Ἱεροσο-
λύμων ἔχουσι πλήρη πληροφορίαν, κατὰ τὰς ἐκεῖθεν ἀναφορὰς τῶν
Ἠγουμένων, περὶ ὧν προσάπτουσιν οἱ Δάκες αὐτοῖς πρὸς εὐχερῆ
κατόρθωσιν τῆς τῶν προσόδων κατασχέσεως, ἀλλ' ἐπέχουσιν, ἕως
οὐ ἴδωσιν, οἷαν νύξιν, περὶ ὧν γράφουσιν οἱ Δάκες, ἡμῖν ἐν γένει

τοῖς Κυριαρχίαις, εὐδοκήσει ἡ Ὑψηλὴ Πύλη δοῦναι, ἵν' οὕτως ἐκ συμφώνου ἀποκριθῶσιν ἐκζητοῦντες τὸ αὐτῆς ἔλεος· διότι, ἐὰν τὰ ἐκ τῶν βακουρικῶν ἐκεῖσε κτημάτων στελλόμενα ἀφαιρεθῶσι, διατηρηθῆναι οὐ δύνανται οὔτε Κουδοὺς Σερίφ, οὔτε Ἁγίον Ὅρος, καὶ μάλιστα τὸ ἐν μέσῳ τῆς ἐρήμου Γκολίου ἐκείνου τοῦ Τούριϊ Σινᾶ Μοναστήριον, τὸ τρέφον ὑπὲρ τοὺς δύο χιλιάδας Ἀραβας Μουσουλμάνους, αὐτὸ τὸ Μοναστήριον τὸ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Τζέπελ Μούσα κείμενον, τὸ ὁποῖον ὁ Προφήτης ἐπεσκέψθη, Ἱερὸν Ἀκτιναρὲ αὐτῷ ἐδώρησατο, καὶ ἐν τῷ Ὁδᾷ ὅπου ἐκάθησε, διωρίσατο Ἰζαμί τοῦτον γενέσθαι, ὅπερ ἔνδον τοῦ Μοναστηρίου μέχρι τούτου ὑπάρχει διατηρούμενον καὶ θαμιζόμενον παρὰ τῶν διὰ τῆς Αἰγύπτου, Σουβεσίου καὶ διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης (Γζίτα δε-νιζι) ἀπερχομένων εἰς Μέκαν καὶ Μεδίνην χατζίδων ὀθωμανῶν. Εἰς αὐτὸ δὲ τὸ Ἰζαμί, ἐπὶ τῆς περιόδου τοῦ εἰς τὸ Σίναιον καὶ ὁ Μερχούμ Ἀμπάς Πασᾶς πέρυσι εἰσελθὼν μετὰ τοῦ υἱοῦ του, προσευχήθη καὶ ἐδώρησατο τὸ πολυθρύλλητον χωράφιον, οὗ τὴν ἐπιστροφὴν ζητεῖ νῦν ὁ τούτου διάδοχος. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ταῦτα τὰ βακουρικὰ χρήματα, ἀντὶ νὰ ἀρπάσωσι καὶ νὰ τρώγῳσιν οἱ ἀπληστοὶ Δάκες, Γαῖται καὶ Σκύθαι τῶν ἀρχαίων, δὲν εἶναι τάχα συμφερότερον νὰ στέλλωνται εἰς τὴν Τουρκίαν; Τοῦτο καὶ ὁ πολιτικὸς λόγος ὑπαγορεύει. Τὰ γραφόμενα δύναται ὁ Ἐξοχώτατος αὐτῆς Αὐτάδελφος, ἐν εὐκαιρίᾳ ἵνα ἐκθέσῃ πρὸς τὸ Ὑψηλότατον Α. Γαλιπ Πασᾶ, τὸν ἐπὶ τοῦ Νομισματοκοπείου τὴν Ἐφορίαν Ἀνακτορικῶς ἐμπιστευθέντα.

αωνέ. Ἰανουαρίου γ'. Διαμένομεν θερμὸς εὐχέτης αὐτῆς.

Ἡ δεκάτη τετάρτη ἀφηρέθη ὡς μὴ περιέχουσα σπουδαῖόν τι.

Τῇ ἐλλογιμότητι τῆς ὀλοφύχως εὐχόμεθα.

Ἐλάβομεν τὰ γράμματά της, καὶ ἔγνωμεν ὅσα σημειῖ... Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη πρὸς ἔρευναν διὰ δικασίας τοῦ δικαίου, ἀδεία Αὐτοκρατορικῇ, καθωρίσατο τὸ Κομιτάτον ἐκ τοσούτων ὑπερόχων ἀνδρῶν. Ἐκρίναν, ἐπέκριναν, ἀναγνωσθέντος καὶ αὐτοῦ τοῦ Ρεγλεμέντου τῶν δύο Ἡγεμονίων καὶ Τουρκιστὶ καὶ Γαλλιστὶ, εἰδὼν ὅτι οὐδὲ λέξις ὑποχρεοῦσα τὰ Μοναστήρια πρὸς σφοδρότητα τέλος δὲ συσχεθὲν τὸ Κομιτάτον προὔτεινεν ἡμῖν ὅτι, καίτοι χρεωστικῶς οὐδὲν ὀφείλετε, ἀλλ' ἡ περίστασις ὑπαγορεύει, ὅπως ἐν ποσὸν προσφέρητε κατ' ἔτος. Ἐπέμενεν, ἵνα ἀπορρασίσωμεν καὶ εἰπωμεν αὐτό· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ ὁ Ἀντιοχείας καὶ ἄλλα Ῥομελικά Κυριαρχικά ἔχουσιν εἰς τὰς Ἡγεμονίας Μονα-

στήρια καὶ κτήματα, δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς μόνοι νὰ ἀπορρασίσωμεν τὸ ποσὸν, ἄνευ τῆς γνώμης καὶ συμφωνίας ἐκείνων τῶν Κυριαρχῶν ἀπεκρίθημεν πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, ὅτι ἔστω παράτασις καὶ ὑπομονή, ἕως γράψωμεν καὶ λάβωμεν καὶ τὴν ἐκείνων συναίνεσιν. Μένομεν

Ἰανουαρίου θ'. ὁ θερμὸς εὐχέτης.

Ὁλοφύχως τῇ εὐχόμεθα.

Ἐλάβομεν καὶ τὸ Γράμμα της καὶ τὴν δευτέρως καλῶς καὶ ἀπταίστως μεταγλυσθεῖσαν Σφραγίδα, ἣτις εἶη αἰσιος σφραγισθεῖσα εἰς τὴν δοθησομένην κοινὴν ἡμῶν ἀναφορὰν πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ὑπὲρ Μοναστηρίων καὶ κατὰ τῶν καταχθονίων διαβολῶν τῶν Δάκων... Ἐφρίξαμεν ἀναγνόντες τὰς πράξεις τοῦ Ἀησαρχείου, πρὸς αἶσχος παρὰ Γάλλοις καὶ ἄλλοις τοῦ Γένους. ὁ μοχθηρία καιροῦ καὶ περιστάσεων, καθ' ἃς ἄρχει Ἀνδρόνικος!! Τὶ εἰπόμεν; ἐκ δύο ἐξέχεται, ἐν δὲ τούτῳ μεταλλεῦει παντὶ τρόπῳ ὅσα δύναται. Λυπούμεθα, ὅτι τὰ στοιχεῖα καὶ τὸ ἀσθενές, γηραιὸν καὶ ἀδύνατον ἡμῶν σαρκίον, παρεμποδίζουσι, καίτοι ἀναγκαίαν, τὴν ἡμῶν κατάβασιν· καὶ ἐὰν μὴ ἡ τοιαύτη ἀνάγκη προέκειτο, οὐκ ἂν ποτε, διὰ πολλὰς καταθλίψεις καὶ ἀηδίας, εἰς Πηλατᾶν κατερχόμεθα. Εἴθε, μετριάσθωντος τοῦ φύχους μεταβάντες εἰς τὸν θρόον καὶ πάταγον, παρέλθοιμεν τὰς ὀλίγας ἡμέρας ἀνεπηρεάστως.

Φίλος τις ἐλλόγιμος, εὐμαθὲς καὶ φιλόλογος (1) ἐπιτόνως ἐζήτησεν ἀφήγησιν περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχικῆς γεραρᾶς Σχολῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐπὶ συστηματικωτέρᾳ παιδείᾳ διαπρεφάντων Καθηγητῶν. Καὶ ἰδοὺ ταύτην ἐκπεράναντες, καὶ ὅσα ἂν ἄλλα περὶ ἄλλων ἐζήτησε, τῇ ἀποστέλλομεν τὸ μικρὸν τοῦτο σολοπόνημα, καὶ τῇ εὐχόμεθα, ὅπως συρράψασα τρεῖς κόλλας εἰς τετράδιον, ἀρξῇται φιλοτέρῳ καλᾷ μὴ τὴν τούτου ἀντιγραφὴν, καὶ μετὰ ὁκτὼ ἡμέρας παρακαλοῦμεν, ἵνα ἀποστείλῃ πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸ ἡμῶν ιδιόχειρον καὶ τὴν ἀντιγραφὴν ἀφ' ἑαυτοῦ, μὴ ἐλπίζοντες ὅτι παρατενεῖ τὰ τῆς ἀντιγραφῆς πλεον τῶν ὁκτὼ ἡμερῶν, περὶ οὗ καὶ εὐχαριστήσῃ ἡμᾶς τὰ μέγιστα.

Ἰανουαρίου ιη'.

Μένομεν εὐχέται. Θερμοί.

Τῇ ἐλλογιμότητι της κτλ. (2)

Τὸ γράμμα της ἐλάβομεν, ἐπίσης καὶ τὴν ἀντιγραφὴν καὶ τὸ

(1) Ὁ φίλος οὗτός ἐστιν ὁ ἀοιδίμος Κωνσταντῖνος Εὐθυβοῦλης. σημ. ἐκδ.

(2) Ἀπάντησις διὰ τὴν ἀπόληψιν τῆς Ἀντιγραφῆς τῆς περὶ τῆς Πατριαρχ. Σχολῆς Συγγραφῆς. σημ. ἐκδ.

πρωτότυπον, ἦν ὡς καλῶς γεγραμμένην ἐπηνέσαμεν, καὶ τῇ εὐχῇ-
 θημεν ἐν καρδίᾳ. Κλίσις ἐκ παιδὸς πρὸς τὰ ἀρχαῖα, ἦν, εἰ εἶχόν
 τινες ἐξ ἡμῶν, πολλὰ ἀξιομνημόνευτα ἐμελλον ἂν σωθῆναι τῇ
 μνήμῃ μετὰ τὴν ἄλωσιν. Διὸ καὶ λυπηρὸν, ὅτι καὶ οἱ ἐκ τοῦ ἡ-
 μετέρου τάγματος καὶ οἱ τῶν Κοσμικῶν ἐλλόγιμοι, νάρκη κατὰ
 τοῦτο δεινῇ συνεσχέθησαν· ἐντεῦθεν δὲ καὶ τὰ ἀρχαῖα ῥοθίοις λή-
 θης παρασυρέντα, ἐξίτηλα τῇ μνήμῃ τῶν ὀφειγόνων ἡμῶν ἐγένοντο.
 Οὐδ' ἔγραψεν, ἐὰν ὑπῆγεν εἰς τὸν τοῦ Χαρτζιῆ περὶ τὸ Σραταρ-
 χεῖον (Σερασκέρ-Καπουσί) κείμενον οἶκον, πρὸς ἔντευξιν τοῦ ἡμῶν
 φίλου, ὅστις ἐπ' ἀκριβεῖς ἐσπούδασε καὶ οἶδε τὴν Γαλλικὴν, ὡς
 συμμαθητεύσας ἐν Παρισίοις μετὰ τῶν μικρῶν υἱῶν τότε τοῦ
 Βασιλέως Λουὶ Φιλίππου.

Ἰανουαρίου λά.

Μένομεν ὁ θερμὸς εὐχέτης.

Τὴν αὐτῆς Ἐξοχότητος εὐχετικῶς προσαγορεύομεν.

Τὸ περισπούδαστον ἡμῖν αὐτῆς γράμμα ἀσμένως ἐλάβομεν,
 περιχαρεῖς γενόμενοι ἐπὶ τῇ δηλώσει τῆς ποθητῆς ἡμῖν ἀγαθῆς
 αὐτῆς ὑγείας. Εἶδομεν ὅσα ἡμῖν ἐν εἰλικρινεῖ διαθέσει σημειῶ,
 καὶ ἐσμεν εὐγνώμονες. Ἡ τῶν Δακῶν, καὶ μᾶλλον, τῶν Μολ-
 δαβῶν πρώτη ἀπαίτησις περὶ κατασχέσεως τῶν Μοναστηριακῶν
 ἐκεῖσε προσόδων τοῦ τε Ἀγίου Τάφου, Σιναίου Ὄρους καὶ τοῦ
 Ἀθωνος, δοθείσης τῆς κοινῆς ἡμῶν ἀναφορᾶς πρὸς τὴν Ὑψηλὴν
 Πύλιν, ἀπεκρούσθη διὰ τῶν ἐφεξῆς, ὧν ὁ Ὑψηλότατος Χαρτζιῆ
 εἶπε λόγον πρὸς τοὺς δύο Πατριάρχας «Τὸ ὑψηλὸν Δεδλέτι ἔγραψε
 διατάττον πρὸς τοὺς Αὐθέντας, ἵνα μείνωσι τὰ πράγματα, ὡς
 καὶ πρότερον, ἐν ὧν ἡ Κραταιὰ Βασιλεία ἐν εὐθέτῳ καιρῷ κρίνῃ
 τὰς μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν Ἡγεμονιῶν Διοικήσεως ἀμφισβητή-
 σεις.» Δοθείσης οὖν τῆς τοιαύτης πληροφορίας, ἐμείναμεν καὶ ἡμεῖς
 ἥσυχοι μὴ καταβάντες. Ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα, ἀπὸ τῶν σταλέντων
 γραμμάτων παρὰ τῶν Ἡγουμένων πρὸς τοὺς Κυριάρχας αὐτῶν,
 ἐμάθομεν, ὅτι ἡ Μαλδαβικὴ Κυβέρνησις καὶ τοι λαβοῦσα τὴν τῆς
 Ὑψηλῆς Πύλης ἀνωτέρω ῥηθεῖσαν ἐπιταγὴν, ἐξέδωκε δύο προσ-
 ταγὰς, καὶ διὰ μὲν τῆς μιᾶς ζητεῖ νὰ καταγράψῃ τὰ σκεύη τῶν
 Γραιικῶν Μοναστηρίων, ἐνῷ ποτὲ τοιοῦτο παράδειγμα, οὔτε συ-
 νήθεια ὑπῆρχε· διὰ δὲ τῆς ἄλλης, ζητεῖ ἵνα παραδώσωσιν οἱ Ἡ-
 γούμενοι εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Διοικήσεως, πρὸς φύλαξιν δῆθεν, ὅλα
 τὰ χρήματα ὅσα ἐσύναξαν φέτος ἀπὸ τῶν μισθωθέντων Μοναστη-
 ριακῶν κτημάτων· καὶ ἐὰν δὲν παραδώσωσι ταῦτα, σκοπεύει ἵνα
 ἐπιβάλῃ Σεκουέστρον ἐπὶ τὰ κίστια τῆς προσεγγιζούσης ἐποχῆς
 τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, καὶ συνάξῃ τὰ εἰσοδήματα ἡμῶν ἐν γένει
 διὰ τῆς βίας. Προσετρέξαμεν πάλιν διὰ κοινῆς ἱκετηρίου ἀναφο-

ρᾶς εἰς τὸ ἔλεος τῆς Βασιλείου δικαιοσύνης, παρακαλοῦντες οἱ
 Κυριάρχαι ταπεινῶς, ὅπως ἐκδοθῇ ὑψηλὸν Μεκτοῦπι Σαμί πρὸς
 τὸν Αὐθέντην τῆς Μολδαβίας, ἐπιτάττον, ὥστε νὰ ἐμποδίσῃ τὰ
 κινήματα ταῦτα, καὶ νὰ παύσῃ ζητῶν βαλεῖν χεῖρα καὶ ἐπὶ τὰ
 σκεύη τῶν Μαναστηρίων καὶ ἐπὶ τὰς προσόδους αὐτῶν. Ἐνεκα
 τοῦ ψύχους δὲν δυνάμεθα μεταβῆναι εἰς τὸ Μετόχιον, καὶ οὕ-
 τως ὑστερούμεθα ἰδεῖν καὶ τὴν αὐτοῦ Ὑψηλότητα τὸν Γαλίπ
 Πασᾶν, καὶ τὸν Ὑπέρτατον καὶ φρονήσει καὶ ἀξίᾳ αὐτοῦ Πα-
 τέρα, καὶ τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, οὗς καὶ ἄλλοτε ἠξιώθημεν
 καὶ ἰδεῖν, καὶ τυχεῖν εὐμενοῦς φιλοφροσύνης. Τὰ δ' ἄλλα μένο-
 μεν ἐς τ' ἂν τὸ ζῆν ἡμῖν περιῇ. Τῆς Ἐξοχότητος αὐτῆς

Μαρτίου ιδ'.

εὐχέτης διαπυρὸς ὁ Η. Κ.

Τῇ Ἐλλογιμότητί της κτλ.

Ἀποστέλλομεν τὰ τῆς Ἐφημερίδος φύλλα. Ἐφοίξαμεν δι' ὅ-
 σας ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῶν Παρισίων ἐκχέει ὕδρεις κατὰ τῆς Ἀ-
 νατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀποκαλὼν αὐτὴν αἰρετικὴν καὶ διεφθαρμέ-
 νην. Ἀλλὰ συμφέρει, ἐπὶ τοιαύτης περιπλοκῆς τῶν πραγμάτων,
 ἵνα πλῆττωνται τοιαῦται χορδαί· Οὕτω δὲ φερομένη ἡ Εὐρώπη
 κατὰ τῆς Ὁρθοδοξίας, πρόδηλον, ὅτι ἐξ ἐναντίας ὠφελεῖ τοὺς
 πολεμίους. Ἡ δὲ Γαλλία διὰ τοῦ ἱεράρχου αὐτῆς ἀγωνίζεται,
 ἵνα διὰ τῶν ἀνθρωπίνων αἱμάτων πλύνῃ τὴν ὕβριν δῆθεν τὴν ὑ-
 πὸ τῶν αἰρετικῶν Γραικῶν κατὰ τοῦ θεοῦ ὀνόματος γενομένην.
 Οὐά! Μένομεν

Μαΐου γ'.

Ὁλοψύχως τῇ εὐχόμεθα.

Τὰ γράμματά της ἐλάβομεν· ἀλλὰ γινώσκουσα τὰς ὑπὸ γή-
 ρατος μὴ ταχείας χεῖρας ἡμῶν πρὸς ἀπάντησιν, συγχωρησάτω
 τὰ τῆς τοιαύτης ἐλλείψεως. Πρὸς δὲ ἔντευξιν τοῦ ἀπελευσομένου
 Κομισαρίου ἐπ' ὀργανισμῷ τῶν δύο Ἡγεμονιῶν Σαφὲτ Ἐφένδῃ,
 τοῦ παρ' Ὀθωμανοῖς, ὡς οἶόν τε, ἀρχαιολόγου, περὶ τούτου θέλομεν
 συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Ἱεροσολύμων, καθὰ ἀναγκαῖα ἢ μετ' αὐτοῦ
 ἔντευξις.

Περὶ τῶν ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ ἀνασκαφῶν, καὶ μᾶλλον τῆς μέ-
 χρι βάσεως ἀνασκαφῆς τῆς ὀφροειδοῦς τρικαρήνου ποτὲ ἐλικσειδοῦς
 τὸ σχῆμα Στήλης, ἦν τῷ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνι οἱ κατὰ τὰς Πλα-
 ταιᾶς νικηταὶ Ἕλληνες, δεκάτην καὶ ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ
 χαλκοῦ ἐξελόμενοι, ἀνέθηκαν, οἶδαμεν, ὅτι ἐπὶ τῶν τοῦ δρᾶ-
 κοντος τούτου Περιελίξεων καταγεγραμμένα ἦσαν τὰ κύρια

ὀνόματα τῶν τε τῆς Ἡπείρου τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Νήσων φυλῶν καὶ Δημοκρατιῶν, τῶν συστρατευσαμένων τοῖς Ἀθηναίοις, καὶ τὸ περίδοξον καὶ πολυῦμνητον παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς Ἑλλήσι Γρύπαιον τῆς νίκης κατὰ Περσῶν ἐν Πλαταιαῖς ἐγχειρασῶν. Ὁ δὲ χρόνος διότι τὰς κατ' ἐπιφάνειαν τοῦ τρισυνθέτου τούτου τῶν ὄψεων ἐπιγραφὰς τῶν ὀνημασιῶν ἐξέτριψε, τὰς δὲ ἐν γῇ ὑποκρυφθεῖσας, ὡς μὴ εἰδότες, διὰ τοῦτο αὐτὰς ἐν τῇ Κωνσταντινιάδι ἐσιωπήσαμεν. Εἵμαρτο δὲ, ἵνα οἱ Γάλλοι, ἐπὶ τοιαύτης εὐκαιρίας τανῦν, ἀνασκάψωσι τὸ τοῦ Ἱπποδρομίου ἔδαφος, τὸ ἐκτεινόμενόν ποτε κατὰ μῆκος μέχρι τῶν τειχῶν τοῦ πρὸ τῆς Ἀγίας Σοφίας Περιδόλου, καὶ κατὰ τὸ μέσον ὅλης ταύτης τῆς κατὰ μῆκος ἐκτάσεως ἴσταντο γραμμικῶς Στῆλαι, Ἀνδριάντες, Ἀγάλματα, Ἡμιθέων Ἡρώων, ἔργα τῶν ὑμνουμένων καλλίστων ἐκείνων τεχνιτῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἐφ' οἷς δὲ καὶ Αὐτοκρατόρων καὶ αὐτῶν τῶν Ἀθλητῶν οἱ μὲν πρόγονοι τῶν Γάλλων τοῖς Ἑνετοῖς συστρατεύσαντες καὶ τὴν Κωνσταντίνου ἀλόντες κατὰ τὸ 1204 ἔτος, ὡς μὴ φιλόκαλοι τότε καὶ ἐρασταὶ τῶν ἀρχαιοτήτων, πάντα τὰ ἐκ χαλκοῦ ἔνδοξα καὶ σπάνια τῶν ῥηθέντων Ἀγαλμάτων πυρὶ ἀνέλυσαν καὶ κατέστρεψαν· οἱ δὲ νῦν Γάλλοι, φιλοκάλῳ ὁρμῇ φλεγόμενοι, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀνασκάψαντες εἶδον τὴν βᾶσιν τοῦ πρὸ 1626 ἡδὴ χρόνων τούτου τοῦ ἐκ Δελφῶν μετακομισθέντος, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, παναρχαίου Τρικαρήνου Δράκοντος, καὶ εὔρον τὰς περὶ τὰς Περιελίξεις διασωθεῖσας ὑπὸ γῆν Ἐπιγραφὰς τῶν τηνικαῦτα συμμαχησάντων Ἑλλήνων κατὰ φυλὰς, φέρ' εἰπεῖν Σπαρτιατῶν, Θηβαίων, Εὐβοέων, Παρίων, Ναξίων, Τήνιων καὶ ἄλλων.

Ταύτην δὲ τὴν ἀρχαιολογικὴν σημείωσιν ἀντιγράψασα, θέλει ποιήσει πάντα τρόπον καὶ δώσει ἐν μὲν πρὸς τὸν Ἐπιστάτην Γάλλον τῶν σκαπτόντων, ἄλλο δὲ πρὸς τὸν Κύριον Βίλκιον καὶ Φιλέλληνα· ἀπεκδέχομαι δὲ παρ' αὐτοῦ δι' αὐτῆς ὅσας ἐπιγραφὰς φυλῶν τῶν ἐν ταῖς περιελίξεσι ταῖς ὑπὸ γῆν τοῦ τρικαρήνου ὄψεως ἀντέγραψεν ὁ ῥηθεὶς.

Τὸ ἐμπερίκλειστον περὶ Ἀρχαιοτήτων, τῶν εὑρεθεισῶν ἐπὶ τῆς ἀνασκαφῆς πρὸς θεμελίωσιν τοῦ Πανεπιστημίου, θέλει ἐπιδώσει πρὸς τὸν Κ. Βίλκιον. Μόλις αὐτὸ διεσώθη, τὰ δ' ἄλλα ἔκτοτε, ἐξ ὅτου τετύπωται, ἐζητήθησαν καὶ ἐδόθησαν, καθὼς περὶ τοῦ Ἀλέμ-Δάγι καὶ Ζεῖτου Πουρνου οὐδὲν ἡμῖν παρέμεινε.

Ἀπριλίου λ'. Διαμείνομεν εὐχέτης θερμότητος.

Ἡ 21 ἀφῆρέθη ὡς μὴ σπουδαία.

Συγχαρητήριος Ἐπιστολὴ τῷ Ὑψηλοτάτῳ

Γαλιπ Πασᾶ (1).

Παῤῥησιάζομαι διὰ τοῦ παρόντος μου ταπεινοῦ πρὸς τὸν παρὰ πάντων διὰ τὰ πολλά προτερήματα αὐτοῦ εὐφημούμενον, δι' ἃ καὶ ἡζιώται τῆς εὐτυχίας, ἵνα τῇ συγγενείᾳ συνενωθῇ μετὰ τοῦ Κραταιοτάτου καὶ χαριεστάτου ἡμῶν Αὐτοκράτορος, ὃν ὁ Παντοδύναμος βοηθεῖ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, καὶ ὑψώσει εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν λαμπρόνους τὸ τηλαυγὲς μέτωπόν του, τὸ κεκοσμημένον διαδήματι Αὐτοκρατορικῆς ὑψηλότητος, ὅς τις, ὡς ὁ ἥλιος, διαπερᾷ τὴν Αὐτοκρατορίαν διὰ τοῦ εὐεργετικοῦ φωτός του.

Λυποῦμαι πολὺ, ὅτι ἔνεκα τῆς ἡλικίας καὶ τῆς σφαλερᾶς ὑγείας μου, ἐστερήθην τῆς εὐτυχίας, νὰ παρουσιασθῶ πρὸς τὴν ὑμετέραν Αὐτοκρατορικὴν Ὑψηλότητα καὶ προσφέρω τὰ σεβάσματα μου. Εὐχομαι ὅμως ἐκ βάθους καρδίας, ὅπως, καθὼς διακεκριμένως ἐξεπληρώσατε ἁλλεπαλλήλως τὰ καθήκοντα μέλους τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, ὑπουργοῦ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ οἴκου καὶ τοῦ Νομισματοκοπείου, καὶ μετὰ ταῦτα μέλους τοῦ Συμβουλίου τοῦ Τανζιματίου (ὅπερ εἶναι ἀδιαφιλονείκητος μαρτυρία καὶ συγχρόνως ἐγγύησις ζήλου, ἀφοσιώσεως καὶ νοημοσύνης), οὕτω καὶ ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν καὶ ἰσχυρὰν διεύθυνσιν καὶ τὴν μεγάλην μέριμναν τοῦ διασήμου Ὑπουργοῦ, τοῦ ἰσχυροτέρου στηρίγματος τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ μεγάλου Ὑπουργοῦ Βεζύρου, τοῦ Σεβαστοῦ Πατρός σας, Ὑψηλότατε, θέλετε ἐκπληρώσει ὡσαύτως μετὰ ζήλου τὰ νέα καθήκοντα τοῦ νέου ὑπουργήματος, εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς ἡ ἐμπιστοσύνη τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος.

Συνιστῶ εἰς τὴν καλοκάγαθον προαίρεσιν καὶ τὴν ἰδιαίτεραν προστασίαν σας τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ὅρους Σινᾶ, δι' ἣν παρουσιάζω τῇ Ὑ. Ὑψηλότητι ὑπὸ τὸ σχῆμα ἀναφορᾶς Ἱστορικὸν Ὑπόμνημα.

Ἐγὼ τὴν τιμὴν δὲ νὰ διατελῶ μετὰ βαθέος σεβασμοῦ τῆς Ὑμετέρας Αὐτοκρατορικῆς Ὑψηλότητος

Ταπεινότητος καὶ εὐπειθέστατος θεράπων

ὁ πρῶτος Πατριάρχης καὶ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Ὄρους Σινᾶ Κ.

Τῇ Ἑλλογιμότητι τῆς ἐγκαρδίως εὐχόμεθα.

Σπεύδομεν εἰς τὸ ὃ ἔστειλεν ἡμῖν ἐκτεταμένον νὰ τῇ δηλώσω-

(1) Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ. Σημ. Ἐκδ.

μεν τὴν τούτου ἀπόληψιν. Περὶ δὲ Ἀρχιμανδρίτου, τῆς παρούσης τεταραγμένης περιστάσεως καὶ πολιτικῶς καὶ μᾶλλον Ἐκκλησιαστικῶς, περὶ τοιούτου πράγματος, πόρρω, τὰ τοιαῦτα τὴν σήμερον, Διὸς καὶ κεραυνοῦ παρὰ φρονίμοις. Τῷ Μακαριωτάτῳ, ἰδόντες, αὐτῷ στόματι καὶ ἐμιλήσομεν καὶ παρακαλέσομεν ἅλως δὲ, διὰ γράμματος, οἶδαμεν τὰ προσκόμματα . . . Οὐδὲν, οὐδὲν ποιήσομεν πρὸς βοήθειαν. Ἰστω, ὅτι τὸν μέλλοντα γενέσθαι Ἀρχιεπίσκοπον Σιναίου, ἀνάγκη αὐτὸν εἶναι γνήσιον τέκνον τοῦ Σινᾶ, δεδοκιμασμένον, παιδείας μέτοχον, εὐυπόληπτον, ἰδόντα τὸ Σίναιον, καταγεγραμμένον εἰς τοὺς ἐκεῖσε ἱεροὺς Κώδικας, ὡς ἔθος· καὶ ἐὰν τὸν τοιοῦτον ὁμοφώνως ἐκλέξωσι, δέον πρῶτον γενέσθαι τὰς ψήφους ἐγγράφως, ἐν οἷς ὑπισχνεῖται ὁ ψηφίζομενος, ὅσα δέον φυλάξαι τῶν ἀρχαίων ἐθίμων, ὅρων καὶ τάξεων τοῦ Σινᾶ ἀμετακινήτως· ταύτας δὲ τὰς ψήφους ὅτι ὁμοφώνως ἀποδέχονται τοῦ ψηφισθέντος, δέον νὰ ὑπογράψωσι πάντες οἱ ἐν τῷ κατὰ τὸ Σίναιον ἱερῷ Μοναστηρίῳ ἐνασκούμενοι πρῶτον, εἶτα καὶ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν τῷ μεγάλῳ Μετοχίῳ τῆς Τζουβανίας πάντες οἱ εὐρισκόμενοι Σιναῖται Πατέρες, καὶ ἐὰν ὁ ψηφισθεὶς εὐρίσκηται ἐν Αἰγύπτῳ, τελευταῖον ὑπογράφεται καὶ αὐτὸς ὑποσχόμενος τὴν ἐν φόβῳ Θεοῦ ἀκριβῆ διατήρησιν τῶν ὅρων, ἐθίμων, τάξεων τοῦ Σινᾶ καὶ αὐτῶν τῶν προνομίων αὐτοῦ· καὶ οὕτως ὁ ψηφισθεὶς ἐκεῖνος, συνοδευόμενος, ἢ ἐν Αἰγύπτῳ, ἢ ὅπου ἂν εἰς διακονίαν καὶ ὑπουργίαν μοναστηριακὴν εὐρίσκηται ἀλλαχοῦ, στελλομένων πρὸς αὐτὸν τῶν ψήφων καὶ ὑπογραφεισῶν παρ' αὐτοῦ, ὑπὸ ἐξάρχων, κατὰ τοὺς Ἀρχαίους Ἰουστινιανοῦ καὶ κτίτορος τοῦ ἐν Σινᾶ ἱεροῦ Μοναστηρίου ὁρους, καὶ τὰς Συνοδικὰς διαταγὰς, ἀπέρχεται εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ χειροτονεῖται Ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου καὶ ἐπιτρέφει εἰς Αἴγυπτον.

Ἰδοὺ ὁ Κανονικὸς τύπος ἐκλογῆς, ψήφου καὶ χειροτονίας τοῦ Σιναίου, κεκυρωμένου ὄντος τοῦ αὐτονόμου τοῦ Σινᾶ καὶ δι' Αὐτοκρατορικῶν Ὀθωμανικῶν θεσπισμάτων μέχρι τοῦ νῦν εὐκλεῶς Σουλτανεύοντος. Ἄλλως δὲ, γενέσθαι Σιναίου ἀδύνατον, εἰμὴ διὰ τῆς ἀνωθεν ῥηθείσης ἀπαραβάτου ὁδοῦ, δι' ἧς καὶ ἡμεῖς, πεντήκοντα ἤδη χρόνους, διέβημεν, ὡς περ καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν Προκάτοχοι πάντες. Αἱ δὲ βουλαὶ ἄλλων, ὀνειρώξεις αὐτόχρημα· ὁ γὰρ πολλὴν δὲ ἄλλης ὁδοῦ, ὡς βίαιος ἐπίσκακτος, ἐπιβάτης καὶ παράνομος, ὅλως ἀπαραδέκτος παρὰ Σιναιτῶν, καὶ οὐδὲ μνημοσύνου τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τεύξεται πώποτε, ὡς ληστής καὶ κλέπτης καὶ οὐχὶ διὰ τῆς θύρας εἰσελθὼν. Ἀλλ' ἐφ' ἅπασιν τούτοις ἔχουσι τὴν γνῶσιν οἱ φύλακες . . . Γλίσχα τανῦν τὰ ἡμῶν καὶ στενό-

χωρα, ἀγαπητὲ, ὡς ὅλως ἐκκοπέντων, διὰ τὰς περιστάσεις καὶ τὰς ἀνυπερβάτους δυσχερείας, ὅσων ἐλάβανεν ἐκ Δακίας (χρόνους ἢ δὴ δύο) τὸ Σίναιον, ἐξ ὧν μετὰ τὴν πικρὰν, ἣν ὑπέστημεν πρὸ πέντε χρόνων παρὰ κακούργων λήστευσιν (1) καὶ ἀρπαγὴν τῶν ὧν εἵχομεν, ἐκρατήσαμεν καὶ ἡμεῖς τὰ πρὸς οἰκονομίαν ἡμῶν. Διὸ καὶ ἡ προαίρεσις ἡμῶν, μετὰ λύπης λέγομεν, περιώρισται καὶ ἀκούσιος. Μανθάνομεν δὲ, ὅτι οἱ καλοὶ Δάκες παντὶ τρόπῳ ἀγωνίζονται πρὸς κατάσχεσιν τῶν προσόδων ὅλων τῶν Γραικικῶν ἐκεῖσε Μοναστηρίων· καὶ τοῦτο ἂν κατὰ δυστυχίαν συμβῇ, τετέλεσται καὶ Σίναιον καὶ τὰλλα Προσκυνήματα. Ταῦτα μὲν πρὸς ἀπόκρισιν, ὡς ἐνῆν, διὰ βραχέων, καὶ ἐκ ψυχῆς εὐχόμενοι τῷ Ἐξοχωτάτῳ Ἱατρῷ καὶ ὑπερεπαινοῦντες τὴν ἣν πρόθυμον ἔχει ῥοπήν εἰς προστασίαν, ἀρωγὴν καὶ εὐποιαν τῶν δεομένων αὐτοῦ, Δεκεμβρίου γ'.

Μένομεν διὰ παντὸς θερμὸς εὐχέτης.

Αἱ ἐπιστολαὶ 24, 25, καὶ 26 ὡσαύτως ἀφηρέθησαν.

Τῷ Ἐξοχωτ. Ἱατρῷ καὶ τῇ ἐλλογιμότη. ἐκ ψυχῆς εὐχόμεθα.

Τὸ γράμμα τῆς ἐλάβομεν γεγραμμένον πρὸ τῶν νέων μεταβολῶν τῆς ἡμέρας. Εὐχαριστοῦμεν δι' ὅσα δι' αὐτῆς διεμήνυσεν ἡμῖν ὁ ἄρχων Ἱατρὸς περὶ τῆς μετὰ τοῦ Ὑπερτάτου ἡμῶν ἐντεύξεως ἀλλὰ τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν σαρκίον οὐ δύναται ἀντισχεῖν ἐπὶ ψυχροῦ τοιούτου καιροῦ πρὸς ἀνάβασιν εἰς τὸν Βόσπορον τὸ γε νῦν ἢ δ' αὐτὴ πραγματιώδης αἰτία ψύχους καὶ γήρατος κωλύει ἐκ προφυλάξεως καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ οἴκου ἡμῶν μέχρι τοῦ λιμανίου τοῦ Μετοχίου Θαλασσοπλοῖαν ἡμῶν. Ὑπομονὴ ἐπὶ τινα καιρὸν, ἕως οὗ καταβῶμεν τότε διὰ δύο μῆνας· ἐν δὲ τῷ μακρῷ ἐκείνῳ διαστήματι, ἐπιτυχόντες ἡμέρας εὐδίας, δυνατόν καὶ τὸν Βόσπορον νὰ ἀναπλεύσωμεν καὶ τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Α... Π... ἐν τῷ παρὰ τῷ Σεραφκέρ Καπουσί οἴκῳ αὐτοῦ ἰδεῖν αὐτὸν ἅπαξ καὶ δις διὰ τὴν τοῦ Σινᾶ, διὰ τῶν γνωστῶν δοθησομένων ἐγγράφων, ὑπόθεσιν.

Περὶ δὲ τῆς τοῦ Ὑπομνήματος μεταρράσεως (2), ἐγκρίνομεν,

(1) Ἡ λήστευσις ἐγένετο κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1852 ἔτους ἐξ οὗ δὴλον ὅτι ἡ χρονολογία τῆς παρούσης ἐπιστ. συμπίπτει τῷ 1857 ἔτει. Σημ. Ἐκδ.

(2) Τὸ περὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησίας τοῦτο Ὑπόμνημα μεταρρασθὲν εἰς Τουρκικὴν γλῶσσαν διὰ στοιχείων Ἀρμενικῶν, ἐξεδόθη παρὰ τοῦ Ἀσιδίου τοῦ 1857 ἔτει. Σημ. Ἐκδ.

ἵνα ὁ ἄρχων Ἱατρός κάμῃ ἀπόπειράν τινα, ὁμιλήσαι ἰδιαιτέρως μετὰ τοῦ Παρουτταίμπαση περὶ τούτου, τοῦ μὴ προσβάλλοντος Ὑπομνήματος τοὺς Ἀρμενίους, ἀλλ' ἐκθέτοντος ὅσῃν κατὰ καιροὺς οἱ Καθολικοὶ Ἱεράρχαι τῶν Ἀρμενίων πρόθυμον φροντίδα κατέβαλον περὶ ἐνώσεως τῶν δύο, ἕνεκα παρεισφρησασῶν παρεξηγήσεων περὶ δογμάτων, διακεχωρισμένων Ἐκκλησιῶν, καὶ ὅτι τὸ Πόνημα ὡς παρὰ τοιούτου φιλοπονηθέν, σοβαρὸν καὶ ἀξιοπεριέργον. Ἐκ δὲ τῆς ἀποκρίσεως τοῦ ρηθέντος γινώσκεται ἡ Ἐξοχότης αὐτοῦ, ἐὰν εὐχαρίστως ἐπιποθῇ καὶ τὸ αὐτοῦ Γένος τὴν τοιαύτην ἀκριβῆ κατ' ἐννοίαν μεταφράσιν. Περὶ οὗ μὴ λείψῃ ἡ ἐλλογιμότης νὰ ἰδεάσῃ ἡμᾶς. Μένομεν διὰ παντὸς

Νοεμβρ. 13.

θερμὸς εὐχέτης αὐτῆς

Ἀφῆρθη καὶ ἡ 28, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

Ὁλοφύχως τῇ εὐχόμεθα.

Προλαβόντως δὲν τῇ ἐγράψαμεν, ἀλλὰ πρὸς ἀπότισιν τοῦ ἀδίκου χρέους τῇ ἐστείλαμεν 600 γρόσια. Ἦδη δὲ ἀποστέλλομεν ἐμπερίκλειστον Ὑπόμνημα πρὸς τὴν Α. Μεγαλειότητα, ἐμφαντικὸν ἀπ' ἀρχῆς τῶν ὧν ὁ Μωάμεθ διὰ τοῦ δοθέντος αὐτοῦ Ἐγγράφου, οὐ μόνον τοῖς Σιναίταις, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὅλους τοὺς τῷ Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπομένους, ἐδωρήσατο ὃν πάντες οἱ αὐτοῦ διάδοχοι μέχρι τούτου ἱερὸν Ἀκτιναμέν ἐσεβάσθησαν, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τούτου ἐξέδωκαν καὶ τὰ αὐτῶν θεσπίσματα πρὸς τὸ Σίναιον.

Ἀπελθέτω καὶ ζητησάτω παρὰ τοῦ Ἡγουμένου τοὺς ἐν ἐνὶ Κουμπουρίῳ κειμένους Ἀραβικὸν καὶ Τουρκικὸν δύο Ἀκτινάδες, ἵνα πρὸ τοῦ δοθῆναι παρὰ τοῦ Ἀρχοντος Ἱατροῦ πρὸς τὸν Γαμβρόν Γαλίπ Πασᾶν ἐν τῶν Ὑπομνημάτων, λάβῃ ἰδέαν πρότερον τῶν παρὰ τοῦ Προφήτου κεινομένων. Ἐὰν δὲ ὑπὸ περιεργείας ἀναλάβῃ διὰ τοῦ γνωστοῦ . . . τὴν τοῦ Ἀκτιναμέ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς μετάφρασιν, ἃς ἀφήσῃ τὰ προηγούμενα ἄλλα, καὶ ἄρξεται ἀπὸ τούτου. «Τὸ παρὸν γράμμα ἔγραψεν ὁ Μωάμεθ, υἱὸς Ἀπδουλάχ, καὶ Ἀπόστολος Θεοῦ, ὁ θεωρητὴς καὶ ἐπιμελητὴς τοῦ παντὸς Κόσμου, πρὸς ὅλους τοῦ ἔθνους του καὶ τῆς Θρησκείας του, ὡς στερεὰν καὶ βεβαίαν ὑπόσχεσιν διὰ τὴν φυλὴν τῶν χριστιανῶν καὶ τὸ Γένος τῶν Ναζωραίων (Νασράν)» καὶ ἐφεξῆς.

Ταῦτα ἐπὶ τοῦ παρόντος διὰ βραχέων. Μένομεν δέ.

Ὑπομνηματικὴ Ἐκθεσις καὶ ἱκετικὴ ἅμα πρὸς τὸν Μεγαλειότατον Ἀνακτα

ΣΟΥΛΤΑΝ ΑΠΔΟΥΛ ΜΕΤΖΙΑ ΧΑΝ (1)

Τὰ ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ Ἰσλαμισμού ἀρχῆς, παρὰ τοῦ ἐνδόξου Προφήτου, τῷ δευτέρῳ ἔτει Χιτζρῆ, γραφέντα δι' ἱεροῦ αὐτοῦ Ἀκτιναμέ, πλήρη ὑπερασπίσεως καὶ εὐεργεσιῶν Ἐντάλματα, καὶ δωρηθέντα πρὸς τοὺς προσιδόντας, ὡς ἀσκητὰς, τὴν μεγάλην πρὸς οὐδὸν καὶ αὐξήσιν τῆς τοῦ Ἰσλαμισμού δυνάμεως, καὶ ὁραμόντας πρὸς προσκύνησιν αὐτοῦ Ρουχπάνιδας τοῦ Γζέμπελ-Μουσαῖ καὶ Τούριϊ Σινᾶ, ἐτιμήθησαν ταῦτα ἐν τῷ ἱερῷ Ἀκτιναμέ, πρὸς ὅλους τοὺς πιστοὺς Μουσουλμάνους ἀναγόμενα Ἐντάλματα, καὶ ἐσεβάσθησαν οὐ μόνον παρὰ τῶν τεσσάρων πρώτων Διαδόχων, Χουλεράϊ Ρασιδίν, (ἐξ ὧν ὁ δεύτερος Διάδοχος Ὁμερ-Χατάπ κυριεύσας τῆς Ἱερουσαλὴμ (Κουδούς), ἔτει Χιτζρῆ εἰκοστῷ, κατὰ μίμησιν τοῦ τιμίου Προφήτου, ἐδωρήσατο ὁ καλούμενος αὐτὸς δίκαιος τῷ τότε Ματριάρχῃ Ρωμαίῳ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἴδιον ἱερὸν Ἀκτιναμέν, ἐν ᾧ μετὰ σεβάσματος ἀναφέρει τὸν παρὰ τοῦ ἐνδόξου Προφήτου ἐπιδοθέντα ἱερὸν Ἀκτιναμέν πρὸς τὸ Γζέμπελ-Μουσαῖ) εἶτα καὶ παρὰ τῶν Χουλεράϊ Μπενί-Οὐμιέ, Χουλεράϊ Ἀμπασιέ, καὶ Χουλεράϊ Φατιμιέ, ἀλλ' ὡσαύτως ἐσεβάσθησαν τὰ τοῦ ἱεροῦ Ἀκτιναμέ καὶ παρὰ τῶν ἐξουσιασάντων ἐπομένως τὴν Αἴγυπτον καὶ Συρίαν Δεβλῆτ Ἐγιουμπιέ, Δεβλῆτ Τουρκιέ, Μπενί-Ἐτράκ καὶ Μπαχαριέ, καὶ Δεβλῆτ Σιρακισέ· μετὰ δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ λαμπροτάτου φωτὸς τῆς Ἀλῆ-Ὁτμᾶν Κραταιᾶς Αὐτοκρατορίας, αἰδίου μνήμης Σουλτάν Σελὴμ τοῦ πρώτου, ἐνδόξου Νικητοῦ τοῦ ρηθέντος Δεβλῆτ Σιρακισέ, καὶ εὐτυχοῦς Κατακτητοῦ, κατὰ τὸ 923 ἔτος Χιτζρῆ, Μίσιρ Καχιρέ. Μετὰ δὲ τὴν λαμπρὰν αὐτοῦ νίκην καὶ ὑποταγὴν αὐτῷ ὅλου τοῦ Μίσιρ, ὑποδεχθεὶς μεθ' ὅσης τιμῆς καὶ θρησκευτικοῦ Σεβάσματος, τὸ προσφερθὲν πρὸς τὴν ἐκείνου Μεγαλειότητα ἱερὸν αὐτὸ Ἐγγραφὸν τοῦ Ἀκτιναμέ παρὰ τῶν Ρουχπάνιδων Γζέμπελ-Μουσαῖ καὶ Τούριϊ Σινᾶ, καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τούτου κατασπασάμενος, ἐκράτυνεν αὐτὸ καὶ παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ, ὡς θρησκευτικὸν προσκυνητὸν τιμαλφές Ὑπόμνημα, ἐπιτάξας, ἵνα τούτου ἀπαράλλακτον, κεκρυμμένον τῇ τοῦ τότε ἀκολουθοῦντος αὐτῷ Καδῆ-ουλ-ἀσκέρ σφραγίδι ἐπιδοθῇ πρὸς τὸ Τούριϊ Σινᾶ. Τούτου δέ, τοῦ ὡς ἄλλου Πρωτοτύπου σεβαστῶς διατηρουμένου, χρείας γενομένης, παρουσιαζομένου παρὰ τῶν Τουρσιναλίδων πρὸς τὸν Μίσιρ Μολασί, ἐκδίδεται ἀπὸ τούτου

(1) Ἡ ἔκθεσις αὕτη μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν Τουρκικὴν ἐπεδόθη τῷ Ἀνακτι. Σημ. Ἐκδ.

τοῦ Ἰσου πρὸς αὐτοὺς ἴσον ἕτερον κεκυρωμένον τῇ αὐτοῦ σφραγίδι. Ἐπὶ δὲ τῇ βάσει τοῦ ἱεροῦ Ἀκτιναμέ, ὁ ἐνδόξου μνήμης μέγας αὐτὸς Σουλτάν Σελήμ, ἐξέδωκε τὸ πρῶτον αὐτοῦ ὑψηλὸν Μπεράτι πρὸς τὸ Τούριϊ Σινᾶ, ὅπερ οἱ μετ' αὐτὸν μνήμης αἰωνίου Αὐτοκράτορες Σουλτάνοι μέγιστοι τοῦ Ὀθωμανικοῦ λαμπροῦ Θρόνου καὶ τοῦ ἐνδόξου Προφήτου Διάδοχοι, ἀλληλοδιαδόχως ἀνευώσαντο μέχρι τοῦ νῦν Πανευκλεῶς Αὐταρχοῦντος Σουλτάν Ἀπδούλ-Μετζιδ Κυρίου ἡμῶν, οὗ ὁ Ὑψιστος Θεὸς τὰ ἔτη τῆς πολυτίμου αὐτοῦ ζωῆς πολλαπλασιάσειεν, ὡς σκιὰν ταῦτα αὐτοῦ ὄντα ἐπὶ γῆς, ὑψώσειεν ἐπ' ἄκρον τὸ φέγγος τῆς αὐτοῦ Κεφαλῆς, τῆς ὡραϊζομένης καὶ ἀστραπτούσης τῷ Αὐτοκρατορικῷ Διαδήματι καὶ τὸ ἐνδόξον αὐτοῦ ὄνομα ὑπ' ὅφιν τοῦ Κόσμου, ἐν νίκαις καὶ θριάμβοις μετὰ κρότου, καὶ ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς πρὸς πάντας ἀνεξαίρετως τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ ὑπηκόους τοὺς λατρεύοντας αὐτὸν διαιωνίσειεν!

Ταῦτα οὖν τὰ ὑψηλὰ σεβαστὰ ἔγγραφα τῶν τε Μπερατίων καὶ ὑψηλῶν ἄλλων Ὀρισμῶν πρὸς τὸ Τούριϊ Σινᾶ τῶν τοιούτων ἐν δόξῃ ἀναπαυομένων μεγίστων Σουλτάνων, ὡς βασιζόμενα οὖν τῷ ῥητῶς ἐπὶ τῷ ἱερῷ Ἀκτιναμέ, ὡς ἱερὰ καὶ ἀμετάβλητα λόγια καὶ προσταγμάτων τοῦ ἐνδόξου Προφήτου, καὶ διὰ τοσούτων αἰώνων θρησκευτικὸν σέβας προσλαβόντα, ὑπερέχουσι τῇ ἐξαιρέσει, καὶ ἀνώτερα ὑπάρχουσι τῶν τοῦ Κόσμου εὐμεταβλήτων κανόνων καὶ πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων, ὅθεν καὶ ἡ εὐκλεία καὶ ἡ δόξα τῆς Ἀλῆ-Ὀσμᾶν Κραταιᾶς Αὐτοκρατορίας ἐναπαιτεῖ, τὰ κατὰ τὸν ἱερὸν αὐτὸν Ἀκτιναμέν πλήρη εὐεργεσίας χάριτος καὶ ὑπερασπίσεως Ἐντάλματα ὑπὲρ τῶν ὁπαδῶν τοῦ δόγματος Χαζρέτ Ἰσᾶ, ὡς δείγματα ταῦτα περίτρανα τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐμενεοῦς διαθέσεως καὶ καλοκάγαθίας τοῦ ἐνδόξου Προφήτου, καὶ ὧν Ἐνταλμάτων ἐπὶ τῇ βάσει ἐξεδόθησαν καὶ οἱ τοσαῦτοι ὑψηλοὶ Ὀρισμοὶ πρὸς τὸ Τούριϊ Σινᾶ, ὅπως πρὸς κλέος τῆς Βασιλείας διατηρηθῶσιν ἀπαραιεῖστα, ἀμετάβλητα καὶ ἀκατάλυτα, ἅμα τῇ Αὐτοκρατορίᾳ, εἰς αἰῶνας αἰώνων.

Αὐτὰ δὲ ταῦτα, καὶ ὁ γηραιὸς ἐγὼ Κωνστάντιος, ὁ διὰ πεντήκοντα δύο ἐτῶν ἥδη (καίτοι, ἐν τούτῳ τῷ διαστήματι, ἐκλογῇ τοῦ Γένους μου, καὶ Αὐτοκρατορικῇ ἐπικυρώσει, Πατριάρχης Πόλεως καὶ Ῥωμαίων διὰ τετραστίας γενόμενος) Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Ρεῖζης Τούριϊ Σινᾶ μέχρι τούτου διατελὼν, διὰ τοῦ ταπεινοῦ ἐμοῦ τοῦδε Ὑπομνήματος ἐκθέμενος, τολμῶ, ἵνα ὑποβάλω ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πανευκλέμπρου καὶ Πανευτυχοῦς Θρόνου, καὶ ὑπ' ὅφιν εὐμενῇ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ τῶν διὰ

περιουσίαν γνώσεων βαθυθρόνων ἐνδόξων ἀνδρῶν τοῦ Ἐκλαμπροτάτου Πρωθυπουργοῦ, Ἐξοχωτάτου ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ τῶν λοιπῶν Ὑπουργῶν ἐξόχων τοῦ Κράτους, καὶ ἐπισυνάψω ἐφ' οἷς τὴν θερμὴν ἱκεσίαν ἐμοῦ τοῦ ἐπὶ ἐξ μεγίστων Σουλτάνων διατελέσαντος καὶ διατελοῦντος ταπεινοῦ καὶ πιστοῦ δούλου καὶ ὑπηκόου τῆς Βασιλείας, ὅπως διατηρηθῶσιν ὅσα, ὑπαγορεύοντος τοῦ ἐνδόξου Προφήτου, ὁ τούτου τέταρτος Διάδοχος Ἀλῆς Ἀμπουδάλιπ ὁ ἀγαπητὸς ἐγράψατο ἐν τῷ ἱερῷ Ἀκτιναμέ, καὶ ὁ ὑπαγορεύσας τῇ τῆς χειρὸς παλάμῃ ἐκυρώσατο, καὶ ὅσα κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ οἱ ἐνδόξου μνήμης Κραταιοὶ Σουλτάνοι καὶ Διάδοχοι ἐν τε τῷ Ὑψηλῷ Μπερατίῳ καὶ ἐν ὑψηλοῖς ἄλλοις Ὀρισμοῖς περὶ διαφορῶν ὑποθέσεων τοῦ Τούριϊ Σινᾶ, ῥητῶς πρὸς Καδίδες, Μίριμιράν, Μίρι-Αιδάν, Μουτεσελίμιδες, Ἐμίνηδες καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς κατὰ τόπους Πατριάρχας, ἐθεσπίσαντο διότι προσφάτως, κατὰ τὸ δοθὲν ταπεινὸν Ἀρζιμου, ζητήσας ἐνὸς παλαιότερου, 1189 ἔτος, ὑψηλοῦ Ὀρισμοῦ ἀνανέωσιν περὶ κληρονομίας τῶν ἀποθνησκόντων Τουρσιναλίδων, ἐν τῷ ἀνακαινισθέντι καὶ ἐκδοθέντι κατὰ τὸ μέσον τοῦ μηνὸς Σεφῆρ 1272, νέῳ ὑψηλῷ Ὀρισμῷ περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, εἶδον ὅλως ἐκστάτικὸς μετὰ λύπης ὑπερβαλλούσης καὶ βαθυτάτης, ὅτι τὰ τε ἐν τῷ Ὑψηλῷ Μπερατίῳ καὶ ῥητοῖς ἄλλοις ὑψηλοῖς Ὀρισμοῖς περὶ διαφορῶν ὑποθέσεων τοῦ Τούριϊ Σινᾶ, καὶ ἐν αὐτῷ ἔτι τῷ 1189 ἐκδοθέντι, ῥηθέντι ὑψηλῷ Ὀρισμῷ, διηνεκῶς ἐπαναλαμβανόμενα, ὅτι δυνάμει τοῦ παρὰ τοῦ ἐνδόξου Προφήτου δοθέντος τῷ Τούριϊ Σινᾶ ἱεροῦ Ἀκτιναμέ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ Συνθηκῶν, τῶν καὶ εἰς τὰ τῆς Βασιλείας Καΐδια καταγεγραμμένων, ἐξεδόθησαν παρὰ τῶν εἰρημένων Σουλτάνων χουλεφάδων καὶ τὰ ὑψηλὰ Μπεράτια καὶ οἱ Ὀρισμοὶ πρὸς τοὺς Τουρσιναλίδες ὅλα ταῦτα τὰ ἐπίσημα καὶ ἄλλα, τὰ ἐν διαστήματι τοσούτων αἰώνων ἐν ὅλοις τοῖς ὑψηλοῖς Αὐτοκρατορικοῖς θεσπίσμασι ἐπαναληπτικῶς ἱερῶς ἀναφερόμενα καὶ διαταττόμενα, ἐν τῷ ῥηθέντι ἀνανεωθέντι προσφάτως Ὀρισμῷ, κατὰ τὸ μέσον τοῦ μηνὸς Σεφῆρ 1272, τὰ μὲν οὐκ οἶδα πῶς διόλου ἐσιωπήθησαν, καὶ τὸ ἱερώτερον πρὸ πάντων, ὁ ἱερὸς Ἀκτιναμές, τὰ δὲ μετεποιήθησαν καὶ παρηλλάχθησαν. Ὅθεν ἐπιπόνως δέομαι καὶ ἱκετεύω ταπεινῶς, ὅπως παρὰ τοῦ δικαίου Κράτους προέλθῃ τὸ δίκαιον, καὶ μοι ἐπιτραπῇ τὸ νὰ ἐκζητήσω διὰ ταπεινοῦ Ἀρζίου τὴν ἀνανέωσιν αὐτῆς ὑψηλοῦ Ὀρισμοῦ περὶ τῆς τῶν Τουρσιναλίδων μετὰ θάνατον αὐτῶν κληρονομίας, κατὰ τὸν ἱερὸν Ἀκτιναμέν καὶ τὸ ὑψηλὸν Μπεράτι.

Κατὰ μὲν τὸν ἱερὸν Ἀκτιναμέν, πάντα τὰ τῶν Τουρσιναλίδων

εἰς τοῦ ἐνδόξου Προφήτου Παρακαταθήκη· κατὰ δὲ τὸ ὑψηλὸν Μπεράτι, μηδεὶς ῥητῶς διακελεύει, νὰ ἐπεμβαίνει καὶ νὰ συμφύρηται εἰς τὰ τῶν Σιναϊτῶν, καὶ εἰς τὰ τῶν ζώντων, ἐπίσης καὶ εἰς τὰ μετὰ θάνατον αὐτοῖς εὑρεθέντα ἐννοεῖται. Εἶναι δὲ πασίγνωστον, ὅτι ὁ ἔχων ἢ ἰδίαν, ἢ πατρικὴν ἰδιοκτησίαν, Καλόγηρος δὲν γίνεταί· πολλῷ μᾶλλον εἰς τὴν ἐρημίαν ἐκείνην τοῦ Γ'ζέπελ Μουσᾶ, ὅπου οἱ ἀπερχόμενοι καὶ Καλόγηροι γινόμενοί εἰσι πάντες πᾶμπτωχοι. Ἐκ δὲ τούτων, εἰς τοὺς διοριζομένους, οὐχὶ καθὼς ποτε πρὸς σύναξιν ἐλεημοσύνης, διὰ τὴν τωρινὴν δυστυχίαν τοῦ Κόσμου, ἀλλ' εἰς τινὰ μέρη τῆς Αὐτοκρατορίας, Μετοχία τινὰ καὶ Μοναστήρια τοῦ Τούρι Σινᾶ, ὅσα ἂν εἰς αὐτοὺς μετὰ θάνατον εὑρεθῶσιν εἰς πάντα τῶν εἰσοδημάτων τῶν Μετοχίων τούτων καὶ Μοναστηρίων· καὶ ὡς μὴ φθάσαντες νὰ στείλωσι ταῦτα εἰς τὸ Τούρι Σινᾶ, πρὸς τε τροφήν τῶν ἐκεῖ πτωχῶν Κεσίσιδων, καὶ τῶν ὧν τρέφουσι πτωχῶν Ἀράβων Μουσουλμάνων, ἔμειναν παρ' αὐτοῖς ταῦτα. Ἡ δὲ Βασιλικὴ εὐθυδικία ἀνέχεται ἄρα, ὅτι ἡ εὑρεθεῖσα ἀπὸ τὰ βακουρικά εἰσοδήματα περιουσία νὰ κληρονομηται παρὰ τῶν συγγενῶν τῶν τελευταίων τῶν Τουρσιγαλίδων, πρὸς καθαρὰν βλάβην καὶ ἀδικίαν τοῦ Τούρι Σινᾶ Βακαφίου; Πέποιθα, ὅτι οὐδέποτε.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Σταλεῖσα πρὸς τὸν αἰοίδιμον Κωνστάντιον, ὅτ' ἐπατριάχενεν, ἐκ τῆς Νήσου Πάτμου, ἐν ἣ ἀναφέρεται ἡ ἐπὶ τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ γενομένη Περιγραφή τῆς Νήσου ταύτης.

Παναγιώτατε!

ΑΝΕΓΝΩΜΕΝ καὶ τὴν Περιγραφὴν, ἐπονομαζομένην φερωνύμως Κωνσταντινιάς, τῆς φιλτάτης καὶ λαμπρᾶς Αὐτῆς Πατρίδος καὶ τῶν πόλεων Βασιλίδος, ἧς οὐ μόνον ἄλλος κόσμος καὶ εὐδαιμονία ὁλόκληρος ἢ φιλόμουσος Αὐτῆς Παναγιότης, ἀλλὰ καὶ Πονήματι αὐτῷ, ὡς οἶαν δὴ τινὰ στήλην ἔμμουσον, τὴν ἐνεγκαμένην κατεκόσμησεν, οἶκοθεν ἐξορμωμένη καὶ ἔρωτι διαπύρρῃ, οὐχ' ἥττον πρὸς εὐκλειαν τοῦ γράφαντος, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς κοινὸν ὄφελος καὶ παντὸς τοῦ Γένους εὐαρέστησιν, ἢν' ὧν περ ἐστερήθημεν, λάβωμεν αἴσθησιν, καὶ οἷς τ' ἐμπεπτώκαμεν, γινώμεν. Διὰ τοῦτο, ἵνα τοὺς πάντας πλουτήσῃ τοῦ τηλικούτου καὶ τοιούτου ἀσύλου πλούτου, οὔτε πόνων ἐφείσατο, οὔτ' ἐξῶδων, ἀλλ' ὡς ἄριστος καὶ πανάριστος φιολόγος τε καὶ ἀρχαιολόγος, καθὼς παρὰ πάντων διασημολογεῖται τὸ περικλεέστατον Αὐτῆς ὄνομα, καταλλήλως ἐξέδωκεν εἰς τὴν τοῦ τύπου φεγγυβολίαν τὸ περὶ τῶν ἀρχαίων καὶ νέων τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦτο Σύνταγμα, συνηρμοσμένον ἀραρότως, καὶ διαβατικώτατα ἐξυφασμένον διὰ τῆς βεβηκυίας Αὐτῆς φρονήσεως καὶ πολυμαθείας. Ὅθεν καὶ ἡμεῖς εἰς ἀμοιβὴν τὴν ἐνοῦσάν γε καθυποβάλλομεν ὑπὸ τὴν περιέργειαν τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος, καὶ τῆς γενεθλίας καὶ ἀθλίας ἡμῶν Πατρίδος τὴν Περιγραφὴν, ἣν ἐποίησατο ὁ τότε Νικόλαος Γ'ζάντζης Βασιλικὸς Νοτάριος τοῦ αἰοίδιμου Αὐτοκράτορος κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἔχουσιν ὡς ἀκολουθῶς.

Ἴσον τοῦ Πρακτικοῦ τοῦ Νικολάου Μαγίστρου καὶ Ἀναγραφῆως τῶν Κυκλάδων Νήσων τοῦ Γ'ζάντζη, περιέχον πρὸς ταῖς ἄλλοις καὶ τὴν πεμφθεῖσαν αὐτῷ θείαν καὶ Ἀνακτορικὴν ἐγγραφὸν Πρόσταξιν· Ναὶ μὴν καὶ τὸ ἑντάλμα Εὐσταθίου Σρατηγοῦ καὶ προνοητοῦ Σάρμου τοῦ Χαρσιανέτου, περὶ τῆς ἀναμετρήσεως τῆς Νήσου Πάτμου, καὶ τῆς πρὸς τὸν τιμιώτατον Α.Χ. κύρ Χριστόδουλον καὶ ἡσυχαστὴν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ παραδόσεως αὐ-

τῆς. Διεκέλευετο οὖν τὸ θεῖον καὶ βασιλικὸν Πρόσταγμα, ὑπογεγραμμένον διὰ κινναβάρως καὶ εἰδικῆς σφραγίδος τοῦ Κραταίου καὶ ἁγίου ἡμῶν Βασιλέως, αὐτοῖς ῥήμασιν οὕτως.

« Ἡ Βασιλεία μου, κλησαμένου τοῦ εὐλαβεστάτου Μοναχοῦ καὶ ἡσυχαστοῦ κυρ Χριστοδούλου τοῦ Λατρινοῦ, ὥστε τὰ μὲν ἐν τῇ νήσῳ Κῶ αὐτῷ διαζέροντα, ὅσα δὴ καὶ οἷα, ὅθεν ὅποτε αὐτῷ προσκινῶνται, ἀφορισθῆναι τῷ δημοσίῳ, δωρηθῆναι δὲ αὐτῷ τὴν ὅλην Νήσον Πάτριον κατὰ ἀναφαίρετον δεσποτείαν, ἐπήκουσε τῆς δεήσεως αὐτοῦ, καὶ ἐδωρήσατο τῷ τοιούτῳ διὰ Χρυσοδούλου λόγου τὴν δηλωθεῖσαν Νήσον, καθὰ δὴ καὶ ἡτήσατο. "Ὅθεν καὶ διορίζεται σοι τὴν παρῶσαν δεχομένῳ Πρόσταξιν, τὴν τῆς εἰρημένης ὅλης Νήσου ποιήσασθαι πρὸς αὐτὸν παράδοσιν, Πρακτικὰ τε ἐκθέσθαι ἡκριδωμένως θύω, δηλοῦντα ἐν λεπτῷ τὴν περιοχὴν αὐτῆς καὶ διακράτησιν, ὅση τε καὶ οἷα ἐν αὐτῇ γῇ, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ εὑρεθησόμενα οἰκήματα καὶ λοιπὰ πάντα, καὶ υπογράψαι καὶ συνήθως πιστώσασθαι ταῦτα καὶ τὸ μὲν ἐν ἐξαποστεῖλαι πρὸς τὴν Βασιλείαν μου, τὸ δὲ ἕτερον ἐπιδοῦναι τῷ προδιαληφθέντι εὐλαβεῖ Μοναχῷ καὶ τῷ μέρει αὐτοῦ εἰς οἰκίαν ἀσφάλειαν. »

Μηνὶ Ἀπριλίῳ, Ἰνδικτιῶνες ια΄.

(1) Κατὰ ταύτην γοῦν τὴν θεῖαν καὶ Βασιλικὴν γραφὴν, ἀπεστάλης σὺ ὁ προδηλωθεὶς τοῦ ποιήσασθαι τὴν παράδοσιν τῆς αὐτῆς ὅλης Νήσου Πάτριου, πρὸς ἣν καὶ κατὰ τάχος παραγενόμενος σπουδάσεις ἐνεργῆσαι ταύτην. Δέον σε ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ὅλην Νήσον παραδοῦναι περιορίσαντά ταύτην καὶ ἀναμετρήσαντα, καὶ διὰ τῆς ἀναμετρήσεως δηλοποιήσοντα, ὅση τε καὶ οἷα ἐστὶ, καθὼς καὶ ἡ σεβασμία γραφὴ παρακελεύεται. Καὶ ὅσον μὲν τῆς τοιαύτης Νήσου ὑπάρχει σπόριμον τε καὶ ἀρόσιμον, ὅσονδὲ νομαδιαῖον, καὶ ὅσον τραχυνὸν καὶ τῆς ἀχρήστου ποιότητος, δέον σε ἐν δυσὶ Πρακτικοῖς, κατὰ τὸν θεῖον διορισμὸν, ἐν λεπτῷ ταῦτα διαλαβεῖν καὶ σαφῶς ἐκθέσθαι, καὶ τὰ τοιαῦτα Πρακτικὰ πρὸς ἡμᾶς ἀποκομίσσεις, ὥστε τὴν συνήθη παρ' ἡμῶν δέξασθαι ταῦτα βεβαίως. Καὶ τὸ μὲν ἐν τῷ Κραταίῳ καὶ ἁγίῳ ἡμῶν Βασιλεῖ ἀποκομισθῆναι τὸ δὲ ἕτερον τῷ τιμιωτάτῳ ΑΧ. καὶ τῷ μέρει αὐτοῦ παρασχεθῆναι εἰς ἀσφάλειαν. Δέον σε οὐ μόνον τὴν τῆς γῆς περίμετρον καὶ τὴν ταύτης ποιότητα ἐν τῷ γεννησομένῳ παρὰ σοῦ

(1) Τοῦτό ἐστι τὸ τοῦ Εὐσταθίου Στρατηγοῦ Ἔνταλμα πρὸς τὸν Νικόλαον Μάξιτρον τὸν Τζάντζην, τὸ μετὰ τῆς ἀνωτέρω Βασιλικῆς γραφῆς ἀποσταλὲν αὐτῷ, πρὸς ἀναμέτρησιν καὶ παράδοσιν τῆς Νήσου εἰς τὸν Χριστοδούλου. Σημ. Ἐκδ.

Πρακτικῷ διαλαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκήματα καὶ τὰ δένδρα καὶ ἀπλῶς ἅπαντα τὰ ἐν τῇ τοιαύτῃ Νήσῳ εὑρεθησόμενα. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ τὸ παρὸν Ἔνταλμα.

(1) Κατὰ γοῦν τὴν θεῖαν ταύτην καὶ Βασιλικὴν Ἐγγράφον πρόσταξιν, πρὸς δὲ καὶ τὸν ἐνταλματικῶς δοθέντα μοι διορισμὸν, παραγενόμενος ἅμα τῷ Σεβασμιωτάτῳ ΑΧ. κυρῷ Χριστοδούλῳ καὶ τῷ μέρει αὐτοῦ πρὸς τὴν Νήσον Πάτριον, ἣν καὶ περιπολήσας εὗρον ἔρημον ὅλην καὶ κεχερσωμένην, καὶ ὑπὸ τῶν ἀκανθῶν καὶ τῶν ἄλλων συρρετῶν συνεσκιασμένην καὶ ἄβατον, καὶ διὰ τὸ τοῦ τόπου ἀνυδρον, παντάπασιν ἀνικμον. Οὐδὲ που γὰρ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Νήσον περιπατητικὸν ὕδωρ, ἢ καταρρέον εὑρεθήσεται, εἰμὴ ὀλίγιστα φρέατα, κάκεινα τοῦ ἀφθόνου ὕδατος κατὰ πολὺ ἄλλειπόμενα. Ἡ, βία καὶ πολλῷ τῷ κόπῳ, διὰ τὸ ἐν ταύτῃ δύσβατον, μετρηθεῖσα, ἀνεβιβάσθη ὅλη δι' ὅλου μοδίων τρισχιλίων ὀκτακοσίων ἐξήκοντα. Ἐκ ταύτης οὖν ὁ κατὰ βίαν σποριμὸς μοδίων ἐξακοσίων εἰκοσιεπτὰ καὶ αὕτη ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ συνεχῶν Βουνῶν συμπεπνιγμένη καὶ τεθλιμμένη τὸ δὲ λοιπὸν τῆς Νήσου ὀρεινὸν καὶ τραχυνὸν καὶ ἄβατον. Ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ὡς εἴπην σπορίμου, μόλις τὸ διὰ ζευγαρίου ποσοῦται καμνόμενον εἰς ἑκατὸν μόδια καὶ ἐξήκοντα τὸ δὲ λοιπὸν ἰδρῶτι καὶ αἵματι διὰ σκαπάνης καὶ δικέλλης, ἐκ ταῦ ὑπὸ τῶν πετρῶν, ὡς εἴρηται, συνεχέσθαι, καὶ ὅπως κρημνῶδες τυγχάνειν καὶ ὀρεινόν. Δένδρον δὲ ταῦ εἰδόμενον οὐδὲ μικρὸν τι λείψανον ἐν αὐτῇ εἶδομεν, οὔτε ἡμέρου, αὐτὴ μὲν ἀγρίου, εἰ μὴ μόνον ξηροαχλάδας εἰκοσιν. Ὡσαύτως οὐδεμίαν καὶ μόνην οἰκίαν συνισταμένην τὸ σύνολον, ἢ μόνον εὐκτέρων πενιχρὸν, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου ἐκτισμένον Θεολόγου, ἔσθην τῆς περιοχῆς τοῦ ποτὲ (ὡς τὰ ἱγνη δεικνύουσιν) ὠκοδομημένου μεγίστου Ναοῦ, ἐν τῷ πάντων τῶν Βουνῶν εἰς ὕψος ὑπεραναστηκότη. ἔνθα τὰ θεῖα καὶ ἄρρητα ῥήματα ὁ μέγας οὐτοσίην ἐμνήθη Ἀπόστολος, καὶ τὰ ἐξαίσια καὶ μεγάλα ἐτέλεσε θαύματα. Οὕτως οὖν ταύτην ἀναμετρήσας τῷ ῥηθέντι Σεβασμίῳ ΑΧ. καὶ τῷ μέρει αὐτοῦ ἐξολοκλήρως παραδédωκα, ἐρ' ὃ καὶ τὸ παρὸν Πρακτικὸν ἐξεθέμην.

Μηνὶ Ἀθούστῳ, Ἰνδικτιῶνες ια΄ ἔτους 6596

Νικόλαος Βασιλικὸς Νοτάριος τοῦ Σεκρέτου τοῦ Σακελλαρίου κριτῆς, Ἀναγραφεὺς τῶν Κυκλάδων Νήσων ὁ Τζάντζης.

(Υ. Γ. τοῦ ἐπιστέλλοντος.) Εἰς ταύτην τοῖνον τὴν κραναὴν καὶ πετρώδη νήσον ἡμεῖς κατοικοῦντες ἐν ἣ οὐ σῦκον, οὔτε βό-

(1) Ἀπὸ ταύτου ἄρχεται ὁ Τζάντζης περιγράφειν τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ἀναμέτρησιν τῆς Νήσου, κατὰ τὸ Βασιλικὸν πρόσταγμα. σ. ε.

τρως, οὔτε μήλον, ἢ κοκκύμηλον, οὔτε ἀμύγδαλον, οὐδ' ἄπιον, ἢ κίτρον, οὔτε τι τῶν ἐδωδύμων ἐπιούεται, τί ἂν αἰτησαίμεθα εἰς παραμυθίαν; εἰ μὴ τὰ ἱερὰ καὶ ἡμῖν φίλτατα γράμματα.

Ἐν Πάτρῳ τῇ καὶ Ἰανουαρίου αὐλά.

ὁ τῶν σεβασμίων ἐπιταγῶν τῆς Ι. Δ. Θ.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΔΥΩ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ

Πρὸς τὸν αἰδίδιμον, προσεκδοθεῖσαι ἐν τῷ τέλει τῆς Β'. ἐκδόσεως
τῆς Κωνσταντινιάδος.

Πανοσιώτατε καὶ ἐλλογιμώτατε, εἴης εὖτε καὶ καλῶς πράττων, καὶ ἐν ἀπάσαις σου ταῖς διατριβαῖς καὶ πράξεσιν ἄνωθεν εὐδοκιμῶν καὶ παρὰ Θεοῦ κατευθυνόμενος.

Αἰδῶς τῇ ἀληθείᾳ συνέχει με, τὴν πρὸς τὸ παρὰ τῆς Ὑμετέρας Πανοσιότητος εὐνούστατον γράμμα, ὀφειλομένην πρὸ πολλοῦ ἀπάντησιν, ἐπὶ τοσαύτον ὑπερθέμενον· αἱ ἐπισυμβᾶσαι μοι διάφοροι περιπέτειαί τε καὶ περιστάσεις, καὶ ἐπ' αὐταῖς ἡ ἐπισκήψασα ἀσθένεια καὶ κάκωσις, ἡ ἄχρι τοῦδε, ἐν ᾧ γράφω, ταλαιπωροῦσα με καὶ κατατρύχουσα, ταῦτα τῆς σιγῆς μου τὰ αἷτια· καὶ ἐπ' αὐτοῖς ὑφίσταται ἡ ἐμὴ, οὐχὶ πρόφασις, ἀλλ' ἀπολογία, ἡ ἀληθὴς καὶ πραγματιώδης· διὸ καὶ ἀξιωθῆτω, δέομαι, ἐπιεικοῦς τε καὶ εὐμενοῦς συγγνώμης παρ' Ὑμῶν, ἡ ἐμὴ ἔλλειψις, ἥς τυχεῖν ἐλπίζω. Τί γὰρ τῶν ἡμῖν εξαμαρτανόμενων, διὰ τὴν ἀπαντῶσαν ἀδυναμίαν, μᾶλλον τὸ συγγνωστὸν, καὶ δικαιωτέρας παραιτήσεως ἄξιον; Κατασκηνῶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν τῇ Ἀγ. Ἀλεξάνδρου Νεῦσκη ἱερᾷ Λαύρᾳ, αἶος μονάζων ἢ ψευδομονάζων, ἡ καὶ ἀληθῶς καθότι ἀπομακρυνθεὶς ἀπὸ τῆς συνήθους ἀναστροφῆς, τῆς μετὰ τῶν γνωρίμων καὶ φίλων, ἀπεμονώθην ἔτι καὶ πλέων, ἐν χῆτει ὧν παντελεῖ τοῦ ὡς χρὴ ἐπιστατήσοντός μοι καὶ θεραπεύσαντος, ἐπιδὴ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πιστοῦ καὶ ἀγαπητοῦ μοι Οἰκονόμου, τοῦ ἀπὸ εἴκοσι καὶ πέντε ἐνιαυτῶν συνδιατρίβοντός μοι, καὶ πικρὰ μελουμένου τὰ τῆς οἰκίας μου, ἔτι καὶ τῶν λοιπῶν οἰκετῶν ἐμοῦ καὶ θεραπόντων, διαστρεβλωθέντων, ἀπαυθαδιασάντων καὶ κατακλεψάντων με, ἀπὸ πᾶσιν ἀπιστοὶ γὰρ ὄντες, καὶ ἀγνώμονες καὶ δύσχρηστοι, μᾶλλον δὲ καὶ ἄχρηστοι ὁλοτελῶς καὶ ἀχρεῖοι, καὶ οὐ μόνον περιττοὶ, ἀλλὰ καὶ ἐπιζήμιοι, βαρεῖς ἦσαν ἐμοὶ τοῦ λοιποῦ καὶ βλεπόμενοι· καὶ μάλιστα ἐν διαφόροις τε

καὶ ἀλλεπαλλήλοις ἐξεταζομένῳ ἀσθενήμασί τε καὶ κακουχήμασιν· ἀλλ' ὥρα τοῦ παύσασθαι τὰ τῆς ἐμῆς ταλαιπωρίας περαιτέρω ἐκτραγωδεῖν... Ὁ γὰρ σκοπός μου πρῶτος εἶναι νὰ ζητήσω, ἀγαπητέ, τὴν ἐπιεικῆ παρὰ Σοῦ ἄρεσιν, ὡς προσῆκον, ὁ δὲ δεύτερος, νὰ ἀποδώσω τῇ Ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ καὶ τὰς χρεωστούμενας εὐχαριστίας, ὑπὲρ ὧν πάνυ φιλοφρόνως ἐπεδαψιλεύσω μοι, εὐσημιῶν τε δὴ καὶ ἐπαίνων, ὧν, πρὸς ἐμαυτὸν ἀφορῶν, πολὺ εὐρίσκω τῆς ἀξίας με ἀπολειπόμενον, ἀλλ' ἀποδίδω αὐτοὺς εἰς τὴν περὶ ἐμὲ ἔχεις ἐκ καλοκάγαθίας ἀγάπην, καὶ εἰς τὴν περὶ ἐμοῦ ἀρίστην τρέφεις ὑπόληψιν, μακρῷ πάντως ὑψηλοτέραν τῆς ἐμῆς ταπεινότητος· αὐτὸς δὲ προσέθευ τοῖς λόγοις ἔτι καὶ τὰ πράγματα, καὶ ἐγγλύκανάς μοι ἐδέσματα, ἵνα καὶ διὰ τούτων ἐν ἐμοὶ τὸν ἐκτὸς ἄνθρωπον καθηδύνης, ὡς δι' ἐκείνων τὸν ἔσω πλουσίως περιεκόσμησας. Ὑπὲρ οὖν τοῦ εἶδους ἑκατέρου τῶν παρὰ Σοῦ δωρημάτων, ἀνεξάλειπτον ἐπαγγελλόμενος τὴν εὐγνωμοσύνην, θαρρύντως, ἀγαπητέ, συνάπτω καὶ διαφέρουσιν αἰσθήσιν, ἣν ἰδίᾳ ἐν ἐμοὶ ἐνεργήσαντο.

Τοὺς μὲν λόγους, ὡς τεκμήρια τῆς εὐνουστάτης ὑμετέρας πρὸς με διαθέσεως, ἀσμένως ἀπεδεξάμην τε καὶ κατψασάμην, ἀλλ' οὐ κατεβρόχθισα, βαρυτέρους ὄντας τῆς τοῦ ἐμοῦ στομάχου διαπεραστικῆς ἔξεως καὶ δυνάμεως· εἰς δὲ τὰ γλυκύσματα, ἅπερ ἀπέστειλάς μοι, ἐκθύμως ἐπέδραμον· καὶ καταλιγνευσάμενος, ἐξ αὐτῶν ἥδη ἀπεδίδόκα, πλέον ἢ τὸ τεταρτημόριον· ἀλλ' ἀντὶ τούτων ἐγὼ τί ἀνταποδώσω; Οὐδὲν ἔχω, ἀδελφε, ὅτι μὴ βιβλία. Ὅθεν ἐτοιμάσω τέσσαρα Ἐξεμπλάρια δέτομα ἐκ τῶν παρ' ἐμοῦ ἐκδοθέντων Θεολογικῶν περὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως, ἐξ ὧν καὶ μέτοχον ποιήσεις τῶν σῶν φίλων, ὧν ἂν βούλοιο. Ταῦτα τὰ παρ' ἐμοῦ ἡδύσματα· καὶ πέποιθα, ὅτι ἡ φιλόμουσός σου ψυχὴ, ἐντροπᾷ πολὺ πλέον εἰς τὰ τοιαῦτα τρωγάγια, παρὰ εἰς τοὺς σακχαρώδεις χυμούς ὁ λίχνος γέρον Εὐγένιος.

Ἐκ Π. Π. ἀπὸ τῆς τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νευσκίου ἱερᾷ Λαύρας Μηνὶ Ἰουλίῳ 16. 1801.

Ὁ τῆς Ὑμετ. Ἑλλογ. Πανοσιότητος εἰλικρινέστατος ἐν Κυρίῳ ἀδελφός καὶ δοῦλος Ἀρχιεπίσκοπος

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ὁ ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ.

Πανοσιώτατε καὶ ἐν Κυρίῳ ἀδελφε προσφιλέστατε!

Ὁ ἐπιδούς μοι τὸ παρ' ὑμῶν ἐπιπόθητον πραγματευτής, ἐτοι-

μος ἦν καὶ τὰ βιβλία παραλαβεῖν, περὶ ὧν προέγραφον· ἀλλὰ ταῦτα φθάσας παρέδωκα τῷ κοινῷ φίλῳ, τῷ ἀξιοπρεπεστάτῳ χιλιάρχῳ Κυρίῳ Ἐμ. Μπάλσα, παρ' οὗ ἀσφαλῶς καὶ πιστῶς κοιμειῖσθε. Χαιρῶ ὑπερβαλλόντως μαθὼν τὰς φιλολόγους ἀσχολίας, περὶ ἧς, τὰς μὲν ἤδη ἐξεπονήσατε, τὰς δὲ καὶ ἐξῆς προσπονήσειν προέθεσθε, ἀναδιφῶντες, καὶ εἰς φῶς ἀνακαλέσαι σπουδάζοντες ἐπιμελῶς τὰ ἀρχαιολογούμενα. Ὡς ἀρίστα ἀνταποδίδεις, ἀγαπητέ, τῇ Σεμνῇ καὶ Περιδόξῳ Ἑλλάδι τὰ γέννητρα καὶ τὰ θρέπτα καὶ ἔντειαι δὴ καὶ χώρει γενναίως τῇ ἀγαθῇ προθέσει, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἐν ἀκμῇ τῶν ἔσω τε καὶ ἔξω ὑπάρχεις δυνάμεων· πονεῖν γὰρ χρὴ οἷς γόνυ χλωρόν· ἐπὶ γὰρ τὸ γῆρας καταλάβη, ἀρχὴ γενόμενον πυκνῶν ἀσθενημάτων, καὶ μᾶλλον αὐτὸ τοῦτο, ἡ ζωτικὴ πεφυκὸς ἀσθένεια, ὡς ὁ φιλόσοφος ἀπεκάλεσεν, ἀφύκτως τοῖς ζώοις πᾶσιν ἐπισυμβαίνουσα, τότε δὴ, καὶ ὁ περὶ τὰ ταιαῦτα πόθος ἐπιτείνοντο, ἀλλ' ὁ πόνος ὑπομαρτίνεται. Ἐν τοιαύτῃ ἐγὼ, ἀδελφε, νῦν εἰμι τῇ καταταστώσει· καὶ τὰ πρῶτα μὲν εὐτελῆ ἦν ἐμοὶ μελετήματα, ἀλλὰ κατὰ τὸ παρὸν, καὶ εἴ τι ἂν προθυμηθεῖν, προβαίη πάντως εὐτελέστερον, τοῖς ἐν ἀττικῷ μυκτῆρι δριμύτερον ἐξετάζουσιν· οὐδὲ γὰρ ἐγώ σοι ὀδονταλγῶ, καθάπερ οἶει, ὅτι ἐκ πολλοῦ νωδὸς εἰμι πάντῃ, μηδὲν μικρὸν τι ψῆγμα ὀδόντος ἔχων· ἢ γε δεξιὰ σιαγὼν μου, ἢ τε ἄνω καὶ ἢ κάτω ἐν ἄλλῃ κατατρύχει με διηνεκῶς, ἀφορήτως σφύζουσα, καὶ οὐδὲ λαλεῖν ἐλευθέρως ἐπιτρέπουσα· καὶ ἡ κεφαλαλγία δὲ ἀναγκαῖον παρακολούθημα· παρατρέχω τὰ ἄλλα, πλὴν καὶ αὐτὸ ἤδη μοι τὸ φῶς ἀπεσβέσθη, καὶ στεροῦμαι καὶ τῆς τοῦ Βιβλίου ὁποιασοῦν ἀναγνώσεως, ὃ λοιπὸν ἐμοὶ γένοιτο ἐν τρύφημα· ὅθεν μοι πάρεστιν ἄδειν ματὰ τοῦ σοφοῦ Μητροπολίτου Ῥαζανίου Ἰαβόρσκου (1).

» Ὡς ἤδη μοι ἀπάρτι ἀφύκτω σθένει ἐν ὄρφνῃ,

» Οὐδ' ὡς πρὶν δέλτους χεῖρες ἐμῇσι φέρω·

» Βίβλος ἐμοῖν ὅσοις αἰώνιος οἴγεται ἄλλη,

» Γὴν Θεὸς ἀμπύξει αὐθις ἐλευσόμενος.

Δομαί σοι τανῦν, ἀγαπητέ, εὐχου ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστε με δυνήθῃαι φέρειν εὐφρόως τὰ δυσάρητα ταῦτα, ἕως κοιμηθῆσθαι καὶ ὑπνώσω.

Ἐκ τῆς Νευσκίου Λαύρας, Νοεμβρίου 9. 1801.

Ὁ σὸς ἐν Κυρίῳ ἀδελφὸς καὶ διάπυρος εὐχέτης

Ἀρχιεπίσκοπος ΕΥΓΕΝΙΟΣ ὁ ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ.

(1) Στέφανος οὗτος ὁ Ἰαβόρσκις, Ἱεροκλήρῳ πρότερον ἐν Κιαιβῶ εἶτα, διὰ τὴν παιδείαν αὐτοῦ καὶ τὴν τοῦ νοὸς δεξιότητα.

Ἐπὶ τῆς τρίτης καὶ τελευταίας Πατριαρχείας Γρηγορίου τοῦ Ε'. τῷ 1819 ἔτει (ἰδ. σελ. 162 τοῦ παρόντος Τεύχους) ὁ αὐόμιμος Μέγας Οἰκονόμος Κωνσταντῖνος ὁ ἐξ Οἰκονόμων ἔπεμψεν ἐκ Σμύρνης Ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἀείμνηστον αὐτὸν Πατριάρχην μελισταγῇ καὶ πλήρῃ σοφίας, ἣν χάριν τῶν φιλοχρίστων καὶ φιλομούσων ὁμογενῶν ἐκδίδομεν. Ἰδοὺ αὕτη·

Παναγιώτατε, Σοφώτατε, Θειώτατε Δέσποτα!

Ἰδοὺ τὸ τρίτον εἰσέρχεται θριαμβεύων εἰς τὰ μεγαλοπρεπέστατα τῆς μυστικῆς Σιών Ἀνακτόρια. Ἰδοὺ πάλιν ἐπείσθη πᾶσα ἡ πόλις, τῶν πνευματικῶν Σου τέκνων τὸ σύστημα, δεχομένων μετὰ χαρᾶς Σὲ τὸν χριστομίμητον Πατριάρχην. Ὅχλοι πολλοὶ μετὰ κρότου Σὲ συνοδεύουσιν, οἱ προάγοντες, ὅσοι τῶν προτέρων Σου λαμπρῶν δωρεῶν ἐπειράθησαν, οἱ δὲ ἀκολουθοῦντες, ὅσοι χρήζουσι τῶν ἐλπιζομένων μεγάλων χαρίτων Σου. Πολλοὶ ὑποστροφῶν τῆς εὐγνωμοσύνης των τοὺς χιτῶνας· πολλοὶ τοὺς κλάδους τῆς εὐλαβείας των, καὶ μετ' εὐλαβείας Σὲ ὑποδέχονται. Ὅλοι συμεφώνως δοξάζουσι τὸν ἐν ὑψίστοις Θεόν, ὅτι εὐδόκησε νὰ ἀνακαλέσῃ ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς καθέδρας τὸν μέγιστον τῆς Ἐκκλησίας Προστάτην Ὡσαννά! ἀντηχεῖ πανταχοῦ. Δόξα ἐν ὑψίστοις! Εὐλογητὸν Κύριος Κύριος ἐποίησε δύναμιν τῷ λαῷ αὐτοῦ.

Μεταξὺ τοσαύτης παμμιγῆς καὶ ἐνθουσιώσης βοῆς δύναται ἄρα, Παναγιώτατε Δέσποτα, νὰ διακριθῇ καὶ μία φωνὴ λεπτὴ καὶ ἰσχνή; Γνωρίζεις ἄρα γε, Θειώτατε Πάτερ, καὶ ἓνα τινὰ τῶν ἀχάϊων Σου Θεραπόντων, ὅστις εὐλογεῖ τὸν Θεὸν διὰ τὴν αἴσιον καὶ λαμπράν Σου ἐπάνοδον; Μικρὸς εἰμαι τὸ ἀνάστημα, μικρὸς τὴν ιδέαν, μικρὸς τὰ πάντα καὶ ἀσθενής· ἀλλ' ἰδοὺ τολμῶ καὶ τοιοῦτος ὢν, θαρρόντως ἀναβαίνω, ὡς ἐπὶ συκομορέας, εἰς τὴν ἀρχαίαν Σου τρὸς με Πατρικὴν εὐνοίαν, διὰ νὰ γίνῃ ἀκουστὴ ἡ ἀδύνα ὅς μου φωνή. Ὡ Δέσποτα, κράζω ἀπὸ καρδίας, ἐπίστρεψον δὴ· ἐπάκουσον δὴ. Εὐλογημένος εἰ ὁ ἐρχό-

ἀγασθεὶς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου, ἐκλογὴ τοῦ ὑστάτου ἐν Ῥωσσίᾳ Πατριάρχου Ἀδριανοῦ χειροτονηθεὶς, προήχθη ἐπὶ τὸν τῆς Μητροπόλεως τοῦ Ῥαζανίου Θρόνον· ὕστερον δὲ, μετὰ θάνατον τοῦ ρηθέντος Πατριάρχου, ἐκλεχθεὶς παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος πρὸ τῶν ἄλλων, καθωρίσθη τῷ 1702 ἔτει, ἐπιτηρητὴς τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου· παρέτεινε δὲ, ἔτη εἰκοσι διοικῶν τὴν τῆς Ῥωσσίας Ἐκκλησίαν μέχρις ἀποκαταστάσεως τῷ 1722 ἔτει τῆς Διοικούσης Συνόδου, ἧς καὶ ἐτάχθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Πρόεδρος. Διέπρεψε δὲ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ θέσει ἕς γ' ἐπὶ τὸ 1724 ἔτος, ὅτε τὸ τοῦ βίου στάδιον πέρας αὐτῷ εἴληπεν. (Σημ. τοῦ πρὸς ὃν ἡ ἐπισ.)

μενος ἐν ὀνόματι τοῦ Εὐλογητοῦ. Εὐλογημένη ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν πάλιν ἐπαναλαμβάνεις εἰς χεῖρας τῆς Ἐκκλησίας τὸ σκήπτρον, Θεόσοφε Πατριάρχα! Ἴδου ἔχεις ἡλθες ἐπιθυμητὲ, ἡ καλὴ τῶν πιστῶν προσδοκία! Ἴδου πάλιν εἰσῆλθες εἰς τὴν θεότευκτον Σκηπτὴν περιβεβλημένος τὸν ὑακίνθινον ποδῆρη, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν κοσσυμβωτὸν, ἀπ' ἀκρῶν εἰς ἀκρὰ διήκοντα διὰ τὴν ἔκτασιν τῶν μεγάλων Σου ἀρετῶν. Ἴδου φορεῖς τὸ χρυσεῖον πέταλον τῶν τοῦ Θεοῦ μεγαλειῶν, τρίστιχον ἤδη καὶ δωδεκάλιθον διότι εἰς τὸ τρίτον τῆς ἀναγορεύσεώς Σου τρεῖς ἐπαναλαμβανομένη τῶν ἀρετῶν ἡ ἱερὰ τετρακτὺς, τὸν δωδεκάεθλον κόσμον τῆς θεσπεσίας Σου ἀξίας ἀποτελεῖ. Κίδαρις τῆς Πίστεως, ἡ περικεφαλαία τοῦ σωτηρίου, κατακοσμεῖ τὴν θεόστεπτον Κορυφὴν Σου. Ζώνη θείου ζήλου λιπαρωτάτη περισφίγγει τὴν πνευματικὴν Σου ὀσφύν. Χρυσόπλοκος κροσσὸς, ὁ πολὺς τῶν ἀνδραγαθημάτων ἐσμὸς, ἐκ τῆς ἱερᾶς ἐπομίδος Σου περιήρτηται. Δήλωσις καὶ ἀλήθεια λάμπει εἰς τὸ πνευματοφόρητον στήθος Σου. Κώδωνες καὶ ροῖσκοι περιβομβοῦντες περιδονοῦνται κύκλῳ τοῦ Πατριαρχικοῦ ὑποδύτου Σου. Κώδωνες τῆς λιγυρᾶς Σου διδασκαλίας, οἱ καθαρὸν καὶ ἐξάκουστον ἠχοῦντες σωτήριοι λόγοι ροῖσκοι, πληθὺς ἔργων ἀγαθῶν ἀλλεπαλλήλων προστιθεμένων, ὡς οἱ γλυκεῖς τῆς ρόας πυρῆνες πολλοὶ καὶ ἄφθοοι ὑπὸ τὸ ἔλυτρον περιζώννυνται. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτά Σου θαυμάζω, καὶ κηρύττω, ὡς δύνamai,

ὦ Δέσποτ', ὦ μέγιστον εὐσεβῶν φάος!

Βλέπω τὴν καρυῖνν Σου ράβδον ἀνθηφοροῦσαν καὶ καρπίζουσαν τῆς θείας ἀγάπης τὰ κάρυα. Βλέπω τὴν Ἐκκλησίαν πλησίον Σου ἀναλαμβάνουσαν ὅλην τῆς δόξης αὐτῆς τὴν εὐπρέπειαν. Παρέστη Ναι, παρέστη μετὰ Σοῦ ἡ καλὴ μου Βασίλισσα περιβεβλημένη, πεποικιλμένη! Προέβασαν Ἀρχόντες ἐνώπιόν Σου, τῆς πνευματικῆς Σου διοικήσεως οἱ Ταξίαρχοι καὶ Σημάντορες, ἐχομένως περιεστοιχημένοι ὑπὸ πλῆθος νεανίδων, ψυχῶν ἐνθουσιωσῶν διὰ τῶν ἀρετῶν Σου τὴν ἑλαμψίν. Ἄρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς Σου, Θεότατε Πάτερ, καὶ ἴδε συνηγμένα τὰ τέκνα Σου. Εἰς τὴν πολυχώρητον τῆς φιλοθέου Σου φιλάνθρωπίας Αὐλὴν συρρέουσι πανταχόθεν καὶ οἱ ἐγγυς καὶ οἱ μακρὰν, καὶ ὑγιαίνοντες νὰ ἐπιβρῶσθωσι, καὶ καχεκτοῦντες νὰ ἀναβρῶσθωσι, καὶ πάντες νὰ ἀπολαύσωσιν ἀπὸ τῆς ἐν Σοὶ κατοικοῦσαν ἁφρονος χάριν τοῦ Πνεύματος. Ὁ νοῦς Σου γρήγορος καὶ ὑψηλός· ὁ ζήλος πολὺς· τὸ

πνεῦμα κεκαθαρμένον· γενναῖον τὸ φρόνημα· ἡ σύνεσις θεοφύτιστος· ἡ χεὶρ δυνατὴ. Θεωρίαν ἔχεις· πράξιν ἔχεις· λόγον ἔχεις· δύναμιν ἔχεις. Καὶ οἶδας, καὶ θέλεις, καὶ δύνασαι νὰ εὐεργετῇς μεγάλα καὶ πολλὰ πολλάκις πολλοὺς ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς Σου Περιωπῆς. Ἐπὶ τούτῳ ἐπέμφθης· ἐπὶ τούτῳ ὑψώθης· ἐπὶ τούτῳ ἡγέρθης μετὰ τὸ καθῆσθαι, κατὰ τὸν ψαλμωδόν. Ὁμοιωθεὶς Πελεκᾶνι ἐρημικῷ, ἐπανῆλθες Ἀετὸς ὑψεπέτης. Ὡς Γίγας τοῦ Οὐρανοῦ ἐξῆλθες ἀπὸ τῆς εἰρηνικῆς Σου Παστάδος. Αὐτὸς ὡς Νυμφίος ἐκπορευόμενος, ἀγαλλιάσθαι δραμεῖν ὁδόν, τῶν ὑψηλῶν Σου ἀγώνων τὸ στάδιον. Παντοῦ διασπείρεις τῶν εὐεργετημάτων σου τὰς ἀκτῖνας. Πάντας λάμπεις, αὐγάζεις, φωτίζεις. Κάνεις δὲν θέλει μείνει ἄμοιρος τοῦ ζωογόνου Σου φωτισμοῦ· « οὐκ ἔστιν, οὐκ ἔστιν ὃς ἀποκρυβῆσεται τῆς θέρμης αὐτοῦ ».

Εἰς τοιαύτην εὐτυχεστάτην τῆς Ἐκκλησίας ἐποχὴν, τίς δύναται νὰ ἀναισθητῇ; Τίς, Παναγιώτατε Δέσποτα, δὲν ἀνοίγει στόμα πλήρες εὐφημιῶν, δοξάζων τὸν Κύριον, ὅτι ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ; Πᾶσα ψυχὴ θεοφιλῆς, καὶ πᾶσα πόλις καὶ χώρα τῶν ὀρθόδοξων θύει τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἀλαλαγμοῦ. Ἀλλ' ἡ Σμύρνη, Θειότατε Πατριάρχα, ἡ προσφιλεστάτη Σου Σμύρνη πολὺ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκυχαται καὶ νὰ ἐγκαλλωπίζεται εἰς τὴν θεοδόξαστόν Σου ἐπάνοδον. Τὴν Σμύρνην πρῶτον ἐποίμανας. Τῆς Σμύρνης εἶσαι τώρα διπλοῦς Νυμφίος, Πάτερ, Πατριάρχης. Αὕτη ἡ ἄμπελος, ἣν ἐφύτευταν, καὶ ἐκαλλιέργησεν, καὶ εἰς ἀναδενδράδας τὰ κλήματα αὐτῆς ἀνύψωσαν αἱ χεῖρες Σου. Ἄν εἰς τὴν ἀπουσίαν Σου ἐλυμήνατο αὐτὴν ὡς ἐκ τοῦ ὄρυμου, ἂν μονιὸς ἄγριος ἐτύπωσεν εἰς τὴν εὐανθεστάτην Σου χώραν τῆς αὐτοῦ ἀπανθρωπίας τὰ ἔχνη, ἐπισκέψῃ δὴ. Ἐπιβλέψεις, Πάτερ φιλοστοργώτατε! Ἐπιστρέψεις, ὦ φιλάνθρωπότατε τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν Γεωργέ, τὰ ἱλαρά σου βλέμματα καὶ εἰς τοῦτο τὸ Λήϊον τῶν κατορθωμάτων Σου. Ἐκβαλεῖς ἀπὸ τὸν θεοστόλιστον τοῦτον Ναόν Σου τοὺς περιστερεμπόρους, οἵτινες εἰσέφρησαν, τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ὡς προχέεις δωρεὰν τοῦ Πνεύματος δωρεάς, καὶ συντρίψεις τῶν παρ' ἡμῖν Κολυβιστῶν τὰς τραπέζας, καὶ διασκορπίσεις τὰ ἄθλια τούτων κερμάτια, καὶ διδάξεις τοὺς πάντας ὁδεύειν ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ.

Ταῦτα, Θειότατε Δέσποτα, καὶ τοιαῦτα καὶ εἶδε, καὶ ἐπειράθη, καὶ ἐλπίζει πάλιν παρὰ Σοῦ καὶ ἡ Σμύρνη, καὶ τὸ Γένος, καὶ πᾶσα ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία. Καὶ ταῦτα κατορθοῖ μὲν διὰ Σοῦ ἡ προχειρισμένη καὶ στερεοῦσά Σε ἐπὶ τοῦ Οἴκουμενικοῦ Θρόνου παναγκῆς δεξιά. Ἐπαινεῦσι δὲ γλωσσαι μυρίαί, κηρύττουσι δὲ καὶ οἱ υἱοὶ

Σου, μέλπουσι δὲ καὶ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν Σου, τῶν ὁποίων εἰς αἶμα κατ' εὐκληρίαν καὶ γὰρ ὁ μικρὸς, καὶ εὐτελής, καὶ ταπεινός.

Τῆς ὑμετέρας Θειοτάτης καὶ Σοφωτάτης Παναγιότητος δοῦλος καὶ οἰκέτης.

Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ.

Διδ. τοῦ φιλολογικοῦ Σχολείου τῆς Σμύρνης.

Ἐπιστολαὶ πρὸς ἐμέ παρὰ τοῦ Γέροντός μου δοιδίμου
Κωνσταντίου, καὶ μία ἐμὴ πρὸς Αὐτόν.

Τῷ Δογιωτάτῳ τέκνῳ κατὰ πνεῦμα ἡμεῖν περιποθήτῳ κῆρ
Θεοδώρῳ Ἀριστοκλεῖ τῷ καὶ Δημορησίῳ (1).

εὐχρετικῶς.

Ἡμετέρε Θεόδωρε Δημορήσιε, πατρικῶς εὐχόμεθά σοι.

Ἀποστέλλομέν σοι, πρὸς ἀντιγραφὴν ὅλης τῆς Κωνσταντινιάδος, ἐμπερίκλειστα, ἐν τετυπωμένον ἐκ τῆς παλαιᾶς ἐκδόσεως ταύτης μετὰ διορθώσεων, προσθηκῶν τε καὶ κεκολλημένων σημειωμάτων, καὶ τέσσαρα τετράδια περιέχοντα τὰς ἐκ νεωτέρων ἀνακαλύψεων χωρηθησομένας εἰς τὴν ἀντιγραφὴν, κατὰ τὰς τῶν Σελίδων καὶ τῶν Παραγράφων, προσθήκας, ἔτι δὲ καὶ τριάκοντα κόλλας λέοντος, αἷς καὶ ῥάφεις εἰς τετράδια ἀνὰ δύο φύλλα. Λάβε οὖν ἐπὶ τῆς ἀντιγραφῆς (διὰ χαρακτήρων προσεγγιζόντων, ὡς οἶόν τε, τῷ τύπῳ) ἀτενεστάτην πολλὴν προσοχὴν, ἵνα κατὰ τε τὰς ἐπιδιορθώσεις, τὰ τε παλαιὰ σημειώματα καὶ τὰ προστεθέντα νεώτερα ἐν τε τῷ τετυπωμένῳ καὶ ἐν τοῖς τετραδίοις, καὶ ὅπου ἔτι προσθήκη ἐγένετο Παραγράφων, καταγραφῶσι κατὰ σειρὰν τῶν Σελίδων μεθ' ὅσης ἀκριβοῦς παρατηρήσεως, ἀπροσπταίστως, καὶ ἄνευ οἰαςτινοσοῦν παρὰδρομῆς, ἐλλείψεως καὶ σφάλματος.

Τῶν ἡμετέρων πονημάτων (πλὴν τῆς Κωνσταντινιάδος, τῶν Αἰγυπτιακῶν καὶ τοῦ περὶ τῶν Ποντιφικῶν τῆς Ῥώμης), ὅσα καὶ ἐνταῦθα παρ' ἡμῖν ἐν τῇ νήσῳ δεδώκαμέν σοι πρὸς ἀντιγραφὴν, καὶ ὅσα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπεστείλκαμέν σοι καὶ ἐφεξῆς κατὰ και-

(1) Γνωστὸν, ὅτι ἡ νήσος Χάλκη Πατρίς μου ἐκαλεῖτο πάλαι καὶ Δημόνησος (Ὁρ. Περιγραφ. Χάλκης ὑπὸ Βαρθολ. τοῦ Κουτλουμασινοῦ σελ. 3.) Διὸ καὶ ὁ δοιδίμος ἐπωνόμαζέ με Δημόνήσιον.

ροῦς ἀποστέλλομεν, ἐντελλόμενά σοι πατρικῶς εὐχόμενοι, ὅπως πάντων αὐτῶν κρατῆς καὶ σὺ αὐτὸς δευτέρου Ἀντίγραφον ἀπὸ τοῦ ἡμῶν Αὐτογράφου, ἵνα, ἐπειδὴ τὰ μὲν τούτων σαλήσονται, ὡς σοὶ γράφομεν, εἰς ἀλλοδαπὴν, τὰ δὲ τυπωθήσονται ἐν φυλλαδίοις, ἢ ἐν ἐφημερίσιν, τὰ δὲ καὶ μενοῦσιν ἴσως, ἀνέκδοτα, ἔχῃς εἰς τὸ μέλλον, καθ' ἣν δώσομέν σοι διαταγὴν, συνεκδοῦναι πάντα ἐν μιᾷ Βίβλῳ, κατὰ τὴν ἡμῶν ἐφεσιν. Οὕτω ποιήσον τέκνον, καὶ ἔξεις ἡμᾶς θεομὸς εὐχέτας σου.

αὐτῷ. Νοεμβρίου ιζ'.

Τῷ Παραγιωτάτῳ, Θειοτάτῳ, καὶ Σοφωτάτῳ Π. Οἰκουμενικῷ
Πατριάρχῳ, Κυρίῳ μοι Κυρίῳ, Κωνσταντίνῳ τῷ προσκυ-
ρητῷ μοι εὐεργέτῃ καὶ σεβαστῷ μοι Γέροντι.

δοῦλικῶς.

Παραγιώτατε, καὶ Εὐεργετικώτατέ μοι Πάτερ καὶ Δέσποτα.

Ἀποστέλλων Αὐτῇ τὴν « Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσην ἐκ τοῦ Κλήρου ἐν παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ διαπρεψάντων. » Ἀντιγραφὴν, τολμῶ, ἵνα ἐρωτήσω Αὐτήν, διὰ τί, περὶ μὲν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν ταῖς Σχολαῖς Ἰωαννίνων, Σμύρνης, Χίου καὶ Πάτμου εὐκλεῶς σχολαρχησάντων, φιλοπόνως συνέγραψε, περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ περιπύστῳ Σχολῇ τῶν Κυδωνιῶν, ἐν οἷς καὶ Βενιαμὴν ὁ Λέσβιος καὶ Γρηγόριος ὁ Σαράφης, καὶ ἄλλοι. οὐδ' ἐν παρόδῳ μνεῖαν ἐποιήσατο; Πρὸς δὲ, καὶ περὶ Ανθίμου Γαζῆ, Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτου καὶ τοῦ ἐσχάτως πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος Νεοφύτου Δούκα, οὐδέν. Εἰκάζω γοῦν παραλιπεῖν αὐτοὺς, ὡς γνωστοὺς ἴσως, οἷς τὴν καταγραφὴν ἀποστέλλει.

Τῆς ὑμετέρας Σοφωτάτης Παναγιότητος

Εὐπειθὲς τέκνον

Θ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ.

Ἐλάβομεν καὶ τὴν περὶ τῶν ἐν παιδείᾳ . . . δευτέραν Ἀντιγραφὴν. Πρὸς οὗς ἐστάλη ἡ πρώτη οὐδ' ἀνάγκη ἦν καὶ ἡ περὶ ὧν γράφεις νεωτέρων σημειώσεις· ἀλλ' ὅτε, ἦν Θεὸς διδῶ, τὸ τοιοῦτον ἐνταῦθα ἐκδοθήσεται, τότε δὴ καὶ αὐτοὶ τε καὶ ἄλλοι, οὗς παρελίπομεν, καταχωρηθήσονται.

Τὰ χαλδαϊκὰ, σκοπεύομεν, μετὰ τὴν ἐκδοσιν τούτων εἰς τὰς ἐφημερίδας Γαλλιστὶ καὶ Ἑλληνιστὶ. νὰ τυπώσωμεν καὶ εἰς φυλλάδια. Ὅθεν ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν θέλομεν σοὶ ἀποστείλας δύο.

Ἐστω σοι γνωστὸν, ὅτι ἐφέτος ἐσμὲν καταστενοχωρημένοι, δια-
τι πάσαι αἱ τῶν Μοναστηρίων ἐν γένει πρόσοδοι ἐν Δακίᾳ κατεσχέ-
θησαν, νόμῳ τοῦ αὐθαρέτου παρὰ τῶν δύο Ἡγεμονιῶν, ἐπαπειλοῦ-
σι δὲ καὶ τὰ τοῦ ἐλευσομένου κατασχεῖν, ὡς αὐτῶν ἴδια, περὶ οὗ
καὶ ἐσμὲν πάντες αἱ Κυριάρχαι ἐμπερίστατοι μένομεν.

Τῇ 1η Δεκεμβρίου.

Ὁ εὐχέτης σου Π. Κ.

Ω Δ Η

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΠΡΟΣΕΝΕΧΘΕΙΣΑ

ΤΩ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΩ ΚΑΙ ΣΟΦΩΤΑΤΩ Π. ΠΑΤΡΙΑΡΧῃ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΚΥΡΙΩ ΚΥΡΙΩ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΩ! τῷ Α'.

«Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθώμεν
ἐν αὐτῇ. Ψαλ. ριζ'. 24.

Ποίημα Θεοδώρου Ἀριστοκλέους
κατ' ἀκροστιχίδα ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ.

Μέλος Ὁρουφρίου Ι. Βυζαντινῶν.

Κυρία ἡμερῶν πασῶν ἀνέτειλεν ἡμέρα,
Πανηγυρίς καὶ ἐορτὴ πασῶν ἀγιωτέρα,
Κ' ἡ κτίσις ὅλη χαίρει,
Καὶ δάφνας νίκης σύμβολα ἡ Ἐκκλησία φέρει.

ὦ! Τίς ἀμύθητος χαρὰ τὴν λύπην διεδέχθη!

Χθὲς ἦν ἐν τάφῳ ὁ Χριστὸς, καὶ σήμερον ἠγέρθη

Καὶ πύλας Ἄδου θλάσας,

Ἐκ τῶν δεσμῶν ἀφῆλπασε ψυχὰς Δικαίων πάσας.

Νενεκρωταὶ ὁ νεκρωτὴς ἰδὼν τὸν νεκρωθέντα,
Ζωώσαντα καὶ τοὺς νεκροὺς ὁμοῦ καὶ ζωωθέντα

Καὶ ὁλος ἐψυχράνθη,

Ἰσχύς αὐτὸν ἀπέλιπε καὶ πάντῃ ἐμαράνθη.

Σερμαὶ Γυναῖκες ἐν σπουδῇ ἀρώματα λαβοῦσαι,

Τί ἐν τῷ μνήματι Χριστοῦ λίαν πρῶτ' ἐλθοῦσαι,

Αὐτὸν ἐπιζητεῖτε;

Χριστὸς ἀνέστη, χαίρετε, ἅπιτε, μὴ θρηνεῖτε

Τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ δεσμοῦ τῆς ἁμαρτίας λύει,

Ἀνοίγει πύλας Οὐρανῶν, καὶ τὰς τοῦ Ἄδου κλείει,

Θεὸς ὢν Παντοκράτωρ

Ἀπόλαυε τὴν πρώτην Σου κατοίκησιν Προπάτωρ.

Ἀπέλθετε, ὦ Μαθηταί, ἐπὶ τὴν Γαλιλαίαν,

Ἀντὶ δακρύων καὶ κλαυθμῶν χαρὰν λάβετε νέαν

Ἐκεῖ δὲ ἀναστάντα

Ἰδόντες προσκυνήσατε τὸν τρέφοντα τὰ πάντα.

Ναὸν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὡς ἔφη πρὶν, λυθέντα,

Τριήμερον ἐκ τῶν νεκρῶν ἴδετε ἐγερθέντα

Διὸ πάντες συμφώνως

Κηρύξατε τὴν ἔγερσιν Χριστοῦ ἕως αἰῶνος.

Τὸ Ἅγιον καὶ ἱερὸν Πάσχα ἡμῖν ἐπέστη,

Χορεύσατε πάντες πιστοί, ὅτι Χριστὸς ἀνέστη

Ἄνοι καὶ ἔθνη πάντα

Δοξάσατε τὸν Κύριον ἐκ τάφου ἀναστάντα.

Ἰδοὺ ἡμέρα χαρμονῆς, ἡμέρα θυμῆδίας,

Ἦχει τὸ ῥῆμα τὸ γλυκὺ Ἐγέρσεως τῆς θείας

Ἀσπάσασθε ἀλλήλους,

Ἀσπάσασθε ἐν τῷ Χριστῷ οἰκείους τε καὶ φίλους.

Ὅθεν μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ ἄκρας εὐφροσύνης,

Ἵψοῦντες ἤδη καὶ ἡμεῖς φωνὰς εὐγνωμοσύνης

Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας,

Ἡδέως ἀσπαζόμεθα χεῖρας τῆς Παναγίας

Σοῦ, ὦ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΕ σοφὲ καὶ Θεῖε Πατριάρχα,

Τοῦ ἀναστάντος Ἰησοῦ φίλτατε ἱεράρχα

Ἐσμὲν δὲ ἐν ἐλπίδι,

ὅτι δεχθήσῃ τὴν Ὁδὴν τὴν ἐν Ἀκροστιχίδι.

Εφάλη κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως ἄνω εἰς τὸ Συναϊτικὸν Μετόχιον ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ Παναγιότητος, τῷ 1857 ἔτει, Μαρτίου 23, ὑπὸ ἡδυφώνων τινῶν Μαθητῶν τοῦ ποιητοῦ, Διδασκάλου τότε τῆς ἐν Ἐδρινεκαπίῳ Ἑλληνικῆς Σχολῆς.

Ἐρρέθη ἐν τῇ βιογραφίᾳ (σελ. 13—14.) ὅτι ὁ ἀοίδιμος Κωνσάντιος ὑπερῆγάπα καὶ τὴν Μουσικὴν καὶ τοὺς ἡδυφώνους τῶν Μουσικῶν. Διὸ καὶ τότε κατακληθηθεὶς τὰς ἀκοάς ὑπὸ τῆς ἡδυφωνίας τῶν Παίδων, ἀντήμειψε πλουσίᾳ, ὡς εἶθε, τῇ χειρὶ καὶ τὸν Ποιητὴν καὶ τὸν Μελοφυγόν καὶ τοὺς Μαθητάς, ἀναμνηθεὶς πολλῶν καὶ παλαιῶν καὶ νεωτέρων Διδασκάλων Μουσικῶν, ἐν οἷς μάλιστα Πέτρον τὸν Πελοποννήσιον, ἐν καὶ μόλις ἀνεπόλει εἰς μνήμην ἀπαθανόντα τῷ 1777 ἔτει, καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ πλάκα, δωδεκαετῆς ὢν καὶ εἶδεν ἐν τῷ ἔξῳ τῆς χαρσίης Πύλης (Ἐγρεῖ-Καποῦ) Νεκροταφείᾳ ἡμῶν, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῆς ὑπὸ Ἰακώβου τοῦ Πρωταψάλτου ποιηθὲν ἐπίγραμμα ἐμμένητο ἔκτοτε ἀναγνούς, τοδὶ,

« Τὴν ἡδυφώνον Μουσικῆς ἀηδόνα
Ἀσματικὸν τέττιγα τῆς Ἐκκλησίας,
Τὸν Μουσικὸν νοῦν, ἐν ἐγνώριστ' τέχνῃ,
Ἄλλον μελωδὸν Λαμπαδαρίου Πέτρον.

· · · · ·
· · · · · »

1778.

Καὶ τὸ μὲν ἐπίγραμμα προβαίνει κατὰ μέτρον ἰαμβικόν, ἀλλ' ἡμᾶρ τηται κατὰ τὸν χρόνον ἐν τισι τῶν συλλαβῶν, ὁ δὲ νοῦς αὐτοῦ ἐστὶν ἀτελής, ἑλλειπόντων δύο ἐφεξῆς στίχων, ὡς μὴ εὐρεθείσης τῆς πλακῆς, καὶ τοι πολλάκις ὁ ἀοίδιμος Κωνσταντῖος ἀνεζήτησεν αὐτὴν, ἥτις, ὡς ἔλεγε, μέχρι μὲν τινος ἐσώζετο, ἀλλ' ὕστερον ἀμελείᾳ, ἢ μᾶλλον, κλοπῇ τῶν ἐκείσε νεκροθαπτῶν ἐγένετο ἄφαντος· ἀλλὰ χάρις πάλιν αὐτῷ τῷ ἀειμνήστῳ Κωνσταντίῳ, ὅστις ἔσωσεν ἡμῖν τοὺς τέσσαρας τούτους στίχους παιδιόθεν διὰ μνήμης ἔχων αὐτούς. Σημ. Ἐκδ.

Ω Δ Η.

Εἰς τὴν Ἑορτὴν τοῦ αὐτοῦ, ὑπὸ Θ. Ἀριστοκλέους
τῷ 1850 Μαΐου 21.

Ἀνέτειλε πάλιν ἡμῖν ἡ λίαν σεβασμία
Ὀνόματός Σου τοῦ σεπτοῦ ἡμέρα ἡ ἁγία,
Καὶ πάντων τὰς καρδίας
Πνευματικῆς ἐμπύπλησι καὶ θείας θυμηθείας.

Τῶν Πόλεων ἡ Βασιλὶς σήμερον ἐπαγγάλλου,
Τελοῦσα μνήμην ἱερὰν Ἀνακτος τοῦ μεγάλου,
Τοῦ πρώτου σου ἐκείνου
Εὐκλεεστάτου Κτίτορος, Ἀγίου Κωνσταντίνου.
Καὶ τὴν δμῶνυμον αὐτοῦ γόνον σου καὶ Πατέρα,
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΝ τὸν ἐνδοξον καὶ φαεινὸν ἀστέρα
Χριστοῦ τῆς Ἐκκλησίας,
Ἐπαίνους καταστέφουσα, λέγς ἀπὸ καρδίας.
Ζῆθι ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΕ σοφὲ καὶ θεῖε Πατριάρχᾳ,
Ἀρχιερέων καλλονῇ, Ποιμένων ποιμενάρχᾳ,
Τῆς ἀρετῆς ὁ θρόνος,
Πατρίδος σου τὸ σέμνωμα, τοῦ κόσμου κόσμος μόνος.
Ζῆθ' εἰς πολλοὺς ἐνιαυτούς, Προστάτα τῆς παιδείας,
Μουσῶν ἡγέτα τῶν κλεινῶν, καὶ σκευὸς τῆς σοφίας.
Ἡμῖν δὲ ἐκ καρδίας
Πέμπε τὰς παναγίας σου καὶ θείας εὐλογίας.

Α Σ Μ Α

Εἰς τὴν Ἀγίαν Εὐφημίαν, ψαλὲν ὑπὸ τῶν Μαθητῶν τοῦ ἐν
Ταταούλοις Παρθεραγωγείου, τῷ 1864. Ἰουλ. 14. Ἐποιήθη
ὑπὸ Θ. Ἀριστοκλέους, ἐμελουργήθη ὑπὸ Γ. Παιδε-
στινοῦ, Λαμπαδαρίου ἡδὴ τῆς Μ. Ἐκκλησίας.

» Τῆς ἐνδόξου ἑορτῆς Σου ἡ ἡμέρα ἡ ἁγία,
Καλλιπάρθεν' Εὐφημία,
Ἐξανέτειλε καὶ αὖθις φαιδροτάτη καὶ θυμῆρης,
Εὐφροσύνης οὐρανίου καὶ χαρᾶς ἀπλέτου πλήρης.
Καὶ χορὸς μικρῶν Παρθένων γεγωνοῖα τῇ φωνῇ,
Ἐν μολπῇ τὴν σεβασμίαν μνήμην Σου νῦν ἀνυμνεῖ.

Χαῖρε Μάρτυς Εὐφημία, σέμνωμα τῆς Ἐκκλησίας,
Χαῖρε δόξα Βυζαντίων, στύλε τῆς Ὀρθοδοξίας,
Χαῖρε τῶν Μουσῶν ἡγέτις, κ' ἐκ χειλέων τῶν Παρθένων
Δέχου τουτονὶ τὸν αἶνον.

» Διὰ Σοῦ κατὰ τῆς πλάνης τρόπαια ἡ Ἐκκλησία,
Τροπαιοῦχε Εὐφημία,
Θριαμβεύσασα ἐγείρει, ὅτε ἐν τῇ Καλκιδόνι
Σὺ ἐκύρωσας τὸ δόγμα τὸ ἐρθόδοξον. Σὺ μόνῃ.

Διὰ τοῦτ' ὀφειλομένως, γεγωνυῖα τῇ φωνῇ,
 Ἐν μολπῇ τῶν Σῶν θαυμάτων τὰ τεράστια ὑμνεῖ.
 Χαῖρε Μάρτυς κτλ.

» Ζῶσα μὲν τὸν Ὀλοφέρνην Κόρη τρυφερά καὶ νέα,
 Ἀλλὰ τὴν ψυχὴν γενναία,
 Θεῖα πίστει κατακαίνει· Σὺ δὲ ἄπνους καταβάλλεις
 Οὐχὶ ἓνα, στίφη δ' ὅλα κακοδόξων, ἄνευ πάλης.
 Ὅθεν καὶ ἡ Ἐκκλησίᾳ, γεγωνυῖα τῇ φωνῇ,
 Τὴν παρὰ Θεοῦ ἰσχύν Σου ἐν μολπῇ ὑπερυμνεῖ.
 Χαῖρε Μάρτυς κτλ.

» Τὸ πανέντιμόν Σου Σκῆνος θεῖα βρύσις ἱαμάτων,
 Καὶ χαρίτων καὶ θαυμάτων,
 Χαριτόβρυτ' Εὐφημία, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μένει,
 Ὁσημέραι ἀντλούμενη, μηδαμῶς δὲ κενουμένη·
 Ὡς πιστὴ οὖν καὶ εὐγνώμων, γεγωνυῖα τῇ φωνῇ,
 Τὴν ἀκένωτόν Σου χάριν, ἐν μολπῇ ὑπεραίνει.
 Χαῖρε μάρτυς κτλ.

» Ἐνδοξε Μεγαλομάρτυς, Νύμφη τοῦ Χριστοῦ Ἀγία,
 Σεμνοτάτη Εὐφημία,
 Ἐσαεὶ τῷ Σῷ Νυμφίῳ καὶ Θεῷ παρισταμένη,
 Ὡς μικρὸν φόρον, τὸν αἶνον εὐμενῶς προσδεχομένη,
 Ἵπὲρ νεανίδων τοῦτον ἐκλιπάρει ταπεινῶν,
 Τῶν εὐφημουσῶν ἐκ πόθου Ὄνομά Σου τὸ κλεινόν.
 Χαῖρε Μάρτυς κτλ.

» Τὸν κλεινὸν δὲ Πατριάρχην, ζηλωτὴν τῆς εὐσεβείας,
 Καὶ προστάτην τῆς παιδείας,
 Καὶ τοῦ Παρθενῶνος τούτου τοὺς ἐνθέρμους παραστάτας,
 Σκέπε, φρούρει, ταῖς λιταῖς Σου, καὶ τοὺς τούτων συνεργάτας·
 ἵνα πᾶσα ἡ χορεία τῶν Παρθένων ἀνυμνῇ,
 Τὴν περικλεῆ Σου Μνήμην ἐν μολπῇ, καὶ ἐκφωνῇ.
 Χαῖρε Μάρτυς κτλ.

Τ Ε Λ Ο Σ.

Σημ. Ἐξαιτούμεθα τὴν ἐπισείκειαν τῶν Κ. Ἀναγνωστῶν διὰ τὰ ἀκουσίως ἡμῶν παρεισφρήσαντα τυπογραφικὰ λάθη, ὧν τὴν διόρθωσιν, ὡς εὐδιαιρέτων, παρελείψαμεν.

Ο Ἐκδότης.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

Ὁ Παναγιώτατος καὶ Οἰκου- μενικὸς Πατριάρχης Κ. Κ. Γρη- γόριος ὁ ΣΤ'. (4)	5.	τῆς ἱερᾶς Συνόδου Κ. Ἰωακείμ Κοκκώδης.	
Ὁ Παναγιώτατος Π. Κωνσταν- τινουπόλεως Κ. Κ. Σωφρόνιος.	5	Ὁ Παν. Δευτερεύων τῆς Α. Πα- ναγ. Κ. Κωνσταντῖνος Γαζής.	
Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Ἀντιοχείας Κ. Κ. Ἱερόθεος	10	Ὁ Ἱεροδ. τῆς Α. Π. Κ. Δοσίθεος.	
Ὁ Σεβασμιώτατος ἅγιος Κυζίκου Κ. Νικόδημος		Ἡ ἱερὰ Μονὴ τοῦ ἁγίου καὶ θεο- βαδίστου Ὁρους Σινᾶ	4
Ὁ Σεβ. ἅγιος Δέρκων Κ. Νεόφυτος		Ὁ Παν. Ἀρχιμανδρ. Κ. Παρθέ- νιος Σιναΐτης.	
Ὁ Σεβ. ἅγιος Θεσσαλονίκης Κ. Νεόφυτος	5	Ὁ Ἱερ. Γεράσιμος ἀνεψιὸς τοῦ ἁ- γίου Χαλκηδόνης.	
Ὁ Σεβ. ἅγ. Ἄρτης Κ. Σεραφεῖν.		Οἱ Εὐγενέστατοι Κύριοι.	
Ὁ Σεβ. ἅγ. Σεβέρων Κ. Νεόφυτος.		Σταυράκης Ἀρισάρχης Μέγας Λο- γοθέτης	3
Ὁ Σεβ. ἅγ. Μιτυλήνης Κ. Μεθό- διος Ἀρώνης.		Γεώργιος Ζαρίφης.	10
Ὁ Σεβ. ἅγ. Χίου Κ. Γρηγόριος.	2	Χ. Γεώργιος Κωνσταντινίδης.	10
Ὁ Σεβ. ἅγ. Μογλινῶν Κ. Προκό- πιος.		Ζαχαρίας Ζαχάρωβ Σύμβουλος τοῦ ἐμπορίου καὶ ἱππεύς.	
Ὁ Σεβ. ἅγ. Φαναριοφερσάλων Κ. Μελέτιος.		Α. Ζωγράφος	5
Ὁ Θεοφιλέστ. ἅγ. Τρίκκης Κ. Κωνστάντιος.		Ξενοφῶν Τριανταφυλλίδης.	
Ὁ Πανοσιολογιώτατος Μέγας Πρω- τοσύγγελος Κ. Εὐστάθιος Κλεό- βουλος	2	Ἡροκλῆς Βασιάδης.	
Ὁ Παν. Ἀρχιμανδρ. Γραμματεὺς		Ἰωάννης Ἀντωνιάδης.	
		Ἰφιγένεια Ν. Ἀντωνιάδου.	
		Π. Καμάρας.	
		Σταυράκης ἐφένδ. Καπουκεχιάς.	
		Μιχαὴλ Ἀφθονίδης, Μέγας Ῥε- φερρενδάρης.	

(1) Ἰσέον, ὅτι πρὶν πατριαρχεῦσθαι τὸ Β'. ἡ Α. Παναγιότης, εἶχον ἐκτυπωθῆ κατὰ τὸ 1866 ἔτος δεκαπέντε Τυπογραφικὰ φύλλα καὶ διανεμηθῆ εἰς τοὺς Συνδρομητάς. Τὰ δὲ λοιπὰ ἐκτυπώθησαν ἤδη κατὰ τὸ 1870 ἔτος, διὰ τοῦτο ἐν ταῖς Σημειώσεσι (Σελ. 69. Σημ. ΙΑ'.) ἀναφέρεται ὡς πρώην Πατριάρχης.

Κ. Ἀνθόπουλος.
 Α. Φαρδής. 2
 Θεόδωρος Μποστάντζόγλους.
Οἱ Καθηγηταὶ τῆς Μ. τοῦ
Γένους Σχολῆς.
 Ὁ Πανος. Ἀρχιμανδρίτης καὶ Διευ-
 θυντὴς Κ. Φιλόθεος Βρυέννιος.
 Ἀντώνιος Χαρίλαος.
 Ἀνδρέας Σπαθάρης.
 Βασίλειος Καλλίφρων.
 Κωνσταντῖνος Ζαχαριάδης.
Ἐκ τῶν μαθητῶν.
 Λουκᾶς Ι. Μακεδών.
 Κωνσ. Β. Καλαυριδῆς.
 Ἀλέξ. Ἀντωνίου Χαρακτίδης.
 Πολυχρόνιος Γ. Παχείδης Μα-
 ρωνεΐτης.
 Ἰάκωβος Ἄνας. Ἐφέσιος.
 Χαρίλαος Μ. Γεωργιάδης.
Οἱ ἐν τῇ Θεολογικῇ τῆς Χάλ-
κης Σχολῇ.
 Ὁ ἱερολογ. Ἀρχιμανδρίτης Ν.
 Γλυκᾶς.
 Η. Τανταλίδης. 2
 Κωνσταντῖνος Ἱεροδ. Πληζιώτης.
 Ἀνθιμος Ἱεροδ. Πελτέκης.
 Νεόφυτος Καλογερίδης.
 Χρῆστος Ἱεροκλῆς.
 Ν. Ι. Ζαχαριάδης.
 Κωνσταντῖνος Ἱεροδ. Βαφειδῆς.
 Βασίλειος Μιχαηλῶφ.
 Κωνσ. Φ. Κωνσταντινίδης.
 Ι. Κύριλλος.
 Κλεάνθης Γεωργιάδης Βυζάντιος.
 Χ. Ἰωάννης, Χ. Ἡλιοῦ Καισαρεύς.
 Ἀμβρόσιος Ἱεροδ. ἐκ Καλύμανου.
 Ἰωάννης Σ. Δρακόπουλος.
 Ἰλαρίων Ἱεροδ. Κρής.
 Θεμιστοκλῆς Βαφειάδης.
 Θεόδωρος Καστορίδης.
 Βενιαμὶν Ἱερομόν.
 Ἰωάννης Παραπαντόπουλος
 Χρῆστος Δ. Παπαδόπουλος

Βασίλειος Γρηγοριάδης.
Οἱ Μουσικολογιώται Κόβριοι.
 Σταυράκης Γρηγοριάδης Πρωτο-
 ψάλτης.
 Γεώργιος Εὐστρατιάδης Λαμπα-
 δάριος.
 Νικόλαος Α'. Δομέστικος.
 Κωνσταντῖνος Β'. Δομέστικος.
 Ἰωάσαφ Ῥώσσο, Α'. ψάλτης τοῦ
 ἁγίου Κωνσ. Πέρα.
 Παρθένιος Μικρόστομος Α'. τοῦ
 ἁγ. Κωνσ. Ὑψωμαθείους.
 Θεοφάνης Παπαδόπουλος Α'. Δι-
 πλοκιονίω.
 Μελέτιος Β'. τῆς τῶν Ἰβήρων
 Μονῆς.
 Δημήτριος Βυζάντιος Α'. τῶν Εἰ-
 σοδίων.
 Γρηγόριος Πασχαλίδης Β'. τῶν
 Εἰσοδίων.
 Γεώργιος Βιολάκης. Α'. ἁγ. Ἰω.
 Γαλατᾶ.
 Ἀριστείδης Νικολαΐδης Β'. τοῦ
 αὐτοῦ.
 Ἰωάννης Ζωγράφος Κεΐβελης Α'.
 εἰς Καδίκιοι.
 Νικόλαος Σάλπιγξ. Α'. τοῦ Χρι-
 στοῦ.
 Συμεὼν Ἀναστασιάδης Α'. τῆς
 Παναγίας.
 Χ. Παναγιώτης Προυσαεὺς Α'.
 Τιμολέων Ὀνουφριάδης Β'. τῆς
 ἁγ. Τριάδος.
 Ἰωάννης Π. Πιθῆς ἐκ Βροντάδων.
Οἱ ἐν Πέρα.
 Ὁ Θεοφιλέστατος ἅγιος Παμφύ-
 λου Κ. Διονύσιος. 5
 Ὁ Πανος. Ἀρχιμανδρίτης Κ. Με-
 θόδιος.
 Ὁ Παν. Προεστὼς τοῦ ἁγ. Νικο-
 λάου Κ. Γεράσιμος.
 Χριστοφόρος Ἱερομ. Ἰγγλέσης.
 Ἱερεμίας Ἱεροδ. Καλύμνιος.

Γαβριήλ Σοφοκλῆς Διευθ. τῆς Ἐλ.
 Σχολῆς τῶν Εἰσοδίων.
 Νικόλαος Φρυδᾶς Διευθ. τῆς εἰς
 ἁγ. Κωνσ. Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
 Δημήτριος Πεταλλίδης Διευθ. τῆς
 ἐν Πέρα ἔμπορικ. Σχολῆς.
 Μακάριος Κωνσταντινίδης.
 Ἀθανάσιος Κούρτελης.
 Ἰωάννης Σαράφογλους.
 Ἀθανάσιος Ἰωαννίδης.
 Ἀντώνιος Κάρλος.
 Τζαννῆς Δράκος.
 Δ. Σεργιάδης.
 Σταμάτιος Νιώτης.
 Ἀριστείδης Δ. Τσιτσίνης.
 Νικόλαος Τσιμπής.
 Χρῆστος Νικολαΐδης.
 Εὐστράτιος Ἠλιάδης.
 Σπυρίδων Γραμματικόπουλος.
 Δημήτριος Κ. Καλίτσης.
 Ἀκίνδυνος Γ. ἐκ χάλυκος τῆς Λέ-
 σθου.
 Γεώργιος ἐξ Ἀπορρήτων Φραγκορ.
 Μιχαὴλ Δ. Κανδηλάπτ. εἰς ἁγ.
 Κωνστ.
Οἱ ἐν Ταταούλοις.
 Ὁ Σεβασμ. Π. Πρεσλάδας Κ. Βε-
 νιαμίν.
 Ὁ Πανος. Ἀρχιμανδρίτης Ἰλαρίων
 Πλατῆς.
 Ὁ Αἰδ. Παπᾶ Ζαχαρίας Πρωτο-
 πρεσβύτερος.
 Ὁ Αἰδ. Παπᾶ Στέφανος Πρω-
 τέκδικος, Χίος.
 Ὁ Ἀρχιμανδρ. Χρῆσανθος.
 Ὁ Ἱεροδ. Ἰωάννης Χίος, ἐκ Βελισ.
 Ὁ Ἱεροδ. Κωνσταντῖνος Εὐδάκης
 Βυζάντιος.
 Ὁ Ἱεροδ. Σωτήριος Ἀθανασ. Βυ-
 ζάντιος.
 Δημήτριος Ἀντίπας.
 Βασίλειος Ἰωαννίδης Ἀρχιτέκτων.
 Ἀδαμάντιος Ἐρένης.

Ἰωάννης Μαρσάν. 2
 Μιχαὴλ Ἀντωνιάδης. 2
 Ἰωάννης Π. Σταματίου ἐκ Μα-
 κρονίτης. 7
 Κωνσταντῖνος Μεϊμαρίδης.
 Χ. Κωνσ. Μαλιᾶς.
 Λουκᾶς Καστανάκης.
 Ἐξοχ. Μ. Βουλανάκης.
 » Ν. Κοσμάμπης.
 Χ. Νικολῆς Κάλφας.
 Ἀλέξανδρος Παλαιολόγος.
 Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης.
 Κωνσταντῖνος Νικολαΐδης.
 Σκαρλάτος Πεστεμαλτζόγλους.
 Παντολέον Μαρπαῆς.
 Ἀλέκος Γιωβαννάκη.
 Παντολέον Λαμπρίδης.
 Ἀντώνιος Δράκος.
 Σπυρίδων Σερεμετάκης.
 Βασίλειος Παπαδόπουλος.
 Δημήτριος Κυρίλλου.
 Ἀνδρέας Β. νεοφανόπουλος.
 Δημήτριος Νάτσιος.
 Μιχαὴλ Λαμπρίδης.
 Γεώργιος Νεγρεπόντης.
 Νικόλαος Κόλακας.
 Μανουὴλ Βλαστάρης.
 Ἰωάννης Ρίζος.
 Μικὲς Ρίζος.
 Πετράκης Δ. Κάλφα Μεϊμαρίδης.
 Γεώργιος Πρινέας.
 Δημήτριος Μάγκος.
 Γεράσιμος Ἰγγλέσης.
 Ἰωάννης Κανέλλος.
 Γεώργιος Ἀναστασιάδης Φαρμακ.
 Θεόδωρος Νεστορίδης.
 Νικόλαος Καπέλας.
 Δημήτριος Λουκατραδόπουλος.
 Ἐριφίλη Τηλεμάχου Δημητριάδου.
 Ἀντώνιος Κοκκάλης.
 Δημήτριος Μαλάτσι
 Χρῆστος »
 Κωνσταντῖνο »

Λεωνίδας
 Γρηγόριος
 Κωνσταντῖνος Αναϊδιάρης.
 Ανδρέας Βάτης.
 Τηλέμαχος Ποτέσσαρος.
 Ἰπποκράτης Βλαχόπουλος Φαρ-
 μακοπ.
 Παντολέων Α. Σπανούδης.
 Νικόλαος Ξανθάκης.
 Γεώργιος Ἐγγονόπουλος.
 Σπυρίδων Χ. Κ. Πανταλαμπρής.
 Περικλῆς Γ. Κάλφα.
 Βασίλειος Π. Μαυρουδής.
 Δημοσθένης Μορφιάδης.
 Βασίλειος Βαλτάς.
 Αντώνιος Φιλαλήθης.
 Γρηγόριος Σακελλαρίδης.
 Βασίλειος Σερραφιανός.
 Νικόλαος Πίσας.
 Φώτιος Λαμπρίδης.
 Δημήτριος Αναστασιάδης.
 Κωνσταντῖνος Ἀμοιρος.
 Δημοσθένης Παπαδόπουλος.
 Παῦλος Μενάγιας.
 Αντώνιος Ι. Σαλτζή.
 Ἀθανάσιος Φλώρης.
 Πέτρος Σεϊμίρης.
 Ἀλέξανδρος Ρίτσος.
 Αντώνιος Πράσιнос.
 Σταμάτιος Παρθένης.
 Σπυρίδων Κωνσταντινίδης.
 Γεώργιος Π. Κάτσαρης.
 Ἀλέξανδρος Κουμπιάς.
 Δημήτριος Βαλῆς.
 Ξενοφών Παρθένης.
 Παναγιώτης Μυρίσης.
 Ἀθανάσιος Σγούτας.
 Ἰωάννης Σ. Ποταμιάδης.
 Δημήτριος Γραμμαῦτου.
 Μικὲς Θέργελης.
 Γεώργιος Μαλτεζάκης.
 Βασίλειος
 Ἰωάννης Κολλάρος.

Λεωνίδας Νεγρεπόντης.
 Ἀριστοτέλης Ζαφειράκης.
 Κωνσταντῖνος
 Νικόλαος Ἀλευρόπουλος.
 Λεωνίδας Κοσμέτος.
 Ἀθανάσιος Ἀθανασιάδης.
 Σπυρίδων Ἀλεξανδρίδης.
 Στέφανος Γιακουμίδης.
 Λεωνίδας Ζωσιμάς.
 Σπυρίδων Μαλιάκας.
 Ξενοφών Δημητριάδης.
 Αντώνιος Λαουτάρης.
 Νικόλαος Φρέας.
 Σωτήριος Σουκιιάζης.
 Ἡρακλῆς Παστελάς.
 Μανουὴλ Παπαδάκης.
 Ἀθανάσιος Καραντινός.
 Δημήτριος Θεοδωρίδης Φαρμακ.
 Γεώργιος
 Νικόλαος Σάββ. Χρυσόχοος.
 Δημήτριος Γιαλούσης.
 Νικόλαος Ἰσαακίδης.
 Αντώνιος Σουβατζής.
 Θεόδωρος Ζαρίφης.
 Αἰζάρος Ζαφειρίου.
 Κομνηνός Ἀράμπογλους.
 Νικόλαος Ἰακ. Θαλασσινός.
 Διονύσιος Ἰγγλέσης.
 Δημήτριος
 Κωνσταντῖνος Ἰωαννίδης.
 Δημήτριος Χριστοδούλου.
 Παναγῆς Γρηγορίου.
 Θεόδωρος Γεωργίου.
 Παναγιώτης Ἀθανασίου.
 Νικόλαος Γεωργίου.
 Γεώργιος Ἄνδρ. Ζωγράφου.
 Μιχαὴλ Γ. Λαδάκης.
 Γεώργιος Σταματίου.
 Ἀλέξανδρος Τρωϊάννου.
 Δημήτριος Ἀθανασιάδης.
 Ἰωάννης Α. Καῖσαρ.
 Μανουὴλ Ἀθανασίου
 Κωνσταντῖνος Σαρδίνσκης.

Χ. Στυλιανός Χ. Βασιλείου.
 Κυριακὸς Πορτοκάλλης.
 Σταῦρος Κωνσταντινίδης.
 Αντώνιος Παπαδόπουλος.
 Ἐπιμ. τοῦ Κ. Χρήστου Πα-
 ξεβάνογλου.
 Ὁ αὐτός.
 Κ. Ἠλιάσκος.
 Στέφ. Σεϊμίρης.
 Γ. Μαυρίδης.
 Ἐμμαν. Κωνσταντινίδης.
 Ἐπιμ. Κ. Ματθαίου Χ. Γεωργ.
 Ὁ αὐτός.
 Ὁ Θεοφιλῆς. Ἐπίσκοπος Νικοπό-
 λεως Κ. Ἰερειῖας 2
 Καλλίνικος Ἱερομόναχος Χου-
 τουργιώτης.
 Δημήτριος Τζόλας.
 Ἀναστάσιος Λαμπρίδης.
 Ἀριστείδης Γραμμενίδης.
 Περικλῆς Μιχαηλίδης.
 Γεώργιος Κ. Ζησόπουλος.
 Ἰωάννης Ψαραύτης.
 Μάρκος Χρίστου Μπογιατζόγλ.
 Θ. Ραχτιβάν.
 Ἀθανάσιος Παπᾶ.
 Εὐλάμπιος Ἰωαννίδης.
 Βασίλειος Τσερλέντης.
 Θεόδωρος Ἰωαννίδης.
 Μιχαὴλ Ἐγγονόπουλος.
 Μιχαὴλ Κηλτζανίδης.
 Σοφοκλῆς Κάτσαρης Λευκάδιος.
 Ἰάκωβος Κάτσαρης Λευκάδιος.
 Νικόλαος Ρωσσᾶς.
 Κωνσταντῖνος Παπαδόπουλος.
 Ὁρέστης Λεοντιάδης.
 Νικόλαος Θεοχαρίδης.
 Δημοσθένης Ψάλτης.
 Ἐπιμ. Παπαρέτου Ἱερομον.
 Ὁ αὐτός.
 Παπᾶ Ἰωάννης Τραπεζοῦντιος Τα-
 ξειδιώτης τῆς Παναγίας Σου-
 μελά.

Χαραλάμπης Παπαδόπουλος Τρα-
 πεζοῦντιος ἀπὸ χωρ. Σουμελά.
 Ἰωάννης Μαρινόπουλος Τραπε-
 ζοῦντιος.
 Ἐπιμ. Γεωργίου Π. Πρασίνου.
 Ὁ αὐτός 3
 Σοφοκλῆς Ι. Συμπράκης.
 Ἀριστείδης Γ. Ράλλης.
 Νικόλαος Π. Εὐσταθίου.
 Θεολόγος Οἰκονομίδης.
 Φώτιος Παπαδόπουλος.
 Ἐπιμ. Σταματίου Α. Σπανούδη.
 Οἱ ἐν Βεζεστανίῳ τῆς Κ/Π.
 Μεταξοῦφασματοπῶλαι.
 Ἰωάννης Μ. Καραγιαννίδης.
 Δημήτριος Μ. Καραγιαννίδης.
 Σκαρλάτος Γ. Μεταξᾶς.
 Ἀλέξανδρος Θεοδωρίδης.
 Αντώνιος Σ. Φαλιέρος.
 Γεώργιος Δ. Ρωσσόπουλος.
 Κωνσταντῖνος Ἀναϊάδης.
 Ἰωάννης Βλαστός.
 Ἀριστοτέλης Μελαγχρινός.
 Ἰωάννης Μ. Ἀληθινός.
 Ἐμμανουὴλ Ἀνδρικήδης.
 Κωνσταντῖνος Ἀνδρικήδης.
 Ἀλέξανδρος Β. Παπαδόπουλος.
 Νικόλαος Κ. Βούρος.
 Σταῦρος Νικολαΐδης.
 Γεώργιος Πολιτάκης.
 Νικόλαος Κοσμάδης.
 Ἰωάννης Μουμτζόγλου.
 Γεώργιος Παπαδόπουλος.
 Χρήστος Π. Λαζάρου.
 Περικλῆς Κάπαρης.
 Κυριακὸς Κ. Λεοντινιάδης.
 Ἐκ τῶν ἐν Γαλατῇ Φερμελετζ.
 Μάρκος Γ. Μακρυνός.
 Δημήτριος Τομπάρος.
 Ἐπιμ. Τιμοθέου. Ὁνομφριάδου.
 Ὁ Αἰδεσιμ. παπᾶ Ἀναστασιος.
 Ὁ Αἰδεσιμ. παπᾶ Εὐσέβιος.
 Γεώργιος Ἱεροδ. τῆς ἐν Σταυροδ.

Ἐκκλησίας τῶν Εἰσοδίων.
 Σωφρόνιος Φωτόπουλος Ἱεροδιάκ.
 τῆς ἁγ. Τριάδος.
 Ἀλέξανδρος Δ. Ξάνθος.
 Γαβριήλ Α. Κεσανλής.
 Ἐπιμ. Διονυσίου Βορίθου.
 Ὁ αὐτός.
 Χρῆστος Βασιλειάδης.
 Β. Κομβόπουλος.
 Ἀνώνυμος.
 Ἐπιμ. Ἀνδρέου Δ. Καμίλη.
 Νεόφυτος Ἱερομόναχος Ἀρναού-
 τογλους.
 Ἰωάννης Μισαρίτης.
 Φίλιππος Ἰσακίδης.
 Χαραλάμπης Ι. Ἀργυροκασρίτης.
 Ἐπιμ. Κωνστ. Μαλάτου.
 Βασίλειος Γ. Πετρίδης.
 Δημήτριος Ξενιάδης.
 Ἐπιμ. Στεφάνου Μορφιάδου.
 Ὁ αὐτός.
 Σταῦρος Νικολαΐδης.
 Πέτρος Μορφιάδης.
 Εὐλαβία Μακᾶ.

Οἱ ἐν Εὐαγγελιστρῷ

Ἐπιμ. Ἀντωνίου Γεωργιάδου
 Διδασκάλ. εἰς Σαλμᾶ-Τομπροῦκι.
 Ὁ αὐτός.
 Ὁ Αἰδ.σ. Προεστὼς Π. Γεώργιος
 Σακελλάριος.
 Παπᾶ Γ. Ζησίδου ἐκ Λαμπόβου
 τῆς Ἠπείρου.
 Κωνστ. Παπάζογλους Κάλφας.
 Δημήτριος Γ. Μιτάρης.
 Ἀλέξιος Ν. Παναγιωτίδης.
 Θεμιστοκλῆς Ν. Τακουνᾶς.
 Θεοδόσιος χατζῆ Πέτρου.
 Βασίλειος χατζῆ Προδρόμου.
 Σ. Παπαδάκης.
 Κωνστ. Ν. Τσούσογλους.
 Ἀντώνιος Ν. Στιβαδῶρος.
 Δ. Ε. Κανταρτζίδης Νικουηδεύς.
 Μωκλῆς Κωνστ. Π. Βυζάντιος.

Ἐπιμ. Εὐσθ. Γ. Παπαδοπούλου.
Οἱ ἐν Χάσκιοι.

Ὁ αὐτός.
 Κωνσταντῖνος Σαβδόπουλος.
 Κωνσταντῖνος Α. Ξανθόπουλος.
 Παναγιώτης Σ. Παρμενίδης.
 Β. Παντελεημονίδης.
 Θεμιστοκλῆς Ι. Καραβίας.
 Ἰωάννης Κ. Λεμονίδης.
 Σπυρίδων Γεωργόπουλος.

Οἱ ἐν Μεγάλῳ Ρεύματι.

Ὁ Θεοφίλης. ἁγ. Σεβαστείας Κ.
 Παΐσιος Βυζάντιος.
 Ὁ Πανος. Προεστὼς Κ. Γεννά-
 διος Βυζάντιος.
 Ὁ Πανος. Κ. Κύριλ. Βυζάντιος.
 Παπᾶ Χρῆστος Καλυβίτης.
 Ὁ Ἑλληνοδιδ. Κ. Δ. Στατηρό-
 πουλος.
 Ζ. Ζερπουλᾶς ἐκ Κουτάλης.
 Ἀντώνιος Μαρκόπουλος.
 Νικόλαος Χ. Γ. Καροπουλᾶς Σά-
 μιος.

Οἱ ἐν Φαναρίῳ τιμιώτ. Κύριοι.
 Ἀριστείδης Φραγκιάς.
 Ζαφείριος Λεμοντζόγλους.
 Κωνσταντῖνος Πληθωνίδης ἐκ Θε-
 ραπειῶν.

Ἐλευθέριος Πολιτάκης.
 Μιχαήλ Ἀνδρεάδης Βαφόπουλος.
 Εὐάγγελος Τίτου.
 Συμεὼν Βασίλ. Τρεκτσόγλους.
 Ἀδελφοὶ Κων. καὶ Ι. Σταυρίδαι.
 Βασίλειος Ἰωάν. Παναγιωτίδης.
 Ἀπόστολος Ἀργυριάδης.
 Α. Ἀντωνιάδης.
 Μάρκος Χ. Δημ. Μαυρομμάτης.
 Γ. Ἰωαννίδης ἐκ Χάσκιοι.
 Γ. Ἀβραμίδης.

Σταῦρος Δ. Πασχαλίδης ἐκ Καλφᾶ

Οἱ ἐν Ὑψωμαθείῳ.

Ὁ Θεοφίλης. ἁγ. Χαριουπόλεως
 Κ. Γεννάδιος Σχολάριος.

Ὁ Θεοφίλης. ἁγ. Μελιτουπόλεως
 Κ. Εὐγένιος.
 Ὁ Θεοφίλ. ἁγ. Παιονίας Κ. Ἱερε-
 μίας.
 Ὁ Προεστὼς τοῦ ἁγ. Κωνσ. Κ.
 Καλλίνικος.
 Ὁ Προεστὼς τοῦ ἁγ. Γεωργίου Κ.
 Νεόφυτος Ἀρχιμανδρίτης.
 Ὁ ἐν Βλάχκᾳ Ἱερετέων Κύριλ-
 λος Ἱερομ. Βυζάντιος Βατο-
 παιδινός.

Διονύσιος Ἱερομ. Κυζικηνός.
 Χρῆστος Ἱεροδ. Βυζάντιος.
 Γεώργιος Σταματιάδης.

Οἱ ἐν Τοπκαλίῳ.

*Ἐπιμ. τοῦ Αἰδ.σ. Π. Γ. Σα-
 κελλάριου.*

Ὁ Προεστὼς τοῦ ἁγ. Νικολ. Ἀρ-
 χιμανδρ. Ἱερόθεος.
 Παπᾶ Χρῆστος Ἐφημέρ. ἐκ Κο-
 ριτσᾶς.

Διονύσιος Ἱεροδ. ἀπὸ Περίτσαν.
 Νικηφόρος Ἱεροδ. τοῦ ἁγ. Φωκᾶ
 αὐτόθεν.

Χ. Περικλῆς Δημόπουλος Παντο-
 πώλης.

Ὁ αὐτόθ. Διδάσκ. Κ. Γ. Βυζάν-
 τιος.

Ὁ Μουσικολ. Πασχάλης Διαμαν-
 τίδης Βυζ.

Γεώργιος Α. Ν. Μ. Κ.
 Κώστας Γ. Ἀλεξανδρόπουλος

Παντοπώλης ἐξ Ἀγράφων.
 Νικόλαος Γ. Ἀλεξανδρ. Παντοπ.

αὐτόθεν.
 Νικόλ. Πετρίδης Κιουρτζόγλους.

Οἱ ἐν Σαλμᾶ Τομπροῦκι.

*Ἐπιμ. τοῦ αὐτόθ. Διδ. Ἀρτ.
 Γεωργιάδου.*

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἰωακείμ Ἀθα-
 νασιάδης.

Παπᾶ Ζήσης Δημητρίου ἐκ Δριῦ-
 νουπόλεως Λαμπόβοτον.

Εὐγένιος Ἱεροδ. Σιγάλας.
 Διονύσιος Ἱεροδ. Ἐδρινεκαπίου ἐξ
 Εὐβοίας.

Γρηγόριος Ἱεροδ. Σαρμασικίου.
 Ἀλέξανδρος Ν. Ξενίδης Ἑλληνο-
 διδ. Ἐδρινεκαπίου.

Ι. Δ. Κάραλης Ἀλληλοδ. αὐτόθι.
 Ξενοφῶν Κ. Χαρισιάδης.

*Οἱ ἐν Κ. Π. Ἀντιπρόσωποι τῆς
 Γερᾶς Κοινοῦτος τοῦ ἁγίου
 Ὁρου.*

Ὁ Πανος. Ἀρσένιος Κωνσταντινου-
 πολίτης.

Ὁ Πανος. Γεννάδιος Πελοποννή-
 σιος.

Οἱ ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὄρει.

Ὁ Πανος. Προηγ. Στέφανος Λαυ-
 ριώτης.

Ὁ Πανοσιώτ. Προηγ. Ἰωσήφ Βα-
 τοπαιδινός.

Ὁ Πανος, Προηγ. Δανιὴλ Παντο-
 κρατορινός.

Οἱ Πανος. Ἀρχιμ. Ἀθανάσιος Ἰ-
 θηρίτης. Κεφαλὴν.

Παΐσιος Χιλιανδαρινός.

Ὁ Πανος. Ἀρχιμ. Καλλίνικος Ξηρο-
 ποταρινός.

Ὁ Πανος. Ἀρχιμ. καὶ Καθηγ. τῆς
 Ι. Μονῆς τοῦ ἁγίου Παύλου,
 Γεράσιμος.

Ὁ Πανος. Ἀρχιμ. Συμεὼν Σταυ-
 ρονικητιανός.

Ὁ Παν. Ἱερομ. Ἰλαρίων Ζωγρα-
 φίτης.

Ὁ Παν. Ἱερμ. Ἀναν. Ἐσφιγμενίτης.
 Ὁ » Ἱεροδ. Μελέτ. Ξενοφωντινός.

» » » Βίκτωρ Γρηγοριάτης.

» » ἐν Μοναχ. Κύριλλος Κουτ-
 λουμουσιανός.

» » » Συμεὼν Συμωνοπετρίτης.

» » » Γεράσιμ, Καρχαλινός.

» » » Σωφρόνιος Φιλοθεΐτης.

» » » Παύλαρπ. Δοχειαρίτης.

» » » Εὐγένιος Ρώσος.
 » » » Δανιὴλ Κωνσταντινίτης.
 » » Ἐπιστάτης Ἱερομ. Νεόφυτος
 Ἐσφιγμενίτης.
 Ὁ Ἀρχιεραρχιεπὶ τῆς Ἱ. Κοινό-
 τητος Γρηγόριος Ἰσπρίτης.
 Ὁ Ὑπογραμμα. Διονύσιος Δοχεια-
 ρίτης.

Οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Ὁ Θεοφιλὴς. Ἐπίσκοπος Κύντρου
 Κ. Φιλάρτος 2
 Φίλιππος Κ. Μεγαβούλης.
 Ἐλένη Μεγαβούλη.
 Βασίλειος Μεγαβούλης.

Οἱ ἐν Ἀρτῇ.

Ὁ Ἱεροδ. τῆς Α. Σεβ. τοῦ ἁγίου
 Ἄρτης Στέφανος Α. Κλεόμ-
 ηροτος.
 Ὁ Ἱεροδ. ὁμοίως, Θεόκλητος ἐκ
 Ταταούλων.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐν Ἀρτῇ Σχολή.

Βασίλειος Γ. Σ. Κλεογέννης.

Οἱ Ὀσιώτατοι Ἡγούμενοι.

Κάτω Παναγιᾶς -Κωνσάντιος.
 Φανερωμένης -Εὐγένιος.
 Προφήτου Ἡλίου -Ἱερόθεος.
 Βλαχερνῶν -Ἀγαθάγγελος
 Θεοτόκου -Ἀθανάσιος.
 Ζαλόγκου -Ἀγαθάγγελος.

Οἱ ἐν Πρεβέζῃ.

Ἀθανάσιος Ἀθανασιάδης.

Νικόλαος Λαβίδ.

Σπυρίδων Καραμάσης.

Ἰωάννης Δ. Παχούμης.

Μιλτιάδης Κ. Κακαμβίσης.

Γαλάνης Ἀθανασίου.

Οἱ ἐν Αἴνῳ.

Ἐπιμ. Σταυράκη Πρωτοψάλτου.

Ὁ τοῦ ἁγίου Αἰνίου Ἱεροδ. Θεο-
 δώρητος αὐτόθεν.

Ὁ τοῦ αὐτοῦ Ἱεροδ. Ἀποστολίδης
 ἐκ Δημητριάδος.

Ὁ Ἑλληνοδιδ. Μεθόδιος Στεφα-
 νίδης.

Ἱερεμίας Ἡγούμενος τοῦ ἁγίου
 Ἀθανασίου.

Π. Χριστοφόρος Γεωργιάδης.

Βαλσάμης Ἰαμπρυνίδης.

Γεώργιος Π. Σ. Οἰκονομίδης.

Μίρτσος Κυριακοῦ.

Κωνσταντῖνος Μαυρῆ.

Δημήτριος Π. Ἀθανασίου.

Ἀδελφοὶ Ἀγγελίδαι.

Ἀντώνιος Κόνου.

Οἱ ἐν Σικώπῃ.

Στέφανος Κ. Γερεπακάνης.

Ἀλέξανδρος Ν. Γερεπακάνης.

Κ/λῆς Γερεπακάνης.

Νικόλ. Χ. Β. Ἀφεντούλογλους.

Ἀπόστολος Α. Τσινόγλους.

Δῆμος Δ. Γιανούσης.

Ζητοῦμεν συγγνώμην παρὰ τῶν Κ. Συνδρομητῶν, ὅσων τὰ ὀνό-
 ματα δὲν κατεχωρήθησαν, διότι δὲν ἐλάβομεν τοὺς Καταλόγους
 αὐτῶν.

SIMANDOLO
MEGARD

SISMANOGLIO
MEGAIRO